

ALTARUL BANATULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI TIMIȘOAREI ȘI CARANSEBEȘULUI
ȘI A EPISCOPIEI ARADULUI

C U P R I N S U L

Anul I (40), nr. 11—12 (serie nouă)

noiembrie—decembrie 1990

Redacția : Marea Unire — supremă împlinire — — — — — 3

STUDII

- Pr. prof. dr. NICOLAE NEAGA : Frumusețea iubirii de oameni. Ori-
zonturi biblice — — — — — 8
- Pr. dr. IOAN TULCAN : Legătura dintre Euharistie și Biserică la
Nicolae Cabasila — — — — — 14
- Prof. DAN NEGRESCU : Viața creștină în secolul IV reflectată în
versurile Sfintului Ambrozie al Milanului — — — — — 27
- Pr. DUMITRU BĂLAȘA : „Crăciun și Crăciunoaia“. O creație folclo-
rică românească tîrzie. Rectificarea unei erori — — — — — 32
- Prof. VASILE POPEANGĂ : Activitatea lui Sever Bocu pentru reîn-
ființarea Mitropoliei Banatului — — — — — 40

LECTURI PATRISTICE

- Pr. prof. dr. NICOLAE NEAGA : Fer. Ieronim : comentariu la Sfînta
Evanghelie după Matei — — — — — 48

AMVONUL PREOȚILOR

- Prot. dr. ZENO MUNTEANU : Rolul mamei în educația religioasă
a copiilor — — — — — 57
- Pr. dr. IOAN TULCAN : Cinstirea părinților după trup ai Mîntuito-
rului — — — — — 59
- Prot. IEREMIA B. GHITA : Suflul în fața Judecătorului — — — — — 61
- Pr. ICSIF DAVID : Faptă și răsplată — — — — — 64
- Pr. prof. SORIN COSMA : Nunta din Cana Galileii (lecție de religie) — — — — — 66

PROBLEME PASTORALE ȘI LITURGICE

- Pr. PETRU CĂTA : Un străvechi cult indo-european și ecoul său în
imnografia creștină — — — — — 70

URME DIN TRECUT

- Prot. IEREMIA B. GHITA — FABIAN M. POLGAR : „Tot Banatul
este în flăcări“. Aspecte ale luptei pentru Marea Unire — — — — — 76
- LONGIN I. OPRÎȘA : Biserica „Sf. Mare Mucenic Gheorghe“ din
Caransebeș — monument istoric — — — — — 79

CHIPURI DE ÎNAINȚAȘI

- Diacon prof. TEODOR V. DAMȘA : Protopopul militar Pavel Boldea
(1862—1920) — — — — — 84

DOCUMENTAR

- Prof. PAUL ABRUDAN : Documente privind lupta poporului român
pentru făurirea statului național unitar român — — — — — 91

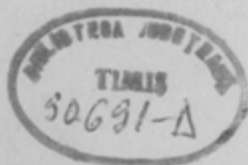
ALTARUL BANATULUI

11-12

Serie nouă, anul I (40)

noiembrie—decembrie 1990

EDITURA MITROPOLIEI BANATULUI

COMITETUL DE REDACȚIE

Președinte : I. P. S. NICOLAE, Mitropolitul Banatului.

Vicepreședinte : P. S. TIMOTEI, Episcopul Aradului, Ienopolei și Hăl-
magiului.

Membri : Preot ILIE MAIER vicar administrativ la Arhiepisco-
pia Timișoarei și Caransebeșului.
Preot EMIL ROMAN vicar administrativ al Epis-
copiei Aradului.
Preot PETRU DOROBANȚU, consilier la Arhiepis-
copia Timișoarei și Caransebeșului.
Pr. dr. IOAN TULCAN, preot la parohia Arad-
Centru.
Preot SORIN COSMA, profesor la Seminarul teologic
din Caransebeș.

Corectori : Preot IOAN D. ȚIRNEA.
CONSTANTIN GURAU.

Redactor : Arhidiacon dr. SILVIU ANUICHI.

Redacția și Administrația : Arhiepiscopia ortodoxă română, 1900
Timișoara I, bd. C. D. Loga nr. 7. Cont virament
BNRSR, filiala Timișoara, nr. 45.10.8.192.
Abonamentul anual — lei 200.

MAREA UNIRE — SUPREMA ÎMPLINIRE

În viața tuturor popoarelor lumii există numeroase evenimente, mai mari și de importanță deosebită, care marchează pietre de hotar în îndelungata lor istorie, punînd capăt unor epoci și desemnînd începutul altora. Există evenimente marcînd seisme sociale, stări conflictuale și păci mai mult sau mai puțin trainice, există momente desemnînd împlinirea unor visuri așteptate timp de veacuri întregi.

Pentru poporul român se poate afirma fără teama de a greși că Unirea a fost nădejdea cea mai mare, aspirația lui cea mai înaltă. Marea Unire a dobîndit un contur mereu mai viu în sufletul tuturor generațiilor, de la un veac la altul, indiferent de vicisitudinile vremii, de violența adversităților pe care trebuiau să le traverseze. Ea a existat ca imagine a unui arhetip incipient, a unui tot existent din vremuri imemoriale, ce trebuia să se restaureze într-o zi, ca o expresie a voinței divine. Grigore Ureche sesizase în Evul mediu unitatea etnică a „lăcuiților” din toate provinciile românești — de fapt o permanență de conștiință a cărei obîrșie se pierdea în vremuri imemoriale, în preistorie. De atunci, tot ceea ce s-a derulat în spațiul românesc a purtat pecetea acestei dorințe neostoite de restituire a unității statale, de reintegrarea tuturor „lăcuiților” într-un stat național unic, independent și indivizibil. Aceasta a fost „pohta” lui Mihai Viteazul exprimată la Alba Iulia în plin ev mediu și aceeași „pohtă” i-a animat și pe revoluționari în vremuri ce nu ne-au fost deloc favorabile. Toate desfășurările de fapt au sugerat în realitate solidaritatea națională, o înlănțuire intimă de idei, năzuințe și proiecte, dincolo de care nu s-ar putea înțelege corect fenomenul unificării statale românești. A fost o constantă, o permanență nutrită din sacrificii și străduințe multiseculare care au polarizat gîndirea și simțirea românească. În ultimele decenii ale secolului

XVIII, acel „regat al Dăciei“, așezat pe temelia martiriului lui Horea, nu a fost decît proiecția unei idei, prefigurînd planul unei Români unitare și suverane ce trebuia să se realizeze. Cîteva decenii mai tîrziu, scrutînd viitorul, marele Bălcescu își exprima credința nestrămutată că „România noastră va exista, fiind orb cel ce nu o vede.“ Indiferent de timp, de durata încercărilor, de opreliști și dificultăți, Unirea trebuia să se înfăptuiască, deoarece existau dintotdeauna premisele unității, așa cum le deffinise Mihail Kogălniceanu: „Același popor omogen, identic ca niici un altul, aceleași norme, aceeași limbă, aceeași religie, aceeași istorie, aceeași civilizație, aceleași instituții, aceleași legi și obiceiuri, aceleași dureri, aceleași speranțe de împlinit.“

Anul 1918, odată cu sfîrșitul primei conflagrații mondiale, avea să aducă, la 1 Decembrie, suprema împlinire a visului de veacuri al tuturor românilor. Evenimentele externe au oferit ocazia, dar ele nu au constituit și cauza creării României mari. Evenimentul a fost o restaurare a „pohtei“ Viteazului, la fel de veche prin aspirația spre unitate și prin acea energie morală ce venea din veac, un adevărat liant miraculos al oricărui organism național. Alba Iulia a oferit întregii lumi o expresie de voință cu caracter plebiscitar, unică pînă atunci în istoria țării, consfințită la Versailles și de aceea România nu este o creație artificială, produsă la masa tratativelor, într-un moment de criză a echilibrului mondial sau de schimbare a raporturilor de forțe la scară planctar. Este o țară eliberată de orice servitute, deschisă spre toate zările lumii și căutînd a reconcilia înlăuntrul ei toate orientările și interesele indivizilor componenți, cu toții constituindu-se în fii ai aceleiași patrii. Unirea votată de cei 100.000 delegați de la Alba Iulia a fost opera comună a întregului popor român. IEa nu a fost un cadou făcut de nimeni, iar odată realizată, transformată într-un act etern, trebuia să fie apărută ca cel mai sublim talisman al națiunii întregi.

Cetatea unității neamului românesc s-a înscris pentru totdeauna în cugetul tuturor celor ce trăiesc pe pămîntul acestei țări, udat de sîngele atîtor jertfe, de lacrimile de durere ale generațiilor de înaintași, ca o sinteză între pămînt și stele. În ziua sfîntă ce consacră împlinirea visului milenar, Alba Iulia spunea „Bine ați venit!“ tuturor celor ce și-au ascultat glasul conștiinței, transpunînd în viață chemarea Consiliului Național Român, spre a se

pronunța odată pentru totdeauna cu privire la destinul poporului român. Așa a triumfat voința suverană a unei întregi națiuni libere și demne, iar în aclamațiile mulțimii, „Adunarea Națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 18 noiembrie / 1 decembrie 1918, decretează Unirea acestor români și a teritoriilor locuite de dinșii cu România“.

Operă a întregului nostru popor, Marea Unire reflectă deopotrivă contribuția masivă și incontestabilă a Bisericii noastre strămoșești de pe ambele versante ale Carpaților, în întregimea ei și în permanența vremii. Aceasta formează un adevărat titlu de glorie perenă ce revine Bisericii noastre care a știut să cultive, să mențină și să adâncească ideea unității, convingerea că toți aparțin aceluiasi popor și urmează același destin în istorie. Dincolo de avatarurile evului mediu, de fragmentările caracteristice vremii, de confruntările marilor imperii vecine pentru supremație, Biserica noastră și-a făcut datoria pe deplin față de poporul în mijlocul căruia a odrăslit, indiferent de sacrificiile pe care a trebuit să le facă. Apărarea credinței străbune s-a îngemănat în permanență cu apărarea ființei naționale, cu cultivarea limbii și a scrisului românesc, cu solidificarea conștiinței apartenenței etnice la același popor, în ciuda granițelor artificiale care i-au fragmentat pe români odinioară. Cărțile de cult și spiritualitate ortodoxă purtau aceeași destinație, niciodată restrânsă la o singură provincie, iar predosloviile lor constituiau o formă de educație, de profundă vibrație sufletească, a acestei conștiințe unitare. A fost o afirmare constantă și ascendentă, de la un veac la altul, Biserica avînd un rol hotărîtor în toate evenimentele care au marcat devenirea noastră, toate așezate sub unghiul Unirii. Ierarhi, clerici de mir și din cinul monastic au urmărit cu o rară insistență plămădirea acestui ideal, iar pe măsura scurgerii timpului el căpăta un contur mereu mai pronunțat. Așa bunăoară, episcopul Nicolae Popea al Caransebeșului stabilea la începutul secolului nostru un adevărat decalog de principii, destinate contemporanilor și urmașilor săi, pentru consolidarea unității spirituale a tuturor românilor, prefigurînd unitatea statală pe care ierarhul o intuise ca foarte apropiată. Urmînd acestor principii, continuatorul său, episcopul Miron Cristea — patriarhul de mai tîrziu — sublinia în preajma Marii Uniri că orice popor

are dreptul de a dispune liber asupra soartei sale, vizînd înfăptuirea acestui ideal sacru al întregului popor român. De aceeași manieră a procedat și episcopul Ignatie Papp al Aradului, spre a-i aminti doar pe cei din acest colț de țară. Iar clericii aflați în subordinea lor au desfășurat o activitate mereu mai febrilă, pe măsura apropierii clipei hotărîtoare, înfruntînd uneori riscuri și primejdii demne de elegii antice. Numărul lor copleșitor exprimă prin sine însuși caracterul și dimensiunea participării Bisericii la cel mai însemnat act al istoriei noastre naționale. La 1 Decembrie 1918, episcopul Miron Cristea rostea în catedrala din Alba Iulia o rugăciune invocînd ajutorul lui Dumnezeu pentru împlinirea aspirațiilor de unitate ale întregului popor român, spunînd în încheiere : „Doamne, Tu stăpînești peste viață și peste moarte și pogori la porțile iadului și iarăși Te ridici ; înaintea Ta aducem rugăciunile noastre, nu pentru dreptățile noastre, ci pentru multele Tale îndurări. Scoală-Te întru ajutorul nostru și mîntuiește-ne pentru mila Ta. Dă-ne ajutor ca să scăpăm din strîmtoare, Dumnezeule, Mîntuitorul nostru, ajută-ne nouă pentru mărirea Numelui Tău, ca să se sălășluiască mărirea în pămîntul nostru, acum și pururea și în vecii vecilor“.

*

De la cel mai grandios eveniment din istoria României au trecut 72 de ani, fără ca acestuia să i se fi conferit pînă acum întreaga semnificație și valoare pe care o merită, cea de sărbătoare națională. Tragedia adusă de urmările celui de al doilea război mondial, cu împărțirea lumii în sfere de interese, cu cortegiul de suferințe din deceniile dictaturii totalitariste de tristă amintire, au impus și înstrăinarea poporului român de însuși acest eveniment memorabil care trebuia sărbătorit după cuviință. Multă vreme el a fost eludat cu desăvîrșire, iar mare parte dintre cei ce l-au pregătit au fost marginalizați, desconsiderați, discriminați și scoși din versiunile oficiale ale istoriilor postbelice. A venit însă și ziua adevărului, grație epocalei Revoluții românești din Decembrie 1989, care a pus capăt, sperăm pentru totdeauna, teroarei și mistificărilor îndurate atîtea decenii. Poporul își putea face dreptate, punînd ordine și în ceea ce privește scara valorică a propriilor sale evenimente istorice.

La 24 iulie 1990, cu un simț al istoriei care nu înșeală, Senatul României a votat proiectul de lege prin care s-a instituit ca sărbătoare națională a țării ziua de 1 Decembrie, ziua cea mare a României, ca un act de cea mai profundă legitimitate națională, prăznuită acum pentru întâia oară cu adevărată satisfacție pe toate meleagurile țării.

Ziua de 1 Decembrie 1918 reflectă peste timp capacitatea poporului român de a se regăsi în ciuda celor mai mari nenorociri. Este o zi simbol, pe care nici o forță din lume nu o mai poate înăbuși, deoarece dreptul și dreptatea sînt de partea poporului român. Marea Unire s-a realizat cu imense sacrificii pe care nimeni și nici o generație nu le poate uita, reflectînd șansa noastră în istorie, locul ce ni se cuvine în concertul popoarelor Europei și al lumii întregi.

Redacția

FRUMUSEȚEA IUBIRII DE OAMENI. ORIZONTURI BIBLICE.

de : pr. prof. dr. NICOLAE NEAGA

Frumusețea este calitatea unui lucru, ființă sau faptă, care trezește sentimentul de încântare. Iubirea sau dragostea, este sentimentul puternic de afecțiune pentru cineva sau pentru ceva. Trandafirii dau frumusețe grădinii¹, după cum o ființă frumoasă încântă. Florile presărate cu o nesfârșită varietate în bogatul cerc al naturii sint tot atâtea degete arătătoare spre frumos și iubire. Dacă ele au avut parte de întristarea căderii în păcat a omului, apoi ele se vor bucura la realizarea împăcării din împărăția păcii și a iubirii.

Ideea că atunci natura se va infrumuseța, că în locul scaiului va crește chiparos și în locul spinului mirt, că se va veseli pustietatea și va rodi stepa, iar lemnele codrilor vor bate cu ramurile de bucurie, reflectă o anume desăvîrșire a naturii vizată de profeți (cf. Isaia 55, 12).

O grădină trebuie să îndeplinească anumite condiții spre a fi frumoasă, tot așa viața cu multiplele ei coordonate și nuanțe. Facerea lumii culminează în grădina raiului, care avea pomi frumoși la vedere și „buni la gustare“, iar în mijlocul lor „pomul vieții“. Pomii erau frumoși pentru că dădeau viață. Dragostea omului este legată de „pomul vieții“. Omul găsește în pomi și plante o sursă de hrană, de îmbrăcăminte, de adăpost, de inspirație. Proverbul „cine taie un pom sau smulge o floare, ucide un om“, pleacă de la realitatea că pomii și florile produc oxigenul necesar vieții omului și-i prelungește dragostea de viață. Frumusețea este un izvor de iubire, după cum iubirea un izvor de frumusețe. Iubirea este cea mai esențială virtute; ea trebuie trăită întrucît este o acțiune etică. De aceea Sfînta Scriptură consideră iubirea o manifestare văzută a frumuseții umane. Iubirea este cheia de boltă și unitatea de măsură a faptelor care se înalță peste lume, iar idealul omului se concentrează în noțiunea de dragoste față de cel care este coroana făpturilor : omul. Sfînta Scriptură semnalează, de la început, aspectul văzut al iubirii, cînd spune : „Iubește pe tatăl tău și pe mama ta. Cel ce va bate pe tatăl său sau pe mama sa, acela

¹ E semnificativ numele de „trandafir“. El derivă de la grecescul triandafila—treizeci de foițe. Denumirea s-ar putea să indice diversitatea soiurilor de trandafiri și variația aromelor lor. Nobila floare este imaginea omului frumos, senin și plin de dragoste de viață.

să fie omorât, cel ce va grăi de rău pe tatăl său sau pe mama sa să se omoare ; de va lovi cineva de moarte pe om, acela să fie dat morții" (Ieșirea 21, 12 ; 21, 15 ; 21, 17). Copii sînt datori să-și respecte și să-și iubească părinții. De aceea, datoria față de ei, primește încă în Vechiul Testament un caracter de lege (la Ieșirea 20, 2, și Deuteronom 5, 6).

Sanctiunea este categorică și aspră. Ea este necesară în epoca sclavagistă cînd dreptatea nu era a celui ce o avea ci a celui mai tare. Această concepție nouă asupra relațiilor dintre om și om, în care să primeze iubirea, formează obiectul multor filipice biblice, cu începere de la Facerea din Vechiul Testament și pînă la Apocalipsa Sfintului Evanghelist Ioan. Ideea iubirii de oameni se temeluiește pe trăsăturile chipului divin al omului. În virtutea acestei origini, omul este chemat să stăpînească în lume, dar nu singular, ci ca egal îndreptățit cu ceilalți oameni.

Sfînta Scriptură conturează, în multe cazuri, imaginea eticii sociale a omului. „Ți s-a arătat omule — scria Osea — ceea ce este bun și ceea ce se cere de la tine : în bine, dreptate și milostenie" (6, 8). Biciuind obstacolele puse în calea iubirii și faptele de ocară, predica profetului a primit un caracter experimental. Iubirea sa are ceva de esență divină : Osea își iartă soția care i-a fost necredincioasă și care l-a părăsit și în loc să procedeze după obiceiul vremii (să-i dea „Carte de despărțire" și să o lase), o iartă de păcatele de neiertat și o reprimește.

„Pentru trei păcate, ba chiar pentru patru, vor plăti cu lacrimi și sînge" — scrie profetul Amos, meșterul iscusit, care, întruchipînd virtutea netrecătoare a iubirii, se ridicase împotriva celor predispuși mîndriei și asupririi.

Obadia învață că iubirea față de cel în suferință este marea îndatorire a vieții și combate exclusivismul încăpățînat. Cartea lui atestă că răul nu rămîne niciodată nepedepsit.

La Isaia întîlnim un poem de dragoste pentru „via Domnului", o parabola în care profetul oferă o învățătură. Via care nu aduce rod va fi pustie. Ea este omul care va fi pedepsit pentru necuviințele sale, pentru lipsa de dragoste. Vor veni nenorociri peste el, cînd „ochii celor mîndri se vor umili, pentru că ei zic răului bine și binelui rău ; fac întunericul lumină și lumina întuneric, fac amarul dulceată și dulceata amar" (5, 20). Sub inspirația profetului se spune : „Că-i mai dulce cununia, / Dacă glasul lui mărește / Pe prorocul Isaia".²

Pentru profetul Ieremia, realizarea armoniei dintre oameni a constituit întotdeauna o problemă de esență. „Veni-va vremea, cînd nu vor mai umbla oamenii după pofta inimii lor" (3, 17) adică într-o epocă mai îndepărtată, în timpul Bisericii, după cum comentează Fer. Ieronim. „Pofta inimii" indică o viață trăită după preferințele trupului, ceea ce va deveni ceva de domeniul trecutului.

Iubirea înalță viața pînă la calitatea de frumusețe, alcătuiind un fel de scară a lui Iacob care ajută pe om să se ridice din lumea relativității spre zările desăvîrșirii. Iubirea este cel mai puternic sentiment, mai ales

² O. Goga, din poezia *Cantorul Cimpoi*.

în relația dintre mamă și copil. Astfel, profetul Ieremia plasează pe Rahila în fruntea grupului de mame care-și plîng copiii strînși în localitatea Rama spre a fi duși în captivitatea babiloneană; „Glas în Rama se aude, bocet și plîns amarnic, Rahila plînge pe fiii ei și nu se mai mîngîie, căci nu mai sînt“. Mai tîrziu, în numele aceleiași iubiri, Evanghelistul concentrează jalea și plînsul mamelor din Betleem la uciderea pruncilor de tiranul Irod (Matei 2, 18).

Iubirea de copii a fost totdeauna substanța în jurul căreia se rostua viața omului. Ana a fost atît de fericită că a dobîndit un copil în persoana lui Samuel, încît l-a închinat lui Dumnezeu, iar apoi o viață întreagă a rostit rugăciuni de mulțumire, vădind că dragostea de mamă este o îndatorire sacră. Pentru mame, Ana rămîne imaginea femeii adevărate, suferind convingerea că abia prin maternitate ajunge la maturitate dragostea de om.

După ce Sara s-a convins că va avea un fiu, femeia „a rîs“ (Facerea 21, 6). Va rîde de bucurie și se va desfăta împreună cu Avraam soțul ei. Rahila, văzînd că nu are copii, a zis bărbatului ei: „Eu mor dacă nu am copil“ (Facerea 30, 1). După ce a dobîndit copii, grația feminină a făcut-o mîndră pentru că a avut prilejul să se numească mamă.

Noemina dezmente dictonul „soacră, poamă acră“. Ea nutrea o dragoste deosebită pentru nora ei Rut și s-a impus atenției prin responsabilitate. La rîndul ei Suzana a rămas prototipul femeii virtuose care preferă moartea decît dezonorarea soțului ei.

Noul Testament cuprinde portrete de femei care întruchipează perfecțiunea: mama tinărului din Nain, mama canaaneancă, mama fiilor lui Zevedei, mama Sfîntului Ioan Botezătorul, Maria Magdalena și mai ales Prea Curata Fecioară, Maica lui Iisus.

În cugetarea lui Iov, „omul e făcut pentru altul ca pasărea pentru zbor“. În lumina acestui adevăr, omul este frate care trebuie iubit și ajutat. Fapta bună este o faptă a iubirii și un mijloc de orientare a energiei și preocupărilor spre împlinirea legii dragostei lucrătoare³.

La întrebarea „ce este omul?“ Psalmistul răspunde: „Omul e puțin mai mic decît îngerii, cu slavă și cu cinste încununat“ (Psalmul 8, 4). Ca atare, omul nu trăiește în izolare ci se încadrează în dragostea de viață a celorlalți. „Nu e bine să fie omul singur . . . , mai fericiți sînt doi laolaltă . . . dacă unul cade, îl ajută celălalt, dar vai de cel singur“ (Ecleziastul 4, 9). În lumina acestui adevăr, semenul este un frate care trebuie iubit. Viața în comun este tot așa de veche ca însuși neamul omenesc. Individul și societatea se întregesc reciproc, ca două dimensiuni ale vieții omenești. Nici o altă alcătuire socială nu socotește iubirea ca principiu și esență, cum o face familia. Problema familiei este una esențială, de virtute și sfîntenie. Numai iubirea stabilește un raport firesc între membrii familiei și între părinți și copii. Copiii sînt o binecuvîntare și o podoabă a casei, dar nu nașterea de copii face pe cineva mamă, ci creșterea lor în virtute. La rîndul lor,

³ Pr. Sabin Verzan, *Epistola I-a către Timotei*, în rev. „Studii Teologice“ nr. 4/1988, p. 23.

copiii înțelepți înveselesc inima tatălui (Proverbele lui Solomon 10, 1) și nu refuză îndrumările mamei lor (Proverbele lui Solomon 1, 8).

Față de fecioare, Sfânta Scriptură impune iubire de frate. Desfrîul este asociat cu sinuciderea. Copilul este iubit și venerat; mama este nu numai o mîndrie a familiei, ci o podoabă a țării. Femei ca Ana, Debora, Betșaba, Estera și Susana au sfințit locul, prin existență, omenie, prin nobila lor osteneală, dar mai ales prin iubirea de oameni.

Porunca divină „creșteți și vă înmulțiți!” reflectă îndatorirea de a considera un fel de vademecum al vieții sale, o chemare nobilă de a-și iubi semenul ca pe sine însuși (Levitic 19, 18).. „Nu avem oare toți un singur tată? Pentru ce să fim vicleni unul față de altul?” — atrăgea atenția inimosul profet Maleahi (2, 10—11). Mai mult decît alte cărți, Cîntarea Cîntărilor arată cum trebuie să fie (dacă nu este) relația dintre oameni și mai ales dintre soți. Aici, murmurul izvoarelor, ciripitul duios al păsărilor, un răsărit luminos de soare, cerul înstelat, codrii cu umbra deasă și mireasma trandafirilor — sînt puse în slujba iubirii. Mireasa este un trandafir între flori, „crin în mijlocul spinilor” (Cîntarea Cîntărilor 2, 2), mirele un măr între copacii pădurii (2, 3), iar iubirea mai dulce decît vinul.

În scrierile biblice strălucesc idei extrase din experiența vieții, care se impun prin valoarea fondului. În ele se reflectă ca ideal de viață iubirea sinceră și curată, ca albul imaculat al soarelui. Înțeleptul Solomon scrie că „mai mult prețuiește o dojană decît o iubire fățărîtă” (Pildele lui Solomon 27, 5), iar în Cîntarea Cîntărilor aflăm aforismul: „Mai tare este iubirea decît moartea” (8, 6). Autorii biblici se gîndesc la iubirea neprihănită, curată, statornică. Dacă iubești cu adevărat pe cineva, trebuie să fii statornic în sentimente, devotat pînă la moarte.

Iubirea cea mai curată și mai puternică este cea care are în vedere binele unei lumi întregi. Cel mai clasic exemplu de iubire este Iisus Hristos. Iubirea Lui are ceva unic, se face în duhul dragostei depline, ea este frumusețe, se manifestă ca frumusețe și îndeamnă continuu la frumusețe pe toți oamenii⁴.

„Să aveți dragoste unul către altul și să vă iubiți unul pe altul precum Eu v-am iubit” (Ioan 13, 34—35). Principiul de bază al învățaturii sale este iubirea. Porunca: „Să iubești pe aproapele ca pe tine însuși”, este prezentă pretutindeni (Matei 9, 19, 22, 39; Marcu 12, 31; Luca 10, 27). Iubirea pentru copii este exprimată în „Lăsați copiii să vină la mine!” Proorociile se vor desființa, darul vorbirii în limbi va înceta, știința se va sfîrși, dar dragostea nu cade (I Corinteni 13, 8).

Din porunca Mîntuitorului: „Eu vă zic vouă: iubiți pe vrăjmașii voștri” (Matei 5, 44), trebuie să reținem ceea ce sublinia Fer. Ieronim în sensul că „Hristos nu prescrie imposibilitatea, ci ceea ce este desăvîrșit.” Sf. Arhidiacon Ștefan s-a rugat pentru vrăjmașii săi, care îl loveau cu pietre, Sf. Apostol Pavel dorește să fie anatemă pentru prigonitorii săi.

⁴ Pr. prof. Ioan Coman, *Frumusețile iubirii de oameni în spiritualitatea patristică*, Timișoara, 1988, p. 5.

Toate aceste le-au făcut pentru că Iisus s-a rugat și a spus : „Părinte, iartă-le că ei nu știu ce fac“ (Faptele Apostolilor 7, 59 ; Romani 9, 3).

Cînd Sf. Apostol Pavel spune : „Bărbaților, iubiți femeile voastre precum Hristos a iubit Biserica“ (Efeseni 5, 25), el știe că există o anumită putere care se orientează după o permanentă spirituală. Dragostea Apostolului e puternică, ea „nu cade niciodată“ (I Corinteni 13, 9).

Iubirea „zidește“ (I Corinteni 8, 1). Acest cuvînt paulin păstrează un fel de primat între coordonatele vieții. El stimulează valorile sociale (I Corinteni 13, 1), îndrumă spre nobile îndeletniciri, cum sînt : munca și onestitatea în viața virtuosului (I Corinteni 13, 5—6). Chiar și starea materială o determină tot iubirea (I Corinteni 13, 2). Întîia poruncă este iubirea din inimă curată, din cuget bun și din credință nefățărită (Timotei 1, 5), cu alte cuvinte, iubirea trebuie să fie măsura tuturor acțiunilor.

Animat de iubirea semenilor, omul își creează o plăcută stare sufletească și își dublează puterea de muncă. Pentru sănătatea fizică și spirituală, optimismul este un stimulent puternic, iar iubirea poate fi considerată un mijloc pedagogic. De aceea, Ecclesiastul arată necesitatea de a se încadra în timpul care stabilește mersul tuturor lucrurilor, zicînd : „Vreme este să iubești și vreme să urăști, este vreme de război și vreme de pace“ (38).

În comentariul său la Cîntarea Cîntărilor, Origen constată că una dintre manifestările sufletului este cea pe care o vădim atunci cînd iubim. Cînd înțelepciunea coboară la fapte mai puțin bune, atunci carnea și sîngele sînt cele pe care le iubim. „Tu, însă, cel care ești om duhovnicesc, ascultă însă duhovnicește cînd se rostesc cuvinte de iubire și învață să te ridici la ceea ce este superior, în care mișcarea sufletului sesizează tonul firesc al iubirii“⁵.

În lumina învățăturii biblice este frumos și demn de iubit nu omul plămădit fizic, ci cel care distinge binele de rău și nu ascultă niciodată sfatul celor fără de lege. Frumos și iubit este omul care încîntă prin bunătatea sa, prin sobrietatea sa, cel care a lepădat hainele murdare ale păcatului, pentru ca toate ale lui să fie curate, așa veșmintele ca și gîndurile, acela care a introdus în viața sa frumosul moral, căruia i se atașează un fel de perfecțiune. Filisteanul Goliat a fost un om bine clădit din punct de vedere fizic, dar nu și frumos în sensul moral al cuvîntului : el a pierdut chipul și asemănarea iubirii. Prin dimensiunea lui aproape fabuloasă, Goliat sugerează teamă și teroare, rămînînd imaginea celui care se închină numai trupului și nu cugetă la cele spirituale.

Din cele de mai sus rezultă îndemnul hotărît și decisiv al Sfintei Scripturi : iubirea omului. Cărțile Sfintei Scripturi sînt închinare iubirii, iubirii de Dumnezeu și de oameni.

Sentimentul iubirii stăpînește pe toți scriitorii inspirați. Profetii sînt poezi ai iubirii ; Sfintele Evanghelii rămîn cele mai mărețe poeme ale

⁵ Origen, *Scrieri*, vol. I trad. rom. de T. Bodogoe, M. Neaga și Z. Lațcu, București, 1981, p. 233 ș.u.

iubirii din cîte s-au scris. Ele constituie permanențele spirituale ale Bibliei, dăruite eternității.

Dacă Psalmistul spune : „O, ești frumos ca nimeni altul între oameni pe pămînt, cînd din graiul gurii tale se revarsă harul sfînt“, el se gîndește la universul etic chemat să-l dăltuiască, la omul năzuințelor înalte. Dacă harul „este însușirea care face pe om vrednic de admirație, apoi numai iubirea, ca forță morală personală și socială îl ridică pe om pînă la rangul de frumusețe“⁶. Iubirea rămîne cea care are întotdeauna valoarea tinereții, a tinereții fără bătrînețe.

⁶ I. G. Coman, o.c., p. 350.

LEGĂTURA DINTRE EUHARISTIE ȘI BISERICĂ LA NICOLAE CABASILA

de : pr. dr. IOAN TULCAN

I. Considerații generale

Nicolae Cabasila s-a născut într-o familie nobilă din Tesalonic, aproape de anul 1300. A reușit să dobândească o „frumoasă cultură teologică și filosofică, numărându-se printre cei mai apreciați bărbați ai vremii și cu toate că a rămas nehirotont, a ajuns la un moment dat (anul 1354) să fie propus pentru scaunul de patriarh al Bizanțului. Prin lucrările sale care au străbătut timpul și prin viața pe care a trăit-o „ne-a lăsat o minunată pildă de statornicie, de echilibru și de entuziasm pentru frumusețile și sănătatea spiritualității creștine“¹. A scris mai multe lucrări, dintre care unele s-au tipărit (aproximativ 15). S-a impus atenției și prețuirii generale mai ales prin două lucrări : „Explicarea Sfintei Liturghii“² și „Despre viața în Hristos“. Prin ambele lucrări s-a remarcat ca un teolog excepțional, stîrnind aprecieri unanime. „Erminia lui Nicolae Cabasila este neîntrecută, atît în ce privește explicarea jertfei liturgice, a sfințirii darurilor și a credincioșilor, cît și a semnificației ei simbolice, adică de reprezentare a planului cosmic de mîntuire“.³

Meritul lui este excepțional pentru că „a reușit într-adevăr să facă să se trăiască plenar în secolul XIV, autenticitatea Tradiției (paradoscs) Orientului creștin. Și această tradiție, mai mult decît milenară, a marcat-o cu o puternică amprentă personală. El a fost moștenitorul, beneficiarul și continuatorul acestei tradiții“.⁴

Cele două tratate ale lui Cabasila, deși în ceea ce privește tematica lor sînt diferite, „descoperă în fapt, o inspirație comună : preamărirea misterului mîntuirii noastre, imprimată în Persoana vie a Răscumpărătorului“⁵. Într-adevăr, autorul insistă pe larg asupra mîntuirii

¹ Nicolae Cabasila, *Despre viața în Hristos*, traducere și studiu introductiv de prof. dr. T. Bodogae, Sibiu, 1946, p. V.

² De această lucrare s-a ocupat pr. prof. E. Braniște, ea fiind obiectul tezei sale de doctorat : *Explicarea Sfintei Liturghii după Nicolae Cabasila*, București 1942.

³ N. Cabasila : *Despre viața în Hristos*, p. VI.

⁴ Myrha Lot Borodine, *Un maître de la spiritualité byzantine au XIV-e siècle Nicolas Cabasila*, Paris, 1958, p. 1.

⁵ *Dictionnaire de Théologie Catholique* vol. II. partea a 2-a, Paris, 1932, col. 1292—1295.

noastre obiective, realizate de Logosul întrupat, prin firea noastră umană asumată de El în ipostasul Lui propriu în care a așezat toate bunătățile Sale și apoi asupra însușirii ei personale, de către fiecare persoană umană, prin puterea dumnezeiască ce iradiază din Persoana Cuvîntului întrupat, putere care ni se comunică în Biserică, prin Sfintele Taine. În aceasta este implicată legătura organică a Tainelor cu Persoana Lui, importanța pe care o au ele pentru Biserică și în special Euharistia, prin care se extinde Biserica, Trup al lui Hristos. Aceste teme vor fi prezentate în cele ce urmează.

II. Importanța Tainelor în viața Bisericii

Sfintele Taine au o importanță unică deoarece prin ele se comunică credincioșilor viața lui Iisus Hristos, Dumnezeu-Omul. De aceea toate Tainele realizează, mențin sau desăvîrșesc o anumită relație a omului cu Dumnezeu prin Iisus Hristos în Duhul Sfînt. Ele sînt lucrări sfinte care cuprind și împărtășesc harul lui Dumnezeu cel nevăzut. Fiecare Sfîntă Taină nu este doar un simplu semn sau icoană a realității nevăzute, ci și o cuprinde, încît cine se împărtășește de semnul material, se împărtășește de realitatea dumnezeiască nevăzută, ce străbate sau umple acest semn sau simbol.⁶ Sfintele Taine au o bază solidă și profundă, Iisus Hristos. Realitatea lor e dată de Dumnezeu Însuși, de Taina Tainelor, de Hristos Dumnezeu-Omul, ceea ce înseamnă că Tainele Bisericii se articulează direct în Taina Hristos. Viața lui Iisus Hristos, comunicată prin Sfintele Taine, izvorăște din Persoana Lui; ceea ce înseamnă că Hristos Însuși se prelungește prin Sfintele Taine cu actele Lui minuitoare pînă la noi.

Din cercetarea atentă a celor două lucrări ale lui N. Cabasila se pot naște unele nedumeriri: de ce el nu se ocupă de toate cele șapte Taine ale Bisericii? De ce prezintă pe larg numai Botezul, Mirul și Euharistia? Le ignoră oare pe celelalte? Răspunsul la aceste întrebări nu este greu de dat. Nicolae Cabasila tratează mai pe larg despre Tainele amintite, dar aceasta nu pentru că n-ar fi existat numărul lor⁷, și deci le-ar fi ignorat, ci „din motive de metodă și pentru a fi mai conform principiului ciclic al nașterii, dezvoltării și unirii sufletului cu Dumnezeu“.⁸ Desigur, el amintește și de celelalte Taine.⁹

Sfintele Taine sînt absolut necesare credinciosului în vederea mîntuirii. Iisus Hristos, prin Sfintele Taine, vine în întîmpinarea aspirațiilor celor mai profunde și mai intime ale credinciosului, de a realiza o comuniune interpersonală cît mai deplină. Și această comuniune deplină după care aspiră credinciosul, o poate realiza numai din puterea lui Hristos, ca sursă mereu vie și inepuizabilă în viața sa spirituală. Nu-

⁶ Pr. prof. dr. D. Radu: *Characterul ecleziologic al Sfintelor Taine și problema intercomuniunii*, teză de doctorat, în „Ortodoxia“ nr. 1—2, 1998, p. 99.

⁷ H. Andrușos, *Dogmatica*, trad. rom. D. Stăniloae, Sibiu, 1930, p. 335.

⁸ *Despre viața în Hristos*.

⁹ *Ibidem*, pp. 71, 90, 104, 145, 149, 171.

mai astfel credinciosul se simte împlinit în ființa sa. De aceea, pe bună dreptate spune Cabasila că Iisus Hristos oferă totul prin Sfintele Taine, celor ce le primesc „căci nu există trebuință omenească, pe care Domnul să n-o îplinească creștinului : El îi dă viață, îl crește, îl hrănește. El este lumina și suflarea lui ; El îi deschide ochii, îi luminează și le dă putere să-L vadă, El este puterea vieții lui . . .”¹⁰

Așadar, prin Taine se realizează nașterea la o viață nouă, duhovnicească ; cu ajutorul lor creștem în această viață, ne unim tot mai mult cu Însuși Mîntuitorul nostru ; prin acestea avem ca rezultat, încorporarea noastră deplină în Hristos, în Biserica Sa, care este Trupul Lui, iar El Capul ei, după cum fiecare credincios în parte și toți împreună formează mădularele acestui Trup.

Prezența lui Hristos, prin Sfintele Taine ale Bisericii în sufletele credincioșilor, nu este una pasivă, inefficientă, ci vie, lucrătoare, transformînd, înnoind, ridicînd pe cel care le primește. Toate acestea se întîmplă pentru că s-a realizat prin ele o încorporare personală și ființială în Hristos prin Duhul Sfînt. În acest sens, sînt deplin concludente cuvintele : „Prin lucrarea acestor Taine, Soarele Dreptății intră, ca printr-o mare deschizătură a firii, în această lume întunecată și omoară tot ce-i pieritor în ea, împrăștiind peste tot duh-de viață nemuritoare, căci, Lumina lumii, biruiește lumea, potrivit cuvintelor Domnului : „Eu am biruit lumea“ (Ioan 16, 33). Prin aceasta vrea să spună că trupul muritor și stricăcios se face vrednic de viața netrecătoare și veșnică. Căci, se petrece ceva asemănător cu faptul ca atunci cînd intră razele soarelui într-o cameră în care arde o luminărică, privirile tuturor sînt atrase de aceste raze a căror strălucire face să pălească cu totul pîlpîirile făcliei . . .”¹¹

Posibilitatea luminării celui botezat „cu Lumina care a biruit lumea“, este dată de faptul că „Botezul stabilește o relație personală, particulară între cel care mărturisește credința sa și se botează și Hristos, Săvîrșitorul suprem al Tainei Botezului și Capul Bisericii”¹². Dar, această relație a celui ce se botează nu este numai relație cu Hristos, ci și cu Tatăl și cu Duhul, adică cu întreaga Sfîntă Treime. Formula trinitară care se rostește cu prilejul Botezului, indicată chiar de Mîntuitorul, atunci cînd a trimis pe Sfînții Apostoli la propovăduirea Evangheliei (Matei 28, 19), reflectă tocmai acest lucru. De altfel, Hristos Fiul lui Dumnezeu făcut Om, nu se concepe singur și nu este singur, ci împreună cu Tatăl și cu Duhul. Dar El lucrează prin Duhul Lui în Taine. De aceea în momentul în care ieșim din apa Botezului, „noi avem în suflete pe Însuși Mîntuitorul nostru, și încă nu numai în suflet, ci și pe frunte, în ochi, ba și în mădulare și în cel mai ascuns ungher al ființei noastre și anume îl avem plin de mîrire, curat de orice păcat și lipsit de orice

¹⁰ *Ibidem*, p. 6.

¹¹ *Ibidem*, p. 10.

¹² Pr. prof. D. Radu, o.c. p. 181.

stricăciune, așa precum a înviat, așa precum s-a arătat Apostolilor”.¹³ Vorbind despre Botez, N. Cabasila explică și diferitele lui alte numiri, ca „luminare”, pentru că ne aduce viața cea adevărată și ne face să fim cunoscuți de Dumnezeu; el ne apropie de lumină și ne îndepărtează de răutățile întinericului. Ca lumină, ne scaldă în baia strălucirii duhovnicești și după ce ne-a curățit ne dă puterea să gustăm lumina. Botezului i s-a dat și denumirea de „ungere”, „pentru că el zugrăvește pe sufletul nou botezaților, chipul lui Hristos, care s-a uns pentru noi”. Ne reinnoim prin Botez, pentru că „însăși viața lui Hristos pătrunde în mădularele noastre; și tot aceasta este cauza pentru care, când ieșim din apa Botezului, sintem spălați de orice întinăciune a păcatului...”¹⁴ Într-adevăr, lucrarea Botezului are o mulțime de consecințe pentru cel botezat, tocmai prin relația personală cu Hristos în Duhul care s-a realizat prin Botez. Cel botezat se învrednicește de aceste roade, pentru că devine participant la starea de jertfă și Înviere a lui Hristos, pentru că toate Tainele sînt într-o legătură directă cu jertfa și Învierea lui Hristos. La Romani 6, 3—5 se spune: „Au nu știți că toți cîți în Hristos Iisus ne-am botezat întru moartea Lui ne-am botezat. Deci, ne-am îngropat cu El în moarte prin Botez, pentru ca precum Hristos a înviat din morți prin slava Tatălui așa să umblăm și noi întru înnoirea vieții”. Dar așa după cum pruncul născut, are nevoie de ajutor pentru a se putea dezvolta și crește pînă să ajungă la maturitatea părinților, tot așa și cel renăscut în Hristos prin apa botezului, pentru a se putea dezvolta și crește „pînă la statura bărbatului desăvîrșit care este Hristos” (Efeseni 4, 13), are nevoie de noi puteri și daruri. Acestea i se comunică prin Sfînta Taină a Mirului. Ea trezește puterile sufletești la viață, pune în lucrare una sau alta din puterile duhovnicești, sau chiar mai multe, după cît e de simțitor sufletul la lucrarea Tainelor. „Sfîntul Mir împărtășea credincioșilor din vremurile de demult puteri de a vindeca, de a prooroci, de a vorbi în limbi, precum și alte daruri, care toate dădeau oamenilor puterea lui Hristos cea peste fire. Astfel de semne minunate erau necesare în vremurile de întemeiere a Bisericii”.¹⁵

Taina Sfîntului Mir împărtășește tuturor creștinilor darurile necesare vieții spirituale: darul evlaviei și al rugăciunii, al dragostei, al înțelepciunii etc. Nicolae Cabasila se arată nemulțumit de faptul că nu toți creștinii își dau seama de comorile ascunse aduse în sufletul lor de această Taină și nu lucrează cu ele în viața lor. De aceea este necesară o continuă sensibilizare a ființei noastre prin darurile împărtășite nouă prin Taina Sfîntului Mir.

Deci „atunci cînd întîlnim cîte un om, care se distinge prin dragostea sa, prin curățenia vieții, ori printr-o minunată pildă de smerenie, de bună-cuviință, ori de alt fel de virtuți, înseamnă că trebuie să vedem aici o lucrare a Sfîntului Mir”. Nicolae Cabasila a surprins ca

¹³ Nicolae Cabasila, *Despre viața în Hristos*, p. 23.

¹⁴ *Ibidem*, pp. 30, 31, 44.

¹⁵ *Ibidem*, p. 74.

nimeni altul specificul și implicațiile eclesiologice ale fiecăreia dintre cele trei Taine analizate pe larg și legătura lor internă. Mirungerea este văzută în legătură directă atât cu Botezul, cât și cu Euharistia. În Taina Mirului, Duhul lui Hristos ne pătrunde într-un mod mai accentuat, devenind și noi „unși“, ca și Hristos, dar după har. „De Taina Mirului în care Hristos ne pecetluiește cu Duhul Său, ca fii ai Tatălui și ca mădulele ale Trupului Său, ține o întreagă teologie a „energiilor divine“, care îmbracă și transformă omul, adică pe cel botezat, în totalitatea ființei sale de trup și suflet, înscrisă în taina însăși a parfumului Sfintului Mir“.¹⁶

În această Taină, se trăiește mai deplin prezența lui Hristos în Duhul, care revarsă bogăția energiilor divine asupra celui pecetluit. Hristos se întipărește în adâncul de taină al ființei noastre, devenind transparent de către Duhul, prin ungerea cu Sfintul Mir. Se dă astfel creștinului posibilitatea deplină de a trăi viața lui Iisus Hristos pe pământ, din puterile Lui. Acest lucru îl îndreptățește pe N. Cabasila să evidențieze valoarea Tainelor în perspectiva veșniciei: „Viața în Hristos începe și se dezvoltă în viața pămîntească, însă desăvîrșirea ei se atinge abia cînd ajungem în cea viitoare. De aceea, pentru a avea parte de Hristos în veșnicie, noi va trebui să participăm la El, la viața Lui, încă de acum prin Sfintele Taine, căci dacă cu ajutorul Sfintelor Taine vor putea avea parte la ziua judecării de însuși Fiul lui Dumnezeu, aceia care L-au iubit și au auzit de la El aceeași învățătură pe care I-o dăduse Lui Tatăl, apoi nu e mai puțin adevărat că pentru așa ceva trebuiau să se fi împrietenit cu Domnul și să-și fi dobîndit pentru El urechi încă de pe pământ“.¹⁷

Sfintele Taine sînt deci o garanție a dobîndirii vieții viitoare, pentru că dacă ele ni l-au împărtășit acum pe Hristos, iar noi l-am primit cu vrednicie, atunci în veșnicie îl vom avea sau ne vom împărtăși de El în chip deosebit. Lucrarea Sfintelor Taine e de o putere covârșitoare, fiind mai presus decît creația: „Atît e de mare lucrarea Tainelor lui Dumnezeu, încît întrece chiar și stelele de pe cer, ba cred că, prin strălucirea și puterea lor covârșitoare, orice altă făptură și zidire a lui Dumnezeu. De aceea, oricît ar fi de multe, de frumoase și de minunate făpturile zidite de Dumnezeu, ele sînt departe de înțelepciunea și nesfîrșita pricepere a Făcătorului lumii, care poate face lucrări și mai desăvîrșite în frumusețe și măreție“.¹⁸

Experiența lucrărilor lui Hristos din Sfintele Taine este cu atît mai accentuată, cu cît ele găsesc o pregătire și o participare mai mare la cei ce se împărtășesc de ele. Prin Taine, Dumnezeu „ne-a făcut părtași la însăși plinătatea dumnezeirii, încercîndu-ne cu toată bogăția darurilor care se revarsă din Ființa Lui. Mintuitorul a venit în lume „ca lumea viață să aibă și încă din belșug“ (Ioan 10, 10). Iar viața pe care ne-a

¹⁶ *Ibidem*, p. 77.

¹⁷ *Ibidem*, p. 1.

¹⁸ *Ibidem*, pp. 11—12

adus-o Domnul, ne-a fost dată prin Sfintele Taine, cu ajutorul cărora noi ne facem părtași de El prin moarte și pătimim împreună cu El. Căci și moartea numai așa o putem înlătura. Prin Taine, Hristos vine în intimitatea noastră și ne face fii ai lui preaiubiți. Hristos vine la noi, se unește cu noi și ne trezește la o viață nouă. Ajuns în noi, Hristos nimicește tot ce este rău, ne dă din bogăția Sa spirituală, îmbogățindu-ne și pe noi, ne împărtășește propria desăvîrșire și ne face părtași la biruința Sa.¹⁹

Dar această lucrare o face mai ales prin Sfinta Euharistie în care ni se dăruiește însuși Trupul și Sângele Fiului lui Dumnezeu Cel întrupat pentru noi și pentru a noastră mîntuire, sub chipul pîinii și al vinului.

III. Rolul Euharistiei în Biserică

Sfinta Euharistie ocupă un loc cu totul special în viața Bisericii. Sfinta Masă este „piscul cel mai înalt al vieții duhovnicești, la care dacă am ajuns odată, apoi nimic nu mai lipsește ca să dobîndim fericirea cea dorită. Pentru că aici nu mai este vorba de a fi părtași morții, îngropării sau unei vieți mai bune, ci e vorba chiar de dobîndirea Celui Înviat. De acum, nu mai primim darurile Sf. Duh, oricît de bogate ar fi ele, ci pe Însuși Visternicul acestor daruri, comoara întru care încapă toată bogăția darurilor”.²⁰ Prin împărtășirea cu Hristos euharistic „trupul și sufletul și toate puterile noastre se înduhovnesc, căci trup se unește cu trup, sânge cu sânge și suflet cu suflet. Cugetul lui Hristos se face una cu cugetul nostru, voia Lui cu voia noastră, Trupul și Sângele Lui, una cu trupul și sângele nostru”.²¹ Prin Euharistie ne întâlnim chiar cu Dumnezeu, care se unește cu noi într-o unire deplină. Ea pune într-o lumină deosebită și harul primit în celelalte Taine; ea este o încununare a celorlalte Taine.

Euharistia este pentru învățătura ortodoxă o „reîntrupare tainică, totdeauna prezentă și continuă a Logosului”. Ca urmare, în momentul în care Hristos „conduce sufletul spre Sfinta Masă și îi dă să mănînce propriul Său Trup, îl transformă pe acesta, îi comunică personalitatea Sa”; iar cînd Hristos „se răspîndește în sufletul nostru și se unește cu noi, noi sintem asimilați Lui, ca o mică pictură de apă într-un imens ocean de parfum”.²² Desigur, nu este vorba aici de o pierdere a persoanei proprii într-o substanță indefinită; cuvintele de mai sus vor să exprime doar unirea maximă care se realizează între Hristos și cei ce se unesc cu El în Euharistie. Această Taină este lumină pentru cei ce s-au curățit, curăție pentru cei care acum au de gînd să se spele de păcate, putere care înaripează pe cei ce vor să lupte contra patimilor. Este imperios necesar să primim acest Trup și Sânge al lui Hristos spre mîncare și băutură pentru a birui pe cel rău și păcatul, deoarece

¹⁹ *Ibidem*, p. 21.

²⁰ *Ibidem*, p. 81.

²¹ *Ibidem*, p. 84.

²² Myrha Lot-Borodine, o.c. p. 108.

numai Hristos a biruit în Trupul Său păcatul și „l-a pironit pe lemn“ — cum spune Sf. Apostol Pavel. De aceea, din El iradiază și pentru noi această putere dacă-L primim cu vrednicie. Dar, această împărtășire de Hristos nu trebuie să se facă o singură dată; pentru că datorită firii noastre neconsolidate în bine, aceasta cade din nou. De aceea, de câte ori ni se întâmplă căderile, tot de atâtea ori trebuie să realizăm și ridicările. În acest sens, Nicolae Cabasila scria: „Întrucât materia din noi e așa de stricătioasă, încât pecetea Tainei nu poate rămâne mult timp ca unii care „avem această comoară în vase de lut“ (II Corinteni 4, 7), sîntem datori să alergăm la acest leac nu numai o dată, ci de mai multe ori. Căci e de lipsă ca Făcătorul lumii să rămână tot timpul în lutul nostru, ca să îndrepteze chipul Lui în noi, ori de câte ori dă semne că vrea să se strice. Mîna cea ajutătoare a doctorului trebuie să ne fie cît mai la îndemînă, ca să poată vindeca materia noastră atunci cînd vrea să se strice, ca să ne întărească iarăși conștiința atunci cînd este șovăielnică și cînd o amenință frica morții“.²³

Însă pentru a ne împărtăși de Hristos prin Taina Sfintei Euharistii, nu e suficient să dorim doar acest lucru, ci mai trebuie îndeplinite unele condiții: „Mai înainte de a ne atinge de Sfintele daruri, trebuie să ne curățim sufletele în chip deosebit, căci Împărtășania e mai presus de celelalte Taine... Hristos cel care ne-a invitat la acest ospăț e împreună luptător cu noi. Ori, un frate de luptă nu întinde mîna unora ce trăiesc în trîndăvie și nici celor lipsiți de rivnă, ci numai celor curajoși și îndrăzneți“.²⁴ Comuniunea deplină realizată cu Hristos prin Euharistie este și o comuniune deplină a credincioșilor între ei. Toți se întîlnesc în același Trup al lui Hristos, toți formează împreună extinderea Trupului lui Hristos. Acest lucru este posibil pentru că, în Euharistie, noi primim în mod real Trupul lui Hristos, Cel care ne-a cuprins în Sine pe noi toți într-un mod neînțeles și a trăit toate ale noastre, biruindu-le. În Sfintele Taine, ni se oferă „Trupul care a primit cu adevărat toate acele umiliri, ocări și loviri, Trupul care a fost răstignit și jertfit, care a dat mărturia cea bună înaintea lui Pilat. Trupul care a fost biciuit și batjocorit, care a îndurat scuipări și a gustat fiere. Asemenea și vinul este acum singele care a țîșnit din Trupul cel străpuns cu sulița. Este Trupul și Singele care s-a zămislit de la Duhul Sfînt, s-a născut din Fecioară, a înviat a treia zi, s-a înălțat la ceruri și șade de-a dreapta Tatălui“.²⁵

Prin Euharistie, Fiul lui Dumnezeu Cel întrupat, răstignit, înviat și înălțat cu trupul la cer, intră în mod concret în cea mai strînsă unire cu fiecare om care crede în adevărul întrupării, răstignirii și înălțării Lui cu Trupul la cer. „Singele lui Hristos are puterea să ne curățească în mod real pentru că în el nu se mai mișcă pulsațiile spre păcat. De

²³ *Despre viața în Hristos*, p. 94.

²⁴ *Idem*, p. 103.

²⁵ Nicolae Cabasila, *Tîlcuirea dumnezeieștii Liturghii*, trad. rom. și introducere de diac. Ene Braniște, București, 1946, p. 71.

aceea i se atribuie singelui lui Hristos curăția, mai precis puterea curățitoare. Hristos însuși devine prin Euharistie viața noastră. Sălășluindu-se în noi cu întreaga Sa Ființă, mâinile noastre devin mâini ale lui Hristos, mâini prin care se împlinește voia Lui; ochii noștri devin ochi ai lui Hristos prin care privim toate cu iubirea și cu curăția Lui; urechile noastre, urechile Lui, auzind prin ele cu atenția și cu curăția Lui; mințea noastră, mințea lui Hristos, sau mințea lui Hristos, mințea noastră (I Corinteni 2, 16), gândind ca El cele bune; gura noastră, gura Lui, prin care se rostesc cuvintele Lui²⁶.

Această unificare personală cu Hristos și împreunare săvârșită de Euharistie, care constituie Biserica, Trupul tainic al Domnului, unitate și comunitate sobornicească, este subliniată în mod pregnant de Nicolae Cabasila: „Prin împărtășire, Hristos rămîne în noi și noi în El: „Întru Mine și Eu întru ei“ (Ioan 6, 56). Iar dacă Hristos rămîne în noi, ce ne mai lipsește, sau de ce bunătăți să ne mai împărtășim?... Dacă însuși Domnul Iisus Hristos ne umple sufletul, străbătîndu-ne toate adîncurile și toate ieșirile, învăluindu-ne din toate părțile, atunci ce-ar mai putea veni bun peste noi sau ce ni s-ar mai putea adăuga? El umple toată casa sufletului nostru. Și apoi, nu ne cuminecăm cu vreo bunătate a Lui și nici nu ne împărtășim cu vreo rază sau cu vreo strălucire din discul Soarelui dumnezeiesc, ci din însuși discul acesta (Sfînta împărtășanie), așa încît Îl avem locuind în noi, pătrunzînd pînă în măduva și măduarele noastre, ba chiar nu formăm decît unul și același Trup împreună...“²⁷ Împărtășirea noastră în Euharistie e împărtășire de Hristos Cel jertfit și înviat. Prin aceasta noi participăm în mod real la jertfa și Învierea Lui, sîntem atrași în starea de jertfă a Lui, pentru a ajunge și noi la înviere, în jertfă implicîndu-se și Învierea Lui, sau Învierea Lui presupunînd jertfa. Așa și noi, în stare de jertfă continuă fiind, ca renunțare sau jertfire a păcatelor, care sînt forme ale egoismului propriu, vom învia și noi din puterea jertfei lui Hristos Cel înviat. Întreaga Biserică a lui Hristos, Trupul Său Tainic, beneficiază sau se împărtășește de roadele mîntuitoare ale jertfei lui Hristos actualizată în Euharistie, și nu numai cei vii, ci și cei adormiți.

N. Cabasila își propune să argumenteze că participarea celor adormiți la masa roadelor dumnezeiești ale jertfei euharistice este din punct de vedere logic, nu numai posibilă ci chiar necesară și că morții beneficiază de efectele jertfei, într-o măsură cel puțin egală cu cei vii. El face distincția între Sfînta Euharistie ca jertfă și Sfînta Euharistie ca Taină sau sacrament; efectele celei dintîi sînt comune atît celor vii cît și celor morți, căci ele se aplică prin mijlocire, pe cînd efectele celei de a doua sînt proprii numai celor vii, căci ele se aplică prin împărtășire. Sfînta Euharistie sfințește de fapt în două feluri:

²⁶ Pr. prof. D. Stăniloae, *În problema intercomuniunii*, în „Ortodoxia“ nr. 4/1971 p. 582.

²⁷ *Despre viața în Hristos*, pp. 83—84.

a) *prin mijlocire*, căci darurile aduse lui Dumnezeu, prin însăși aducerea lor, sfințesc atât pe cei ce le aduc, cât și pe cei pentru care se aduc ;

b) *prin împărtășire*, întrucât ele sînt pentru noi adevărata hrană și băutură, potrivit cuvîntului Domnului (Ioan 6, 53—57). Dintre aceste două moduri de sfințire, cel dintîi e comun și celor vii și celor morți, căci jertfa se aduce și pentru unii și pentru alții ; al doilea însă, are putere numai asupra celor vii, deoarece morții nu mai pot să mănînce și să bea. Deci cei vii beneficiază de ambele moduri de sfințire, adică atât de sfințirea prin mijlocire, cât și prin împărtășire, care este un privilegiu exclusiv al membrilor Bisericii luptătoare, Hristos însă se împarte și celor morți într-un mod pe care El însuși îl știe²⁸.

De aceea, N. Cabasila arată că împărtășirea cu Sfintele Taine, este nu numai necesară, ci absolut indispensabilă, și nu numai pentru această viață, ci chiar și pentru cea de dincolo, pentru menținerea sufletelor în legătură permanentă cu Hristos în Biserica Lui cea sfîntă, care se întinde nu numai pe pămînt, ci și dincolo de viața noastră pămîntească.

IV. Biserica, o comunitate de persoane

Biserica este, după Nicolae Cabasila, acea comunitate de persoane unite între ele, care poartă „pecetea“ lui Hristos și cărora li se comunică viața de comuniune și iubire a lui Dumnezeu prin Iisus Hristos în Duhul Sfînt. Ea este extensiunea lui Hristos Însuși în ele, prin puterea Lui comunicată prin Sfintele Taine și în special prin Euharistie. Biserica are, deci, acea putere de a extinde pe Hristos mai departe în oameni, încorporîndu-i pe aceștia în El, sau adîncind tot mai mult relația Lui cu ei. Dar această lucrare se poate realiza tot din puterea sau din Duhul lui Hristos prezent în ea. Deci, pe de o parte ea îl are pe Hristos și pe Duhul Lui în ea, pe de altă parte îl cheamă mereu prin epicleza ei. Duhul lui Hristos, care a întemeiat Biserica și sălășluiește în ea, menținînd-o ca pe un sacrament în totalitatea ei, o face, datorită acestei calități, sursă a actelor sacramentale, dar și rezultat mereu înnoit al lor, ceea ce pune în evidență faptul că Biserica, avînd în ea pe Hristos din care iradiază continuu Duhul, continuă să primească pe Duhul, să fie îmbogățită, înnoită și înprospătată de El prin Taine.

Așadar, Duhul lui Hristos vine prin sacramentul săvîrșit de Biserică, pe baza legăturii pe care El o are cu Biserica, fiind deci într-un anumit grad în Biserică și venind nu numai prin ea, ci și din ea, peste cei pe care ea îi prezintă Lui, prin persoanele anume alese de El pentru aceasta și cărora le-a și dat puterea pentru această lucrare. Avînd această legătură intimă cu Domnul ei, Biserica îl imită sau îl prelungește pe Acesta în toată lucrarea ei, făcînd cele ce Le-a făcut Domnul, înainte de a exista ea ca o comunitate concretă a oamenilor uniți cu Dumnezeu prin Hristos, prin Duhul Sfînt. „Biserica, imitînd pe Domnul, aduce jertfa nu numai pentru

²⁸ Diac. Ene Braniște, *Explicarea Sfintei Liturghii*, o.c. p. 118.

a cere, ci și pentru a mulțumi, ceea ce se vede din multe locuri, dar mai ales din rugăciunea în care se exprimă oarecum scopul sfintei slujbe”.²⁹ Ea face aceasta, prin ierarhia sa din două motive: îndemnată de porunca Mântuitorului care a zis: „Aceasta s-o faceți întru pomenirea Mea”, și în al doilea rând, aducându-și aminte de toate actele mântuitoare ale lui Hristos săvârșite pentru ea. Deci, în tot ceea ce face Biserica, ea efectuează ceea ce a făcut El pentru noi. Tocmai prin această se realizează deplina comuniune a oamenilor cu Hristos, ca mădulare ale Trupului Său și unitatea tuturor creștinilor în Hristos și întreolaltă, prin Euharistie. Deci „Biserica este nu numai o comuniune euharistică, ci o largă comuniune sacramentală, dată fiind legătura tuturor celorlalte Taine cu starea de jertfă și Înviere a lui Hristos”.³⁰ Tainele aparțin Bisericii, ca acte ale Capului ei, Iisus Hristos, prin ea. Căci Capul nu este singur, ci împreună cu Trupul. El nu lucrează nimic singur, ci împreună cu Trupul Său — Biserica, și tot ce face El se face prin Duhul Său și se raportează la Trupul Său—Biserica. Fiind săvârșite de Hristos prin Duhul Său lucrător în ea, Tainele sînt ale Bisericii.

Unirea care se realizează între Hristos și persoanele umane care se împărtășesc de El, „nu se reduce la o simplă legătură simbolică sau metaforică, ci este o încorporare reală, fizică, substanțială a fiecărui credincios în parte și a tuturor laolaltă, adică a comunității întregi, sau a Bisericii în Trupul lui Hristos. Acesta este Capul sau inima Trupului Său tainic, adică al Bisericii, iar noi sîntem mădulele vii ale acestui trup, trăgîndu-ne seva de viață din însuși Capul — Hristos”.³¹

Prin Biserică se realizează nu numai o unire desăvîrșită a oamenilor cu Hristos, ca mădulare ale Trupului Său tainic, ci și între aceste mădule, făcîndu-ne „să gîndim la fel unii pentru alții”, după cum se exprimă Sf. Apostol Pavel. În Biserică, însă, nu toți au aceleași daruri de la Hristos și aceeași putere. Hristos a ales în Biserică pe unii spre a fi „iconomi ai Tainelor lui Dumnezeu”, (I Corinteni 4, 1). Nicolae Cabasila vorbește despre aceștia ca despre niște organe speciale, cu funcții deosebite în Biserică, prin care însuși Hristos lucrează. Preotul în Biserică „se roagă ca Dumnezeu care a primit darurile noastre, să trimită în schimb harul Său, atît celor vii cît și celor morți. Preotul mulțumește pentru sfinți, pentru că printr-înșii Biserica și-a ajuns țelul ei, văzîndu-și împlinită rugăciunea pentru dobîndirea împărăției cerurilor. Însă prin „sfinți” înțelegem nu numai pe cei desăvîrșiți în virtute, ci pe toți cîți se străduiesc spre desăvîrșire, chiar dacă nu au ajuns încă la ea. Biserica este numită Sfîntă din pricina Sfîntului (Iisus) la care membrii ei participă și din al cărui Trup și Sînge se împărtășesc. Căci ei sînt mădulele ale acestui Trup, carne din carnea Lui și oase din oasele Lui”.³²

²⁹ Ibidem, p. 111.

³⁰ Pr. prof. D. Radu, *Sfintele Taine în viața Bisericii*, în „Studii Teologice”, nr. 3—4/1981, p. 184.

³¹ Diac. Ene Braniște, *Explicarea...* p. 133.

³² *Tîlcuirea dumnezeieștii Liturghii...* p. 87.

El însuși actualizează relațiile Sale, sau se oferă pe Sine însuși prin Taine, în care e întrupată Biserica, dar nu în chip simbolic „ci ca mădulele în inimă, ca ramurile în rădăcina plantei, sau, cum spune Mintuitorul, ca „mlădița în viață“ (Ioan 15, 15). Adică, nu e vorba numai de o comunitate de nume, sau de o simplă asemănare între ele, ci chiar de o identitate de fapt. De aceea spune și Sf. Apostol Pavel: „Voi sînteți Trupul lui Hristos și fiecare în parte mădulele Lui“ (I Corinteni 12, 27). Pentru Nicolae Cabasila „moaștele sînt Biserica cea adevărată și altarul cel adevărat, iar zidirea nu e decît o imitare. De altfel, nimic nu-i mai înrudit cu lucrarea sfîntă a Tainelor lui Hristos, decît mucenicii, căci numai ei seamănă cu Hristos și la trup și la suflet și la felul morții și întru toate. Căci încă de pe cînd erau morți, Hristos era în mădulele lor, iar după moarte la fel nu le părăsește osemintele, că rămîne unit cu sufletele lor... Așa că, dacă Hristos într-adevăr, se poate vedea și pipăi în lumea aceasta în carne și oase, apoi aceasta se poate în Sfintele moaște“.³³

Sfinții într-adevăr și-au întipărit în ființa lor chipul Persoanei plină de delicatețe, de iubire, de supremă comunicabilitate a lui Hristos. Ei L-au primit în ființa lor în Euharistie și apoi au trăit toată viața lor în El și cu El. Astfel, trăsăturile esențiale ale chipului lui Hristos s-au imprimat în ei și n-au trăit loruși, „ci Hristos a trăit în ei“ (Galateni 2, 20).

V. Euharistie și Biserică

Instituite de Hristos însuși, Biserica și Tainele sînt date împreună și deodată în vederea încorporării, creșterii și mîntuirii oamenilor în Hristos. Legătura strînsă dintre Biserică și Taine își are temeiul în relația ființială dintre Hristos și Biserică — Trupul Lui extins în umanitate.³⁴

Nicolae Cabasila trece pe nesimțite de la Trupul personal al lui Hristos la Trupul Tainic al Lui, care este Biserica. Împărtășirea reală de Hristos e posibilă numai dacă noi ne menținem în Trupul Său, pentru că numai aici e cîmpul de iradiere permanentă a Persoanei Lui și aici se revarsă continuu viața Capului — Hristos. Într-un mod cu totul explicit arată Nicolae Cabasila implicarea Bisericii în Euharistie și a Euharistiei în Biserică. Ea oferă darurile și primește Duhul și prin aceste două acte se săvîrșește Euharistia. Biserica se înalță la cer prin darurile oferite, dar aceasta se realizează în mod deplin prin primirea Duhului, care prefăce darurile în Trupul și Singele îndumnezeite ale lui Hristos. „Împreunîndu-se cu noi și amestecîndu-se pentru totdeauna în unitatea ființei noastre, El se face trupul nostru tainic și în acest trup ajunge să ne fie ceea ce este capul pentru mădule. Prin Domnul euharistic, noi ne facem părtași la toate binefacerile Duhului, pentru că El e Capul nostru și ceea ce ține de Cap e firesc să treacă și asupra mădulelor“.³⁵ Deplina comu-

³³ N. Cabasila, *Despre viața în Hristos*, p. 131.

³⁴ Pr. prof. dr. D. Radu, *Sfintele Taine în viața Bisericii*, art. cit. p. 177.

³⁵ N. Cabasila, *Despre viața în Hristos*, p. 24.

niune cu Hristos și calitatea de Trup al lui Hristos, Biserica o are prin Tainele ce culminează prin Euharistie. Prin Euharistie, Hristos e deplin în comunitatea eclesială și în fiecare membru al acestei comunități, iar comunitatea (Biserica) și fiecare membru al ei, cresc în Hristos, care s-a situat în centrul ei și în adîncul de taină al fiecăruia în parte. Sf. Apostol Pavel spune: „Paharul binecuvîntării pe care îl binecuvîntăm, nu este oare împărtășirea cu Sîngele lui Hristos? Pîinea pe care o frîngem nu este oare împărtășirea cu Trupul lui Hristos? Că o pîine, un trup sîntem cei mulți; căci toți ne împărtășim dintr-o pîine“ (I Corinteni 10, 16—17).

Biserica simte necesitatea unirii sau împărtășirii tot mai dese de Hristos euharistic, în calitatea ei de Trup al lui Hristos. Căci, prin Euharistie, mai mult decît prin toate celelalte Taine, Biserica își înprospătează unirea și legătura ei de viață cu Hristos. Prin Euharistie, Biserica înaintează în comuniunea cu Hristos și se structurează din ce în ce mai mult, ca unitate sobornicească și unitate simfonică sacramentală, în care Hristos trăiește plenar în ea și în mădularele ei.³⁶ Prezența sacramentală a lui Hristos în Tainele Bisericii o constituie și o susține pe aceasta în mod real ca Biserică. Dar, faptul că Hristos este și mai presus de ea, o înalță continuu. Așadar, pentru că jertfa este și a comunității, „este invocat Duhul Sfînt, care venind peste elementele oferite, le preface, asimilînd-o și pe ea în mod reînnoit în Trupul Domnului și prin aceasta o înalță. Din aceste motive, Euharistia este un factor dinamic în Biserică, sau Biserica însăși e prin ea într-o sporire continuă. Pe lîngă faptul că ea e Trupul lui Hristos, înaintează în această calitate. „Din El tot trupul bine alcătuit și bine încheiat, prin toate legăturile care-i dau tărie, își săvîrșește creșterea“ (Efeseni 4, 16)³⁷. Prin Euharistie, se realizează, se menține și crește Biserica în sensul deplin al cuvîntului, „ca unitate potențial completă a credincioșilor cu Hristos și întregul în Hristos, prin Duhul Lui. Ea este plenitudine a Bisericii, comuniunea întregii Biserici, dar ea este sacrament al Bisericii și dată Bisericii de Hristos pentru plinirea ei“³⁸.

Dar Trupul și Sîngele Domnului pe care le primim în Euharistie, nu rămîn statice în Biserică, ci o „prefac“ în ele însele, prefacere pe care nu trebuie să o înțelegem săvîrșindu-se într-o singură clipă, ci continuu. Tensiunea între identitatea cu Hristos și deosebirea de El, trebuie înțeleasă ca o potențialitate care se poate actualiza neîncetat, ca să devină din identitatea în potență cu Hristos tot mai mult o identitate actualizată, deplin realizată în viața viitoare³⁹.

Condiționarea Bisericii de Euharistie se ține în cumpănă cu condiționarea Euharistiei de Biserică. Numai ca răspuns la epicleza Bisericii, coboară Sfîntul Duh care preface Trupul și Sîngele Domnului, anume cu scopul de a hrăni Biserica. Duhul Sfînt preface agnețul oferit de comuni-

³⁶ Pr. prof. dr. D. Radu, *Caracterul ecleziologic al Sfintelor Taine*... p. 268.

³⁷ Pr. prof. D. Stăniloae, *Din aspectul sacramental*, p. 551.

³⁸ Pr. prof. dr. D. Radu, *Caracterul ecleziologic al Sfintelor Taine*, p. 296.

³⁹ Pr. prof. D. Stăniloae, *Din aspectul sacramental*, p. 545.

tate în Trupul lui Hristos, dar totodată strînge și preface și comunitatea însăși, reprezentată prin agneț, într-un mod reînnoit în Trupul lui Hristos.

Cu toate că Biserica nu se identifică cu Euharistia, nu sînt totuși două realități diferite, din care una, Euharistia, are în sine chipul Bisericii și după care Biserica se modelează. „Euharistia semnifică Biserica sau o are imprimată în ea, pentru că este Biserica în potență sau pentru că Biserica nu e decît Euharistia sau trupul și singele Domnului extinse în credincioși”.⁴⁰ Deci, în concepția lui Nicolae Cabasila, între Euharistie și Biserică există o legătură organică; ele se condiționează reciproc. Euharistia este a Bisericii, săvîrșită în Biserică, de către Biserică și pentru Biserică și în același timp, Euharistia extinde mereu Biserica, Trupul lui Hristos, prin trupul sacramental al Lui, pe care ea îl comunică neîncetat Bisericii și fiecărui mădular în parte al ei.

Concluzii

Viața în Hristos o dobîndim prin Sfintele Taine, care își au baza în Taina originară sau Taina Tainelor, Iisus Hristos. Cea mai plină de mister din toate Tainele este Dumnezeu-Omul, Iisus Hristos și după El, Euharistia și Biserica.

Prin Botez, Mirungere și Euharistie, Hristos ne încorporează în Sine, în Trupul Său tainic — Biserica, ne ridică la comuniunea cu Sine, așezîndu-ne în intimitatea Sa, dăruindu-ne infinita Sa bogăție spirituală prin care putem să creștem continuu, „pînă la măsura bărbatului desăvîrșit, a vîrstei deplinătății lui Hristos” (Efeseni 4, 13).

În fiecare Taină, Hristos ni se dăruiește cu o lucrare a Sa, în Euharistie ni se dăruiește cu Insuși Trupul și Singele Său, deplin penetrate de Duhul Lui și prin care ne spiritualizează și pe noi, avînd acordul voinței noastre libere.

Euharistia este taina care-l extinde pe Hristos în noi, sau prin care sîntem noi asimilați la umanitatea Sa preamărită prin Înviere și Înălțare. Această extindere a lui Hristos în noi constituie Biserica, o comunitate de persoane unite între ele prin același Trup și Singe al lui Hristos pline de Duhul Sfînt.

Biserica astfel constituită, ca o comunitate concretă, vizibilă, a oamenilor cu Dumnezeu prin Hristos în Duhul Sfînt, are la rîndul ei puterea sacramentală de a-L extinde mai departe pe Hristos în alți oameni, prin organele alese și sfințite de Hristos Insuși în ea și pentru ea, prin Duhul Lui cel Sfînt, adăugînd Trupului Său noi mădulare.

Puterea sacramentală a Bisericii izvorăște tot prin puterea lui Hristos Cel sălășluit în ea prin Duhul Sfînt. Euharistia și Biserica sînt două realități nedespărțite, într-o continuă și indisolubilă legătură, una implicînd-o pe cealaltă, una fiind condiție de realizare a celeilalte, iar în amîndouă este prezent Același Hristos prin Trupul Lui, deplin pnevmatizat, atrăgînd toate mădularele Sale spre înălțimea la care se află El.

⁴⁰ *Idem*, *În problema intercomuniunii*, p. 587.

VIATA CREȘTINĂ ÎN SECOLUL IV REFLECTATĂ ÎN VERSURILE SFINTULUI AMBROZIE AL MILANULUI *

de : prof. DAN NEGRESCU

Din unghiul strict al istoricului, veacul IV se înfățișează, pentru Imperiul roman, cu o complexitate deosebită. Confruntat cu migrația popoarelor, cu mari crize sociale și economice, Imperiul se îndrepta spre iminenta prăbușire a acestei grandioase alcătuiți a lumii antice. În schimb, pentru istoria Bisericii, veacul IV este un secol bogat și rodnic, grație în primul rând marilor ierarhi și gânditori creștini, printre care și Sf. Ambrozie al Milanului (373—397), a cărui personalitate s-a impus categoric în societatea occidentală a acelei vremi, dincolo de viața bisericească în înțelesul strict al cuvântului. Și când subliniem aceasta, ne referim la faptul că ierarhul din Mediolanum a fost profund ancorat în realitățile timpului său, sensibil la frământările societății, ca și la fenomenele naturii (ce suferea tot din cauza oamenilor), așa încît opera sa poetică, reprezentată de 94 imnuri, devine o veritabilă panoramă a unui veac, cu deșertăciunile lui, ajutîndu-ne să reconstituim măcar parțial felul în care s-a trăit pe atunci. Sf. Ambrozie a fost un stihuitor sensibil la tot ceea ce se desfășura în jurul său, reușind să surprindă în versuri cele mai semnificative aspecte ale vieții din secolul IV.

1. Înainte de a privi imaginea veacului în care a trăit, pe care s-a străduit s-o contureze cît mai fidel, să vedem cine a fost Sf. Ambrozie al Milanului, așa cum rezultă din propriile sale versuri : un stihuitor cu har, perfect conștient de calitățile sale, după cum rezultă din imnul intitulat „Despre Sf. Arhanghel Mihail“, în care scrie în final : „În a luminii cetățuie / Să-nscrie aste stihuri / Și în a vieții carte puie / A noastre mințuite duhuri“ (LXXIV). Pornind de la aceste versuri, ajungem ușor la certitudinea că Sf. Ambrozie era deplin conștient de vigoarea scrisului său, de valoarea sa documentară pentru posteritate. În ceea ce privește latura strict estetică, se știe cu certitudine că el cunoștea bine de la Horatius — unul dintre poeții săi preferați — vechiul principiu „ut pictura poesis“. Personalitatea Sfintului Ambrozie, pentru epoca sa, rezultă și din versurile (singurele care aparțin învățăceilor săi) purtînd titlul „La nașterea Sfintului Ambrozie“, în care sîntem chemați cu toții

* Articol întocmit în urma traducerii integral în limba română a imnurilor sale. Traducerea este în curs de apariție la Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române. Cifrele romane din paranteze indică numărul imnului, conform ordinii din Migne, P.L. vol. XVI, col. 1473—1476 și vol. XVII, col. 1209—1260.

să-l cinstim „Pe Ambrozie, preotul mare / Ce-are dumnezeiască chemare“ (LXVIII). Sf. Ambrozie a fost trimis de Mîntuitorul Iisus Hristos, așa încît „Intrat-a în sfînta biserică / Să liniștească mulțimea potrivnică / Iar potolitele chipuri ale tuturor / Pe-Ambrozie-l cheamă episcop, în cor“ (LXVIII).

Așezarea Sfîntului Ambrozie în scaunul episcopal de la Mediolanum, înfăptuită spontan, se datorează în mod cert unui prestigiu deja cunoscut mulțimii credincioșilor dornici de un înțîistătător care să-i conducă în acele vremi de restriște în care bîntuia cu destulă putere

2. *erezia lui Arie*. În această mare tulburare lăuntrică a vieții creștine din veacul IV, credincioșii adevărați au văzut în Sf. Ambrozie pe cel trimis „să-i mîntuiască de Arie“ (LXVIII). Și iată că, împlinind așteptările lor, Sf. Ambrozie alungă răul, căci după înălțarea sa întru episcop, „reacredința lui Arie / Pierit-a din lăcaș pe vecie / Și turnurile toate-au răsunat / Și-a lui Hristos răsplăți s-au arătat“ (LXVIII).

La fel de grave erau și relele venite din afară, căci ne aflăm în

3. *timpul năvălirii popoarelor migratoare*. Versurile Sfîntului Ambrozie oferă o adevărată frescă asupra impactului dintre credința creștină și „barbarii“ politeiști. Venirea Mîntuitorului schimbase omenirea, Dumnezeu Fiul s-a întrupat pentru a răscumpăra păcatele oamenilor, dar la trei veacuri de la Patimile și învierea Sa lumea cunoscută a fost zguduită de semînții necunoscute pînă atunci și neștiutoare de învățătura Mîntuitorului: „Barbaru-ngrozitor și sîngeros, războaiele sădește“ (LXXXI). Dificilă trebuie să fi fost, în acele vremuri, misiunea păstorului sufletesc în mijlocul poporului care „se-ngrozește de războaiele-nfierbîntate / Cu a lor nemărginite rele și nenumărate gloate“ (LXXXI). Aflăm că de multe ori apărătorii nu mai puteau rezista iureșului cotropitorilor, astfel încît chiar „cohorta ce pe Hristos cinstește / Către crunții dușmani spatele își dezvelește“ (LXXXI). O privesc sumbră se așterne pretutindeni, ce ia locul strălucirii de odinioară: „Ici-colo zac în părăsire trupurile sfîinților / În întinate bălți, neînveșmîntate, pradă corbilor“ (LXXXI). După ce „orașele le arde barbarul foc pîrjolitor / Așijderi casele sărmane și tot ce-i hrănitor“, nici cei rămași în viață n-au o soartă mai fericită, căci urmează drumul greu al rîbiei: „Prădalnicul îi duce-n lanțuri pe bătrîni și tineri / Pe văduvele întristate și pe copile, așijderi“ (LXXXI). Aproape că orice speranță pare pierdută, cînd în orașele incendiate nu sînt cruțate nici lăcașurile de închinare, ci pînă „și în altarele ce Ziditorului sînt închinare / Trufașul tilhar pătrunde doar spre a fura / Și cu neagra-i biruință toate a le însemna“ (LXXXI). Cei cu adevărat credincioși nu-și pierd, însă, nădejdea, deși „păcatele noastre sînt mari“, sensul răului fiind acela de a-i întări pe oameni. De aceea, sfîntul autor se adresează Mîntuitorului: „Fă-ne Doamne, să ducem ce-i greu / Și pe-ai Tăi slujitori, cu binețe, privește-i mereu“ (LXXXI).

4. *Încrederea venea din Sfînta Scriptură, unde se află pilda poporului biblic*: „Pe apele-ntăritei mări, Moise încrezătorul / După pustia înfruntată, și-a dus întreg poporul“ (LXXXII). Iată cum, în veacul IV, un ierarh dădea

încercător pilda „poporului ales“, semn că Ortodoxia Sfintului Ambrozie nu a rătăcit niciodată în „ira et studio“. Este semnificativ de remarcat și faptul că episcopul Milanului s-a arătat preocupat de soarta acestuia într-o vreme în care (ca și în multe alte momente ale istoriei), din cauza tulburărilor, trebuia găsit „un neam vinovat“. Dimpotrivă, meditația sa se raportează la Dumnezeu-Fiul, la Iisus Hristos: „Mărit Mîntuitor, trudită-ne căință / Îți cere pace și multă-ngăduință“ (LXXXII).

5. În orice împrejurări, indiferent de gravitatea lor, locul speranței rămîne, după Sf. Ambrozie, *Biserica*, adică aceea în care „bolnavii află sănătate și oboseții ușurare / Lumină află orbii, greșelile ne sînt iertate / Și-adîncă teamă și adîncă-ndurerare / Ne sînt îndepărtate“ (LXXVII). Și tot în Biserică, „rătăcitorul vînt și norii pot pătrunde-n ea / Dar iadul negru-ngrozitor nu o lovește / Cu vedenia lui rea“ (LXXVII). De aceea și lăcașurile de închinare trebuiesc reînnoite, după trecerea invadatorilor. Stihurile Sfintului Ambrozie îi sugerează astfel pe creștinii acelor locuri, înapoiți poate mai puțin la sfîntul lăcaș, reasezînd piatră peste piatră și preamărînd pe Ziditorul a toate căci „Reînnoirea altarului / În sfînt lăcaș al Domnului / Ne-ndeamnă să înălțăm mereu / În lung de an cinstiri lui Dumnezeu“ (LXXVI). Reînălțarea Sfintului lăcaș este și un act de continuitate, de cinstire adusă „tuturor moaștelor sfinte / Ce împodobit-au lăcașul dinainte“ (LXXVI).

6. Sf. Ambrozie al Milanului nu este numai un observator atent al evenimentelor epocii sale, ci și al naturii, cu fenomenele ei, văzute tot prin prisma ierarhului creștin. El ne oferă detalii în primul rînd cu privire la *natura și viața de la țară*. Chiar dacă unele imagini sînt de certă inspirație horatiană, vergiliană sau chiar lucrețiană (pot fi întîlnite și în unele predici), optica sa este cea a unui gînditor creștin. Bucolica natură vergiliană face însă loc alteia destul de sumbră, care la rîndul ei îi copleșește pe oameni. Păcatele lor au determinat pedeapsa lui Dumnezeu și astfel „Ziua-i ascunsă fără soarele alungat / De norii grei ce bolta au întunecat / Parte avem de nopți lungi fără stele / Și fără lună, încît ne par ca văduvele“ (III). Truditorul cîmpului suferă, deoarece eforturile sale „în plîns acum rămas-au / Se văd plutind pe ape roade, semințe, averi / Își mută sălașul vite, acoperișuri, brazde și poveri“ (III). Se pare că în sate nimic nu-și va mai regăsi rostul firesc, unde se vede „cum peștii înoată printre păsări speriate / Cum zbenguie tot ei pe-acoperiș, în sate“ (III). Dar credința în Mîntuitorul Iisus Hristos aduce „trimisul porumbel vestitor / Purtînd în cioc un ram răsplătitor / Al păcii măslin în zboru-i vesel duce / Vestind pămînturile dezlegate de puhoi prin cruce“ (III). Din pricina acelorasi păcate, natura trece și ea printr-o chinuitoare secetă, mai ales la țară, unde „nu e în putere nici haru-ales al florilor / Ogoru-i uscat, pălește, se cascadează rana pămînturilor / Neștiutor de rouă, pămîntul aspru e-nsetat / Fîntîna nu cunoaște apa, iar riurile au secăt“ (IV). În nefirescul pustiu al satului apare doar cîte un trecător rătăcit care „pulberea nisipului / Scuturînd-o, își arată truda chipului“ (IV). Suferă la fel și pădurile, ajungînd pînă și „ciuta cea blindă să-și lase puii ce-o iubesc / Căci

iarba cerută, în zadar o doresc" (IV), într-o vreme când „vai, își beau cu toții izvorul plînsului“. Pînă și cele mai răbdătoare viețuitoare, apropiate omului de la țară, își părăsesc sălașul : „Pleacă vita-n căutare / În pîrjolitele pășuni caută rod și alinare / Pămîntul gol îl răscolește cu truda-i necuvîntătoare / Așijderi semenilor, însetată spre iarbă, lunecîndă moare" (IV). Seceta cumplită face ca tot satul să fie pustiu, deoarece poporul „caută rădăcină crudă / Prin dumbrăvi...“.

Nădejdea rămîne însă tot în Mîntuitorul Iisus Hristos, astfel încît creștinii trudiți de arșiță se roagă „cu liniște încrezătoare“.

7. În ceea ce privește *viața orașului* mult mai tumultuoasă și plină de întîmplări neprevăzute, creștini se adunau în piețe spre a asculta cuvîntul sau a vedea pilda unui trăitor cu renume. Măreață trebuie să fi fost ziua în care Sf. Arhidiacon Laurențiu, „a strîns mulțimi din sărăcie / Și a spus, în timp ce-i arăta : / Aceștia-s a bisericilor bogăție" (LXXIII). Dar nu adunările de acest fel caracterizau mai pregnant viața creștinilor de atunci, cît mai ales dorința lor de desăvîrșire. De aici, un ultim aspect, dar esențial, al vieții creștine, oglindit în versurile Sf. Ambrozie :

8. *rugăciunea*. În majoritatea împrejurărilor descrise, principalul sprijin al creștinului a fost și rămîne rugăciunea înălțată Sfintei Treimi. Dincolo de unele împrejurări neprevăzute, accidentale, ea trebuie rostită în ore stabilite, ce amintesc clipe ale Patimilor Mîntuitorului sau mărita Sa Înviere. Așa bunăoară, rugăciunile nocturne — cum scrie Sf. Ambrozie — îi apără pe creștini de negurile nopții, dar adevărata bucurie o aducea ruga de dimineață, ca o înseninare a duhului, „după ce a nopții beznă a fugit“, atunci cînd „se-nalță strălucirea purpurie" (XLIII). Dimineța vine îndemnul lăuntric ca „toți cu rosturile într-un glas / Cu sufletele închinat Lui / În orice vreme am fi rămas / S-aducem laude Cuvîntului" (XLIII). Era rugăciunea din prima oră a dimineții, după ce „noaptea oarbă-am biruit-o“. O profundă rugă se înalță și în „ora a treia-n care / Hristos a fost pe cruce înălțat" (XLV), ca o oră tainică „în care Duhul Sfînt / Pocalu-l umple cu Cuvînt / Pe-apostoli, îndemnîndu-i la sorbit" (XLV). În ora a șasea se cuvine, de asemenea, înălțarea rugăciunii, ca și la ora prînzului care duce cu gîndul la Mîntuitorul Iisus Hristos, deoarece dincolo de necesara hrană trupească, accentul creștinului cade pe hrana duhovnicească : „La amiază rugă să-nălțăm / Ca pe Hristos să-L implorăm / Să-ngăduie din trupu-I sfînt / Să ne hrănim cu legămînt" (XLVIII). Gîndul trebuie să se îndrepte spre Mîntuitorul Iisus Hristos și în orele după amiezii : „În fața noastră repede venind / Și-a hranei greutate potolind / Spre rugăciune să ne pregătești / A spovedaniei încredere să dăruiești" (XLIX).

„Ora a noua“ are o rugăciune aparte, căci „la astă vreme a Pătimirii / Adus-a Ziditorul împlinirea / Căci a trimis în vie strălucirea / La slujitorii prăznuirii" (L). La ora aceasta, „chiar spovedania gurii de tilhar / Cere Domnului Hristos hăr" (LI).

Și iată-l pe viețuitorul creștin ajuns la sfîrșitul zilei cînd „soarele-și urmează-n jos cărarea / Iar lumea se ferește de umbre în zadar / Văzînd cu

întristare al luminii hotar“ (LII). Chiar dacă această ultimă rugăciune trebuie să aducă liniștirea trupului, iar „noaptea ne-mbrățișeze cu brațe liniștite“ (LIII), duhul nu trebuie să doarmă niciodată, „ci-n harul Tău acoperiți cu slavă / Lumina rodnică în noi să n-aibă zăbavă“ (LII).

Un loc deosebit trebuie să-l ocupe mereu rugăciunile înălțate la marile sărbători, mai cu seamă la Nașterea și Învierea Domnului, ca adevărate imnuri de laudă. Ierarhul poet omagiază toate neamurile pământului care-L cinstesc pe Mântuitorul Iisus Hristos, din epoca apostolică, între care capete de trainică punte erau „în Iudeea . . . și a sciților țară“ (I), referindu-se la meleagurile ancestrale ale poporului român.

Dincolo de timpul ce se scurge, cu valoare permanentă rămîne pururea invocarea lui Dumnezeu în rugăciune : „Pe munte chema-voi pe Dumnezeu / Pe Același chema-L-voi în sufletul meu / Ca vocea-mi nu-l cînte singură mereu / Simțirea n-aibă în alt loc cărări / nehotărită nu rătăcească-n chemări / Și nici nu păsească-n deșarte-ntîmplări“ (VI).

„CRĂCIUN ȘI CRĂCIUNOAIA“. O CREAȚIE FOLCLORICĂ ROMÂNEASCĂ TÎRZIE. RECTIFICAREA UNEI ERORI

de: pr. DUMITRU BĂLAȘA

Expatriatul „Moș Crăciun“, izgonit de comunism și înlocuit cu intrusul „Moș Gerilă“, după o jumătate de secol a fost readus în Dacia-Română de copiii care s-au jertfit în decembrie 1989. Putem acum să vorbim liber și fără cenzura ateistă.

Am arătat într-un studiu că numele popular al sărbătorii (consemnată în calendar și în cărțile de ritual) „Nașterea Domnului“, este acela de *Crăciun*. „Postul Crăciunului“, „Sărbătorile Crăciunului“, „Crăciunul“ sînt cuvinte curente și astăzi. De această mare sărbătoare, preotul vine la fiecare casă cu *Crăciunul*, care nu este altceva decît o icoană cu Nașterea Domnului.

În limba daco-română, cuvîntul *Crăciun* (=Creatul Iisus Hristos) este o reminiscență ariană din jurul anului 325¹. Precizăm că în Dacia, creștinismul are două faze care se continuă. Prima este aceea a formei populare, de la om la om și a doua, aceea a creștinismului cult, care apare după anul 325. Sărbătoarea Crăciunului aparține primei faze, cea a creștinismului popular.

Este bine să se știe că în cărțile de ritual ortodox termenul *Crăciun* nu se întîlnește niciodată. Etimologic, este un cuvînt dacic (creațiun = creaciun), cuvînt care se întîlnește și în spaniolă, dar nu cu sensul de sărbătoare.

Deoarece unii dintre istoricii literari, etnografi și folcloriști au identificat greșit pe Moș Crăciun cu stăpînul staulului din Betleem, în care s-a născut Hristos, reiau problema Crăciun și Crăciunoaia.

În folclorul românesc creat cu prilejul sărbătorilor Crăciunului apare o poveste ale cărei personaje principale par să conteste identitatea lui Crăciun cu Iisus Hristos. Așa, bunăoară, Apostol D. Culea scrie că în

¹ Vezi pr. D. Bălașa, *Cuvîntul românesc în antroponimie, toponimie, folclor și etimologie*, în rev. „Mitropolia Olteniei“, nr. 1—2/1973, p. 97—140. Cu toate insistențele unor cercetători cuvîntul *Kereim* = ciot, buturugă, butuc, considerăm că nu a putut da în românește *Crăciun*, în timp ce în această limbă avem cetatea Crăciuna, antroponimul Creaciun (1664); *Monografia județului Dolj*, III, p. 178, iar în spaniolă găsim cuvîntul *creacion* (sf. = creare), ca o moștenire dacică. Creaciunul = Crăciunul = Creatul, Făcutul. Afirmatia că Moș Crăciun, sau numai Crăciun ar fi un zeu oarecare, fără legătură cu creștinismul, că nu are nici un temel documentar (a se vedea și studiul nostru Crăciun — cuvînt dacic, în *Buletinul „Noi Tracii“*, Roma, 1984, decembrie p. 12—15).

legende populare, Moș Crăciun este stăpînul staulului din Betleem „are ziua lui odată cu a Nașterii Domnului și are colinde lui închinat”.²

Fără a se observa că aceste bucăți de proză sau colinde sînt creații mai noi în România, s-a afirmat eronat că „într-adevăr” Crăciun și Crăciunoaia au fost gazda veritabilă din Betleemul Iudeii, proprietarii staulului în care Fecioara Maria a născut pe Iisus. În afară de aceasta, pornind de la omonimia Moș (bătrîn) și moș (chirurg sau moașă), s-a afirmat că soția lui Crăciun, Crăciunoaia, ar fi fost „moașa” Pruncului Iisus.

Cercetătorul Sim. Fl. Marian are cea mai bogată culegere de folclor în legătură cu Crăciun și Crăciunoaia (sau Iova). După această creație nouă, păstrată în zeci de variante, Crăciun (stăpînul staulului), cu puțin înainte de Nașterea Domnului îi interzisese soției sale de a mai moși, „sub cuvînt că-i va tăia mîinile din coate dacă nu-l va asculta”. Fecioara Maria, mergînd împreună cu logodnicul ei, Iosif, la Betleem și ajungînd seara, a tras la casa acestui Crăciun. Primiți după unele legende, în casă, iar după altele, în peșteră sau în staul și sosindu-i timpul să nască pe Domnul Iisus Hristos, Crăciuneasa, rugată fiind, nu se poate reține de a nu-i sări în ajutor și de a nu-i ridica Pruncul. Crăciun care era un om foarte rău și „apucat”, i-a tăiat soției sale ambele mîini. Maica Domnului o vindecă. Crăciun cînd vede minunea, se roagă de iertare și chiar se face creștin, după legendă³, deși religia creștină nu fusese întemeiată.

În alte variante, Crăciun nu numai că a crezut și s-a botezat (sic!), ci el a descoperit „minunea făcută cu soția sa și altor evrei, și toți cei ce-l auziră asemenea crezură și se botezară”⁴, deși Botezul lui Iisus a avut loc la 30 de ani de la Naștere.

Același cercetător mai scrie că această creație folclorică a luat naștere în Bucovina: „După credința și spusa românilor din Bucovina însă, Crăciun, proprietarul peșterii sau staulului în chestiune, să fi fost un iudeu bogat, care avea nu numai oi, ci și boi și cai”.⁵

După o altă variantă, „un boier mare a avut numele Crăciun”. La el a venit un om necunoscut cu o scrisoare în care-i spunea că-i va veni un împărat mare. Acesta s-a pregătit, dar nu a știut că împăratul era Iisus. Ceva mai mult, i-a tăiat mîinile Crăciunesei că îndrăznise să și le întineze în așteptarea oaspetelui.⁶ O variantă similară o întîlnim în Țara Românească, numai că „soția lui Crăciun nu se numea Crăciuna sau Crăciuneasa, ci Iova”.⁷

² Datini și Muncă, I, București, 1943, p. 34.

³ Sim. Fl. Marian, *Legende de Malcii Domnului*, București, 1904, pp. 29—30; Cornelia Călin, 25 decembrie în revista „Tribuna României”, nr. 3/15, decembrie 1972, p. 2.

⁴ Sim. Fl. Marian, p. 32.

⁵ *Ibidem*, p. 29. La nota 2, adaugă că „unii români, tot din Bucovina, spun că un cioban îndată după ce s-a născut Iisus Hristos să fi adus acestuia o oaie ca dar, și ciobanul acela să se fi numit Crăciun”.

⁶ *Ibidem*, pp. 37—40; la pp. 40—42, altă variantă.

⁷ *Ibidem*, pp. 54—56.

Motivul popular, Crăciun și Crăciuneasa, a influențat și creația literară. Așa, Ion Pillat îl utilizează în *Povestea Maicii Domnului*. Această compoziție este un adevărat colind, „construit pe de-a-ntregul în spiritul și expresia poeziei populare”.⁸

Creația *Crăciun și Crăciunoaia* stigmatizează atitudinea negativă față de călători, față de aproapele. Este un puternic îndemn de a ajuta pe cel în durere, de a acorda asistență femeii care naște.

Povestea cu această temă, în colind, îmbracă și alte forme. Motivul tăierii miinilor, împrumutat din Minunile Maicii Domnului și mai puțin din *Protoevanghelia lui Iacob*, apare mai rar.

Așa, Maria, poposind în casa unui om bogat, când să nască a zis așa: „Bună seara, măi Crăciun, / Ia-n fi tu așa de bun, / Lasă-mă-n palatul tău, / C-am să nasc pe Dumnezeu!”

El nu i-a oferit adăpost și ea s-a dus în grajdul vitelor. Pe boi i-a binecuvîntat.⁹

În altă variantă, gazda era un păstor numit *Crăciun*, localizat de omonimul român în Betleemul Iudeii. *Iova*, soția lui Crăciun, își anunță soțul că este moașa Mintuitorului. Dar moșul îi taie mîinile. Se petrece minunea vindecării și el, din păgîn, se face creștin.

Presupusa gazdă cu numele de Crăciun apare și în momentul răstignirii Domnului în colinda *Hristos și Apostolii*: „Sus la Rusalim, / În seara de Ajun (sic!) / În casa lui Crăciun, / Și m-au răstignit...”¹⁰

Folcloristul Tudor Pamfile aduce alte variante noi, dar care au același motiv.¹¹

„Moș Crăciun era stăpînul păstorilor și staulului în care s-a născut Hristos. Pe nevasta lui Crăciun o chema Iova”. Iosif și Maria au intrat în staul, fără să știe cineva, și cînd s-a născut Pruncul, s-a făcut lumină mare. Baba s-a dus repede și găsind copilul născut, „l-a moșit”. A venit aici și Moș Crăciun. „El însă era fire rea și rumân, și mergînd la staul, crezînd că Maria este o fată cu purtări rele”, a dat poruncă baciului Ajun să omoare Pruncul, „dar vîzînd luminile s-a domolit”.¹²

După această creație folclorică soția lui Crăciun se chema Iova, Moș Crăciun era român (sic!), iar baciul se numea Ajun. Evident sînt

⁸ Al. Dima, *Colindul în poezia noastră contemporană*, în rev. „Ramuri” nr. 1, 1936, p. 4. Vezi și Al. Rosetti, *Colindele religioase la români*, în „Analele Acad. Rom.”, Mem. Sect. lit. seria II, tom. 40, (1920), p. 35. „Legende culese de Marian au fost studiate în legătură cu prototipele apocrife de St. I. Ciobanu, *Rumânskaia legendi o Bogorodițe*, extras din „Etnograficeskoe Obozrenie” K.N. 90—91, Moskva, 1912, N. Cartoian, *Cărțile populare în literatura românească*, II, București, 1938, p. 73.

⁹ Sim. Fl. Marian, *Legende Maicii Domnului*, p. 61—62.

¹⁰ G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare române*, București, 1885, p. 27; Elena C. Vercescu, *Dații și colinde*, București, 1940, pp. 121—122.

¹¹ Tudor Pamfile, *Crăciunul, studiu etnografic*, București, 1914, pp. 109, 110—113.

¹² *Ibidem*, p. 114.

niște creații locale, care nu au nimic comun cu adevărul istoric, decât numele personajelor.

În continuare vom urmări alte exemple. Colindul *Nașterea Domnului* povestește intrarea în Betleem a Maicii Domnului: „Pe cărare mi s-au dus / Chiar în curtea lui Crăciun, / — Ce mă fac, Crăciune bun, Grele munci că m-au ajuns, / Lasă-mă-n palatul tău / Ca să nasc un Dumnezeu. / Dar Crăciun îi răspundea: / — Palatul meu nu-ți pot da, / Că aștept colindători, / Ce-o să-mi cînte pînă-n zori”.

Și Maica a plecat de aici și a intrat într-un grajd plîngînd. Apoi a mers la staulul oilor, și în fine, într-o peșteră. Aici boii s-au oprit din rumegat și Maica i-a binecuvîntat: „Fire-ați, voi, boi, fericiți / Și de oameni mult iubiți, / Cu voi să se hărănească / Toți românii (sic!), toți creștinii, / Să le dați belșugul pîinii.”

Aici s-a născut Hristos.¹³ Din textele citate se vede clar că este vorba de una din cele mai vechi și mai frumoase creații folclorice mitologice, pe pămîntul locuit de daco-români, anterior anului 325. A fost o mare eroare a ateismului, faptul că a încercat asasinarea celei mai vechi și mai frumoase creații, a Crăciunului și a lui Moș Crăciun, adaptată în Daco-România.

Nașterea lui Crăciun este omenească, cu „grele munci”. Un text asemănător găsim în colindul *Maria se preumblă*.¹⁴

N. Cartoian constată că legenda aceasta, în cele mai multe forme, înfățișează o curioasă contaminare din Evangheliile canonice cu tradițiile din Protoevanghelia lui Iacob. Scena Nașterii Mîntuitorului se petrece ca și în Evangheliile canonice, într-un staul din Betleem. Stăpînul staulului se numea, după legenda populară Crăciun. Soția sa, era moașă, dar Crăciun o oprișe să mai moșească. Cînd Maica Domnului este apucată de muncile facerii, Crăciun nu era acasă. Moașa moșește pe Prunc. Bărbatul ei, aflînd, i-a retezat cu barda mîinile din coate. Maica Domnului o povătuiește să se apropie de copil, „ca și Salomeea din Protoevanghelia, și le văzu încheindu-se la loc, mai frumoase și mai albe decît înainte. Din ciclul acestor legende, tema Crăciun și Crăciuneasa a pătruns și în colinde”.¹⁵ Alterarea vechiului fond folcloric este ceea ce, cu un termen modern, s-a numit „poluarea folclorului”.¹⁶

Mai întîi, trebuie să precizăm că în ceea ce privește afirmația lui N. Cartoian și a celor ce au acceptat concluzia că izvorul de inspirație al temei Crăciun și Crăciuneasa ar fi o contaminare, în special din Protoevanghelia lui Iacob, avem de observat următoarele:

¹³ Pr. P. Petroșan, diac. I. Mardale, *Colinde și Cîntece de stea*, Edit. Episcopiei Rîmnicului, București, 1937, pp. 12—13.

¹⁴ Ilie I. Mirea, *Carte de colinde, cîntece de stea*, ed. a II-a, București, 1942, pp. 22—23.

¹⁵ N. Cartoian, p. 71.

¹⁶ Vezi Hari Brauner, trei articole cu acest titlu, în revista „Flacăra”, 1973, nr. 9—10 (24 februarie—3 martie) p. 10.

În *Protoevanghelia lui Iacob* (Gennesis tes Agias Theotocoy kai upe-rendoxoy Metros Iesoy Christoy) cap. XIX și XX se vorbește de o femeie numită Salomeea (iar nu Crăciuneasa). Ea s-a îndoit că o fecioară poate să nască și a pipăit sinul Maicii Domnului pentru a se convinge, „și iată că mina mea lovită de foc s-a detașat de mine“. Salomeea și-a cerut iertare și un înger i-a poruncit să apropie mina de Prunc și a fost vindecată.¹⁷ Acesta este textul real la care fac aluzie, în necunoștință de cauză, Cartoian, ș.a.

În *Evanghelia lui Pseudo-Matei*, scrisă în evreiește și tradusă în latină (Incipit liber de artu Beatae Mariae et infantia Salvatoria), se istorisește o variantă (cap. XVIII, v. 3—5), după care Iosif a căutat două femei moașe, Zêlomi și Salomeea. Zêlomi a cerut voie să atingă sinul Maicii Domnului și atingându-l, s-a convins. Cea de-a doua femeie, moașa, Salomeea, a zis că ea totuși nu crede cele spuse de Zêlomi, pînă nu va pune și ea mina. Maria i-a permis, dar mina i s-a uscat (statim aruit manus ejus). Un înger a îndemnat-o să se apropie de scutecele Pruncului și ea făcînd acest lucru, s-a vindecat.¹⁸

Din cele citate reiese că în Evangheliile apocrife este vorba de pierderea unei miini și în nici un caz nu apare vreo femeie cu numele Crăciuna, Crăciunoaia și nici vreun bărbat cu numele de Crăciun așa cum au afirmat unii dintre cercetătorii care au vorbit despre originea numelui Crăciun. Deci, greșit, s-a crezut că proprietarul staulului sau așa-zisa gazdă a Maicii Domnului s-ar fi numit Crăciun așa cum apare în anumite creații folclorice românești. Motivele din legende românești își au izvorul de inspirație în cartea intitulată *Minunile Maicii Domnului* (a se vedea mai jos, nota 30).

În cazul nostru este o creație populară, care a apărut și s-a întins în spațiul oral al daco-românilor sub mai multe variante, în proză și versuri. Din toate acestea, ar reieși că acest Crăciun ar fi fost gazdă, proprietarul staulului în care s-a născut Iisus. Această creație, relativ nouă, din spațiul daco-român, s-a răspândit datorită elementului miraculos — vindecarea miinilor tăiate — și dezvoltării cultului Maicii Domnului, ca făcătoare de minuni. Cu această creație folclorică, mult răspîndită, s-a pierdut sensul real al cuvîntului Crăciun și s-a produs o con-

¹⁷ *Evangelies apocryphes, I. Protoevangile de Jaques, Pseudo-Matthieu, Evangelie de Thomas*, texte adnotate și traduse de Charles Michel, ed. I-a, Paris, 1924, pp. 41—43. Tot în acest volum se află *Histoire de Joseph le Charpentier* (în redacția coptă și arabă), tradusă în franceză de P. Peeters. Aici, în cap. VIII, întâlnim o femeie, Salomeea, care însoțește Sfînta Familie în Egipt. Despre ea nu se spune mai mult, (pp. 202—203).

¹⁸ *Idem*, p. 101—103. Vezi și Tache Papahagi, *Mic dicționar folcloric*, Editura Minerva (ediția Valeriu Rusu), București, 1979, p. 173—178 și 515.

fuzie care domnește încă în studiile privind *Crăciunul la români*,¹⁹ și s-a socotit că este o greșeală să identifice cineva pe Crăciun cu Iisus Hristos.

Mai întâi precizăm că nici în limba ebraică, nici în limba greacă, nici în limba latină și deci nici în cărțile canonice sau în cele apocrife, nici în cărțile de cult nu există cuvântul Crăciun nici ca antroponim nici ca toponim și nici ca sărbătoare. El există numai în limba daco-română, populară sub toate formele. Este clar că legenda Crăciun și Crăciunoala, este o creație folclorică daco-română. Personajul mitologic, *Crăciun* (=creațiune=făcutul) creat pe un fond real istoric, este una și aceeași persoană cu Iisus după concepția lui Arie. Arianismul a fost condamnat de Sinodul Ecumenic de la Niceea, în anul 325. În toate bisericile s-a rostit Crezul și s-a spus „născut, iar nu făcut“, dar această dogmă nu a împiedicat poporul să păstreze sărbătoarea Nasterii Domnului sub numele de Crăciun pînă în zilele noastre. Mai multe colinde lămuresc această concluzie. Cităm un colind din Muntenia: „Ia sculați, boieri, sculați, / Că vă vine Moș Crăciun; / Mititel și-nfășătel, / Cu scufia de mătase...“²⁰

Colindele se făceau la oamenii bogați și apoi la ceilalți oameni de de rînd. Că este vorba de o creație populară, se vede dintr-un colind din Ciufud (zona Blai): „Hei, Crăciune, hei stăpîne, / Asta-i seara lui Crăciun, / lui Crăciun boieriu bătrîn... / Crăciuneasă, stăpîneasă. / În coarnele a doi boi, / Ardu-mi doi luceferi... / Hei, Crăciune, hei stăpîne, / De trei ani și jumătate / Te-am slujit în dreptate“.²¹

Este clar că aici este vorba de un boier gazdă, cu numele Crăciun, pe care-l colindă unul dintre slujitori. Un colind din satul Suduți, județul Ialomița, se termină așa: „Iar acest domn jupîn (cutare), / El să fie sănătos, / Gazdă bună a lui Hristos“.²²

Alt colind de gazdă, cu numele de Crăciun, care a generat eroarea că proprietarul staulului din Betleem s-ar fi numit Crăciun, este următorul: „Asta-i seară, seară mare, / Bună seara lui Crăciun, / Seara mare-a lui Crăciun / A lui Crăciun, omul bun. / Noi aicea ce-am venit? / Am venit să colindăm, / Pe Hristos să-l lăudăm...“ În continuare se povesteste nu Nasterea, ci răstîgnirea și moartea lui Iisus.²³

Textul acestui colind este evident că se rostea, nu la Nasterea lui Hristos, ci la Paște, la o gazdă cu numele Crăciun. Colindul *Nasterea*

¹⁹ Tudor Pamfile, *Crăciunul...* p. 217, susținea: „Crăciun este omul care a izgonit din casa sa pe Maica Domnului, în ceasul nasterii, dar care după naștere s-a pocăit și a adus slăvirea lui Dumnezeu. Aceasta ne-o spun atît legende, care în straiul lor larg de proză o pot păstra mai limpede, lucru ce nu se poate cere de la un colind, adesea ieșit de sub pana unui cărturar, care tot *socotind* cu *poetica* a ajuns să contonească sărbătoarea Crăciunului cu Pruncul Iisus Hristos și să zică: „Moș Crăciun cel Mititel, / Mititel, / Și-nfășătel“. Dar acesta este adevărul (DB).

²⁰ Apostol D. Culea, *Datini și Muncă*, I, p. 34.

²¹ Alexiu Vinciu, *Colindele din Ardeal...* p. 29.

²² Apostol D. Culea, o.c. p. 87.

²³ Ilie I. Mirea, *Carte de colinde...* pp. 27—28.

lui Hristos pentru o gazdă-boier cu numele Adam, are și aceste versuri : „Aducînd pe Domnul Sfînt / La pîrîul Iordan... / La curțile lui Adam...”²⁴

În ceea ce privește obiceiul de a localiza, voi cita un colind din Hunedoara : „Sus în deal din Galileu, / În casa lui Dumnezeu”, sau : „Sus în deal de Galileu, / La casa lui Dumnezeu”, s-a născut Hristos.²⁵

Pentru a înțelege mai bine depărtarea de adevărul istoric a creației populare, voi cita dintr-un colind românesc din Basarabia în care se arată că : „Sfîntul Gheorghe Făt Frumos / Îl leagănă pe Hristos.”²⁶

Un colind din Tepu (zona Tecuci) spune că pe fiul „Sîntămăriei” l-a botezat „Tot Ilie / Sînt Ilie”.²⁷

Voi cita în continuare un colind din care rezultă autohtonizarea evenimentului, că adică Maica Domnului ar fi născut pe Iisus pe lîngă Tisa, pe Mureș : „P’îngă Murăș, p’îngă Tisă, / Doamne, Domnului nostru, / Maica sfîntă plimbă-mi-să, / Sus la grajdu cailor... / Se naște Fiul Sfînt...”²⁸

O creație nouă, influențată de confuzia între gazda lui Iisus și numele Crăciun, al Domnului Hristos, povestește Apostolilor cum l-au prins iudeii „în seara de Ajun, / în casa lui Crăciun, / Și m-au răstignit”.

În fine, voi mai cita un colind din Tătăria, județul Alba : „P’îngă Mare, p’îngă Tisă, / Doamne, Domnul nostru, / Maica sfîntă plimbă-mi-să... / Să lasă să odihnească / Sub frunză de tisă verde...”, și aici naște.²⁹

După acest colind, marea e localizată lîngă riul Tisa și Maica naște la umbră de tisă verde.

Ideea unei legende, în care fiica unui împărat avusese mîinile tăiate de la coate, din ordinul mamei sale vitrege, pe care Fecioara Maria i le vindecă, este luată din cartea *Minunile Maicii Domnului*.³⁰

În general colindele acestea au fost compuse pentru o gazdă, pentru acela care trebuia să primească colinda. Anumite teme s-au localizat. Cîțiva boieri sau personalități deosebite din viața satului sau a orașului au purtat numele de Crăciun, așa cum am arătat cu alt prilej. Lor li s-au alcătuit colindele de gazdă, iar cercetătorii au înțeles greșit că este vorba de gazda de acum 2000 de ani, din Betleemul Iudeei.

²⁴ Pr. Ion Birlea, *Balade, colinde și bocete din Maramureș*, I, București 1924, p. 85.

²⁵ Sabin Drăgoi, 303 colinde, pp. 84, 89 și 92.

²⁶ Apostol, D. Culea, o.c. p. 42.

²⁷ Tudor Pamfile, *Crăciunul...*, p. 72. A se vedea și Gh. Mușu, *Din mitologia tracilor*, București, 1982, pp. 28—29.

²⁸ *Ibidem*, pp. 202—203, colind din Cioara de Jos, județul Alba. Vezi și Gh. Alexe, *Ideii dogmatice în colinde*, în revista „Studii teologice”, nr. 9—10/1980, p. 603 ; Ion Apostol Popescu, *Elemente de colindă în icoanele pe sticlă*, în revista „Mitropolia Olteniei” nr. 11—12/1970, pp. 848.

²⁹ Tudor Pamfile, o.c., p. 224.

³⁰ Vezi *Minunile cele mai presus de fire ale Prea Sfintei Stăpînei noastre de Dumnezeu Născătoare și pururea fecioarei Maria*, tradusă din grecește și tipărită în București, 1875, p. 56, minunea a 11-a.

După anul 325, însemnarea numelui „Crăciun” a devenit confuză deși sărbătoarea Crăciunului (a creatului, a făcutului) a fost înlocuită cu aceea a *Născutului* (Iisus, „născut, iar nu făcut”). Astfel un copil născut la 25 decembrie, primea numele de botez „Crăciun”, după cum cel născut în ziua de Paște, primea numele de „Păstilă” sau „Pascu”.

În creația folclorică românească, boierul colindat fiind o gazdă cu numele de Crăciun (care primea colindătorii), a fost transformat simbolic în gazdă a lui Hristos. Până la urmă s-a ajuns la regretabila confuzie că gazda Maicii Domnului din Betleem s-a chemat Crăciun. Pe această temă greșită, odată intrată în circuit, s-au brodat atâtea povești și colinde, în care se afirmă eronat că personajele Crăciun și femeia sa, „Crăciuneasa”, ar fi fost proprietarii staulului în care s-a născut Iisus. *Afirmația aceasta, care nu are nimic comun cu realitatea, a îngreunat identificarea personajului Sfânt, Crăciun, cu Moș Crăciun, cu Iisus Hristos.*

Un Crăciun criminal oricâtă pocăință ar fi arătat, nu putea fi așezat în colinde apropiate de adevărul istoric, alături de Dumnezeu și de Maica Domnului, în datinile creștine, și nu s-ar fi putut numi „Sfântul Crăciun”, pentru ca imaginea lui să fie sărutată de toți creștinii ortodocși.

Cercetînd textele respective din *Protoevanghelia lui Iacob* și *Evanghelia lui Pseudo-Matei* am văzut că cele două femei, care au asistat la Năsterea Pruncului Iisus, și au îndeplinit oficiul de moașe, s-au numit una *Zélomi* și alta *Salomeea*. În aceste cărți așa-zisele persoane, „Crăciun” și „Crăciunoaia”, nu sînt amintite nicidecum.

Confuzia de mai sus, care are la bază, o parte din folclorul de iarnă de la daco-români, a îngreunat, pentru cei mai mulți cercetători, înțelegerea cuvîntului *Crăciun* și a lui *Moș Crăciun*, cea mai frumoasă creație folclorică dacică din preajma anului 325.

Crăciun nu este numele unui zeu păgîn sau slav, ci o sărbătoare personificată, numele popular al Logosului divin, al Cuvîntului lui Dumnezeu-Crăciun — identic cu Hristos, plămădit în concepția populară ariană, a secolului III, cimentat în daco-română în sec. IV și păstrat pînă azi în această limbă.³¹

Așa cum am arătat și cu alte prilejuri, este una din cele mai frumoase creații ale daco-românilor, un superb ghem de borangic care se derulează de aproape două mii de ani și nu se va termina niciodată.

³¹ Pr. D. Bălașa, *Crăciun* — cuvînt dacic, în „Noi Tracii”, Roma, 1984, decembrie, p. 15.

ACTIVITATEA LUI SEVER BOCU PENTRU REÎNFIINȚAREA MITROPOLIEI BANATULUI

de : prof. VASILE POPEANGA

După înfăptuirea Marii Uniri prin actul plebiscitar de la 1 Decembrie 1918, pentru statul român unitar s-a ridicat problema unificării structurilor sale bisericești, administrative și școlare. Pentru realizarea unificării bisericești a fost alcătuită o comisie, care a elaborat un proiect de lege. În aprilie 1925, Parlamentul României a votat „Legea și statutul de organizare a Bisericii Ortodoxe”. Încă înainte de înființarea Patriarhiei Ortodoxe Române în 1925, au fost înființate episcopii noi : Vadului și Feleacului (1919), Oradiei (1920), Tomisului (1923). În 1921, Congresul Național Bisericesc a luat în dezbatere problema reînființării Episcopiei din Timișoara.

În acest proces de unificare bisericească și de întărire a instituțiilor bisericești, școlare și culturale din provinciile ce se uniseră cu Țara, a intervenit cu tenacitate, consecvență și de multe ori cu succes cunoscutul publicist tribunist și luptător pentru realizarea unității naționale, Sever Bocu. Publicistul bănățean nu și-a restrâns acțiunile sale numai la reînființarea Episcopiei din Timișoara, ci a militat cu aceeași stăruință pentru înființarea unei Universități timișorene, a unui Muzeu al Banatului, a Școlii de arte frumoase și pentru înzestrarea regiunilor din apropierea graniței cu instituții culturale active, care să contribuie la întărirea statului național unitar. El considera că o altă modalitate de fortificare a vieții statale constă în întărirea moralității și combaterea „ideilor nefaste” care zdruncină puterea de rezistență a statului și împiedică progresul poporului. Printre „ideile nefaste — scria el — care tocmai în zilele noastre tulbură lumea și amenință la rîndul ei civilizația creștină e ideea comunistă, care, pe unde a triumfat, n-a răspîdit decît moartea”.¹ Călăuzit de o asemenea credință, luptătorul român considera că restaurarea Episcopiei Ortodoxe Române din Timișoara e nu numai un act de justiție, ci și o modalitate de întărire a structurilor statale, a moralității poporului și de realizare a progresului său cultural.

Activitatea lui Sever Bocu pentru reînființarea Mitropoliei Banatului s-a extins pe o perioadă de aproape trei decenii, cu stăruința omului care are conștiința că luptă pentru un ideal înalt. În timpul conducerii Ministerului Cultelor de către Constantin Banu (19 ianuarie 1922—

¹ Sever Bocu, *Gînduri de Paști*, în „Voința Banatului” anul VII, 1927, nr. 16—17.

30 octombrie 1923), Sever Bocu a intervenit pe lângă acesta pentru restaurarea Episcopiei din Timișoara. El aducea argumente puternice și de actualitate pentru realizarea acestui act izvorit din dreptul istoric. Sever Bocu sublinia că „Timișoara este așezată în drumul marilor linii internaționale ce ne leagă cu Apusul“, fiind pentru un cărturar venit din Occident poarta de intrare în România, în care nu poate vedea numai „sergentul de stradă și stegulețul de pe automobilul prefectului“, ci și instituții culturale puternice, pentru a căror înființare Emanuil Ungureanu a luptat toată viața lui și și-a donat toată averea. Instituțiile culturale puternice vor preveni triumful materialismului în lumea de după primul război mondial, ce nu-și izbăvise încă structurile ei de rănila războiului. Dar mai presus de toate, Sever Bocu credea că societatea are în cultură și în dezvoltarea vieții sufletești a poporului principala forță motrică a înaintării sale. Și cine ar putea organiza și îndruma mai eficient procesul fortificării morale a poporului din Banat, decât Episcopia Timișoarei, cu suita de instituții bisericești și culturale pe care ea le conduce și prin care îndrumă poporul spre moralitate și viață curată?² La Timișoara era necesară reînființarea episcopiei, pentru faptul că e un oraș de frontieră, iar Sever Bocu a considerat că frontiera apuseană a României trebuie fortificată prin mari și puternice centre culturale: Timișoara, Arad, Oradea, Sighet.

Succesorul lui C. Banu la conducerea Ministerului Cultelor a fost profesorul și istoricul Alexandru Lapedatu. Alături de el, S. Bocu activase la Paris pentru reîntregirea țării și de aceea i s-a adresat tot în problema reînființării Episcopiei din Timișoara. El îl reaminteste distinsului istoric ardelean că în convorbirile lor de la Paris, ei au reiterat datoria lor „pentru Banat de a restaura nu numai un scaun episcopal, ci mitropolitan“³. Episcopiile sînt centre puternice de viață românească în toată complexitatea ei socială, culturală și educativă. Activitatea Episcopiei din Timișoara ar stimula viața românească într-un colt de țară, prin care luăm contact cu Europa. Dar Banatul era o regiune periclitată și din punct de vedere demografic, iar acest rău social avea printre cauzele sale importante și pe cele de ordin moral și educativ. Publicistul bănățean considera că Alexandru Lapedatu este omul înfăptuirilor, al înțelegerii argumentelor decisive pentru restaurarea Episcopiei din Timișoara, care va contribui la dezvoltarea noastră etnică și la fortificarea pe multiple planuri a statului român.

În discuțiile privind organizarea Bisericii Ortodoxe Române au intervenit și reprezentanții Banatului. Sever Bocu a adus argumente pentru înființarea Episcopiei din Timișoara: dreptul istoric, organizarea cât mai judicioasă a vieții bisericești și întărirea rolului cultural al Bisericii Ortodoxe Române. Înființarea Episcopiei din Timișoara a fost solicitată

² *Iar Episcopia Timișorii. În atenția d-lui ministru Banu, în „Voința Banatului“, anul III, 1923, nr. 39—40.*

³ *Vezi Drumul d-lui Lapedatu, în „Voința Banatului“, anul IV, 1924 nr. 6.*

și de o delegație de cetățeni din acest oraș într-o convorbire avută cu primul ministru I.I.C. Brătianu. El a fost de acord cu mutarea la Timișoara a uneia din episcopii de la Arad sau Caransebeș, dar nu cu înființarea unei mitropolii noi în metropola bănățeană. Dar bănățenii nu s-au lăsat intimidați. „Voința Banatului“ dădea expresia dorinței publice, atunci când afirma că fruntașii acestei provincii vor începe o nouă propagandă pentru realizarea acestui postulat pe care ne-am îngăduit a-l realiza încă din timpul iobăgiei noastre⁴. În 3 mai 1925 a avut loc congresul Episcopiei Aradului pentru alegerea succesorului fostului episcop Ioan I. Papp. A fost ales Grigorie Comșa, cu 30 de voturi față de 24 întrunite de Andrei Magieru, profesor la Academia teologică din Oradea. Deputații bănățeni l-au votat pe Grigorie Comșa, în timp de arădenii, la sugestia lui Artur Văitoianu l-au susținut pe Andrei Magieru. Grigorie Comșa a susținut lupta bănățenilor pentru întregire națională și de aceea colaborarea sa cu Sever Bocu a fost cordială și fructuoasă, între ei existând și o comuniune de idei. Cu prilejul ridicării la Lipova a „Crucii Memorandului“, Grigorie Comșa a criticat „teoriile fanteziste ale lui Kautski și Marx și ideile lor internaționaliste“, arătând că Mîntuitorul n-a voit să grupeze lumea într-o singură națiune politică așa cum urmăresc cei care nu iau în considerare valoarea statelor naționale⁵.

În timpul cît a îndeplinit atribuții de conducere în viața administrativă a Banatului, Sever Bocu, preocupat de propășirea culturală a locuitorilor acestei provincii, a inclus mereu reînființarea Episcopiei din Timișoara printre obiectivele demersurilor sale. Preocupat de atragerea intelectualilor bănățeni în acțiuni creatoare, Sever Bocu a convocat la sfîrșitul lunii ianuarie 1929 o consfătuire a forțelor culturale de care dispunea Banatul. Pe ordinea de zi, a acestei consfătuiri, considerată un adevărat parlament cultural al Banatului, Sever Bocu a inclus și dezvoltarea asupra „Catedralei și Episcopiei din Timișoara“, avînd ca raportor pe protopopul timișorean dr. Patrachie Țiucra. Au fost reactualizate stăruințele vrednice de apreciere ale lui Emanuil Ungureanu pentru reînființarea Episcopiei din Timișoara. În intervențiile lor, preoții Cioroianu din Comloșu Mare, Ioanichie Neagoe, Fabriciu Mănăilă, Ion Oprea, ca și fruntașii politici bănățeni i-au cerut lui Sever Bocu să-și continue lupta pentru a convinge autoritățile superioare ale statului de necesitatea existenței unei episcopii⁶ în Timișoara.

Problema reînființării Episcopiei din Timișoara i-a preocupat pe numeroși intelectuali timișoreni. Alexandru Marta, președintele Curții de Apel din Timișoara, a convocat și prezidat în 22 septembrie 1935 o conferință a intelectualilor bănățeni, care a dezbătut problema reînființării episcopiei. Ea a adoptat următoarea moțiune: „Cerem și rugăm autoritățile superioare bisericești să administreze și să decreteze printr-o lege

⁴ *Timișoara nu va primi episcopie ?* ibidem, anul V, 1925, nr. 15.

⁵ Vezi „Vestul“, anul IV, 1933, nr. 841.

⁶ Vezi „Voința Banatului“ anul IX, 1929, nr. 26.

urgentă înființarea unei episcopii ortodoxe române în Timișoara⁷. Sever Bocu n-a participat la conferință, fiind plecat la București. Într-un interviu anterior datei adunării, el își exprima convingerea că „în Timișoara trebuie episcopie nouă, o restaurație a vechiului scaun episcopal și mitropolitan, nu o translație” prin mutarea Episcopiei din Caransebeș. Sever Bocu considera că factorul economic blochează reînființarea Episcopiei din Timișoara. Compartimentele economice formulau mereu obiecții de tipul „n-avem posibilități” și „sînt prea multe episcopii”. În răspunsul său la cele două obiecții, a subliniat rolul național și cultural al Bisericii. El considera că „un mitropolit în Timișoara cristalizează pentru noi un principiu economic însuși, social, politic, nu numai spiritual, un principiu de coeziune, de unitate” și de stimulare a progresului poporului.⁸ De aceea el aprecia că reînființarea Mitropoliei în Timișoara este un act patriotic, deoarece ajută la dezvoltarea regiunii de graniță, unde se interferează culturi și mentalități deosebite. El a militat timp de 17 ani pentru restaurarea Episcopiei din Timișoara, manifestîndu-și încrederea în triumful ideii. Sever Bocu s-a alăturat și unui grup de fruntași bănățeni care în 1937 s-au adresat patriarhului Miron Cristea, solicitîndu-i sprijinul pentru reînființarea Episcopiei din Timișoara, act care nu trebuie făcut prin sacrificarea Episcopiei din Caransebeș, în cadrul căreia s-a desfășurat o activitate istorică. Mutarea sau desființarea Episcopiei din Caransebeș era considerată o greșeală. Reînființarea Episcopiei din Timișoara trebuia făcută prin menținerea celei din Caransebeș. Unitatea sufletească și culturală a Banatului ar fi întărită prin activitatea celor două episcopii și acest argument trebuia luat în considerare atunci cînd se va lua decizia reînființării Episcopiei din Timișoara.⁹

Ideea reînființării Episcopiei din Timișoara a fost mereu reactualizată și reluată de Sever Bocu în diferite manifestări culturale, pentru ca prin difuzarea ei să se ajungă la conștientizarea opiniei publice. La sugestia episcopului Andrei Magieru al Aradului, protopopul Timișoarei, Patrachie Țiucra a organizat în ziua de 1 mai 1938 o adunare spre a dezbate problema reînființării Episcopiei.¹⁰ Discuțiile au fost deosebit de vii, ample și chiar contradictorii deoarece în sînul adunării s-au creat două tabere. Cea dintîi solicita cu energie și cu argumente solide reînființarea scaunului episcopesc din Timișoara, dar cu menținerea Episcopiei Caransebeșului ca o regiune bine delimitată. Cea de-a doua propunea reînființarea Episcopiei din Timișoara printr-un act administrativ: mutarea la Timișoara a sediului Episcopiei Caransebeșului. Sever Bocu a militat pentru prima soluție: restaurarea scaunului episcopesc la Timișoara și menținerea Episcopiei Caransebeșului, căreia îi atribuie pe bună dreptate o

⁷ „Vestul”, anul VI, 1935, nr. 1473.

⁸ Vezi *În chestiunea Episcopiei din Timișoara*, în „Vestul”, anul VI, 1935, nr. 1469.

⁹ Gh. Cotoșman, *Bănățenii și Episcopia Timișorii*, Caransebeș 1938, p. 10.

¹⁰ Vezi „Vestul”, anul IX, 1938, nr. 178.

misiune istorică. Luptătorul bănăţean aprecia că naţiunea română are nevoie la graniţa de vest de ambele episcopii şi conchidea că, nici un popor nu-şi precupeţeşte sacrificiile pe mari chestiuni de organizare naţională. Sever Bocu apăra ideea reînfiinţării Episcopiei din Timişoara şi a ridicării ei la rang de Mitropolie. El reamintise afirmaţia plină de sensuri adânci a mitropolitului Nicolae Bălan, al Ardealului: „Crucile nu se dărîmă”.¹¹ În virtutea acestui adevăr ceruse să fie menţinută Episcopia Caransebeşului, cu importanţa ei deosebită pentru naţiunea română. Sever Bocu a propus deopotrivă ca Episcopiile Caransebeşului şi Aradului să devină episcopii sufragane Mitropoliei Banatului. În statul român, ca şi în alte state europene, episcopiile au fost şi sînt fortăreţe naţionale de luptă pentru cultură şi întărire a moralităţii. El a adus omagii marilor episcopi ai Caransebeşului, care au lăsat moştenire urmaşilor lor o puternică instituţie bisericească. Aflată în plină expansiune economică şi culturală, Timişoara era îndreptăţită să fie sediul unei puternice Mitropolii la graniţa de vest a statului român.

În 1939, Sever Bocu, s-a adresat monarhului României, solicitîndu-i să apere Episcopia Caransebeşului şi să acorde sprijinul său reînfiinţării Mitropoliei din Timişoara, care „n-ar fi un lux, ci o instituţie divină, activă, dinamică, apostolică. Puterea mitropolitului stă peste graniţi” afirma publicistul bănăţean gîndindu-se la românii de confesiune ortodoxă aflaţi în afara fruntariilor ţării. Prin activitatea sa, mitropolitul va asigura statornicia în credinţă a românilor. Trecerea Episcopiei Caransebeşului sub jurisdicţia Mitropoliei Olteniei ar prezenta dezavantaje — continua el. Rolul Mitropoliei din Timişoara este, în primul rînd, moral-cultural şi nu de strălucire zadarnică, un rol misionar, de întărire a credinţei strămoşeşti pînă în ultimul sat. Valoarea morală şi culturală a activităţii umane trebuia întărită în regiunile de graniţă şi acest deziderat obiectiv putea fi atins mai uşor şi mai eficient prin reînfiinţarea Mitropoliei din Timişoara. Acestea au fost argumente puternice care au pătruns în conştiinţa opiniei publice, formîndu-i mentalitatea, dar au intrat şi în calculele politice ale guvernanţilor, cărora le-au schimbat unele puncte de vedere depăşite de evoluţia societăţii. Rezultatele acestor schimbări n-au întîrziat să se contureze în proiecte legislative.

Decizia de reînfiinţare a Episcopiei din Timişoara, a fost luată prin 1939. Prin decretul-lege din 8 noiembrie 1939, întreaga luptă dusă de Sever Bocu şi de o pleiadă de preoţi şi cărturari bănăţeni a luat sfîrşit: oraşul Timişoara devenea sediul reînfiinţatei episcopii. Pînă la alegerea titularului, Mitropolia din Sibiu l-a numit ca locţiilor de episcop pe episcopul Aradului, dr. Andrei Magieru.¹² Sub conducerea sa, între 31 noiembrie 1939 — 31 martie 1940, s-a procedat la alegerea consiliului eparhial şi la organizarea administraţiei consistoriale. În prima adunare eparhială, Sever Bocu a rostit un cuvînt în care a relevat nu numai caracterul istoric al

¹¹ Pentru Episcopia Caransebeşului, în „Drumuri şi răscruci”, vol. II partea I, cu o introducere de I. D. Suciu, p. 395.

¹² I. D. Suciu, *Monografia Mitropoliei Banatului*, Timişoara, 1977, p. 231.

adunării, ci și rolul religiei în viața poporului român. Omul politic băăn-țean era și un spirit religios, în a cărui publicistică poate fi surprinsă explicarea unor evenimente istorice prin intervenția divinității.¹³ El considera că, „sentimentul nostru religios este o reacțiune a instinctului nostru de conservare. O națiune ca și un om se apără prin religie.”¹⁴ Popor religios, născut creștin, românii au avut în toate provinciile mitropoliile lor statornicite prin vechiul drept canonic. Sever Bocu constată că Timișoara „a fost reședință de scaun mitropolitan”. La 1848, Eftimie Murgu „a consacrat, a reliefat Banatul ca provincie românească, prin revoluția lui, cu toate atributele cuvenite unei provincii : șef de stat, care s-a proclamat el, ca mitropolit în Timișoara.”¹⁵

După Marea Unire, restaurarea scaunului mitropolitan în Timișoara a devenit o problemă la ordinea zilei, deoarece mitropolitul „este peste contingentele politice” în activitatea de păstorire sufletească a credincioșilor săi. În Timișoara era necesară o concentrare a forțelor creatoare, puse în slujba unui ideal înalt și precis : reînființarea Mitropoliei din Timișoara. Dacă reînființarea Episcopiei din Timișoara a cerut lupte și jertfe, un ideal mai înalt cere mai multe jertfe umane. Sever Bocu a adus omagii mitropolitului Nicolae Bălan și episcopului Andrei Magieru al Aradului, care au sprijinit lupta bănățenilor. Încă din prima adunare eparhială, când a recunoscut valoarea actului reînființării Episcopiei din Timișoara, Sever Bocu a fixat pentru credincioșii ortodocși din Banat un ideal mai înalt : reînființarea Mitropoliei Banatului. În 12 iunie 1940, Congresul Național Bisericesc a ales ca episcop al Timișoarei pe un vrednic fiu al Banatului, dr. Vasile Lăzărescu.¹⁶ În 24 aprilie 1947, Sinodul Bisericii Ortodoxe Române, a înălțat scaunul Episcopiei din Timișoara la rangul de Arhiepiscopie, iar în 2 iulie 1947, același for bisericesc a luat o altă decizie inspirată : ridicarea Arhiepiscopiei Timișoarei la rangul de Mitropolia Banatului.

Organizarea vieții bisericești în cadrul Mitropoliei Banatului a devenit o preocupare de prim ordin la sfârșitul anului 1947 și începutul celui următor. Adunarea Eparhială și-a început lucrările în primele zile ale lunii iunie 1948. Într-o scrisoare trimisă din Lipova lui Andrei Magieru, Sever Bocu îl informa că s-a reîntors de la Timișoara de la Adunarea Eparhială și nu se poate să nu-i comunice impresiile de la această Adunare într-adevăr istorică, memorabilă, mai ales în partea ce-l privește oarecum direct, „personal”.

Redăm mai pe larg fragmente din această scrisoare¹⁷ din 2 iunie 1948. Sever Bocu scria episcopului Aradului : „Unde e Aradul ? De ce nu

¹³ Vezi în acest sens *Cine a fost România Mare ?* la care a dat un răspuns concludent : „Dumnezeu”, în „Voința Banatului” anul VIII 1928, nr. 49. S. Bocu a văzut în multe acte umane o prezență divină.

¹⁴ Vezi *Mitropolia Timișorii*, în „Drumuri și răscruci”, vol. II, partea I, 1945 p. 405.

¹⁵ Ibidem, p. 408.

¹⁶ I. D. Suci, o.c. p. 232.

¹⁷ Scrisoarea lui Sever Bocu către Andrei Magieru, în Arhiva Episcopiei Aradului, III—178—1948.

e aici? Erau întrebări ce răsunară pe buzele mai multor oratori. Le-a răspuns tuturor noul mitropolit și, Vă mărturisesc, răspunsurile sale mi-au plăcut foarte mult. Au fost pline de tact și bun simț.“

„Va veni și Aradul — a spus — căci nici noi nu ne-am separat de Sibiu prin resentimente, ci prin raționamente pur obiective, geografice, economice, istorice, morale, spirituale. Cum se poate administra, controla chiar spiritual, de pildă, Orșova, Caransebeșul, Timișoara, din Sibiu sau Cluj, la depărtare de 600—500—400 de kilometri? Pentru aceleași motive va veni și Aradul, care formează cu noi o unitate în interesul lui, bineînțeles, în primul rând. Nu există motive de ordin personal. De altfel între mine și episcopul Aradului există legături vechi, cele mai frățești în ordine personală. Aradul — a conchis — n-a vrut să rupă cu Sibiu prematur și inutil, înainte de a deveni Mitropolia noastră un fapt îndeplinit, căruia i-a dat la noi un impuls definitiv mișcarea pentru universitate.¹⁸ Unde este o Universitate, trebuie să fie și o Mitropolie, căci numai ea îi poate da caracterul.“

„Vă mărturisesc că mi-a plăcut mult tactul și căldura cu care a vorbit mitropolitul,¹⁹ mai ales despre legăturile personale, care, a spus, nu vor constitui niciodată o piedică. A spus, apoi, într-o altă ordine istorică de idei, că nimeni să nu creadă că Eftimie Murgu a procedat din ambiții personale când a procedat la Revoluția din Banat. Ambițiile îl mînau să accepte onoarea pe care i-o oferea Simion Bărnuțiu să prezideze el Adunarea de la 3/15 mai din Blaj. Dar poate și azi am sta sub ierarhie străină dacă făcea aceasta, dacă nu proceda cum a procedat, la sfărîmarea fără cruțare a jugului ierarhic străin. Chiar înainte de mișcarea lui Murgu, a fost, însă, în acest sens, în 1848, Adunarea din Chișineu și continuativ din Ineu a românilor ungureni, prezidată de un locotenent al episcopului din Arad, Gherasim Raț, la care, spunea un martor ocular, — părintele Damsia — a participat și Gheorghe Popa, fostul fișpan român, sub absolutism, al Aradului. Așa au lucrat antecesorii noștri, deși pe drumuri diferite, dar spre aceeași țintă. Am fost una cu Aradul de la Moise Nicoară, Țichindeli, Iorgovicii, Diaconovicii-Loga, etc. Vom fi și acum. Motive personale n-au ce căuta în această operă.“

„Acesta a fost tonul mitropolitului, Vă asigur, impresionant.

Îmi place să cred, Prea Sfințite, că nu-mi veți refuza oarecare competență în cunoașterea legilor de dezvoltare și prosperare a acestui ținut banato-crișan. Am fost primul care l-am administrat politicește, descentralizat, în 1930. Mai putea fi discutată atunci apartenența Orăzii sau Hunedoarei la Banat sau Ardeal, în nici un caz a Aradului, care se confunda cu Banatul, ținut numit în 1861 de presa străină și „Mocionenland“, pentru că scosese din urne, contra tuturor asupririlor, 23 de deputați români. Și mai e un considerent pe care noi, cei din părțile anexe ale Episcopiei Aradului nu-l putem uita. Am făcut parte, noi din Banatul timișean, din această episcopie; ea a lăsat la noi urme, tradiții, spiritul șagunian prin ea s-a infiltrat la noi. Pe urmă, am văzut din citirea ra-

¹⁸ Sever Bocu a fost primul efor al Universității din Timișoara.

poartelor că mai sînt o sumedenie de chestiuni care se întretes dincolo de granițe, între Banat și Arad. Toate acestea își primesc o rezolvare firească, unită : separate dau loc la frecături“.

„Să mă ierți, Prea Sfințite, că îndrăznesc a mă amesteca în aceste chestiuni, nu cu dorința de sfătoșenie numai, ceea ce ar fi poate firesc la vîrsta mea, dar ca mediator care poate fi uneori de utilitate. Ar fi bine ca această unire să se facă cu un ceas mai înainte. La noi s-au făcut alegerile pentru Congres. Am fost și eu ales în Lipova. Nu s-ar putea ca primul Congres să ne găsească uniți ? Evident, pentru aceasta ar fi nevoie de schimbarea legii, care însă se poate ușor, dar inițiativa trebuie să vie de la Dumneavoastră prin o adresă către Ministerul Cultelor. Sînt informat că ministrul nu e străin de idee. Nu poate fi nici un om nepreocupat. Supun aceste șire (rînduri) aprecierii Prea Sfinției Voastre și aș fi fericit să mă învredniciți de un răspuns.“

Răspunsul așteptat de Sever Bocu a sosit. În 9 iunie 1948 Episcopul Andrei Magieru declara în scris : „În principiu nu sînt împotriva atașării Eparhiei Aradului la Mitropolia Banatului. Chestiunea însă trebuie pregătită și pusă bine la punct. O voi discuta împreună cu Î.P.S. Vasile“. Adunarea Eparhială a Episcopiei Aradului a decis în 3 iulie 1948 să ceară Mitropoliei Banatului să-și extindă jurisdicția și asupra eparhiei Aradului. A fost un act istoric. Idealul pentru care luptase Sever Bocu cu o tenacitate și consecvență admirabile, se împlinise.

FER. IERONIM: COMENTAR LA SFÎNTA EVANGHELIE DUPĂ MATEI

Fericitul Ieronim este unul dintre cei mai de seamă scriitori din epoca patristică. În ce privește scrierile sale biblice, ele sînt destul de numeroase. Pe lângă revizuirea textului și traducerea Sfintei Scripturi în limba latină, are comentarii la profeții mari și mici, la unele Epistole pauline, la Apocalipsă și la Sfînta Evanghelie după Matei, din al cărei comentar prezentăm în românește primele capitole.

Nașterea lui Iisus

„Nașterea lui Iisus a fost așa...” (Matei 1, 18) :

Un cititor mai atent ar putea pune întrebarea : deoarece Iosif a fost tatăl adoptiv al lui Iisus, în ce măsură îl privește pe Domnul genealogia de la Matei 1—17, care ajunge pînă la Iosif ? Noi îi răspundem îndată, că nu-i în obiceiul Scripturii de a alcătui o genealogie cu femei și apoi că Iosif și Maria erau din același trib (neam). De acolo apare situația că, după Lege, el devine soțul, cum au fost părinții săi, și apoi că ei au fost recenzați, amîndoi, la Betleem, evident pentru că au ieșit din același singe.

„Maria, mama Lui, fiind logodită cu Iosif...” De ce Iisus n-a fost născut simplu de tot dintr-o femeie, ci dintr-o logodnică ? Deoarece cu ocazia genealogiei lui Iisus s-a făcut cunoscută ascendența Mariei ; în al doilea rînd, pentru că ea n-a fost lapidată de evrei ca adulteră ; în al treilea rînd, pentru ca ea să aibă sprijinul unui soț pentru fuga în Egipt. Martirul Ignatie adaugă un al patrulea motiv : Hristos, zice el, a fost conceput printr-un logodit, pentru ca Nașterea să rămînă ascunsă diavolului, din moment ce el îl credea născut nu dintr-o fecioară ci dintr-o femeie.

„Fără să fi fost înainte împreună, s-a aflat avînd în pîntece din Duhul Sfînt”.

Nu altul decît Iosif ne-o descoperă. De fapt, pentru a zice așa, de libertatea îngăduită, unui soț nimic nu-i scapă din tot ceea ce privește viitoarea soție. Din expresia „înainte de a fi împreună” nu rezultă că ei s-au unit mai tîrziu. Scriptura arată că aceasta n-a avut loc.

19. „Iosif, logodnicul ei, drept fiind și nevoind s-o vădească, a voit s-o lase în ascuns.”

Cine se împreună cu o prostituată va fi un singur trup cu ea (I Corinteni 6, 16) și în Lege (Levitic 5, 1). Este scris că nu numai cel vinovat, ci și martorii vinovăției poartă povara păcatului. Și apoi, cum de Iosif, care ascunde greșeala „soției“ sale, este numit drept? Dar iată o dovadă în favoarea Mariei: el știa că ea este fecioară și el a fost surprins de ceea ce a urmat; el a tănuțit, prin tăcerea lui, taina pe care el n-o înțelege.

20. „Iosife, fiul lui David, nu te teme a lua pe Maria, logodnica ta...“

Noi am spus-o mai înainte: logodnicii erau numiți soți. Cartea mea împotriva lui Helvidius¹ explică pe larg. Și dacă îngerul îi vorbește, în mod afectuos, într-un vis, este pentru a aproba justetea tănuțirii sale. Să mai reținem că Iosif este numit fiu al lui David, pentru a se arăta că Maria descinde din David.

21. „Și vei chema numele Lui: Iisus, căci el va mîntui poporul său de păcate.“

În limba ebraică, Iisus înseamnă Mîntuitor. Evanghelistul a subliniat etimologia cuvîntului său cînd zice: „Tu îi vei da numele de Mîntuitor, pentru că este Acela care va mîntui poporul Său.“

22—23. „Acestea toate s-au făcut, ca să se plinească ceea ce s-a zis de Domnul prin proorocul Isaia (7, 14), care zice: „Iată fecioara va avea în pîntece și va naște Fiu...“

Evanghelistul Matei zice: „Va avea în pîntece și va naște“, prezice viitorul; el determină, deci, ceea ce va fi. Evanghelistul dă relatarea unui fapt, el a spus „ea va avea“. Astfel, citim în Psaltire: „Suiu-te-ai în înălțime, robit-ai mulțime, luat-ai daruri de la oameni“ (67, 19). Cîtînd acest psalm, Apostolul (Efeseni 4, 8) nu zice: „El va lua, ci el a dăruit“. De altfel, acolo este vorba despre viitor; el a arătat că va avea, aici noi avem citat „el a dăruit ceea ce a primit.“

24—25. „Deșteptîndu-se din somn, Iosif a făcut așa precum i-a poruncit îngerul Domnului și a luat cu el pe logodnica sa, dar el n-a cunoscut-o. Maria a născut pe Fiul ei, Cel unul născut“.

Conform acestui pasaj, unii presupun, ceea ce este culmea perversității, că Maria a mai avut alți copii. Ei zic: nu se folosește cuvîntul de întii născut decît pentru cel care are frați. Ori, Sfînta Scriptură are obiceiul de a numi „întii născut“ nu pe cel care mai are frați, ci pe primul care se naște. Citește lucrarea mea împotriva lui Helvidius.

Magii de la Răsărit. Fuga în Egipt. Irod. Intoarcerea în Nazaret.

„Am văzut la Răsărit steaua Lui“ (Matei 2, 2). Aceasta pentru confuzia necredincioșilor², pentru ca noutatea Nașterii lui Iisus s-o afle de la păgîni, căci la Răsărit se va înălța steaua după care ei cunoșteau

¹ De beateae Mariae virginitate, ad Helvidium, scrisă probabil în 383 (I. D. Dianu, *Eus. Hieronymi, De viris illustribus*, p. 28).

² În text stă iudei.

venirea viitoare, prin profeția lui Balaam care a fost strămoșul lor. Citește în Cartea Numerii (24, 17) indicația stelei care va conduce pe magi în Iudeea. Astfel, în urma întrebării pusă de magi privind locul Nașterii lui Iisus, preoții au rămas fără scuze cu privire la venirea lui Iisus. Iar ei le-au zis : în Betleemul Iudeii căci așa este scris de proorocul.

Eu consider că aici este o greșeală a copiștilor. După părerea noastră, după cum citim în textul ebraic, Evanghelistul a descris originea lui Iuda, nu a Iudeii. Mai este, prin urmare, un alt Betleem ? Dacă însă este scris despre „Iuda“, aceasta pentru că mai este un Betleem în Galileea (Iosua 9, 15). Citește cartea lui Iosua, fiul lui Nun. În sfârșit, în citatul imprumutat din profeția lui Miheea se află : „Și tu Betleem, pămintul din Iuda“ (5, 2).

2, 11. „Și deschizind visteriile lor i-au adus lui daruri : aur, tămîie și smirnă.“

Poetul Juvenus³ rezumă foarte frumos, într-un singur vers, valoarea simbolică a acestor daruri : tămîie, aur și smirnă. Iată darurile pe care le aduc regelui, oamenii.

2, 12. „Iar luînd înștiințare, în vis, să nu se mai întoarcă la Irod, pe altă cale s-au dus în țara lor.“

Magii au oferit Domnului daruri, prin urmare ei au primit un răspuns. Acest răspuns, în limba grecească „hirmatistentes“, nu le este dat printr-un înger, ci prin Domnul Însuși, pentru a confirma caracterul privilegiat al meritelor lui Iosif. Ei s-au întors pe altă cale, pentru că ei nu trebuiau să se amestece cu cei necredincioși.

13. „Iată îngerul Domnului s-a arătat în vis lui Iosif zicînd : „Scoală-te, ia Pruncul și pe mama Lui și fugi în Egipt“.

Luînd Pruncul și pe mama Lui, pentru a merge în Egipt, el o face noaptea, pe întuneric, dar cînd se reîntoarce în Iudeea, Evanghelistul nu face mențiune nici de noapte, nici de întuneric.

15. „Ca să se îplinească cuvîntul spus de Domnul, prin proorocul : „Din Egipt am chemat pe Fiul Meu“ (Osea 1, 1).

Ce răspund cei care neagă autenticitatea acestui text ebraic ? Unde se află el în Septuaginta ? Eu nu-l găsesc, dar noi le spunem că este scris în cartea proorocului Osea, precum poate să justifice lucrările pe care noi le-am publicat mai nou. Altminteri, noi putem justifica altfel acest pasaj în cauză, despre care Apostolul spune că nu se află la el, nici în Biserica lui Hristos (I Corinteni 11, 16). Astfel : noi reproducem mărturia lui Balaam, din cartea Numerii : „Domnul l-a scos din Egipt, puterea lui este ca a unui taur.“ (Numerii 23, 22).

17—17. „Atunci s-a împlinit cuvîntul lui Ieremia, proorocul : „Glas în Rama s-a auzit, plîngere și tînguire multă. Rahila plîngea pe fiii săi și nu voia să se mîngîie pentru că nu mai sînt.“ (Ieremia 31, 15).

Din Rahila s-a născut Veniamin. Ori, Betleem nu se afla pe teritoriul ei. Se pune, deci, întrebarea : pentru ce plîngea Rahila, ca și cînd

³ Un administrator al lui Virgiliu.

ar fi copiii ei, pe fiii lui Iuda, adică ai Betleemului? Noi răspundem îndată: ea fusese înmormântată aproape de Betleem, la Efrata, aceasta pentru că locul acesta a oferit ospitalitate rămășițelor sale, deoarece ea a dobîndit acest nume de mamă. Altă explicație: Iuda și Veniamin erau două triburi apropiate, iar Irod a poruncit să se taie nu numai copiii din Betleem, ci din toată regiunea, cu prilejul celui masacru. Noi considerăm că au fost tăiați mulți copii din tribul lui Veniamin. Ea plînge pe fiii ei și nu vrea să se mîngie, fie pentru că ea îi consideră morți pentru totdeauna, fie fiindcă ea refuză orice mîngiere cu privire la aceia despre care știa că aveau viață. În ceea ce privește expresia „în Rama“, să nu ne gîndim la numele locului situat lângă Gaoba. Rama înseamnă „înălțat“ și iată sensul: un glas s-a auzit foarte sus, adică departe, pentru înțelesul tuturor.

20. „Căci au murit cei ce căutau să ia viața Pruncului“.

După acest pasaj, nu numai Irod ci și preoții și cărturarii au fost cei care au cugetat să ucidă pe Iisus.

21. „Iosif sculîndu-se, a luat Pruncul și pe mama Lui...“

El nu zice: „El a luat Pruncul și pe soția sa“, ci „Pruncul și pe mama Sa“, pentru că purta titlul de tată hrănitor și nu titlul de soț.

22. „Și auzind că domnește Arhelau în Iudeea, în locul lui Irod, tatăl său...“ Mulți cad într-o greșală prin necunoașterea istoriei. Ei cred că Irod, care este luat în zeflema în legătură cu Patimile, este același personaj cu cel a cărui moarte se menționează acum. Ori, acest Irod care s-a aliat, în prietenie, cu Pilat (Luca 23, 12) este fiul lui Irod al nostru și fratele lui Arhelau. Acesta din urmă a fost exilat de Tiberiu cezarul în Lyon, oraș în Galia, și-i dădu ca succesor la tron pe fratele său Irod. Citește istoria lui Iosif (Flaviu).

23. „Și a venit și a locuit în orașul Nazaret, ca să se plinească ceea ce s-a spus de proorocul, că Nazarinean se va chema“. Referindu-se la un citat precis din Scriptură, Evanghelistul niciodată n-ar spune-o „ceea ce s-a spus prin prooroci“, ci doar simplu „ceea ce s-a zis prin proorocul“. În realitate, prin folosirea pluralului „profeți“, dovedește că el n-a luat literar Scriptura în înțelesul ei. Nazarinean înseamnă „sfînt“. Domnul va fi Sfînt; El este ceea ce afirmă întreaga Scriptură. Între altele, noi am putea cita ceea ce exprimă originalul ebraic, în aceeași termeni, la Isaia: „O mlădiță va ieși din tulpina lui Iesei și un vlăstar din rădăcinile lui va da“ (Isaia 11, 1).

Ioan Botezătorul. Botezul lui Iisus

„Pocăiți-vă că s-a apropiat Împărăția cerurilor“ (Matei 3, 2).

Ioan Botezătorul vestește pentru înția dată Împărăția cerurilor, pentru ca Înaintemergătorul Domnului să reflecte onoarea acestui privilegiu.

3. El este acela care a zis proorocului Isaia: „Glasul celui ce strigă în pustie: „Pregătiți calea Domnului, drepte faceți cărările Lui“ (Isaia 40, 3).

El pregătește sufletele credincioșilor pentru calea spre care urma să se îndrepte Domnul și deoarece curat fiind, El mergea pe căi foarte curate (Levitic 26, 12). El care zice : „Voi locui în ei și voi umbra și voi fi Dumnezeu lor și ei vor fi poporul Meu“ (II Corinteni 6, 16).

Porfiriu reproșează acest pasaj, de la începutul Evangheliei lui Marcu, unde este scris : „Începutul Evangheliei lui Hristos, Fiul lui Dumnezeu“, după ce la porocul Isaia a fost scris : „Iată eu trimit pe îngerul Meu (Maleahi 3, 1) și va pregăti calea, glasul celui care strigă în pustie : „gătiți calea Domnului, drepte faceți cărările Lui“ (Isaia 40, 3). La acest text, luat de la Maleahi și de la Isaia, Porfiriu se întreabă : de ce noi îl considerăm luat numai de la Isaia ? Oamenii ai Bisericii i-au răspuns din abundență. Noi considerăm că o greșeală a copiștilor a introdus numele lui Isaia, precum putem face dovada cu alte pasaje, sau pentru că s-a voit a se concentra într-un singur citat diferite citate ale Scripturii. Citește Psalmul 13, 3, unde găsim același procedeu.

4. „Iar Ioan avea îmbrăcămintea lui din păr de cămilă și cingătoare de piele în jurul mijlocului, iar hrana lui era lăcuste și miere sălbatică.“

„De păr“, zice el, nu de lână. Una este semnul austerității, în îmbrăcămintă, alta, de un calm excesiv, cingătorea de piele pe care a încins-o și Ilie (IV Regi 1, 8), este simbolul modestiei. De aceea, cele ce urmează : hrana lui era lăcuste și miere sălbatică. Unui locuitor din pustietate nu-i prieste o hrană complicată, ci doar satisfacerea trebuințelor indispensabile trupului nostru omenesc.

9. „Părinte, avem pe Avraam, Dumnezeu poate și din aceste pietre să ridice pe fiii lui Avraam.“

El numește „pietre“ pe păgini, din pricina asprimii sufletelor lor. Citește la Iezechiel : „Voi lua inima cea de piatră și vă voi da o inimă de carne“ (Iezechiel 36, 26). Piatra este imaginea durtății, carnea este a sensibilității. El vrea să afirme puterea lui Dumnezeu, care pe toate le-a scos din nimic ; de asemenea poate crea un popor tare ca stinca.

10. „Acum securea stă la rădăcina pomilor...“ Sabia cu două tăișuri, predicarea Evangheliei este numită „secure“ : profetul Ieremia aseamănă cuvîntul Domnului cu securea care sfarmă piatra (Ieremia 46, 22).

11. „Eu nu sînt vrednic să-i duc încălțăminte...“

Într-o altă Evanghelie se spune : „Eu nu sînt vrednic să-i dezleg cureaua încălțămintelor“ (Luca 3, 16). Acolo, expresia modestiei sale, aici a unui mister. Ioan nu-i vrednic a-i dezlega cureaua, de teama că potrivit cu Legea (Deuteronom 25, 10) și cu exemplul lui Rut (4, 8—11), casa lui poate fi numită casa celui descălțat.

„El va boteza cu Duh Sfînt și cu foc...“

Întîia interpretare : Duhul Sfînt este un foc, cum învață Faptele Apostolilor (2, 3). Coborînd, El s-a așezat ca un foc peste limba credincioșilor. Astfel, s-au împlinit cuvintele Domnului care a zis : „Foc am venit să arunc pe pămînt“ (Luca 12, 49). Altă explicare : noi, în prezent, sîntem botezați prin Duhul, pentru a fi prin foc, în viitor. Apostolul

continuă acest sens : „În foc se descoperă ce fel este lucrul fiecăruia“ (I Corinteni 3, 13).

13. „În acest timp a venit Iisus din Galileea la Iordan ca să se boteze de către Ioan“.

Iisus a primit botezul de la Ioan pentru trei motive. Întiul, pentru că s-a născut om, El voia să îplinească toate modestele prescripte ale Legii ; al doilea, pentru a aprecia prin botezul său botezul lui Iisus ; al treilea, cînd s-a sfințit apa Iordanului, pentru a manifesta prin coborîrea porumbelului, venirea Sfîntului Duh în botezul credincioșilor.

15. „Lasă acum, că așa se cuvine . . .“

El zice „acum“, pentru a arăta că dacă Iisus trebuie să fie botezat, în apă, Ioan trebuie să fie prin Hristos, în duh. Altă interpretare : „Lasă acum“ — Eu care am luat chipul unui rob (Filipeni 2, 7) vreau să împlinesc toată dreptatea, însă fii atent, în ziua Judecării, tu vei fi botezat cu botezul Meu. „Lasă acum“, zice Domnul, Eu am un alt botez, cu care va trebui să fii botezat ; tu mă botezi în apă curată, ca eu să te botez pentru Mine, în singele tău (Luca 2, 50). Căci așa se cuvine nouă să împlinim toată dreptatea. El n-a adăugat dreptatea Legii, sau a ordinii firești, pentru ca noi să le înțelegem pe amîndouă. Dacă Dumnezeu a primit botezul unui om, este pentru ca nimeni să nu judece că-i un îndemn a primi de ortac un om de robie.

16. „Și iată s-au deschis cerurile și el a văzut Duhul lui Dumnezeu pogorîndu-se ca un porumbel și venind peste El“. Este misterul Treimii care se arată în Botez. Domnul este botezat, Sfîntul Duh coboară, în chipul unui porumbel, și se aude glasul Părintelui dînd mărturie despre Fiul Său. Cerurile se deschid, nu în sensul că elementele se despart, ci în ochii sufletului, acei ochi cu care Iezechiel de asemenea le-a văzut deschise, cum arată el la începutul cărții sale. Porumbelul vine așezîndu-se pe capul lui Iisus, pentru a nu crede că cuvîntul lui Dumnezeu s-ar fi adresat lui Ioan și nu Domnului.

*Iisus este ispitit. Începutul propovăduirii. Chemarea Apostolilor.
Vindecări săvîrșite de Domnul.*

4. 1. „Atunci Iisus a fost dus de Duhul în pustie.“ Fără nici o în-
doială că de Duhul Sfînt, căci iată urmarea „ca să fie ispitit de diavolu-
lul“. El e condus nu în calitate de captiv, ci cu voința de a învinge.

2. „Și după ce a postit patruzeci de zile și patruzeci de nopți, la urmă a flămînzit.“

Numărul patruzeci indică un sens mistic. Sensul mistic al lui patru-
zeci : este durata postului lui Moise pe muntele Sinai (Ieșirea 24, 8) și
al lui Ilie, aproape de muntele Horeb (III Regi 19, 8).

Trupul este supus unei încercări, prin foame, pentru a furniza dia-
volului ocazia de a-l ispiți.

3. „Și ca pietrele acestea să se facă piine“.

Ispititoare cuvinte referitoare la un infometat : „Și ca pietrele acestea să se prefacă în piine“. Însă, diavolul — iată-l prins într-o dilemă. Dacă la porunca lui, pietrele ar fi putut deveni piine, zadarnic ar fi ispitit pe o ființă atât de puternică. Dacă nu le-ar fi putut prefăce în piine, în zadar L-ar fi presupus a fi Fiul lui Dumnezeu. La cuvintele : „Dacă ești Fiul lui Dumnezeu, fă ca aceste pietre să se facă piine“, Iisus a răspuns : „Este scris : „Nu numai cu piine va trăi omul, ci cu tot cuvîntul care iese din gura lui Dumnezeu“. Citatul acesta este din Deuteronom (8, 3). Domnul răspunde așa, pentru că intenția Lui era de a învinge pe diavol, prin umilință, nu cu puterea. Să mai notăm, de asemenea : dacă Iisus n-ar fi început să postească, diavolul n-ar fi avut ocazia de a-L ispiți, conform acestor cuvinte : „Fiule ! Cînd vrei să-I slujești lui Dumnezeu, gătește sufletul tău pentru ispită“ (Isus Sirah 2, 1). Dar și răspunsul lui Iisus ajunge, pentru a arăta că cel care fusese ispitit era om. „Omul nu trăiește numai cu piine, ci cu tot cuvîntul ce iese din gura lui Dumnezeu“. Deci, nu trăiește cel care nu se hrănește cu cuvîntul lui Dumnezeu.

5. „Atunci diavolul l-a dus în sfînta cetate“. Se zice „l-a dus“ : aceasta nu este o urmare a slăbiciunii Domnului nostru, ci orgoliul vrăjmașului care cere consimțămîntul Domnului pentru mărturisirea pe care altminteri nu vrea s-o facă. Acest pasaj explică sensul aceluia care este scris în alt loc : „Și intrînd în sfînta cetate, El s-a arătat multora“ (Matei 27, 53).

„... Și l-a pus pe aripa templului și a zis :

Dacă Tu ești Fiul lui Dumnezeu, aruncă-Te jos ...“

După ispita cu foamea, urmează cea a gloriei. Toate ispitele diavolului urmăresc să știe dacă El este Fiul lui Dumnezeu, dar Domnul măsoară atât de bine răspunsul Său, încît îl lasă în nedumerire.

„Aruncă-te jos“ : cuvintele diavolului sînt întotdeauna doritoare de a ne vedea pe toți înșelați. „Aruncă-te“, zice el, stăruie ; Domnul însă nu se precipită. „Pentru Tine, îngerilor Săi El va porunci și Te vor ridica pe mîini, ca nu cumva să izbești de piatră piciorul Tău“ (Matei 27, 33). Noi citim aceste cuvinte și în Psalmul 90, 11, însă această profecie nu privește pe diavol, ci pe omul de bine. Deci, diavolul interpretează greșit Scripturile. Desigur, dacă într-adevăr știa că acest psalm este scris pentru Mîntuitorul, el ar fi recurs la continuarea următoare a psalmului, care este dirijat împotriva lui însuși : „Peste aspidă și peste vasilisc vei călca, peste leu și peste balaur“ (Psalmul 90, 13). El vorbește despre ajutorul îngerilor, ca și cînd s-ar adresa unei ființe slabe, însă el, vicleanul, nu spune că va bate pasul pe loc.

7. Iisus i-a răspuns : „Iarăși este scris : „Să nu ispitești pe Domnul Dumnezeu tău“ (Deuteronom 6, 16).

Săgețile înșelătoare pe care diavolul le împrumută Scripturilor, Iisus le frînge cu pavăza adevărată a Scripturilor. Iisus nu împrumută decît din Deuteronom (6, 16) citatele care-I sînt necesare, pentru a exprima tainele celei de a doua Legi.

8. „Din nou diavolul l-a dus pe un munte foarte înalt și i-a arătat toate împărățiile lumii și slava lor“.

Slava lumii, care trebuia să treacă deodată cu lumea, îi este arătată de pe culmea unui munte ; El, Domnul, a coborît spre locurile de jos și pe șesuri pentru a învinge pe diavol, prin umilință. Să mergem mai departe : dacă diavolul se grăbise să-L conducă spre munți, a făcut aceasta pentru ca să-L prăbușească în cădere și să-l întărească acolo pentru toate cele următoare, după cuvintele Apostolului : „Ca nu cumva trufindu-se să cadă în osînda diavolului“ (I Timotei 3, 6).

9. „Acestea toate Ți le voi da Ție, dacă vei cădea înaintea mea și mi Te vei închina“.

Arogant, orgolios, el vorbește așa din lăudăroșenie. Diavolul n-are lumea întreagă în stăpînirea lui, pentru a putea da toate împărățiile în dar. Noi știm aceasta, căci Dumnezeu este Acela care a dat împărăția multor oameni de bine. „Dacă vei cădea înaintea mea și mi Te vei închina“ — deci cel care va adora pe diavol este deja prăbușit.

10. „Atunci Iisus i-a zis : „Mergi înapoia mea, satano, căci scris este : Domnului Dumnezeuului tău să te închini și Lui singur să-I slujești“ (Deuteronom 6, 13).

Împotriva unei păreri foarte răspîndite, satana și Petru nu sînt condamnați în aceiași termeni. Lui Petru, El îi zice : „Du-te înapoia Mea satano“ (Matei 16, 23), adică : urmează-Mi, tu, care te opui voinței mele, pe cîtă vreme acestuia i-a zis : „Du-te satan“, și nu-i zice : „După mine“, pentru a se subînțelege : du-te în focul pregătit pentru tine și pentru îngerii tăi (Matei 25, 41). Tu te vei închina Domnului Dumnezeuului tău. Diavolul zice Mintuitorulu : „Dacă Tu vei cădea înaintea mea și mi Te vei închina“, iar el de fapt se așteaptă să i se spună că mai ales lui trebuie să i se închine, Domnul său și Dumnezeuul său.

11. „Atunci L-a lăsat diavolul și iată îngerii, venind la El, Îi slujeau“. Ispita premerge pentru a urma victoria. Îngerii Îl slujesc, pentru a demonstra demnitatea învingătorului.

15. „Pămîntul lui Zabulon și pămîntul lui Neftali...“.

Iată primii chemați a asculta predica Domnului, deoarece locurile unde a început înrobirea lui Israel, de către asirieni, a fost leagănul mesajului lui Iisus.

17. „De atunci a început Iisus să propovăduiască și să spună : „Pocăiți-vă că s-a apropiat Împărăția cerurilor“.

Ioan fiind predat, îndată Domnul a început să predice. Legea încetînd în mod cu totul natural, răsărise Evanghelia. Domnul reia termenii propovăduirii lui Ioan Botezătorul. El dovedește că El este Fiul Aceluiași Dumnezeu, al cărui profet a fost (Ioan).

19. „Veniți după mine și vă voi face pescari de oameni“.

Iată întiiul apel pentru a urma pe Domnul : pescarii necărturari, trimiși pentru a predica, spre a nu se putea atribui acțiunii lui Dumnezeu convertirea credincioșilor, ci libertății de conștiință, elocvenței și științei.

24. „Și pe lunateci și pe slăbănogi El i-a vindecat“.

Nu în sensul că ei ar fi fost, întotdeauna, într-adevăr, lunatici, dar ei se considerau ca atare din cauza înșelătoriei demonilor, care se orientau după fazele lunii, pentru a descrie creația și a face să cadă blasfemia pe Creator.

Prezentare și traducere de pr. prof. dr. NICOLAE NEAGA

ROLUL MAMEI ÎN EDUCAȚIA RELIGIOASĂ A COPIILOR

Intrarea în Biserică a Maicii Domnului

La vârsta de trei ani, Prea Curata Fecioară Maria a fost dusă de părinții ei, pururea pomeniții Ioachim și Ana, în templul din Ierusalim, spre a fi închinată Domnului. Au închinat-o lui Dumnezeu pe unica lor fiică, născută după rugă fierbinți adresate cerului, pe cea a cărei nume însemna „cea bine mirositoare“, „cea frumoasă“, „cea plăcută“, s-au „Doamnă“. Din acel moment urma să fie crescută la loc sfânt, întru frica lui Dumnezeu, spre a se deprinde încă de copilă cu supunerea și ascultarea față de Dumnezeu. În acel loc de bună creștere și cinstire a lui Dumnezeu, Prea Sfânta Fecioară Maria petrece întru rugăciune și întru citirea Sfintei Scripturi timp de 12 ani, cînd, din mîna preoților și a arhierelui Zaharia, tatăl Sfîntului Ioan Botezătorul, a primit-o o rudenie a ei, bătrînul Iosif, un teslar din Nazaret.

Stăruințele dreptilor Ioachim și Ana de a-i da o creștere cît mai aleasă n-au rămas zadarnice, deoarece peste scurtă vreme Fecioara Maria a fost învrednicită din partea cerului, pentru religiozitatea și evlavia ei fără seamăn, să devină însăși Maica Fiului lui Dumnezeu. În urma acestui fapt, ea devine cea mai binecuvîntată și mai mărită femeie din lume, iar în privința sfințeniei îi depășește chiar și pe îngeri. Toate popoarele creștine o fericesc, căci printr-însa s-a făcut mîntuire neamului omenesc.

Pentru supravenerarea acestei mame, dar și pentru îndreptarea vieții noastre pe calea mîntuirii, se cuvine să zăbovim asupra chemării părinților și în special a mamelor în ceea ce privește creșterea copiilor, ca și asupra datoriei de a și-o împlini cu sfințenie.

Dreptii Ioachim și Ana rămîn exemple vii asupra felului în care trebuie să ne creștem copiii, pentru a avea bucuria deplină și pentru ca și aceștia să ajungă la adevărata fericire. În realitate, nu toți părinții au în vedere adevărata fericire a copiilor lor, ci se gîndesc numai la fericirea lor vemeinică, pămîntească. Cei mai mulți părinți se mulțumesc să-și vadă copiii ajunși în poziții sociale cît mai strălucite, să fie înzestrați cu numeroase bunuri materiale, pentru a duce un trai lipsit de griji pămîntești. Mai puțini se gîndesc să dea copiilor lor și o aleasă creștere sufletească, spre a-i lega de Dumnezeu și a nu se abate de la împlinirea voii Sale celei preasfințite, după cum ne învață Sf. Apostol Pavel: „Părinți, creșteți pe fiii voștri întru învățătura și certarea Domnului“ (Efeseni 6, 4). Aceasta este marea obligație ce stă pe umerii fiecărui părinte.

Implinirea ei stă în puterile omului și presupune numai iubire și răbdare. De împlinirea cu conștiinciozitate a acestei obligații depinde nu numai fericirea trupească și sufletească a copiilor, ci și fericirea poporului, căci creșterea dată unui copil are ecouri pînă la adinci bătrîneți. Ceea ce deprinde și învață copilul în casa părintească devine temelie viitorului său; adevărata lui zestre este creșterea primită care garantează binele personal, al societății și al țării. Dacă părinții sînt pietrele de temelie care susțin edificiul întregii omeniri, atunci rolul de însemnătate covârșitoare revine mamei.

Copiii se nasc nevinovați, cu sufletele curate; sufletul lor este ca o tablă de ceară în care se întipăresc cuvintele și faptele celor maturi din jurul lor. De aceea, ei trebuie povățuiți cu răbdare și iubire. Dumnezeu a sădit iubire în inima mamei, pentru ca ea, la rîndul ei, să deștepte iubirea în inimile lor. Din iubire se naște încrederea, adeziunea copiilor la părinții lor. Așa se explică și marea putere de înrîurire a mamelor asupra copiilor lor în întreaga viață.

Creșterea religios-morală a copiilor este bine să fie începută cît de timpuriu, după cuvîntul unui mare dascăl al Bisericii, Sf. Ioan Gură de Aur: „Cînd cîmpul iubirii lor este ușor de lucrat, atunci trebuie smulși spinii, atunci, în etatea lor cea mai gingașă îi învață credința în Dumnezeu și în adevărurile păstrate de Biserică, atunci îi deprinde cu frumosele și sublimele învățături ale religiei și sînt conduși pe calea faptelor bune“.

Religiozitatea este pentru femeie podoaba cea mai aleasă. În Proverbele lui Solomon se spune că „frumusețea este trecătoare, însă femeia ce se teme de Domnul, aceea se va lăuda“. Frica de Dumnezeu trebuie să stea la baza educației. Experiența veacurilor precedente a dovedit cu prisosință că educația făcută pe această bază a dat cetățeni cinstiți, gata de jertfă pentru binele obștesc. Numeroși bărbați de seamă au avut mame model, așa cum sînt bunăoară mamele Sfinților Atanasie cel Mare, Vasile cel Mare, Grigorie de Nazianz, sau a Fericitului Augustin.

În contemporaneitatea noastră există numeroase semne îngrijorătoare cu privire la educația generației tinere și aceasta în mare parte din cauza mamelor care își neglijează datoria sfîntă a creșterii și educației copiilor lor. Mai mult, unele dintre femei refuză să aibe copii, iubesc mai mult lumea cu satisfacțiile ei mărunte decît copiii, ceea ce este atît în detrimentul sănătății lor cît și al viitorului oricărui popor.

Este necesară, prin urmare, întoarcerea la preceptele Evangheliei, la cuvîntul Domnului care ne cere tuturor să purtăm grija creșterii spirituale a copiilor, rolul primordial revenind mamelor. Ele sînt chemate astăzi mai mult ca oricînd să pună bazele însănătoșirii morale a societății prin educația dată pruncilor în spiritul iubirii lui Dumnezeu și a dragostei față de aproapele. Fie ca această sămînță curată sădită de mame în sufletul copiilor să aducă rod înșutit, spre bucuria Tatălui ceresc.

Prot. dr. ZENO MUNTEANU

CINSTIREA PĂRINȚILOR DUPĂ TRUP AI MÎNTUITORULUI

Duminica dinaintea Nașterii Domnului

Sfinta Evanghelie (Matei 1, 1—25) ne prezintă genealogia Mîntuitorului sau „cartea neamului lui Iisus Hristos“.

De fapt, genealogia Mîntuitorului este oferită de doi Sfinți Evangheliști : Matei (1, 1—17) și Luca (3, 23—38). La o privire mai atentă a acestora se poate observa ușor că între cele două genealogii există deosebiri. Sf. Evanghelist Matei ne prezintă ascendenții Mîntuitorului, pornind de la Avraam patriarhul, continuînd lanțul strămoșilor pînă la Iosif, logodnicul Mariei, din care s-a născut Hristos. Genealogia Mîntuitorului prezentată de Sf. Evanghelist Luca înșiră strămoșii Mîntuitorului pornind de la Iosif urcînd pînă la Adam — primul om. Comparînd cele două genealogii vedem că ele se deosebesc în două privințe.

1. Sf. Matei pornește de sus, adică de la Avraam și coboară pînă la ultimul ascendent al Mîntuitorului, respectiv la Iosif ; Sf. Luca pornește de jos în sus, adică de la Iosif, logodnicul Mariei, și urcă pînă la Adam. De ce aceste puncte de plecare diferite ?

Această diferență se explică prin destinatarii celor două Evanghelii. Sfînta Evanghelie după Matei a fost adresată iudeilor, cărora trebuia să li se prezinte personalitățile religio-morale de excepție — Avraam, Isaac, Iacob, David, etc. — pentru a-i convinge că noul Mesia, Cel prezis de prooroci, descinde din mediul acestor oameni aleși.

Sfînta Evanghelie după Luca a fost destinată patricianului, roman, „prea puternicului Teofil“, cu scopul de a-l convinge pe el, și prin el pe toți păgînii, că religia creștină nu este o sectă oarecare, cu concepții și practici tenebroase, ci însuși efectul prezenței active a lui Dumnezeu în lume. Cu alte cuvinte, Sf. Evanghelist Luca dorea să accentueze universalismul mîntuirii, adică faptul că toți oamenii de la Adam pînă la Hristos și după El, pînă la sfîrșitul veacurilor, sînt chemați la mîntuire.

2. Între cele două genealogii, numele strămoșilor, cu puține excepții, sînt diferite. Cum se explică aceste deosebiri ?

Trebuie să subliniem de la început că ambele Sfinte Evanghelii redau adevărul și nici nu se putea altfel. Numai că, Sf. Matei amintește, în genealogia sa, de strămoșii naturali ai Mîntuitorului, pe cînd Sf. Luca îi prezintă pe cei legali. Există un străvechi obicei în mediul poporului ales să-L primească pe Mesia. Acesta era căsătoria de levirat, adică atunci cînd murea tatăl natural al copilului, un frate al său sau un apropiat avea obligația prin lege, de a lua în ocrotirea sa familia fratelui sau a rudei decedate. Cel care încheia o astfel de căsătorie devenea părintele legal al copilului, care-l substituia pe cel natural.

Așadar, Sf. Matei ne prezintă lista strămoșilor naturali, iar Sf. Luca, acolo unde a fost cazul, îi prezintă pe cei legali.

În ceea ce privește numărul mare de înaintași menționați în ambele Evanghelii, dascălii Bisericii arată că aceasta s-a făcut tocmai pentru a

sublinia adevărul că Iisus Hristos a fost și om adevărat, față de cei care, în vremurile de demult și chiar în cele mai apropiate de noi, au tăgăduit existența istorică a Fiului lui Dumnezeu. Din acest punct de vedere, „cartea neamului lui Iisus Hristos“ este un document istoric care reliefează adevărul întrupării lui Dumnezeu-Fiul. Sînt 42 de generații de strămoși, între care se numără oameni drepi, dar nu fără de păcat, după unii și necredincioși, ca Manase, Aman, Iehonia, ale căror fapte rele sînt indicate în Vechiul Testament.

Din seva acestei multimilenare tulpini de străbuni, între care pe lingă sfinți se află și nelegiuți, a înflorit Iisus Hristos după firea Sa omenească, precum arată cîntarea bisericească: „Toiag din rădăcina lui Iesei și floare dintr-însul...“. Din sînul acestor strămoși a răsărit Hristos, Soarele dreptății — taina mare a economiei mîntuirii neamului omenesc, ce se ascunde în această carte a neamului Său.

Sf. Apostol Pavel ne deslușește această taină: Dumnezeu a trimis pe Fiul Său într-un „trup omenesc, trupul omului păcătos, ca jertfă pentru păcat și astfel, a osîndit păcatul în trup“ (Romani 8, 3). Fiul lui Dumnezeu, întrupîndu-se, a luat asupra Sa firea omenească stricată prin păcat, ca pe aceasta s-o înnoiască, s-o sfințească, s-o restaureze, s-o mințuiască.

Între cele 42 de generații de strămoși ai Mîntuitorului se află la loc de vrednică cinstire și pomenire Avraam, Isaac, Iacob, Iosif, David, etc. Dascălii Bisericii au văzut în aceste personalități religios-morale din Vechiul Legămînt, tipuri sau prefigurări ale lui Mesia, Cel ce avea să vină în lume.

Despre Avraam ne spune Sf. Apostol Pavel că este părintele tuturor celor ce au primit credința: „Și a crezut Avraam lui Dumnezeu și i s-a socotit credința ca dreptate“ (Romani 4, 3), devenind părintele nostru, al tuturor (Romani 4, 16). Avraam a avut atîta credință în Dumnezeu, încît nu s-a dat înapoi spre a aduce jertfă pe însuși fiul său Isaac. Biserica îl cînteste pentru credința lui pînă la jertfă. Isaac, cel ce era pe punctul de a fi adus jertfă, este considerat de Sfinții Părinți ca un prototip, ca o imagine sau simbol al lui Hristos Cel jertfit pe crucea Golgoței.

Iacob, patriarhul Vechiului Testament, este cel care a văzut prin Duhul venirea în lume a lui Mesia, spunînd: „Nu va lipsi sceptru din Iuda, nici toiag de cîrmuitor din coapsele sale, pînă ce va veni Împăciuitorul, căruia Î se vor supune popoarele“ (Facerea 49, 10). Dreptul Iacob a proorocit, a profețit timpul venirii lui Mesia. Fiul lui Iacob, Iosif, cel ce a fost vîndut de frații lui, a fost și el socotit de dascălii Bisericii ca un chip al lui Hristos Cel vîndut de unul dintre cei 12 apostoli ai Săi pentru treizeci de arginți.

Proorocul rege și psalmist David este cel pe al cărui tron va veni Mesia-Hristos, care provine din neamul acestuia. David L-a „văzut“ pe Mesia cu sute de ani înaintea venirii Sale în lume.

Cinstirea tuturor acestor drepi, strămoși după trup ai Mîntuitorului Iisus Hristos, poate fi înțeleasă numai în lumina Persoanei divinului În-

vățător. Asupra tuturor acestor drepti, strămoși ai Mintuitorului, se proiectează lumina lui Mesia, Cel despre care au profetizat aceștia, luminați cu lumina cea de sus. Acesta este și temeiul pentru care Biserica îi cinstește în mod deosebit, așezându-i în fața ochilor noștri duhovnicești, pentru ca privind la viața lor, la credința lor în Dumnezeu Cel viu și adevărat, la nădejdea lor neclintită că „la plinirea vremii“ va veni Mesia-Împăciuitorul, să ne străduim și noi, prin adâncirea credinței, a nădejzii și a dragostei noastre de Dumnezeu și de oameni, spre a-L putea primi în sufletele noastre pe Mesia Cel prezis de profeti.

Dacă acești strămoși după trup ai Mintuitorului s-au pregătit și au așteptat venirea în lume a Mintuitorului, noi, creștinii, trebuie să ne pregătim întru așteptarea Mintuitorului Cel deja venit în lume, dar care repetă cu noi, cu fiecare generație de creștini, drumul Său de la peștera Betleemului la biruința asupra mormintului.

Îi vom putea cinsti cum se cuvine pe acești bărbați drepti și luminați ai Vechiului Testament numai în măsura în care vom face și noi ca și ei, pregătindu-ne cum se cuvine pentru a-L primi pe Mesia, făcând din sufletele noastre iesle încăpătoare și primitoare, pentru ca Mesia, să-lășluind în ea, să o curățească, să o sfințească, să o înnoiască, să o mintuiască. Și atunci ne vom putea bucura cu adevărat la Nașterea lui Hristos și numai astfel ea ne va putea fi de folos spre mîntuire noastră.

Pr. dr. IOAN TULCAN

SUFLETUL ÎN FAȚA JUDECĂTORULUI

Duminica a XXII-a după Rusalii

Parabola bogatului și a săracului Lazăr (Luca 16, 19—31), rinduită de Biserică, ilustrează prin imagini și analogii, întreaga învățătură despre împlinirile cele mai de pe urmă ale omului.

După moarte „atît cel drept cît și cel nelegiuit“ (Ecclesiastul 3, 17) se vor prezenta în fața Judecătorului, vor primi „răsplata pentru virtuți și pedepse pentru greșeli“ (Sf. Antonie cel Mare), pentru faptele săvîrșite pe pămînt (II Corinteni 5, 10), odihnindu-se „nelegiuiții în iad iar dreptii în ceruri“ (Sf. Ambrozio al Milanului).

Această diversitate de stări presupune existența unui Judecător și realitatea unei judecăți, asupra căreia vom zăbovi în cele ce urmează.

Pentru mîntuirea obiectivă a neamului omenesc trebuie ca el să fie împăcat cu Dumnezeu, să fie sfințit și apoi răsplătit după gradul de conlucrare la propria lui mîntuire și sfințire.

Lucrarea de răsplătire sau de desăvîrşire a mîntuirii se va împlini în viaţa viitoare, cînd Iisus Hristos se va arăta ca Judecător al fiecărui suflet în parte, iar la sfîrşitul lumii pentru întregul neam omenesc.

Judecata sufletului este un adevăr de credinţă întemeiat pe nemurirea lui. Nemurirea este legată de suflet după cum moartea este legată de trup. Dacă sufletul ar muri deodată cu trupul, n-ar mai putea fi vorba de judecata lui. Dar sufletul trăieşte şi îşi continuă viaţa pe un plan nou de existenţă. Trecerea lui în acest plan se face în urma unei judecăţi divine.

Cine va fi judecătorul ? Parabola nu ne dă răspuns. Dar după cum la opera de răscumpărare şi de sfinţire a omului a participat întreaga Sfîntă Treime, tot aşa participă şi la judecata sufletului, dar prin mijlocirea Cuvîntului întrupat (Romani 2, 16 ; Faptele Apostolilor 17, 31). Cuvintele Sfintei Scripturi sînt evidente spre a ne dovedi că „Tatăl nu judecă pe nimeni, ci toată judecata a dat-o Fiului“ (Ioan 5, 22 ; II Timotei 4, 1) ; „că I-a dat putere să facă judecată“ (Ioan 5, 27) şi că El „este rînduit de Dumnezeu să fie judecătorul faptelor noastre“ (Faptele Apostolilor 10, 42). Sf. Ciril al Ierusalimului mărturiseşte acelaşi lucru cînd zice : „Părintele nu se despoaie de putere, ci judecă prin Fiul“. Prin rugăciunile Bisericii, cerem „... răspuns bun la înfricoşata judecată a lui Hristos“.

Cum va fi această judecată ? Ea va avea fără îndoială calitatea ei divină, deosebindu-se întru toate de orice judecată omenească. Mîntuitorul va fi plin de iubire şi blîndeţe, dar şi cu principiul dreptăţii, ea fiind o însuşire a Fiinţei dumnezeieşti (Psalmul 10, 9 ; Isaia 65, 21). Sfînta Scriptură ne încredinţează despre caracterul sfînt şi drept al acestei judecăţi (Ioan 5, 30 ; Psalmul 96, 2) şi despre Judecător ca fiind infinit de obiectiv (Înţelepciunea lui Solomon 12, 2) şi absolut incoruptibil (Romani 2, 11).

Cînd anume se judecă sufletul ? Învăţătura Bisericii precizează că sentinţa judecăţii se dă imediat după moarte. Sfînta Scriptură mărturiseşte că „rînduit este oamenilor să moară, iar după aceea să fie judecată“ (Evrei 9, 27). Nefixîndu-se nici un interval de timp între moarte şi judecată, aceasta avînd loc imediat după despărţirea sufletului de trup. Adevărul acesta rezultă şi din cuvintele Mîntuitorului aflat pe cruce, adresate tilharului din dreapta : „Astăzi vei fi cu mine în rai“ (Luca 23, 43).

După ce criterii se face judecata ? Faptele săvîrşite de sufletul aflat în trup constituie măsura şi criteriul după care se face judecata divină. În faţa judecătorului, calitatea morală a vieţii omeneşti are valoare deosebită.

La întrebarea despre modul şi împrejurările în care se face judecata sufletului, parabola nu ne dă răspuns. Viaţa viitoare fiindu-ne cunoscută numai din Descoperirea dumnezeiască, dar nu în amănunte, fireşte că nu putem cunoaşte deplin nici modul şi nici împrejurările în care se face această judecată, ele fiind mai presus de înţelegerea minţii noastre. Şi dacă totuşi se amintesc unele împrejurări, aceasta s-a făcut spre a fi cît mai apropiate de înţelegerea noastră.

Judecata sufletului pune în relief și felul cum fiecare om a lucrat la mîntuirea sa personală. Știm că Mîntuitorul și-a jertfit viața pentru mîntuirea neamului omenesc. Această mîntuire obiectivă trebuie făcută zestre sufletească fiecărui om. Felul și măsura în care omul își va însuși sau nu mîntuirea obiectivă, sau va cădea în ea, vor fi luate în considerare la judecata sufletului său. La această judecată se clarifică, așadar, lucrarea de mîntuire a fiecărui suflet în parte și se prezintă Judecătorului bilanțul vieții pămîntești. Sub aspectul ei de constatare, judecata împarte pe oameni în drepti și păcătoși, iar sub aspectul de sancțiune în fericiți și nefericiți.

Biserica ne învață că această judecată este provizorie, adică nu este nici completă și nici definitivă. Pentru a fi completă, este nevoie de o altă judecată cu caracter deplin și definitiv. Nu este completă, pentru că ea se aplică numai sufletului și acesta își primește numai arvuna pentru faptele sale. Nu este nici definitivă, pentru că starea sufletelor după moarte este perfectibilă în bine, pentru drepti ca și pentru păcătoși, datorită rugăciunilor celor vii. Un dascăl al Bisericii, Sf. Atanasie cel Mare, notează că „întristarea păcătoșilor este o pedeapsă parțială“.

Judecata sufletului nu fixează nici pentru cei drepti nici pentru cei păcătoși una și aceeași stare. Sufletele, așadar, nu stau pe aceeași treaptă de fericire sau de osîndă (I Corinteni 3, 8 ; Ioan 14, 2), ci starea lor este în raport cu calitatea morală a fiecăruia. Prin această judecată se restabilește hotărîrea lui Dumnezeu, luată prin creație, de a împărtăși fericire tuturor oamenilor. Egoismul omului, păcatele și nedreptățile sociale au făcut din unii oameni fericiți iar din alții osîndiți.

Din Sfînta Evanghelie rezultă că viața este împreună cu ideea de răspundere. Aspectul ei actual nu trebuie neglijat, ci trebuie desăvîrșit din punct de vedere moral. De felul cum am trăit viața vom răspunde în fața conștiinței noastre, a judecății omenești, dar mai ales în fața Judecătorului Iisus. De asemenea, mai rezultă și îndemnul de a aprecia scopul și valoarea supremă a vieții pămîntești ca „temelie a celei viitoare, prilej și loc de luptă și alergare pentru cîștigarea cununilor cerești“ (Sf. Ioan Gură de Aur), precum și grija de a ne îmbogăți tezaurul sufletelor noastre cu fapte și virtuți alese „împodobește-ți sufletul, îngrijește-te de el, pentru a-l purifica de toată rușinea păcatului și pentru a-l face să strălucească de toată frumusețea virtuții“ (Sf. Vasile cel Mare).

Împodobindu-ne sufletul cu salba tuturor vredniciilor, să-l facem cît mai rodnic pentru ca, astfel, să se prezinte fără teamă în fața Judecătorului, ținînd seama de faptul că „ni s-a dat grija sufletului, pentru ca lucrîndu-l cît se poate de potrivit, să-l dăm înapoi plin de roadă Celui care ni l-a dat.“

Prot. IEREMIA B. GHITA

FAPTĂ ȘI RĂSPLATĂ

Duminica a XXX-a după Rusalii

Contemporanii Mîntuitorului nostru Iisus Hristos pierduseră din vedere adevărul despre harul lui Dumnezeu. Învățătorii Legii Vechi învățau că acest har trebuie meritat și de aceea răsplata dreptilor sperau să o cîștige prin faptele lor proprii. Dimpotrivă, Mîntuitorul a folosit orice ocazie pentru a îndrepta eroarea lor.

Într-o zi s-a apropiat de Mîntuitorul un tînăr bogat care a înge-nunchiat înaintea Lui și a zis: „Bunule Învățător, ce bine să fac ca să am viața veșnică?” (Matei 19, 16). Acesta se adresase lui Iisus numai ca unui rabin, mai bun decît alții, dar fără a fi recunoscut în El pe Fiul lui Dumnezeu. În continuarea dialogului, Mîntuitorul subliniază desăvîrșita bunătate dumnezeiască, arătînd că ascultarea de lege este o condiție a vieții veșnice.

Domnul nu așteaptă astăzi mai puțin de la un suflet decît a așteptat odinioară. În Noul Testament, legămîntul harului cere omului deplină armonie cu legea lui Dumnezeu care este sfîntă, bună și dreaptă. Judecat omenește, tînărul Evangheliei avea un caracter ireproșabil. Viața lui exterioară era departe de orice vină: el credea că ascultarea de porunci îl duce la desăvîrșire. Totuși simțea o teamă ascunsă în suflet, în sensul că poate nu este suficientă păzirea poruncilor, iar atunci cînd a auzit că este necesar să se debaraseze de avuțiile sale pămîntești, spre a le împărți săracilor, a plecat, mistuit de tristețe.

Un om care se iubește numai pe sine este un călcător de lege. Iisus a vrut să lămurească tînărului acest lucru și l-a încercat spre a reliefa egoismul din inima lui. El afirmase că ar păzi poruncile, dar nu cunoștea principiul, care reprezintă duhul și viața tuturor poruncilor. Ca atare, el nu nutrise adevărata iubire de Dumnezeu și de oameni. Carența aceasta îl făcea inapt pentru intrarea în Împărăția cerurilor. Din cauza egoismului, a iubirii bunurilor pămîntești ce depășeau necesarul vieții, el nu era în armonie cu principiile cerești. Cînd tînărul venise la Mîntuitorul, cîștigase, pentru moment, prin sinceritate și bună intenție. Privindu-l, Iisus l-ar fi primit cu bucurie, așa cum a primit pe pescarii săraci din Galileea care L-au urmat, dacă el și-ar fi consacrat viața ridicării sufletului către Dumnezeu. Dar tînărul nu era pregătît să-l urmeze Mîntuitorului, iubea mai mult bunurile sale pămîntești.

Un om cîștigă viața veșnică nu prin bogăția sau sărăcia lui, ci prin harul, ajutorul sau sprijinul Mîntuitorului care ne cheamă neconținut: „Veniți la mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni” (Matei 11, 28). Atît bogaților cît și săracilor le sînt adresate cuvintele: „Voi nu sînteți ai voștri, căci ați fost cumpărați cu un preț” (I Corinteni 6, 19—20). Dacă oamenii cred acest lucru atunci privesc la cele materiale ca la un bun încredințat de Dumnezeu, spre a-l folosi după voia Lui, spre salvarea celor pierduți și spre binele celor săraci și suferinzi. Omului îi este im-

posibil acest lucru, atîta timp cît inima lui se orientează spre comorile pămîntești. Sufletul care stă în serviciul mamonei este surd pentru strigătul oamenilor lipsiți și nevoiași. Însă la Dumnezeu toate sînt cu putință. Primind iubirea curată a lui Iisus, inima omului egoist se înmoaie și se înduioșează, hotărîndu-se la supunere față de poruncile Domnului. În felul acesta, bogatul ajunge să facă aceeași mărturisire ca și Saul : „Dar lucrurile care pentru mine erau cîștiguri le-am socotit ca o pierdere, din pricina lui Hristos. Ba încă și acum privesc toate aceste lucruri ca o pierdere față de prețul nespus de mare al cunoașterii lui Hristos Iisus, Domnul meu“ (Filipeni 3, 7—8). Atunci el nu va mai privi nimic ca proprietate a sa, ci cu bucurie se va considera ca administrator al harului lui Dumnezeu și de aici slujitor al tuturor. Sf. Apostol Petru a fost cel dintîi dintre ucenici care a întrebat : „Noi, cei ce am lăsat totul și Te-am urmat, ce răsplată vom avea“ ? Răspunsul Mîntuitorului a umplut de bucurie inimile pescarilor din Galileea : „Adevărat vă spun, că nu este nimeni care să fie lăsat casă, sau frați, sau surori, sau tată, sau mamă, sau nevastă, sau copii, sau holde pentru Mine și pentru Evanghelie, să nu ia înapoi înșutit și viața veșnică va moșteni“ (Matei 19, 27—29). Întrebarea Sfîntului Apostol Petru indică faptul că ucenicii trăiau încă cu gîndul de a primi o răsplată în raport cu volumul muncii lor. Pentru a lămuri aceasta, Mîntuitorul recurge la parabola lucrătorilor viei, care n-au fost răsplătiți neapărat după munca prestată, ci după dărnicia stăpînului viei.

Nu mărirea lucrării săvîrșite, sau rezultatul vizibil al acesteia, ci duhul în care se îndeplinește ea face valoarea lucrării noastre înaintea lui Dumnezeu. Domnul dorește să ne încredințăm Lui, fără nici o întrebare cu privire la răsplată. Dacă locuiește Hristos în suflet, atunci gîndul la răsplată nu vine neapărat. Acest gînd nu este motiv care să ne îndemne la lucru. Dumnezeu dorește să prețuim binecuvîntările promise nouă, însă El nu vrea să stîrnească zelul nostru pentru răsplată. Grija și preocuparea noastră să nu fie recompensa, ci împlinirea voii și dreptății lui Dumnezeu. Iubirea față de Dumnezeu și iubirea de oameni — acesta să fie motivul faptelor noastre bune. Lucrătorii cei dintîi din parabolă îi reprezintă pe cei ce pretind să fie preferați altora, prin prisma serviciilor aduse de ei. Ei lucrează chiar de la început cu un anume sentiment de superioritate și nu aduc cu ei duhul jertfirii și lepădării de sine. Poate că au declarat că vor sluji lui Dumnezeu toată viața, poate că au fost cei dintîi care au avut greutăți și încercări și de aceea se cred îndreptățiți pentru o răsplată mai mare. Dar dacă aceștia ar fi lucrat în duhul dragostei, cu siguranță ar fi rămas și mai departe cei dintîi. Dimpotrivă, caracterul lor cîrtitor nu se aseamănă cu ceea ce așteaptă Iisus Hristos și dovedește că sînt nedemni de încrederea primită. Ei reflectă un duh mărginit care se îngrijește numai de sine. Mîntuitorul i-a avertizat pe cei dintîi ucenici chemați să-L urmeze, ca ei să nu se lase stăpîniți de acest duh rău. Orice îngîmfare și infatuare pentru merite personale, reale și imaginare, nu-și au locul printre creștini : „Înțeleptul să nu se laude cu înțelepciunea lui, cel tare să nu se laude cu tăria lui, bogatul să nu se laude cu bogăția lui. Ci cel

ce se laudă, să se laude că are pricepere și că Mă cunoaște, că Eu sînt Domnul, care fac milă, judecată și dreptate pe pămînt, căci în aceasta găsesc plăcerea Eu, zice Domnul" (Ieremia 9, 23—24). De aceea, nimeni n-are motiv să se înalțe pe sine mai sus decît altul, sau să invidieze pe altcineva. Nici unul nu este privilegiat înaintea altuia, nimeni nu poate să pretindă răsplata ca un drept al său. Cei dinții ca și cei din urmă vor fi părtași la marea răsplată veșnică. Un om a cărui țintă este proslăvirea personală, se va vedea lipsit de harul prin care se poate ridica spre Dumnezeu. Acolo unde naște mîndria și mulțumirea de sine, acolo suferă lucrarea lui Dumnezeu. Nu durata serviciului, ci credincioșia în lucrare o prețuiește Dumnezeu. Cea mai neînsemnată datorie, împlinită în sinceritate și abnegație, este mai plăcută lui Dumnezeu decît cea mai mare lucrare, dacă poartă pecetea egoismului. El prețuiește mai mult iubirea și credincioșia cu care lucrăm, decît cantitatea lucrului făcut. Numai cînd egoismul a murit, cînd inima este plină de recunoștință și de iubire, numai atunci locuiește Hristos în suflet și numai atunci ajungem co-lucrători ai lui Dumnezeu. Adevărații lucrători nu se vor plînge niciodată; ei sînt gata să jertfească totul, chiar și pe sine, iar lucrarea le este plăcută și o fac cu inimă curată. Bucuria lor este cea pe care a avut-o Hristos; „Să fac voia Celui ce M-a trimis, și să împlinesc lucrarea Lui" (Ioan 4, 34). Lucrînd cu o inimă dezinteresată, fiind înnobilați prin participarea la suferințele lui Hristos și conlucrînd cu El, vom contribui la creșterea bucuriei Lui, la cinstirea și lauda numelui Său. Dumnezeu vede ispitele aflate în calea noastră, vede umilința sufletului din cauza propriei slăbiciuni și căința sinceră, iar răsplata noastră va fi pe măsura sincerității și curăției noastre. Oricît de scurt ar fi timpul nostru de lucru pentru Hristos, sau oricît de neînsemnat lucru am fi făcut pentru El (dacă vom da unui suferind un pahar cu apă), totuși, dacă urmăm Lui, răsplata noastră nu o vom pierde. Ceea ce nu poate cîștiga cel mai puternic și înțelept, poate cîștiga cel mai slab și umil. Poarta cerului nu se deschide pentru cei cu înălțare de sine și tot ea se deschide larg la atingerea tremurîndă a unui copilăș. Măreață va fi răsplata acelora care au lucrat pentru Dumnezeu în sinceritatea credinței și iubirii lor.

Pr. IOSIF DAVID

NUNTA DIN CANA GALILEII

(Lecție de religie)

1. Momentul organizatoric
2. Verificarea temei și a lecției predate anterior
3. Comunicarea noilor cunoștințe
- a) *Legătura cu cunoștințele (lecția) anterioare*

La ce vîrstă și-a început Mintuitorul activitatea publică? (La vîrsta de 30 de ani, fiindcă numai la această vîrstă la cei vechi era cineva

ascultat și urmat). Care au fost evenimentele care au marcat începutul activității Sale? (Botezul de la Ioan în Iordan, postul în pustia Carantaniei, alegerea Sfinților Apostoli, precum și

b) *Anunțarea subiectului lecției noi*

participarea împreună cu Apostolii și Mama Sa la nunta din Cana Galileii, unde a făcut cea dintâi minune, ca să creadă ucenicii în El.

c) *Textul pericopei* (se citește textul de la Ioan 2, 1—11).

d) *Explicarea pericopei*

După cum vedem, Iisus a participat la nunta din Cana Galileii alături de mama Sa (care a fost invitată la nuntă, probabil de vreo rudenie sau cunoștință apropiată). Dreptul Iosif nu apare și nici nu va mai apărea în paginile Evangheliei. Se crede că a murit. Sfânta Fecioară păstrează în sufletul ei taina întrupării Fiului lui Dumnezeu. De aceea se încrede în puterea lui Iisus de a preface apa în vin, spunând slujitorilor să-I dea ascultare. Se pare că dialogul dintre Iisus și mama Sa ar avea o notă de duritate, El nespunându-i „mamă“, ci „femeie“, dar aceasta numai în aparență! În fond este vorba de faptul că mama Sa îl recunoaște ca Mesia. Așa se și explică faptul că tocmai în acest dialog Iisus îi spune mamei Sale că încă nu a venit ceasul Său, adică nu a sosit încă timpul proclamării Sale publice ca Mesia. În această calitate, El își are originea veșnică, fiind născut din veci din Tatăl. Aceasta înseamnă că Iisus nu este numai Fiul Mariei, ci în primul rând, și mai presus de orice, este Fiul Tatălui, Fiul lui Dumnezeu.

Prin participarea lui Iisus la ospățul de nuntă și prin prefacerea apei în vin, se dovedește modul foarte natural și cu totul uman în care Mesia își va desfășura activitatea, participând atât la durerile, cât și la bucuriile oamenilor, fiind mereu alături de ei. Nu va refuza nici în alte împrejurări să participe la mesele oferite în cinstea Sa, atât din partea fariseilor, cât și a vameșilor și păcătoșilor, chiar dacă își va atrage acuza că „mânîncă și bea cu vameșii și păcătoșii.“ „Cei bolnavi au nevoie de doctor, nu cei sănătoși“ — le va răspunde, și astfel vrăjmașii Săi nu au mai putut avea nici un fel de replică...

Cu prilejul participării Sale la nunta din Cana Galileii, mai remarcăm și faptul că, prefăcînd apa în vin spre a fi spre bucuria oamenilor, Iisus demonstrează că „toată făptura lui Dumnezeu este bună și nimic nu este de lepădat, dacă se ia cu mulțumire, căci se sfințește prin cuvîntul lui Dumnezeu și rugăciune“ (I Timotei 4, 4—5). Aceasta înseamnă, după sugestiva expresie a unui Sfînt Părinte, că „Băutura este de la Dumnezeu, iar beția este de la diavolul“, sau după cuvîntul Psalmistului că „vinul veselește inima omului“, dar păcatul o tulbură, aducînd patima și declinul ființei omenești.

Această minune, ca și alte minuni ce vor urma, au avut ca scop să ofere posibilitatea de „a crede ucenicii în El“ și s-a reușit cu toată dis-

creția. Nici organizatorul ospățului de nuntă, după ce „a gustat vinul nu știa de unde este” și reproșează mirelui că a lăsat vinul cel mai bun pe urmă... Dar nici mirele, nici mireasa, și nimeni din reprezentanții de seamă ai nunții nu știau cine a prefăcut apa în vin... Numai slugile, cărora Sfânta Fecioară le poruncise să facă orice le va spune Fiul ei (Ioan 2, 5), cunoșteau pe Autorul minunii. Tot în legătură cu prefacerea apei în vin, ne întrebăm: în ce fel de vase a prefăcut Domnul apa în vin? Evanghelistul ne spune că „erau de piatră puse pentru curățirea iudeilor”, știut fiind că iudeii se spălau pînă la cot înainte și după masă (Marcu 7, 1—5). Deci, acestea erau vase de necinste. Ce putem deduce din toate acestea? Pe de o parte, discreția minunii săvîrșite de Iisus, lipsa ei de popularitate și spectacol pentru mulțime. Scopul ei era să creadă ucenicii că El este Mesia. Și atît! Apoi, faptul că vasele erau de necinste, iar Iisus umplîndu-le cu vin, le face de cinste, că din toată asistența numai slujitorilor (adică celor mai de jos dintre oameni) li s-a descoperit dumnezeirea lui Iisus, demonstrează că cele neluate în seamă (necinstite) ale lumii, El le face de mare valoare. Pe de altă parte, aceasta arată că toți oamenii sînt în mod egal fiii lui Dumnezeu, fără nici o deosebire, combătînd concepția reprezentanților oficiali ai poporului, care considerîndu-se privilegiați în fața lui Dumnezeu, priveau cu mîndria lor, cu aroganță și dispreț spre cei smeriți, desconsiderîndu-i...

Unii Sfinți Părinți au dat nunții din Cana Galileii și o interpretare alegorică, apreciind că mirele este Hristos, mireasa este neamul omenesc, vinul care s-a terminat este legea veche, iar vinul cel nou este legea Evangheliei. Organizatorul nunții reprezintă pe slujitorii Domnului.

e) Intuiția

Se va prezenta tabloul participării Domnului nostru Iisus Hristos la nunta din Cana Galileii, binecuvîntînd și prefăcînd apa în vin.

4. Fixarea cunoștințelor

Cu cine a luat Mintuitorul parte la nunta din Cana Galileii? (Alături de mama Sa și primii Săi Apostoli). Cu ce scop? (Spre a crede ucenicii că El este Mesia, în urma minunii pe care o va săvîrși). Putem spune că participînd la nunta din Cana Galileii, Domnul a binecuvîntat nunta ca Sfîntă Taină? (Putem spune că și acesta a fost scopul participării Domnului la această nuntă). După numirea ce i se dă, cite aspecte poate avea actul legăturii dintre bărbat și femeie spre întemeierea familiei? (Putem distinge trei aspecte: cel de căsătorie, ca act legal și social al întemeierii familiei; cel de nuntă ca ospăț al bucuriei și cel de cununie, ca Sfîntă Taină, „în Hristos și în Biserică” (Efeseni 5, 32), prin care ni se împărtășește harul divin, spre binecuvîntarea iubirii dintre soți, ca act liber pe toată viața).

5. Aplicarea cunoștințelor

Se vor cînta cîntecele de la oficierea Tainei Sfintei Cununii : „Isaia dăntuiește ! Fecioara a avut în pîntece și a născut fiu pe Emanuil, pe Dumnezeu și omul. Răsăritul este numele Lui, pe care mărindu-L, pe Fecioara o fericism“ ; „Sfinților Mucenici, care bine v-ați nevoit și v-ați încununat, rugați-vă Domnului să se mîntuiască sufletele noastre“ ; „Mărire Ție, Hristoase Dumnezeule, lauda Apostolilor și bucuria Mucenicilor, a căror binevestire este Treimea cea de o ființă“.

6. Temă pentru acasă

Elevii vor învăța aceste cîntece bisericești.

Preot prof. SORIN COSMA

UN STRĂVECHI CULT INDO-EUROPEAN ȘI ECOUL SĂU ÎN IMNOGRAFIA CREȘTINĂ

În Biserica noastră dreptmăritoare, formele de cinstire a Prea Curatei Fecioare Maria, se bucură de o importanță deosebită. Persoana Sfintei Fecioare a fost întotdeauna asociată în chip firesc cu aceea a dumnezeiescului ei Fiu și înconjurată cu dragostea și respectul cu care Mintuitorul a fost înconjurat de cei din preajma Sa.

Pe lângă zilele de sărbătoare închinare Născătoarei de Dumnezeu, pentru care s-au alcătuit slujbe ce au temeiuri adânci în Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, mai există rugăciuni sau cîntări închinare Maicii Domnului și incluse în rînduiala tuturor slujbelor Bisericii noastre (tropare, condace, stihiri, canoane, irmoase, etc.). Există apoi slujbe speciale alcătuite spre lauda și în cinstea ei. Una dintre cele mai vechi alcătuirii de acest fel este „Acatistul Bunei Vestiri”.¹ Acest acatist este alcătuit probabil de imnologul Roman Melodul², iar icoasele și condacele lui ne încintă și ne uimesc prin profunzimea ideilor pe care le cuprind.

Dacă urmărim cu atenție cele 12 icoase și respectiv condacele pe care acestea le preced, observăm că fiecare icos are la început un „enunț” al cărui conținut dă înțeles stihurilor ce-l urmează, iar condacele de la sfîrșitul fiecărui icos preiau ideea enunțată, constituind-o în icosul următor. Această minunată împletire de icoase și condace are la bază numeroase temeiuri biblice, ceea ce ne dă dreptul să afirmăm că autorul lor a fost un bun cunoscător al Sfintelor Scripturi.

Primele șase icoase și condacele respective se referă la vestea cea bună adusă de îngerul Gavriil, numit de imnolog „îngerul cel mai înțîi stătător”³ și la evenimentele desfășurate după Buna Vestire pînă la înțoarcerea Sfintei Familii din Egipt. Din partea a doua, respectiv icoasele 7—12 și condacele 8—13, se desprind alte adevăruri de credință.

Cele 12 icoase mai cuprind 156 stihuri. Fiecare stih începe cu cuvîntul: „Bucură-te”, rostit de îngerul Gavriil către Fecioara Maria: „Bucură-te ceea ce ești plină de har” (Luca 1, 26), marcînd „începutul mîntuirii noastre.”⁴

¹ Pr. prof. Ene Braniste, *Liturgica generală*, București, 1985, pp. 240—241.

² În secolul VI, Sf. Roman Melodul compunea pentru sărbătoarea „Nașterii Maicii Domnului”, *condacul și icosul* (ibidem, p. 236).

³ *Icos* I, enunțul 1 (cf. Luca 1, 19).

⁴ *Troparul praznicului Bunei Vestiri*.

Bucuria, ca har, vine de sus de la Dumnezeu, revărsându-se în inimile credincioșilor prin Duhul Sfânt (Romani 5, 5). Această bucurie de proveniență cerească, este transmisă de Duhul Sfânt și întreținută de lucrarea Lui în lume. Ea se numără printre roadele Duhului.⁵

În câteva icoase și condace se pune în evidență bucuria întrupării Mântuitorului în „vasul cel ales“, Fecioara Maria, și biruința asupra tuturor credințelor înșelătoare și a cultelor legate de aceste credințe ale politeismului lumii antice. Se desființează, după mărturia Sfântului Apostol Pavel, chiar și Vechiul Testament, spre satornicia și plinirea unui rost nou (cf. Evrei 10, 9).

Autorul icoaselor și condacelor acatistului Bunei Vestiri a fost un profund cunoscător al Sfintei Scripturi dar prin referirile pe care le face la adresa unor străvechi culte păgâne se arată un bun cunoscător al acestora, adică un om cu un orizont cultural deosebit de larg.

Trei stihuri ale icosului al cincilea spun: „Bucură-te, ceea ce ai stins cuptorul înșelăciunii; Bucură-te, ceea ce ne-ai izbăvit de slujirea cea idolească; Bucură-te, ceea ce ai stins înșelăciunea focului.“⁶ Ele fac referire la un străvechi cult de origine indo-europeană, cel al „focului sacru“, mai puțin cunoscut, deoarece despre el vorbesc doar unele opere literare ale antichității.

Acest cult se pierde în negura vremii, probabil înainte de așa zisa „migrație indo-europeană“. Vechile creații literare rămân singurele ferestre deschise spre acele vremi îndepărtate ale preistoriei.⁷

Este ușor de înțeles că în societatea primitivă, focul era greu de obținut și era cu mult mai ușoară întreținerea lui continuă în cadrul fiecărei familii. Acesta era însă focul obișnuit, fizic, cel care-l încălzea pe om, cel la care își pregătea hrana zilnică și cu care se apăra de furia animalelor sălbatice, devenind în mâna omului o unealtă de seamă. Dar „focul sacru“, al căminului, cuptorului, sau vetrei, era de altă natură⁸, după cum sugerează creațiile literare amintite. Obținerea lui în preistorie se făcea din fulger sau trăsnet și era întreținut pe vatră întregul an. În ajunul marilor sărbători era stins, apoi reaprins ca semn de înnoire a puterii lui sacre. Reaprirea într-o perioadă istorică mai dezvoltată, se făcea din razele solare cu ajutorul unei oglinzi concave.⁹

Grija pentru întreținerea lui continuă o aveau stăpînul sau stăpîna casei. Clitemnestra, după ce săvîrșise oribila crimă de a-și ucide sotul, pe Agamemnon, exclamă: „Egist să trăiască! În casa mea nu mă tem de fel / De nimeni și nimic, pînă ce el / Aprinsă-n vatră flacăra mi-o

⁵ Pr. dr. Ioan Mircea, *Dicționarul Noului Testament*, București, 1985, p. 66.

⁶ Icos 5; 3, 7, 9.

⁷ Este vorba despre imnurile orfice, imnurile vedice, marile epopei, tragedia grecească (Eschil, Sofocle, Euripide), pe care Eschil le numește: „fărlimituri de la marile oște“, referindu-se la *Iliada* și *Odiseea* lui Homer.

⁸ Fustel de Coulanges, *Cetatea Antică*, vol. I, București 1984, pp. 42—53.

⁹ Romulus Vulcănescu, *Mitologia românească*, București, 1987, p. 381.

ține.“¹⁰ Același personaj este numit: „straja cumplită a vetrei lui Agamemnon.“¹¹

Femeile troiene care plecaseră împreună cu Eneas după căderea Troiei, în special femeile mame, sătule de zbucium și spaimă, de o viață nestatornică și întăritate de mindra Iunonă, odată ajunse pe pământul siculic, dau foc corăbiilor „cu văpaia vetrelor... a vetrelor sacre din cîmpul troian.“¹²

Întreținerea „focului sacru“ pe cuptor, cămin sau vatră se făcea numai cu anumite specii de arbori, stejari, chiparoși, rășinoase. În creațiile literare amintite întîlnim adesea expresie de „păduri sacre“. ¹³ Focului sacru i se aduceau prinoase din vin, grîu, tămîie. În momentul aflării adevăraților strămoși, Eneas exclamă: „Miinile întoarse le-nalt cu strigăt și focului veșnic / vin de jertfire-i aduc...“¹⁴ La fel, Eschil ne dă o vagă dar importantă informație privind prinoasele aduse focului sacru: „Pe altar prinoase îmbinate / văd împrejur spre cer pornite / vâpăi de flăcări tot hrănite / Și molcomite-n sacrele aromate.“¹⁵

Ceremonialul jertfirii nu se făcea la întîmplare ci după anumite reguli. Cyrane înainte de a sta de vorbă cu fiul ei, Aristacus, sacrifică zeilor casei: „... De trei ori apoi stropește / Cu nectarul din vocale vatra-ncinsă a zeiței Vesta / De trei ori țîșnește para pînă-n înaltul boltii.“¹⁶

Anticii credeau că focul sacru ocrotește casa și familia. Egist, autorul moral al crimei asupra lui Agamemnon, arată că Tersit, părintele său, din cauza vraibei la domnie „a fost apărat de altarul casei.“¹⁷ Ecuba cheamă pe Priam în noaptea căderii Troiei lîngă altarul inviolabil: „Vino curînd! Ea zise trăgîndu-l aproape / Iute-asezînd pe moșneag sub sfintele ramuri la vatră.“¹⁸

Prezența focului sacru oferea liniștea și siguranța necesare unei rodnice activități. Oamenii îi solicitau daruri, printre care și intelenciune. În fața lui se făceau jurămînte și era luat ca martor. Între Latinus și Eneas ajuns pe pământul italic, inițial se stabilesc relații pasnice. Latinus iură pe toți zeli și apoi: „Iată de-altare m-ating, iau focul și zeli de martori.“¹⁹

Stingerea focului sacru însemna stingerea familiei, a unui neam sau popor. Și tot așa cum oamenii și-au manifestat uneori nemulțumirea față de zei, ei au făcut-o în unele împrejurări și față de focul sacru. După

¹⁰ Eschil, *Agamemnon*, în *Tragicii greci, Antologie*, București, f. a. p. 106.

¹¹ Euripide, *Hecuba*, București, 1976, p. 71.

¹² Vergilius, *Eneida*, trad. de George Murnu, București, 1980, V, 65 g.

¹³ „De pe cînd pădurea sacră începu să nu mai aibe ghinde pe stejari“ (Vergilius, *Bucolice*, în: Vergiliu, Horațiu, Juvenal, *Pagini alese* București, f.a., p. 40.

¹⁴ Vergilius, *Eneida*, III, 177—178.

¹⁵ Eschil, *Agamemnon*, în o.c. p. 95.

¹⁶ Vergilius, *Georgicele*, în Vergiliu, Horațiu, Juvenal, o.c., p. 81.

¹⁷ Eschil, *Agamemnon*, în *Orestia*, București, 1979, p. 23.

¹⁸ Vergilius, *Eneida*, II, 523—525.

¹⁹ Vergilius, *Eneida*, XII, 201—202. La antici cu ocazia încheierii unor tratate de alianță, de pace, de bună vecinătate se luau ca martori zeitățile părților implicate.

sinuciderea Didonei, sora ei exclamă : „Rugul acesta și-altarul și focul acestea-mi voră ?”²⁰

În lumea greco-romană se poate vorbi despre o legătură culturală între zeul teluric (pămîntesc), cum era considerat focul sacru, și zeitățile htoniene (subpămîntene), sau totemice, larii, manii și penatii, toți fiind considerați zei tutelari ai familiei sau ai grupărilor sociale omenești.²¹ La comemorarea morții tatălui său, Eneas se adresează troienilor care-l însoțeau : „Anul din luni rotitoare plinitu-și-a cercul, / Sfînta cenușă de cînd au lăsat-o-n pămîntul acesta, / Oasele tatălui meu sub vetrele sfînte... / Astăzi de nu mă înșel e ziua de-a pururi menită jalei... / Vrem s-o petrecem și jertfă s-aducem sfîntelor vetre.”²² Agamemnon, căpetenia oștilor aheene, care se întoarce victorios după cucerirea Troiei, nu alege să sacrifice lui Zeus sau lui Ares, ci se adresează strămoșilor și vetrei sacre : „Întîi se cade a mulțumi noi zeilor / Cei pămînteni, care ne-au stat în ajutor. / Apoi intrăm în casă și la vatra mea / Ca să mă-nchin la zeii mei străbuni.”²³ În dialogul dintre Hector și Eneas din neaptea căderii Troiei, primul încredințează lui Eneas zeii tutelari ai poporului troian : „Troia-ți încrede de-acum și penatii și sfintele sale / Pleacă tovarăși să-i ai și găsește-le cuibul aiurea. / Cuibul, pe mări rătăcind tu-n urmă clădi-l-vei puternic. / Zise și-anoi a plecat, scotînd pe puternica VESTA / Dimpună cu focul cel vesnic.”²⁴

Focul sacru s-a desprins cu timpul de mormintele strămoșilor, formînd, cu larii și penatii, trilogia divinității lor protectoare ale familiei romane. Imaginile larilor și penatiilor erau adeseori așezate lângă focul sacru, prin care mai tîrziu a fost personificată zeița Vesta. Cu acest nume zeița vetrei sacre a intrat în panteonul lumii romane, zeită care va reprezenta „ordinea morală”. Grecii o numeau „Estia”, însemnînd altar, cuptor, cămin sau vatră, purtînd epitetul de „fecioara eternă”.

În sanctuarul zeiței Vesta din Roma funcționa colegiul fecioarelor, numite „vestale”, consacrate vetrei sacre a Romei, zeitate socotită protectoare simbolică a orașului etern.²⁵ Aceste fecioare erau alese de marele pontif, dintre fetele sub vîrsta de zece ani, din familii nobile, patriciene, fiind în subordinea și supravegherea sa directă. În perioada de 30 de ani cît dura sacerdoțiul lor, trebuiau să rămînă caste.²⁶ Cu toate că interdicțiile lor erau nenumărate și aspre, prestigiul și autoritatea lor erau imense. Locuiau în apropierea focului, într-un fel de mănăstire cu o splendidă grădină, singurul caz de mănăstire din antichitate.²⁷

Cercetătorii de prestigiu ai istoriei poporului român și ai credințelor sale admit existența la geto-daci a unei zeiități a focului vetrei și deci

²⁰ Vergilius, *Eneida*, IV, 673.

²¹ Diac. prof. Emilian Vasilescu, *Istoria religiilor*, București, 1975, p. 303.

²² Vergilius, *Eneida*, V, 46—48 ; 54—56.

²³ Eschil, *Agamemnon* o. c., pp. 77—78.

²⁴ Vergilius, *Eneida*, II, 287—297.

²⁵ Ovidiu Drimba, *Istoria culturii și civilizației*, vol. I, București, 1985, p. 729.

²⁶ Vergilius, *Eneida*, VIII, 665 : „neprihănite femei duc sfintele odăjdii”.

²⁷ Diac. prof. Emilian Vasilescu, o. c. p. 304.

investită cu atribute asemănătoare zeiței Vesta la romani sau ale Estiei la greci.²⁸ La strămoșii noștri, vatra casei (sau prin extinderea sferei noțiunii — vatra satului) era socotită loc sfânt. Pe vatra casei, unde focul ardea continuu, nu se puneau obiecte murdare, ci ea reprezenta spațiul sacru unde se găteau bucatele (prinoasele) pentru cei răposați, unde în trecutul îndepărtat se puneau urnele cu cenușa membrilor familiei. Ea reprezenta altarul pe care se oficiau riturile domestice, legate de ciclurile vieții, de naștere, căsătorie sau moarte, însoțite de ritualurile corespunzătoare. Pe vatră se făceau jurăminte între gospodari, se invocau strămoșii sau moșii pentru apărarea gospodăriei sau casei, iar fetele care urmau să se căsătorească își interpretau ursita, invocând focul sacru.²⁹

În curțile din sat, la momentele amintite, se clădeau ruguri. Aprinderea rituală în unele locuri s-a păstrat până în vremea noastră dar cu altă semnificație — cea creștină. De Anul Nou se da ocol casei cu cărbuni aprinși pe care se puneau tămii. Cărbunii erau luați din vatra sacră sau din rugul aprins, ceremonia făcându-se împotriva duhurilor rele. Se aprindeau ruguri și la Crăciun, ca simbol al Nașterii divine.³⁰

Prin cultul strămoșilor și moșilor la români se înțelege ceea ce înțelegeau romanii prin „mani”³¹, mai târziu prin „lari” și „penați”, asimilați cu zei domestici. Pe teritoriul patriei noastre s-au găsit pietre funerare cu inscripțiile „Dis manibus” și „Sit tibi terra levis” aparținând coloniștilor sau veteranilor romani din sec. III.³² Ambele inscripții sînt necreștine. Prima se referă, după cum arătam mai sus, la zeii mani, cea de a doua, tot atît de veche : „Să-i fie țărina ușoară”, se referă la o străveche credință a antecilor că sufletul sălășluiește împreună cu trupul în mormînt, din care cauză această „formulă” era menită să ușureze ieșirea sufletului din mormînt pentru a lua parte la mesele ce se dădeau de rude în cinstea lui.³³ Deși de origine păgînă, cea de a doua inscripție o mai întîlnim și azi pe crucile de la cîmpătușii celor răposați, poate copiată după inscripțiile vechi. Ea a căpătat în creștinism o semnificație nouă, îmbrăcînd o haină de pietate, de cinstire și respect profund față de cei a căror oseminte se odihnesc în pămîntul strămoșesc.

În vorbirea curentă de azi, pe lîngă „Moș Crăciun” mai avem și pe „Moș Ajun.” A existat, ca atare, și la geto-daci cultul „zeilor-moși” numiți și „Moșii”, denumire care s-a adăugat unor zile de comemorare a celor răposați din cultul creștin, continuîndu-se pe un plan superior cinstirea strămoșilor sau a moșilor.

²⁸ Ibidem, pp. 326—327.

²⁹ Romulus Vulcănescu, o.c. p. 383.

³⁰ Ibidem, pp. 381, 330.

³¹ Zeii „mani” (sufletele strămoșilor) erau considerați de romani ca fiind duhuri bune, binevoitoare și protectoare ale omului și familiei (cf. F. de Coulanges, o.c., pp. 35—36).

³² Ștefan Meteș, *Istoria Bisericii și a vieții religioase din Transilvania și Ungaria*, Sibiu, 1935, p. 4.

³³ Diac. prof. Emilian Vasilescu, o.c., p. 309.

În cursul istoriei antice, cultul focului sacru a trecut pe planul al doilea. În frunte vor sta Zeus, Jupiter sau Brahma. Totuși „focul sacru”, în ordinea divinului, a rămas lucrul cel mai accesibil omului din zorii istoriei, în cultul privat mai ales. În fața lui s-au făcut invocările zilnice, ceremonialul căsătoriei, al succesiunii și al necesității cotidiene de deschidere a sufletului spre universul divinității. De aceea s-a și afirmat că flacăra focului sacru a fost „imaginea cea mai venerată în lumea antică.”³⁴

Flacăra focului sacru a existat atâta timp cât a fost întreținută, deoarece nu putea fi imortalizată altfel. Din această cauză ea i s-a părut anticului ca fiind ceva viu, miraculos, imaterial. Zeița Vesta a avut temple la Roma, altare publice în fiecare localitate și particulare în fiecare locuință, dar ei nu i s-au ridicat statui.³⁵ Dacă totuși pe timpul lui Augustus, imaginea ei s-a profilat pe o monedă, aceasta a fost de scurtă durată.³⁶

În anul 382 colegiul vestalelor a fost desființat. Se afirma din ce în ce mai mult, triumful creștinismului asupra lumii vechi și a credințelor ei. Are loc înnoirea făpturii, deoarece tiranul cel fără de omenie fusese lepădat.³⁷

În timp ce în antichitatea păgînă fiecare familie își făurise zeul ei și existau atîția zei cîte familii și cetăți erau, în creștinism Dumnezeu apare ca Unul după Ființă și universal, dar întreit în Persoane: Tatăl, Fiul și Duhul Sfînt. Dogma Sfintei Treimi ne arată că Persoanele divine trăiesc în armonie și iubire. Este în primul rînd un îndemn pentru omenire să trăiască în aceleași relații de armonie, iubire și pace. Această iubire trinitară „coboară”³⁸ ca o rază de lumină mîngîietoare pînă la noi. Cu una din Persoanele Sale, prin actul întrupării, se apropie la maximum de omenire, „ascultător făcîndu-Se pînă la moarte și încă moarte pe cruce.” (Filipeni 2, 8—9).

Jertfa Mîntuitorului ne-a adus izbăvirea și instaurarea legii iubirii desăvîrșite: a lui Dumnezeu și a aproapelui. Iisus Hristos dă noțiunii despre aproapele caracter universal, necunoscut antichității precreștine și nici chiar Vechiului Testament.³⁹ Se dizolvă totodată orice urmă de discriminare rasială sau națională (cf. Galateni 3, 28), prevestită de Prea Curata Fecioară însăși: „Iată de acum mă vor ferici toate neamurile” (Luca 1, 46—49). Aceasta arată situația ei excepțională între femei, prin venerația universală de care avea să se bucure, datorită rolului ei important în istoria mîntuirii neamului omenesc: „Bucură-te mireasă, pururea fecioară”.

Preot PETRU CĂTA

³⁴ Hadrian Daicoviciu, *Dacii*, București, 1975, p. 193.

³⁵ Diac. prof. Emilian Vasilescu, *o. c.*, p. 301.

³⁶ Raymond Bloch, Jean Cousin, *Roma și destinul ei*, vol. I, București 1985, p. 269.

³⁷ *Acatistul Bunei Vestiri*, icos, 1, 11; 5, 10, 5.

³⁸ Idem, icos 1.

³⁹ *Teologia morală ortodoxă*, vol. II, București, 1980, pp. 191—210.

„TOT BANATUL ESTE ÎN FLĂCĂRI“. ASPECTE ALE LUPTEI PENTRU MAREA UNIRE

Aceste cuvinte ale unui ziar al vremii nu sînt simple figuri de stil, ci reflectă o realitate determinată de mișcările revoluționare din toamna anului 1918, în condițiile destrămării monarhiei austro-ungare, care a avut ca urmărire eliberarea popoarelor asuprite și crearea statelor naționale pe ruinele ei.¹

Pentru sfîrșitul Austro-Ungariei, supranumită „închisoarea popoarelor“, se simțea nevoia unor impulsuri energice, care să grăbească ritmul evenimentelor a căror evoluție, uneori, părea înceată. Între aceste impulsuri se numără și mișcările revoluționare din toamna anului 1918.²

În contextul înfrîngerilor militare suferite de coaliția Puterilor centrale și al clocotului generat de mișcarea internă s-a impulsionat în Transilvania și Banat lupta națională, îngreuiată temporar de anii războiului și de legile represive care au acționat în acest răstimp în monarhie. Cu toate acestea, lupta populației românești a mers pe linie ascendentă. Mișcarea de emancipare socială și națională a populației românești din Transilvania și Banat, din toamna anului 1918, a avut la bază contradicțiile sociale și naționale existente în aceste provincii românești, ascuțite la extrem spre sfîșitul războiului mondial. Acțiunile de luptă ale populației românești din Transilvania și Banat au ridicat probleme deosebite: eliberarea națională de sub jugul monarhiei austro-ungare, unirea teritoriilor românești din această monarhie cu România și alte drepturi democratice. În realizarea dezideratelor naționale erau interesate toate grupările sociale românești, fiecare din ele cu rolul lor bine determinat în lupta pentru dezrobirea națională. „Plebea este motorul care mișcă masa, inspiră îndrăzneală și nu cunoaște friu“.³

În Banat au avut loc numeroase demonstrații antirăzboinice și alte acțiuni. La Timișoara, în timpul demonstrației din 6 octombrie 1918, mulțimea a dărîmat statuile unor generali austrieci. Altă demonstrație a avut loc în ziua de 20 octombrie, în care s-a cerut înlăturarea imediată a guvernului reacționar austro-ungar, iar apoi la numai o săptămînă, la 27

¹ A se vedea *Destrămarea monarhiei austro-ungare*, București, 1965.

² Acad. Ștefan Pascu, *Făurirea Statului Național Unitar Român*, vol. II, 1983, pp. 72—84.

³ „Românul“ din 14 noiembrie 1918.

octombrie, populația a ieșit din nou pe străzile Timișoarei.⁴ În aceeași zi a avut loc o demonstrație și în Lugoj. În 29 octombrie, tot la Timișoara, locuitorii s-au îndreptat spre centrul orașului purtând în frunte o spînzurătoare pe care atirna, în mod simbolic, portretul contelui Ștefan Tisza. Paralel, se constituiau pretutindeni consilii naționale și grupe de rezistență ca spre exemplu la Anina, Dognecea și Ocna de Fier.⁵

În 31 octombrie 1918 avea loc la Timișoara „o mișcare colosală” sub forma unei greve generale și a unei demonstrații pe străzile orașului pentru o republică democratică. Soldații și ofițerii din oraș s-au solidarizat cu muncitorii, lepădînd insignele și rozetele imperiale.⁶

Valul mișcării a cuprins și alte localități din Banat. Gazeta „Ujság” (Noutatea) din Cluj scria la începutul lui noiembrie 1918 că „tot Banatul este în flăcări”. La 1 noiembrie greva generală și demonstrațiile muncitorești au cuprins Reșița. Jandarmii și comandantul militar al uzinei au fost dezarmați și alungați din oraș. S-a constituit un consiliu național și gărzii care au luat sub pază întreprinderile industriale din oraș.⁷

Concomitent cu luptele desfășurate la orașe și după exemplul lor, s-au dezlănțuit și acțiunile țărănești. Între 1—8 noiembrie, întreg Banatul a fost zguduit de răscoale țărănești, flacăra lor întinzîndu-se pînă în cele mai îndepărtate comune. Un alt îndemn i-a venit țărănimii din partea soldaților întorși de pe front. Îndemnul hotărîtor, însă, a fost situația grea, opresiunea socială și națională tot mai greu de suportat. Din aceste motive, țărănimea s-a răzvrătit împotriva instituțiilor economice și politice, împotriva autorităților locale austro-ungare (prim-prefori, notari, primari) și a forței ei de represiune.⁸

Cauzele imediate ale mișcărilor țărănești, cu mizeriile generate de război și abuzurile autorităților privitoare la rechiziții și distribuirea alimentelor, au fost exprimate elocvent într-o scrisoare a unui țaran din comuna Vrani, (jud. Caraș Severin): „Noi cei mai săraci trebuie să așteptăm pînă ce se satură bogații, apoi ce rămîne de ei ne dă și nouă. Sîntem goi, fără haine, desculți și flămînzi. La noi de șapte ani nu se mai dă ajutor de stat și notarul zice că la cine vrea dă și la cine nu, nu dă. Negre zile ducem noi cei de la sate. Apoi aceasta nu-i viață, ci robie”. Cu toată suferința, țaranul nu-și pierde nădejdea, ci continuă să fie încrezător: „Va veni odată ceasul cînd după mari suferințe se va face dreptate și țaranilor.”⁹

Ceasul dezrobirii a sosit. Notarii din plasa Buziaș au fost alungați. La 4 noiembrie preotul din Reșița raportează că toată regiunea este răsculată,

⁴ I. Gabriel, *Fünfzigjährige Geschichte der Banater Arbeiterbewegung*, Timișoara, 1928, p. 76.

⁵ „Adevărul” din 6 septembrie 1918.

⁶ I. Gabriel, *o.c.*, pp. 85—86.

⁷ Ibidem, pp. 165.

⁸ A. Egyed — L. Vaida, *Mișcările țărănești desfășurate în Transilvania în 1918 și rolul lor în răsturnarea puterii locale de stat austro-ungare*, în „Anale de istorie”, nr. 6/1968, p. 15.

⁹ Acad. Ștefan Pascu, *o.c.* p. 76.

notarii au fost izgoniți. La 12 noiembrie, ziarul „Drapelul“ din Lugoj scria că în interiorul județului Caraș-Severin „actuala administrație se află deja în stadiul lichidațiunii“. Comisiile locale au luat administrația în mână, iar la Timișoara s-au refugiat aproximativ 300 notari din județele Timiș și Caraș-Severin.¹⁰ Prin înlăturarea autorităților locale, țărani au contribuit la eliberarea Banatului de sub dominație străină, creînd premisele instaurării administrației românești și a unirii lui cu România.

Prin înlăturarea vechilor autorități, satele bănățene au devenit un câmp larg de acțiune și de pregătire a actului Marii Uniri. Au fost astfel specifice mișcările țărănești din sudul Banatului. În valea Carașului, aceste mișcări au fost mai radicale din punct de vedere național și social decît cele similare din restul provinciei. Frământările au început la 31 octombrie în satele din Clisura Dunării — Moldova Veche și Nouă, Socol, Belobreșca, Sichevița, Berzasca, Pojejena — în care au fost ocupate primăriile și alungate autoritățile comunale. Același lucru se întîmpla și la Gornic, Sasca Montană, Naidăș, Răcăjdia, Ilidia, Potoc, Oravița, Carașova (crașovenii), Anina, Tirol (germanii) și Doclin. Odată cu alungarea vechilor autorități au fost atacate moșile de Iam (aparținînd moșierului Bissingen), Vărădia (Baich), Ciudanovița (Petrovics), Fizeș (Tremarczy), Iersig (Brument), depozitele de alimente și băuturi ale STEG-ului (UDR) și ale statului austro-ungar.¹¹

În mișcările respective, țărani și-au exprimat clar voință lor de unire cu România. La Răcăjdia s-a strigat: „Trăiască România“.¹² La adunarea din Caransebeș din 25 octombrie, un țaran a cerut cu glăs tare unirea Transilvaniei cu România.¹³ Adunarea de la Oravița, din 3 noiembrie, lansează o proclamație care se încheie cu urarea „Trăiască națiunea română, una și nedespărțită.“¹⁴

Răscoalele țărănești din noiembrie 1918 au constituit o parte integrantă a revoluției burghezo-democratice din Transilvania. Acțiunile țărănimii și ale tuturor păturilor sociale împotriva vechilor autorități austro-ungare îmbinau lupta de eliberare națională cu cea de eliberare socială, contribuind eficace, întocmai anului 1918, la crearea condițiilor care au permis unirea Transilvaniei și a Banatului cu România — desăvîrșirea procesului de formare a Statului național român la 1 Decembrie 1918.

Prot. IEREMIA B. GHITA - FABIAN M. POLGAR

¹⁰ Vasile Popeangă, *Destrămarea aparatului administrativ în Banat în timpul luptei de Unire*, în „Studii și articole de istorie“, 1969, XIII, pp. 53—61.

¹¹ Prof. Flaviu Bizerea, *1 Decembrie 1918 în sudul Banatului*, în „Orizont“, nr. 45/1987.

¹² E. Novacovici, *Răcăjdia în războiul mondial*, Oravița, 1923, p. 13.

¹³ Gh. Neamțu, *Activitatea C.N.R., din Caransebeș*, 1927.

¹⁴ M. Gropșianu, *Revoluția anului 1918 din Oravița*, Timișoara, 1935, p. 7.

**BISERICA „SF. MARE MUCENIC GHEORGHE“ DIN CARANSEBEȘ —
MONUMENT ISTORIC**

Biserica cu hramul „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe“ din Caransebeș este amplasată în str. Muntele Mic nr. 2 și datează din veacul al XV-lea.

La 10 mai 1449, principele Ardealului încheia un acord comercial cu despotul Gheorghe Brancovici, prin care negustorii din Balcani să poată trece Dunărea spre a-și valorifica mărfurile în comitatul „Zevriensis“ (Severin), împreună cu Caransebeșul. Sub aceste auspicii negustorii înstăriți și fruntașii orașului Caransebeș, ridicat la rangul de „civitas regia“, inițiază construirea unei biserici lângă cetate, pe malul drept al ierugii. Curînd au început lucrările de ridicare a bisericii, dar nu se cunoaște cînd au fost încheiate. Se crede că lăcașul a servit deopotrivă ca biserică și ca mănăstire, deoarece pe țărmlul opus al ierugii „aqua niçuaharum“ a existat în secolul al XVI-lea o mănăstire de călugări. În cursul vremii au fost efectuate alte lucrări de amenajare și restaurare. În anul 1759, biserica a fost tirnosită de episcopul Ioan Georgevici al Caransebeșului, Virșetului și Lugojului (1749—1769), fiind considerată catedrală episcopală. Dintre însemnările referitoare la această biserică, notăm pe cea din 1738, aparținînd preotului Ioan Popescu, în care sînt amintite stricăciunile suferite de biserică în urma războiului austro-turc (1737—1739). În 1749, preotul Daia Mișcovici numește această biserică „mănăstire de piatră“. După crucile funerare de piatră care mai există în jurul bisericii, cu inscripții vechi, se crede că aici a existat un cimitir.

Într-un Sbornik din anul 1794, se menționează „Acest sobornic este a sfintei mănăstiri a Caransebeșului și cînd am fost scris, fost-au cursul anului 1794 și am scris eu robul lui Dumnezeu R. V.“

Episcopul Ioan Georgevici în anul 1759 așează în prestolul bisericii o piatră comemorativă cu inscripție cirilică, ce se găsește astăzi zidită în dreapta ușii de la intrare în pronaosul bisericii: „Is. Chs. Ni. Ka. Însoțitu-s'a peatra aceasta Sfintei mese, pentru săvîrșirea Sfintei Slujbe. Cu binecuvîntărea Episcopului Ioan Georgeviciu al Caransebeșului, Lugojului etc., a bisericii sobornice apostolice, drept-măritoare răsăritene, la august anul 1759 de la nașterea mîntuitoare a lui Christos, în Caransebeș, bisericii sobornicești cu hramul M. Mucenic George“. În anul 1790, fiind preot Ioan Tomovici, biserica a fost lungită spre apus cuprinzînd în interiorul ei și spațiul de sub turnul clopotniței, care pînă atunci era tînda exterioră. În felul acesta pronaosul a fost mult mărit.

În istoria acestui monument, este prezentată contribuția materială a ctitorului Manoilă Stancoviciu. Cu ajutorul acestuia s-au efectuat o seamă de lucrări pentru întreținerea și conservarea construcției. Astfel s-a reînvelit biserica, s-a pardosit și s-a făcut ornamentarea interioară cu pictură, tîmpla a fost bogat sculptată și poleită cu aur. Mobilierul a fost înlocuit, pentru a se integra întregului ansamblu interior și a oferi o concepție artistică unitară.

Biserica este construită din piatră și cărămidă pe un plan de navă, cu boltă longitudinală semicilindrică, cu excepția celei din altar care este construită pe nervuri gotice, fragmentînd-o în cinci spații ogivale. În extremitatea de apus a construcției se ridică svelt turnul clopotniței, înalt de 35 metri. Pînă în anul 1852, biserica a fost acoperită cu șindrili. Din acel an s-a procedat la înlocuirea treptată a șindrilei. Turnul a fost acoperit cu o tablă de aramă, ca în 1857 întregul lăcaș să fie protejat de o tablă zincată. În 1859, biserica a fost pardosită cu piatră Kelheim-Bavaria. În anii 1863—1864 s-a executat sculptura tîmplei, iconostasului, strănila și pupitrele, după planurile tehnicianului Hess, sculptura fiind realizată de sculptorul Eisterlehmer, care a sculptat și crucea din virful iconostasului, icoanele fiind pictate de către pictorul vienez A. Gutsch.

Monumentul cuprinde: altarul desfășurat pe o bază semioctogonală, iluminat prin trei ferestre mari amplasate la 3,15 m. înălțime, naosul, așezat pe o bază dreptunghiulară și străpuns de 6 ferestre mari și o ușă plasată pe latura nordică, precum și pronaosul patrat, format din cafas, spațiul de sub cafas, precum și din spațiile de sub turnul clopotniței. Temelia este din piatră, zidurile verticale din cărămidă arsă, iar bolțile sînt din armătură de lemn tencuit. Grosimea zidurilor verticale este de 1 m.

Pictura lăcașului cuprinde tablouri executate în ulei, într-un stil realist, sau plasate rar pe pereți (între ferestre și cîteva pe axul bolții). Acestea sînt încadrate cu ornamente care imită rama de tablou. Imaginile sînt concepute într-un stil baroc și executate în tehnica tempera. Fondurile dintre aceste tablouri sînt decorate cu ornamente organizate în ghirlande, amplasate în jurul camelor sau sugerînd coloane angajate pe pereții verticali care continuă, traversînd bolta, ca niște nervuri ample cu umbre și lumini, încadrate și ele de grupuri florale interpretate într-o manieră barocă. Prima pictură și decorație interioară s-a efectuat în anul 1759, ca în anii 1804—1839, cînd biserica a fost prelungită și s-a construit cafasul, să se efectueze pictura întregii biserici de către pictorul Dimitrie din Vasiova. În anul 1862, cu ocazia unor intervenții la construcția monumentului, s-a procedat și la îmbogățirea picturii interioare, grație pictorului bănățean Dimitrie Turcu.

Primele restaurări ale picturii din anul 1759 și respectiv a lucrării pictorului Dimitrie Turcu, din anul 1862, au fost executate în anul 1927 de către pictorul timișorean Ioachim Miloia și apoi în anul 1955 de maestrul Atanasie Demian.

Totuși pictura, ornamentația și chiar tencuiala interioară au ajuns la o mare deteriorare și într-un grad avansat de exfoliere, la toate acestea contribuînd praful, fumul și o seamă de alte elemente de eroziune, producîndu-se fenomenul de macerare pe mari suprafețe. În fața acestei situații și pentru punerea în valoare a monumentului, luînd în considerare atît arhitectura cît și pictura, executată de pictorii menționați, în anii 1985—1989 s-au executat ample lucrări de restaurare a picturii.

După cum menționează pictorul restaurator Virginia Videa, care a săvârșit restaurarea picturii: „Cu acest prilej am descoperit urmă din tencuială veche de frescă închisă între zidurile vechi și noi, ea fiind singurul indiciu despre existența primei picturi. Cîteva medalioane și tablouri vechi scoase la iveală cu această ocazie, aparțin picturii din 1796. Din a treia etapă s-au păstrat spații mai ample, ea făcînd parte integrantă din ultima decorație a monumentului coexistînd cu pictura din 1862 iscălită de Dimitrie Turcu“.

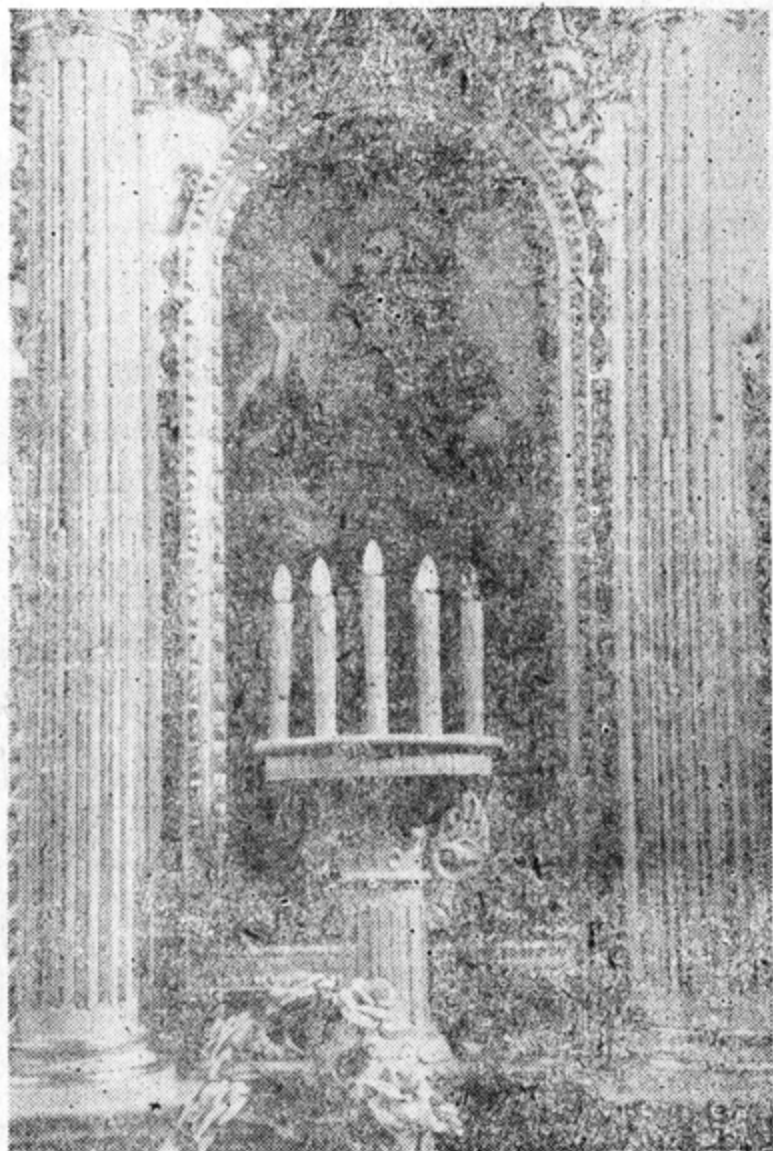
Astfel, s-a făcut curățirea, consolidarea și restaurarea picturii în ulei. S-au îndepărtat decorațiunile executate în tempera slabă și pictarea din nou în tempera grasă, reproducîndu-se vechea decorație. Apoi, s-a completat iconografia cu o pictură nouă în ulei în stilul celei existente, s-au curățit poleiturile de aur și s-a făcut poleirea cu slagmetal a părților degradate din registrul inferior al tîmplei și din ornamentație a pereților.

În urma lucrărilor de întreținere și conservare a acestui important monument al orașului Caransebeș, ca și a restaurărilor efectuate, această biserică, prin valoarea picturii, se reinscrie printre monumentele bisericești de seamă din Banat. Ansamblul pictural adăpostit în această biserică, susținut de calitatea artistică a picturii, ca și arhitectura în care se încadrează, vădește efortul celor ce i-au pus temeliile și au zidit-o în cetatea istorică bănățeană.

LONGIN I. OPRIȘA

Biserica „Sf. Mare Mucenic Gheorghe” din Caransebeș —
vedere generală

Biserica „Sf. Mare Mucenic Gheorghe”: icoana Mîntuitorului de pe iconostas

PROTOPOPUL MILITAR PAVEL BOLDEA (1862—1920)

Cununa bărbaților vrednici, luptători pentru afirmarea limbii, culturii și aspirațiilor spre unitate a poporului nostru se întregește cu luminoasă figură a preotului și protopopului militar (lt. colonel) Pavel Boldea, una dintre cele mai remarcabile figuri de patrioți români bănațeni din Valea Almăjului, care a dat numeroși bărbați de seamă, în special figuri de militari, ca generalii Traian Doda (1822—1895), Al Guran (1824—1888), Alon Bihoiu (1834—1901), Dănilă Mătăringă (1850—1918), Ion Iovescu, Tr. Băcilă (1867—1931), dar și preoți remarcabili, ca protopopii Nicolae Novacovici (1854—1939), Iosif Serafim (1871—1955), Coriolan Buracu (1888—1964) și dr. Ion Sîrbu din Rudăria, istoricul lui Mihai Viteazu și al lui Matei Basarab, ale cărui opere au fost premiate de Academia Română.

Împlinindu-se 70 ani de la trecerea sa la cele veșnice, ne-am propus să-l evocăm în cele ce urmează, viața și faptele sale fiind vrednice de a fi cunoscute și păstrate în neuitare.

Pavel Boldea a văzut lumina zilei la 18 noiembrie 1862 în comuna Borlovenii Vechi (jud. Caraș-Severin), ca fiu al învățătorului Pavel Boldea și a Mariei Boldea, născută Popisiu, din Bozovici. După terminarea școlii primare în comuna natală, manifestînd de timpuriu dragostea de carte, Pavel Boldea a fost trimis la școala din Bozovici, apoi la cea din Oravița, urmînd apoi gimnaziul în Biserica Albă și respectiv Institutul teologic din Caransebeș, pe care l-a absolvit în 1883. În același an s-a căsătorit cu Silvia Ivănescu, fiica preotului Gheorghe Ivănescu din comuna Marga de lingă Caransebeș, iar după hirotonie ca preot a fost numit administrator parohial în comuna natală. S-a dăruit misiunii preoțești cu multă râvnă, atrăgîndu-și încrederea și dragostea tuturor. A înființat un cor bisericesc și a sporit bunurile parohiei¹.

La 1 iunie 1886 a fost numit capelan militar cezaro-crăiesc, clasa II în rezervă², dar un an mai tîrziu i-a decedat soția, la vîrsta de numai 22 ani³, ceea ce l-a afectat profund, hotărîndu-l să rămînă văduv toată

¹ „Foaia Diecezană” (Caransebeș), nr. 37/1888.

² Ibidem, nr. 23/1886.

³ „Familia”, nr. 24/1887, p. 288.

viața și să îngrijească singur de creșterea unicului lor copil, Romulus, pe atunci doar de trei ani.

La îndemnul și cu sprijinul generalului Traian Doda, originar din localitatea vecină Prelipeț, a intrat în clerul militar. La 1 septembrie 1888 a fost numit capelan militar în activitate, pentru cercul militar-spiritual din Budapesta⁴. Aici a desfășurat o frumoasă activitate, oficiind serviciul divin și predicând numai în limba română la toate festivitățile religioase la care participau și sîrbii ortodocși din capitala Ungariei, cărora le-a cîștigat deopotrivă iubirea și încrederea⁵.

La Budapesta a slujit pînă în 1893, fiind în același timp și profesor de religie la liceele militare. În tot acest răstimp a predat gratuit religia și limba română și celorlalți elevi români din capitala Ungariei.

La 1 martie 1897 a fost transferat la Viena, în aceeași calitate⁶. Trei ani mai tîrziu, la 1 februarie 1900, la recomandarea Consistoriului mitropolitan din Cernăuți, Comitetul cercual școlar din Viena l-a numit catehet român pentru Viena. În capitala Austriei se aflau peste 50 de elevi români ortodocși. Înainte de venirea lui, părinții români erau constrînși să-și trimită copiii la preotul grec, care necunoscînd limba, nu le putea preda în românește. Pavel Boldea lucrează intens pentru dezvoltarea religioasă și curat românească a elevilor români din Viena. Apreciîndu-i această silință Societatea academică „România Jună” din Viena l-a ales pe părintele Boldea ca membru onorar⁷. Între documentele păstrate există și o invitație la una din ședințele Societății.

La 23 iunie 1900, regimentul de infanterie „Graf Grüne” nr. 43 (urmasul fostului regiment grăniceresc româno-banatic nr. 13 din Caransebes) sărbătorește amintirea luptelor de la Custozza din anul 1866, lupte în care s-au distins și ostașii regimentului nr. 13 grăniceresc româno-banatic. La serviciul divin ce s-a celebrat în curtea regimentului, preotul militar Pavel Boldea a ținut un discurs în limba română, descriînd luptele duse de regiment la Monte Belvedere de lîngă Custozza⁸. Serbarea s-a repetat și în anul următor la aceeași dată, iar în cuvîntul său, ținut în fața regimentului nr. 43, compus din 93% români, Pavel Boldea a scos în evidență vitejia și patriotismul ostașului român. La această serbare, un grup de 30 de feciori români au jucat Călușul și Bătuta⁹. În anii următori, această serbare comemorativă a intrat în tradiția regimentului.

În anul 1903, de Bobotează, preotul militar Pavel Boldea a oficiat serviciul divin în biserica garnizoanei militare din str. Schwartzpanier, în prezența membrilor coloniei, membrilor Societății academice „Româ-

⁴ „Foaia Diecezană”, nr. 54/1888.

⁵ Ibidem, nr. 34/1890.

⁶ „Familia”, nr. 13/1897.

⁷ „Foaia Diecezană” nr. 7/1900.

⁸ Ibidem, nr. 26/1900.

⁹ Ibidem, nr. 28/1901.

nia Jună" și a soldaților din regimentul 43 infanterie. Răspunsurile liturgice au fost date de corul ostașilor dirijat de soldatul Popa din Jam. Pavel Boldea a rostit o frumoasă cuvîntare ¹⁰.

În timpul șederii la Viena, Pavel Boldea a reușit să înființeze o comunitate bisericească și o capelă românească, iar autoritatea școlară a Imperiului austro-ungar a recunoscut școala de catehizare înființată de el. Serviciile religioase pentru colonie și cele de catehizare au fost gratuite. Ajutat de Florica Gramatovici, au fost adunați 60 copii de la diferitele pensioane, pe care P. Boldea i-a învățat catehismul ortodox în graiul românesc. Această acțiune de suflet românesc a fost recunoscută și de ministrul plenipotențiar al României la Viena, N. Misu. Într-o notă adresată guvernului român, acesta scria: „Capela română din Viena a devenit, în ultimul timp, un centru important al românilor aflători în Viena. Ea îngrijește nu numai de nevoile sufletești ale conaționalilor noștri, dar contribuie și la *răspîndirea culturii române* printre ai noștri... În acest an s-a alcătuit și o școală de catehism pe lângă capelă, frecventată de toți copiii românilor din Viena și chiar de fetele române aflate în diferite institute catolice de aici... Prin acest drept obținut de capela română, copiii românilor de departe se ocupă de limba națională și totodată sint crescuți după datinile credinței strămoșești” ¹¹.

În timpul Sfințelor Paști din 1903, preotul Pavel Boldea a primit pe cale diplomatică de la regele Carol I al României, ordinul „Steaua României”, în grad de ofițer, cu motivarea serviciilor prestate familiilor ofițerilor români atașați și comandanți la mai multe regimente austro-ungare, ca și mai multor cetățeni români aflați în capitala Austriei și de asemenea pentru predarea religiei elevilor români. Ordinul i s-a oferit și drept recunoștință și recompensă pentru servicii prestate Regimentului „Carol I Regele României” nr. 6, iar împăratul a aprobat dreptul de a purta această decorație ¹².

Pentru uzul elevilor școlilor militare din cele două capitale ale imperiului, Viena și Budapesta, Pavel Boldea a întocmit manuale de religie, litografiate.

În decembrie 1905, Pavel Boldea a fost transferat la Sibiu, în locul său fiind numit preotul militar dr. Virgil Ciobanu ¹³. La Sibiu a slujit dină în 1914, cînd a izbucnit primul război mondial, avînd gradul de maior.

Între 1914—1918 a fost seful clerului militar ortodox de la Comandamentul trupelor de pe frontul italian, cu garnizoana la Laibach (Ljubljana din Iugoslavia de astăzi). În această perioadă a fost efectiv pe cîmpul de luptă, unde a mîngîiat și îmbărbătat pe soldații români.

¹⁰ Ibidem, nr. 3/1903.

¹¹ Arhiva Min. Af. Străine, dosar nr. 15, seria VIII, specia „capela din Viena”, nota 330.

¹² „Foaia Diecezană”, nr. 16 și 28/1903.

¹³ Ibidem, nr. 51/1905.

Pentru participarea sa pe front de la începutul războiului, în mai 1916 a fost distins cu „Crucea militară preotească pentru merit cl. I-a, medalie de aur“, obținută numai de trei preoți militari romano-catolici¹⁴. În august 1916, mai primea o decorație: medalia de onoare a Crucii Roșii cl. II-a cu însemnul de război¹⁵. Pentru vrednicia arătată, a fost distins cu cinci ordine austriece, un ordin românesc și unul iugoslav.

În tot cursul războiului, protopopul militar Pavel Boldea a fost permanent alături de iubiții săi ostași, care l-au pomenit mult timp după aceea. Așa, de pildă, dintr-un articol semnat de caporalul sanitar Ion Biteală în „Foaia Oraviții“ nr. 75 din 23 octombrie/5 noiembrie 1915, aflăm cum „...protopopul militar Pavel Boldea a mers prin spitale de la pat la pat și a mângâiat cu cuvinte frumoase ostașii răniți“.

Referindu-se la aceeași perioadă, preotul Coriolan Buracu, în lucrarea sa „Din istoria Banatului Severin“ îl descrie elogios pe „protopopul Pavel Boldea, grănicer originar din Borlovenii Vechi, care a fost șeful preoților militari ortodocși din întreaga armată austro-ungară și șeful serviciului religios la armata care opera pe frontul italian“ și care ținea un „ziuar“ foarte prețios despre faptele regimentului 43 infanterie...“

Despre activitatea preoților militari români de pe frontul italian, protopopul militar Pavel Boldea scria, în iulie 1917, că „luptind cu multe și mari greutăți, preoții de la armata Isonzo își îndeplinesc cu zel, conștiinciozitate și însuflețire chemarea, adică întrețin credința în învierea neamului nostru... în tranșee și spitale preoții români ajută, încurajează și plănuiesc credința ostașilor români în izbînda crezului național“¹⁶.

În „Jurnal din timpul războiului“, Coriolan Buracu face multe referiri la activitatea protopopului Pavel Boldea, unchiul său, între altele amintind și de sfatul pe care l-a dat preoților militari români, la intrarea României în război, atrăgîndu-le atenția că prin aceasta li s-a agravat situația: „Dumnezeu va rîndui lucrurile așa cum El va crede de bine. Să avem nădejdea în El. Apoi ne-am fotografiat în grup, avîndu-ne pe noi foarte în drag“.

În 1917, cu ocazia unei întîlniri a preoților militari, la inițiativa protopopului Pavel Boldea se creează un fond pentru ajutorarea orfanilor de război, din contribuția benevolă a fiecărui preot și din colectele făcute de aceștia.

Din același jurnal aflăm și despre relațiile excelente ale protopopului Pavel Boldea cu preoții militari aflați în subordine, care l-au sărbătorit la Ljubljana în 1917, și după moarte, la Caransebeș în 1922. În caietul de „Amintiri“ al lui C. Buracu, referitor la sărbătoarea de la Ljubljana se menționează printre altele: „Cu această ocazie i s-au

¹⁴ Ibidem, nr. 19/1916.

¹⁵ Ibidem, nr. 33/1916.

¹⁶ Arhiva Mitropolia Banatului, Fond Caransebeș, Dos. III-356-1914 și nr. 3855 B/1917, dos. III-356-1914.

făcut daruri, un tablou mare cu fotografia individuală a fiecărui preot, precum și fotografia lui pe email înconjurat de 43 frunze de laur. Pe fiecare frunză era încrustat numele unui preot...¹⁷

Pentru cinstea și prețuirea de care s-a bucurat protopopul colonel Pavel Boldea, foștii preoți militari întruniți la Caransebeș, la 31 decembrie 1922, au creat în amintirea lui fundația „Protopop militar Pavel Boldea”. Actul a fost semnat, în numele foștilor preoți militari, de către Iosif Serafim, Nicolae Cornea, Iosif Drăgoi, Coriolan Buracu și Ioan Alexandrescu.

Prin calitățile sale deosebite, Pavel Boldea a reușit să devină un model de educator și să se bucure de stima deosebită a celor mai înalte cercuri militare. Faptul că el, un umil preot de sat, s-a ridicat pînă la gradul de locotenent colonel, a fost dovada însușirilor cu care a fost înzestrat.

A fost iubit de toți pentru firea sa blîndă și generoasă; pe unii îi ajuta cu bani, pe alții cu tot ceea ce putea, venindu-le în ajutor. S-a pensionat în 1918, la terminarea războiului, retrăgîndu-se în satul său natal Borlovenii Vechi, fără a face mult zgomot în jurul numelui și a persoanei sale. S-a simțit fericit, deoarece văzuse cu ochii realizarea visului cel mare al poporului: Unirea tuturor românilor într-o singură țară, România Mare. Așa s-a stins la 1 decembrie 1920, după ce a trăit mîntuirea neamului său.

După trecerea sa la cele veșnice, Coriolan Buracu, în al său „Jurnal zilnic” sublinia cu pioșie și recunoștință „grija ce-a avut față de familia sa, întreținînd la școală pe fiul său Romulus, pe frații Grigore, Măriuța și Vasile (Remus) și pe mine, nepotul de soră. Este unicul caz în Almăj — dar cred că și în tot Banatul — ca o persoană să-și crească un fiu, trei frați și un nepot din mijloace proprii”¹⁷.

La împlinirea a șapte decenii de la moartea celui ce a fost protopopul militar Pavel Boldea, am împlinit o îndatorire față de înaintași, evocîndu-i chipul luminos, pentru a nu fi lăsat uitării un adevărat patriot și om de mare omenie.

Diacon prof. TEODOR V. DAMȘA

¹⁷ Materialul bibliografic și documentele de familie ne-au fost puse la dispoziție de dl. ing. Florin Buracu din Arad, căruia îi mulțumim și pe această cale.

Ljubljana, 1917 ; P. Boldea în mijlocul altor preoți militari, printre care R. Ancușă,
C. Buracu și N. Văleanu.

Medalion P. Boldea, realizat la Ljubljana în 1917.

**DOCUMENTE PRIVIND LUPTA POPORULUI ROMÂN PENTRU
FAURIREA STATULUI NAȚIONAL UNITAR ROMÂN, LA
1 DECEMBRIE 1918**

În toamna anului 1918, cînd lupta pentru făurirea statului național unitar român se afla în etapa finală, a intrat în acțiune întreaga națiune. În acele împrejurări deosebite pentru destinele lumii și implicit ale poporului nostru, românii ardeleni și bănățeni, avîndu-i în frunte, în multe localități urbane și rurale, pe preoții și învățătorii confesionali — împreună cu frații de dincolo de Carpați — indiferent unde se aflau, și-au sporit eforturile în scopul realizării idealului național.

Mărturii ale acestor participări și eforturi sînt documentele de epocă existente în fondurile de arhivă ale diferitelor instituții sau în colecții particulare, în care se vorbește despre pregătirea și desfășurarea evenimentelor revoluționare din acel an, înlocuirea vechiului aparat asupritor străin cu altul nou, românesc — consiliile și gărzile naționale; participarea largă a maselor populare la Adunarea Națională de la Alba Iulia, în multe cazuri sub îndrumarea și conducerea preoților și învățătorilor confesionali, pentru a susține unirea într-un singur stat a tuturor provinciilor românești și a o face de necontestat în fața diferiților opozanți.

Dintre aceste documente am selecționat 12 mărturii de pe meleagurile Mitropoliei Banatului care îmbogățesc patrimoniul documentar aflat în circuitul științific, în legătură cu unul din momentele fundamentale ale istoriei noastre — făurirea statului național unitar român.

Prof. PAUL ABRUDAN

Documente

1.

În slujba cauzei naționale

În iunie 1914, pe cînd eram mobilizat în armata austro-ungară, cu gradul de colonel și îndeplineam funcția de protopop militar, am fost mutat din garnizoana Sarajevo la Viena, iar peste cîteva luni — pe frontul din Galiția, apoi pe cîmpul de luptă din Italia.

Pe lângă sarcinile de confesor al ostașilor români, în timpul războiului am desfășurat o intensă și bogată activitate culturală și umanitară în rîndurile acestora, fie că era vorba de militarii valizi, fie răniți în spitale. Împreună cu preoții militari Coriolan Buracu, dr. Moise Ienciu, Ioan Lepădat, Valer Dragoș, George Negură, Nicolae Vălean, dr. Nicolae Popovici, Pavel Boldea, Constantin Moldovan și Ioan Vida, am solicitat „Astrei” sibiene cărți beletristice și calendare pentru ostași români răniți aflați în spitale precum și ziare de la redacțiile foilor românești. Răspunzînd cererilor mele, „Astra”, prin grija profesorului Andrei Bărseanu, președintele acesteia, mi-a trimis în mai multe rînduri colete cu literatură pentru răniți. Dintre acestea amintesc că numai la 1 mai 1917, „Asociațiunea” sibiană a expediat pe adresa mea de pe frontul italian, un pachet voluminos cu 164 cărți de citit, editate de ea, pe seama poporului român. Cînd le-am împărțit soldaților, dornici de literatură în limba maternă, bucuria lor a fost deosebită. În timpul celor peste patru ani de război, cu sprijinul „Astrei” sibiene și a altor asociații culturale și redacții de ziare, am distribuit soldaților români din armata austro-ungară peste 2.500 de cărți de literatură și un mare număr de ziare, reviste și calendare în limba română.

„Cu toate că eram urmărit, iar în 1917 — anchetat de autoritățile austro-ungare sub acuzația de activitate naționalistă și defetistă în rîndurile soldaților români, și împreună cu ginerele meu, căpitanul Traian Popa, amenințat cu internițarea, eu am continuat să militez pentru cauza națională.

Pe la sfîrșitul lunii octombrie 1918, cînd a izbucnit revoluția în Imperiul austro-ungar, împreună cu un grup de militari români din armata austro-ungară, am părăsit frontul italian, reîntorcîndu-mă spre țară. Ajuns la Viena, unde deja se constituise Senatul Militar Român Central, am luat parte la activitatea acestuia de organizare în unități a militarilor români ce se reîntorceau de pe front, alcătuind astfel cîteva unități operative, puse în subordinea Consiliului Național Român Central de la Arad.

În noaptea de 27 noiembrie, odată cu unitățile noastre de la Viena, ne-am îmbarcat și noi în tren, corpul ofițeresc, cu familiile, pornind spre locurile de origine. Ajunși la Orăștie, reședința Regimentului 64 infanterie, după cîteva ceasuri de odihnă, am plecat la Alba Iulia cu soția, fiica și ginerele, precum și alți ofițeri, pentru a lua parte la Marea Adunare Națională.

În dimineața zilei de 1 decembrie 1918 eram în gara de la Alba Iulia, unde am fost primiți cu onoruri militare de reprezentanții gărzilor naționale românești. Apoi, împreună cu zecile de mii de delegați neoficiali, sosiți din toate părțile Transilvaniei și Banatului, ne-am încolonat, deplasîndu-ne spre Platoul Romanilor. Acolo, grupați în jurul unor tribune construite din timp, am așteptat pînă la ora 12, 30, cînd au venit trimișii forului oficial, întrunit în cazinoul militar din oraș, care după o scurtă alocuțiune, au dat citire rezoluției adoptată de Marea Adunare Națională, prin care s-a hotărît unirea Transilvaniei cu România.

Alături de mulțimea celor peste o sută de mii de români aflați pe cîmpul de la marginea cetății, am aprobat și susținut din toată inima această hotărîre istorică. În cadrul entuziasmului general, ne-am îmbrățișat, bucurîndu-ne că ne-am adus și noi contribuția la împlinirea idealului național, pentru care au luptat și s-au jertfit generațiile de înaintași.

Orăștie, 4 aprilie 1950

Iosif Serafim,¹ protopop
colonel în rezervă

2.

De la Viena la Alba Iulia

În august 1914, împreună cu fiica mea Silvia, în vîrstă de 15 ani, m-am mutat de la Sarajevo la Viena, unde soțul meu, colonel Iosif Serafim, preot militar, fusese transferat în interes de serviciu. În capitala Imperiului austro-ungar am găsit o colonie puternică de români, în cadrul căreia funcționa Societatea femeilor române, organizație ce se preocupa de acțiuni culturale și umanitare, între care un loc de seamă îl ocupa îngrijirea soldaților români aflați în spitalele din Viena. De îndată, m-am atașat și eu acestei Societăți, împreună cu fiica mea.

Membrele Societății femeilor române din Viena se întruneau zilnic în sala de ședințe a capelei ortodoxe române din Viena, situată în Lövelstrasse nr. 8, aflată în îngrijirea soțului meu, unde se pregăteau pungi cu bomboane, fructe și țigări, pe care le împărțeam răniților români din spitale. Cu acel prilej le dădeam reviste, ziare și cărți în limba română, pe care atît de mult le doreau răniții, și le așterneam pe hîrtie scrisori către cei de acasă.

După intrarea României în război împotriva Austro-Ungariei, la 15 august 1916, din inițiativa căpitanului Gheorghe Opresan, o bună parte din românii aflați în capitala imperiului, bărbați și femei, ne-am întrunit într-un local de lângă Dreherpark. Cu acea ocazie s-a discutat problema solidarizării noastre cu românii de dincolo de Carpați, în scopul înfăptuirii idealului național.

În săptămînile și lunile următoare, asemenea întruniri au avut loc cu regularitate, fie în locuințele unora dintre noi, fie la diferite localuri, unde militarii și oamenii politici români ne informau asupra situației de pe fronturi și din interiorul țării.

Pe la sfîrșitul lunii octombrie 1918, cînd s-a declanșat revoluția în Austro-Ungaria, militarii români și ai celorlalte popoare asuprite din monarhie, au început să părăsească cîmpurile de luptă, să se retragă spre

¹ Iosif Serafim (1869—1954) s-a născut în Arad, a urmat cursurile Institutului teologic, fiind hirotonit preot. În 1897 a devenit preot militar avînd gradul de căpitan, la unitățile alcătuite din români din armata austro-ungară, iar în 1914 era colonel. De tînr s-a încadrat în mișcarea națională, militînd pentru unirea Transilvaniei cu Patria-Mamă. A încetat din viață în 1954, la Sibiu.

locurile de origine și să se organizeze pentru apărarea cauzei naționale. În acele împrejurări, căpitanul Traian Popa, ginerele meu, cu asentimentul generalului Ioan Boeriu, și cu sprijinul ofițerilor români din Viena — între care și colonelul Iosif Serafim — a preluat comanda Regimentului 64 infanterie, alcătuit din români. La 31 octombrie, când s-a înființat Senatul Militar Român Central în capitala Imperiului habsburgic, căpitanul Popa a fost ales în funcția de locțiitor al președintelui acestui organ, pe care l-a condus efectiv până la 12 noiembrie, când s-a însămănășit generalul Boeriu, președintele ales de adunarea ofițerilor și soldaților.

În acele zile memorabile, împreună cu fiica mea și alte femei românce aflate la Viena, am activat, alături de soții noștri și alți militari, pentru cauza națională. La cererea Senatului Militar Român Central, noi, femeile, am confecționat un drapel tricolor pentru Regimentul 64 infanterie și câteva mii de cocarde tricolore pentru chipiele soldaților și ofițerilor români.

Concomitent, am desfășurat o intensă activitate în munca de la om la om. Așteptam în gările vieneze sosirea de pe front a garniturilor de tren cu militari români, cărora le distribuim cocarde tricolore și manifeste tipărite de Senat, sfătuindu-i să se înroleze în unitățile române din Viena, care se aflau la dispoziția Consiliului Național Român Central de la Arad, și cu care să se reîntoarcă în Transilvania, pentru a apăra cauza națională și astfel să contribuie la unirea cu românii de dincolo de Carpați.

În noaptea de 27 noiembrie, odată cu unitățile militare române din Viena, aflate în stare operativă, ne-am imbarcat în tren, îndreptându-ne spre Orăștie. După un scurt popas în orașul de reședință al unității, am pornit cu trenul spre Alba Iulia, unde am luat parte, împreună cu soțul, fiica și ginerele meu la Adunarea Populară întrunită pe cîmpul de la marginea cetății. Acolo am ascultat hotărîrea adoptată de Marea Adunare Națională privind unirea Transilvaniei cu Țara-Mamă, document pe care l-am susținut și aprobat cu nespusă bucurie.

Orăștie, 16 aprilie 1950

Maria Serafim²

3.

Județul Arad
Primăria comunei Covășinț
Nr. 262/1922

Covășinț, 22 martie 1922

Domnului primpretor al plasei Șiria

În comuna noastră, revoluția a izbucnit la începutul lunii noiembrie. S-a format garda națională comandată de locotenentul Șofron Sânjorjan, mai târziu — sublocotenentul Mihai Vorțian.

² Maria Serafim, născută Boldea (1879—1959), în comuna Borloveni, județul Caraș-Severin, s-a căsătorit în 1898 cu preotul militar Iosif Serafim, și a luat parte activă la lupta pentru unirea Transilvaniei cu România la 1 decembrie 1918.

(Colecția Silvia Popa, Sibiu.)

La adunarea mare din Alba Iulia au luat parte dr. Emil Micloși și Aurel Adamovici.

Notar L.S.
(ss) Indescifrabil

Arh. St. Sibiu, fond Astra, cota : jud. Arad, nr. 496/1922, f. 28.

4.

Județul Arad
Primăria comunei Dezna

Dezna, 17 iulie 1922

Proces-verbal

Dresat în comuna Dezna, în ziua de 17 iulie 1922.

În toamna anului 1918 s-a format gardă națională în comună, sub conducerea sublocotenentului Lazăr Bodea, student. În urma lui a luat conducerea sublocotenentul Lazăr Timpa, care, în aprilie 1919, cu ocazia retragerii trupelor ungurești din comună, a fost dus cu ei și omorât.

La adunarea mare din Alba Iulia, ținută la 1 decembrie 1918, din comună a participat un locuitor, la îndemnul preotului Tomășdan din Moneasa.

Notar cercual L.S.
(ss) Indescifrabil

Primar
Traian Balaj

Arh. St. Sibiu, fond Astra, cota : jud. Arad, nr. 496/1922, f. 36.

5.

Județul Caraș-Severin
Primăria orașului Caransebeș
Nr. 940/1922

Caransebeș, 21 aprilie 1922

Raport,

În toamna anului 1918, în oraș, s-a format gardă națională, sub conducerea consiliului național, al cărui președinte a fost protopresbiterul Andrei Ghidiu.

La adunarea mare din Alba Iulia, ținută la 1 decembrie 1918, au participat, la îndemnul și conducerea d-lui dr. Cornel Cornean, secretar consistorial și președinte al Reuniunii de cîntări, cu membrii acesteia, laolaltă, 62 locuitori.

Primar
Aurel Doboșian

Arh. St. Sibiu, fond Astra, cota : jud. Caraș-Severin, nr. 1063/1921, f. 2.

6.

Consiliul național român din Orăștie

Orăștie, 18 noiembrie 1918

(Manifest)

Frați români !

Războiul mondial s-a sfârșit cu înfrângerea puterilor centrale și prăbușirea imperialismului german. Prin aceasta (...) și pentru poporul nostru a răsărit soarele libertății și independenței naționale. Dreptul de liberă dispunere a popoarelor a ieșit triumfător la iveală și astfel și națiunea română este pusă în posibilitatea de a hotărî ea însăși, liberă și independentă, asupra sorții sale.

Nu mai există putere în lume care să împiedice dorul și aspirațiunea neamului nostru, care tinde la înfăptuirea idealului național : la unirea tuturor românilor.

(...) Faceți tot ce vă stă în putere, ca prefacerile ce se află în curgere să se îndeplinească cu rânduială, cumpăt, dragoste înțeleghătoare și bărbăție. Ocoliți și împiedicați toate silniciile și faptele neomenești.

(...) Cu încredere să întorc către d-voastră, rugîndu-vă să înăbușiți orice volnicie, care numai ar întîrzia și discredita apropierea libertății.

În legătură cu (aceasta) ne luăm voie a vă adresa d-voastră, fraților, următoarele povețe :

1. Să stați în pace, să nu rîvniți la bunurile altora și să vă vedeți de lucrurile d-voastră.
2. Să cinstiți toate popoarele și confesiunile cu care veniți în atingere.
3. Să puneți la o parte orice dușmănie și să uitați orice nedreptate ce vi s-a făcut în trecut.

Consiliul național român

Secretari

Dr. Aurel Vlad, președinte

Dr. Silviu Moldovan, vicepreședinte

Dr. Octavian Sglimbea
Iuliu Florea

Dintre intelectuali :

Ioan Branga, Constantin Baicu, Vasile Domșa, Ioan Lenea, Dr. Aurel Muntean, Ioan Mihaiu.

Dintre meseriași :

Ioan Ciontea, Simion Cărpeneșan, Ioan Lăzăroiu, Ioan Vărmăgean.

Dintre negustori :

Ioan Lăzăroiu, Nicolae Nicoară, Aurel Pascu, Ioan Vulcu.

Dintre economi :

Ioan Rob, Samoilă Lăzăroiu, George Silian, Nicolae Timar.

Din Partidul Social-Democrat din loc :

Ioan Herța, Ilie Florea, Adam Olariu, Ioan Popoviciu.

7.

Județul Hunedoara
Secretariatul cercual Rîu Alb
Nr. 245/1922

Rîu Alb, 20 martie 1922

Domnule subprefect,
În toamna anului 1918, a fost revoluție.

Gardă națională s-a format în comuna *Rîu Alb*, sub conducerea preotului George Nicolae ; în comuna *Băiești* — sub conducerea preotului Ioan Fărcaș ; în comuna *Corcești* — sub conducerea preotului Vasile Bora ; în comuna *Ohaba* — sub conducerea preotului Petru Armean ; în comuna *Moțești* — sub conducerea preotului Ioan Dănescu ; în comuna *Rîușor* — sub conducerea preotului Ioachim Ungur.

La adunarea de la Alba Iulia, (ținută la 1 decembrie 1918), au luat parte preotul Petru Armean din Ohaba de sub Piatră și țăranul Sigismund Stoicuța, din Rîu Alb.

Notar L.S.
(ss) Indescifrabil

Arh. St. Sibiu, fond Astra, cota : jud. Hunedoara, nr. 1897/1922, f. 16.

8.

Județul Timiș
Pretura plasei Aradul Nou

Aradul Nou, 28 noiembrie 1922

Domnule subprefect al județului Timiș

Timișoara

Comuna *Sănnicolaul Mic*. În toamna anului 1918 s-a format gardă națională, sub conducerea sublocotenenților Ioan Neamțu și Romul Bejan.

La adunarea de la Alba Iulia, de la 1 decembrie 1918, au luat parte : Sava Tr. Seculin preot, Ioan Neamțu sublocotenent, Romul Bejan, Virgil Lugojan și Gheorghe Ilie.

Comuna *Aradul Nou*. La adunarea de la Alba Iulia au luat parte dr. Aurel Crișan avocat, dr. Victor Chirița, notar public, și dr. Sever Mladin.

Comuna *Fibiș*. În revoluția din 1918, jandarmii unguri au omorât pe Timotei Târziu și Traian Munteanu și au rănit pe Samoilă Novac.

La adunarea de la Alba Iulia a participat un om.

Comuna *Secusigiu*. Garda națională s-a format sub conducerea lui Damian Sebeșan și Sever Sebeșan.

La adunarea de la Alba Iulia au luat parte Damian și Sever Sebeșan.

Comuna *Satu Mare*. În anul 1918 a fost revoluție în comună.

Primpretor L.S.
(ss) Indescifrabil

Arh. St. Sibiu, fond Astra, cota : jud. Timiș, nr. 2803/1922, f. 113.

9.

Județul Timiș
Primăria comunei Opațița
Nr. 104/1922

Opațița, 27 februarie 1922

Raport,

În noiembrie 1918 a fost revoluție în comună. Urzitorii acesteia au fost feciorii veniți de la militarie, parte locuitori din loc.

S-a format gardă națională, sub conducerea lui Silviu Jivan, sublocotenent.

La adunarea mare din Alba Iulia, ținută la 1 decembrie 1918, au participat 4 locuitori din comuna noastră, din indemnul lor propriu și al consătenilor de aici, sub conducerea profesorului Damaschin Marian.

Notar L.S.
Iosif Palatás

Primar
(ss) Indescifrabil

Arh. St. Sibiu, fond Astra, cota : jud. Timiș, nr. 2803/1922, f. 59.

10.

Subprefectul județului Timiș
Nr. 18.927/1922

Timișoara, 2 ianuarie 1922

Către

Astra - Cluj

Raportăm răspunsurile date din partea comunelor :

Comuna *Ghilad*. În comună, în toamna anului 1918, a fost revoluție, care s-a urzit de soldații reînțorși de pe cîmpul de luptă. A fost omorît notarul comunal.

Gardă națională s-a format sub conducerea lui Ioan Albu, inginer.

La adunarea mare din Alba Iulia, ținută la 1 decembrie 1918, au participat ca delegați ai comunei, aleși prin sfatul național local : dr. Ioan Roșu preot, Ioan Albu, Nicolae Pescariu și Gheorghe Nicolescu, locuitori în comuna Ghilad.

Comuna *Obad*. S-a format gardă națională.

La adunarea mare din Alba Iulia, ținută la 1 decembrie 1918, a participat Silvia Rasa.

Comuna *Stămora Română*. În toamna anului 1918, în comună a fost revoluție.

La adunarea din Alba Iulia a participat Cornel Chindea.

Comuna *Voiteg*. S-a înființat gardă națională, sub conducerea lui Alexandru Marta.

La adunarea mare din Alba Iulia a luat parte învățătorul Alexandru Țăran.

Comuna *Ciacova*. În anul 1918 s-a format gardă națională, sub conducerea fostului primpretor, dr. Hâmory Zoltán, gardă comună din români, germani, sirbi și maghiari.

Conducătorul la adunarea din Alba Iulia a fost senatorul Constantin Diminescu.

Comuna *Jebel*. În toamna anului 1918 a fost revoluție. Conducătorul și spiritul ei a fost Nicolae Icobescu.

Gardă națională a fost formată din țărani, sub conducerea primarului. La adunarea de la Alba Iulia au participat doi inși.

Subprefect L.S.
(ss) Indescifrabil

Arh. St. Sibiu, fond Astra, cota : jud. Timiș, nr. 2803/1922, f. 101—110.

11.

Primăria orașului Timișoara
Nr. 13.286/1922

Timișoara, 2 iunie 1922

Către

Astra din Sibiu

În timpul revoluției din 1918 s-a format gardă civilă pentru întreg orașul, sub conducerea d-lui dr. Coloman Iacobi.

În Timișoara s-a format consiliul național, sub conducerea dr. Aurel Cosma, care a dat directive pentru formarea și conducerea gărzilor naționale românești din provincie.

La adunarea din Alba Iulia, ținută la 1 decembrie 1918, au luat parte 40 persoane, la îndemnul și sub conducerea bărbaților mai însemnați, ca d-l dr. Aurel Cosma, Simion Giorgievici, dr. Justin Nemet și Lazăr Bain. Dintre participanți amintim : dr. Dimitrie Nistor primnotar, dr. Cornel Grofșoreanu avocat, sub conducerea d-lui dr. Gheorghe Popovici din Lugoj, Gheorghe Birăescu, consilier orășenesc, ca militar — Corneliu Bojinca cu voluntarii împreună, dr. Aurel Anuica avocat, dr. Iuliu Anghel. Ca delegați au participat : dr. Victor Mercea, ca deputat al circumscripției Buziaș, dr. Ștefan Pascu cu cetățenii din Comloșu Mare, dr. Cornel Albu avocat, Ioan Balint, George Despot, Ignățiu Stoia, Petru Teleu, Petru Șepțian, George Gabor și Aurel Cosma.

p. Primar L.S.
(ss) Indescifrabil

Primnotar
(ss) Indescifrabil

Arh. St. Sibiu, fond Astra, cota : jud. Timiș, nr. 852/1922, f. 12.

12.

Județul Torontal
Primăria comunei Pesac
Nr. 175/1922

Pesac, 10 noiembrie 1922

Domnului primpretor al plasei Grădiște

În toamna anului 1918 s-a format gardă națională, sub conducerea lui Gheorghe Selejan, student medicinist.

La adunarea mare de la Alba Iulia, ținută la 1 decembrie 1918, au participat, sub conducerea preotului Grigore Vermeșan, următorii : Efrem Brindea învățător, Cuzman Bogdan, Cuzman Bogdan al lui Ștefan și Andrei Anghel, economi, în baza unei hotărâri a sfatului național comunal, după îndrumările primite de la Sfatul Național Român Central. Pentru fapta aceasta, delegații Grigore Vermeșan preot și Efrem Brindea învățător au fost internați câte 2 luni de zile.

Secretar
Iacob Gatter

L.S.

Arh. St. Sibiu, fond Astra, cota : jud. Torontal, nr. 931/1921, f. 38.

„DARUL LIBERTĂȚII NE CHEAMĂ LA UNITATE”

Mesajul Prea Fericitului Patriarh Teoctist cu prilejul Zilei Naționale a României

Astăzi, la împlinirea a 72 de ani de la unirea Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei cu Patria mamă, moment crucial din istoria mult încercatului nostru popor, moment devenit după Revoluția din Decembrie 1989 Ziua Națională a României, sufletele noastre sînt pline de alese bucurii duhovnicești și de emoție sfîntă.

Dumnezeu ne-a arătat cu prisosință că nu ne-a părăsit niciodată. El a fost alături de strămoșii noștri de-a lungul zbuciumatei noastre istorii; a fost alături de noi în perioada de grea încercare a dictaturii comuniste și ateiste și este alături de noi și astăzi cînd ne bucurăm de marele Său dar al libertății. Acolo unde este Duhul lui Dumnezeu, acolo este libertatea, ne spune Sf. Scriptură (II Corinteni 3, 17), iar poporul în care numele lui Dumnezeu este chemat și slăvit, în ciuda oricăror încercări, nu poate fi supus pieirii.

Poporul român, încreștinat pe cînd se forma în istorie ca popor nou din daci și romani, a experimentat faptul că, atît darul libertății cit și al unității sale, se dobîndesc și se păstrează creștinește prin credință puternică în Dumnezeu, prin răbdare și jertfă. Drept aceea, sărbătoarea noastră națională este înțeleasă de către Biserica Ortodoxă — „Mama spirituală a poporului român” — ca binecuvîntat și deosebit prilej de a mulumi mai întîi lui Dumnezeu pentru toate darurile cu care El a înzestrat poporul român și pămîntul nostru strămoșesc; de a-I mulumi pentru toate; pentru bucurii și pentru încercări, dar mai ales pentru ajutorul pe care l-a simțit în momentele de grea cumpănă ale istoriei sale.

În această zi a întregirii neamului nostru, se cuvine să facem pomenire pentru toți eroii ce s-au jertfit de-a lungul veacurilor spre a apăra credința, ființa și întregirea neamului, adevărul și dreptatea, libertatea și unitatea națională a poporului nostru, integritatea pămîntului strămoșesc și identitatea noastră spirituală.

În dangăt de clopot să le împodobim mormintele și monumentele lor cu flori, rugăciuni și cu veșnica noastră recunoștință. De aceea, în toate bisericile și mănăstirile, ca și în toate instituțiile unde lucrează fiii și fiicele Bisericii noastre, se cuvine să aducem rugăciuni și cîntări de mulțumire lui Dumnezeu pentru toate binefacerile Sale.

În același timp însă, Sărbătoarea Națională este prilej deosebit de a implora pe Dumnezeu să reverse harul Său și iubirea Sa peste toți frații noștri români de pretutindeni și pentru locuitorii patriei noastre, indiferent de naționalitate și de credință religioasă, pentru ca împreună să locuim în pace și înțelegere, să sfîntim și să înfrumusețăm împreună toate plaiurile viețuirii noastre prin credință și cultură,

prin muncă și prosperitate. Cunoaștem din Sfânta Scriptură că Dumnezeu dăruiește oamenilor și popoarelor daruri diferite nu pentru a se respinge reciproc, a se uri și dezblina, ci pentru ca mulțimea darurilor diferite să fie bogăție comună a tuturor.

Unitatea noastră națională fiind nu numai o unitate între provincii, ci și o unitate în timp sau între generații, este mare nevoie acum ca tinerii noștri să cunoască credința și cultura poporului român, zestrea sa spirituală, care, în același timp, le dă identitatea între popoarele lumii și le asigură un izvor de inspirație creatoare într-un dialog binefăcător cu celelalte popoare ale Europei și ale lumii întregi. Este nevoie, așadar, să îngemănăm în școli și în toate instituțiile noastre credința și cultura, tradiția și înnoirea, cunoașterea specificului național cu deschiderea spre cultura altor popoare.

Bunul Dumnezeu să ne ajute ca fiecare Zi Națională să fie un popas spiritual în care să găsim împreună, ca popor, la toate acestea; să fie un urcuș spre a spori și mai mult atât darul libertății, cât și cel al unității naționale. Să ne rugăm cu credință și smerenie ca „Domnul și Dumnezeul nostru să fie cu noi, cum a fost cu părinții noștri, să nu ne lase pe noi, nici să ne părăsească, să îndrepte inimile noastre spre El, ca să umblăm în toate căile Lui și să păzim toate poruncile și legile Lui” (III Regi 8, 57—58).

Harul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu-Tatăl și împărtășirea Sfântului Duh să fie cu voi cu toți” (II Corinteni 13, 13). („Vestitorul Ortodoxiei Românești”, nr. 21—22/1990, p. 1).

SESIUNE A COMISIEI DE DIALOG ORTODOX-ANGLICAN

Între 10—17 septembrie 1990, la Toronto (Canada) s-a desfășurat sesiunea Comisiei Internaționale de dialog teologic ortodox-anglican.

Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de P. S. Episcop Nifon Ploieșteanul, Vicar patriarhal.

Dezbaterile au fost dedicate Sfintei Treimi, membrii anglicani și ortodocși contribuind cu șase lucrări paralele referitoare la cele trei subteme stabilite în cadrul sesiunii.

La sfârșitul lucrărilor a fost adoptată hotărârea de a se ajunge la un acord real, de a recomanda Bisericilor membre ale Comuniunii anglicane ca „Filioque” să nu mai fie inclus în viitoarele tipărituri liturgice.

DIALOG TEOLOGIC ORTODOX-REFORMAT

Cea de a doua întrunire a dialogului oficial dintre Biserica Ortodoxă și Alianța Mondială a Bisericilor Reformate a avut loc la Minsk, reședința Exarhatului Patriarhiei Moscovei din capitala R.S.S. Bielorusie, între 2—5 octombrie 1990. Cei 26 participanți, în frunte cu cei doi co-președinți: I. P. S. Mitropolit Panteleimon Rodopoulos de Tirolul și Serention (Patriarhia Ecumenică) și Pastorul Dr. Lukas Fischer (Alianța Reformată) au reprezentat, din partea ortodoxă, Patriarhiile Constantinopolului, Alexandriei, Antiohiei, Moscovei, României, Bulgariei precum și Bisericile

Ciprului, Greciei și Cehoslovaciei, iar din partea reformată Biserici din India, Germania, Marea Britanie, Elveția, Australia și Statele Unite ale Americii. Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de pr. prof. dr. Constantin Galeriu de la Institutul Teologic din București și diacon prof. dr. Aurel Jivi de la Institutul Teologic din Sibiu.

Continuându-se discuțiile pe tema Sfintei Treimi (începute în martie 1988 la prima întrunire din Elveția), a fost prezentat mai întâi un document de lucru intitulat „Spre un consens teologic în legătură cu doctrina despre Sfânta Treime”. Au urmat două referate intitulate „Învățătura biblică și patristică despre Sfânta Treime”, alcătuite de prof. dr. Chrysos Voulgaris (Grecia) și prof. dr. Christopher Kaiser (S.U.A.). Ambele referate au formulat concluzia potrivit căreia învățătura despre Sfânta Treime este conformă cu Sfânta Scriptură. Răspunsurile la cele două referate au fost alcătuite de I. P. S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei (răspuns citit în cadrul întrunirii de către unul din delegații români) și de prof. dr. Eric Osborn din Australia.

La tema „Sfânta Treime și cultul Bisericii” s-au prezentat cele două referate inclusiv răspunsurile. Cu toată înțelegerea diferită a cultului și a spiritualității în cele două tradiții, referatele și răspunsurile au subliniat prezența continuă a Cuvintului întrupat în experiența vie a Bisericii.

A fost evidențiat acordul care există între ortodocși și reformați privitor la învățătura despre Sfânta Treime și acceptarea Simbolului nîceo-constantinopolitan cu accentul său trinitar, recomandîndu-se ca acest simbol să fie păstrat în forma sa originală din 381.

S-a mai arătat că realitatea credinței în Sfânta Treime — a cărei taină nu poate fi cuprinsă de mintea omenească — este mai importantă decît terminologia teologică specifică. Tema raportului dintre natura dumnezeiască și energiile recreate urmează să fie abordată la una din întrunirile viitoare ale dialogului.

Fiecare zi a dialogului a început cu un serviciu religios în capela Exarhatului. În timpul șederii acolo delegații au vizitat cîteva biserici din oraș precum și mănăstirea „Adormirea Maicii Domnului” din Jirovița, unde funcționează din nou un seminar teologic pentru biserica din Bielorusia.

La 4 octombrie participanții la dialog au fost primiți de oficialitățile locale, după care I. P. S. Mitropolit Filaret al Minskului a oferit o recepție la sediul Exarhatului în cinstea participanților la dialog.

Intrunirea de dialog dintre Biserica Ortodoxă și Alianța Mondială a Bisericilor Reformate a oferit celor mai mulți dintre participanți posibilitatea de a asista la prăznuirea la 8 octombrie a Sfîntului Serghie de la mănăstirea „Sfînta Treime” din Zagorsk, la care a fost prezent S. Sa. Alexei II, Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii. („Telegraful Român” nr. 45—46/1 dec. 1990, p. 1).

CONSULTAȚIA REPREZENTANȚILOR UNOR BISERICI DIN ROMÂNIA ȘI UNGARIA

La inițiativa Conferinței Bisericilor Europene (C.B.E.) și în cooperare cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor (C.E.B.), a avut loc la Novi-Sad, între 5—6 noiembrie 1990, o consultație între reprezentanți ai unor Biserici din România și Ungaria.

Consultația a fost găzduită de către Consiliul Ecumenic al Bisericilor din Iugoslavia.

Din România au fost reprezentate: Biserica Ortodoxă Română, Biserica Evanghelică C. A., Biserica Evanghelică S. P. și Biserica Reformată.

Delegația Bisericii Ortodoxe Române a fost formată din I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului, P. S. Episcop Nifon Ploieșteanu, vicar patriarhal, pr. prof. Alexandru Moraru, rectorul Institutului teologic universitar din Cluj-Napoca și pr. prof. Dumitru Abrudan, prorectorul Institutului teologic universitar din Sibiu.

Biserica Evanghelică C. A. din România a fost reprezentată de Eminentă Sa Episcopul dr. Christoph Klein din Sibiu, Biserica Evanghelică S. P. de către pastorul Alexandru Feyer din Timișoara, iar Biserica Reformată de către Eminentă Sa Episcopul Kálmán Csaba din Cluj-Napoca și respectiv de pastorul Attila Kovacs, vicar episcopesc din Oradea.

Din Ungaria au participat reprezentanți ai Bisericii Evanghelice-Luterane, ai Bisericii Reformate și ai Uniunii baptiste ungare.

La deschiderea consfăturii, participanții au fost salutați de către I. P. S. Mitropolit Jovan din Novi-Sad (Biserica Ortodoxă Sîrbă), de către Eminentă Sa Episcopul Berdi al Bisericii Evanghelice C. A. din Iugoslavia și pastorul Horvan din partea Bisericii Metodiste.

Au fost prezenți observatori din partea Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Geneva și din partea Conferinței Bisericilor Europene.

În cadrul Studiului biblic, desfășurat în 5 noembrie 1990, rev. Adam Kuczma (C.E.B.) a prezentat o exegeză asupra textului de la II Corinteni 5, 17—20. Participanții, împărțiți apoi în trei grupe lingvistice (engleză-franceză; engleză; germană), au aprofundat textul, punând accentul pe necesitatea înnoirii raporturilor inter-umane, a înlăturării obstacolelor din calea bunei înțelegeri și cooperări.

Reunți în sesiunea plenară, participanții au prezentat viața, preocupările, provocările și posibilitățile Bisericilor lor în noul context european și național. Fără a fi ignorate gravele moșteniri ale trecutului regim totalitarist și comunist, care generează stări de tensiune și azi, discuțiile s-au purtat pe un ton irenic, avansându-se propuneri și preocupări vizând îmbunătățirea climatului interetnic și o mai strînsă colaborare între Bisericile și popoarele din cele două țări vecine.

S-a accentuat responsabilitatea creștină ce incumbă tuturor celor care îl mărturisesc pe Iisus Hristos ca Domn și Mîntuitor și se închină Treimii Sfinte și Nedespărțite față de pacea lumii și înlăptuirea dezideratului comun: o Europă unită, în care să primeze egalitatea, libertatea, dreptatea, prosperitatea și frățietatea.

În cea de-a doua zi a lucrărilor s-au purtat discuții asupra modalității colaborării mai eficiente a Bisericilor din cele două țări cu Conferința Bisericilor Europene și a pregătirii pentru cele două mari evenimente ecumenice ce vor avea loc: a VII-a Adunare Generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor din februarie 1991, la Canberra (Australia) și cea de a X-a Adunare Generală a Conferinței Bisericilor Europene de la Praga, din 1992.

A fost adoptată apoi o Declarație comună, și s-a expediat cîte o scrisoare cu conținut identic pentru președinții Ion Iliescu al României și Arpad Göncz al Ungariei, în care s-a exprimat speranța că vor fi încurajate și sprijinite eforturile pentru făurirea unei noi ere a responsabilității morale și renașterii spirituale în viața celor două popoare și în special pentru constituirea unei case comune europene.

Lucrările Consultației s-au încheiat printr-o slujbă ecumenică oficiată în biserica unei parohii ortodoxe din apropiere de Novi-Sad. („Telegraful Român”, nr. 43—44/15 noiembrie 1990, p. 1).

MANIFESTARE ECUMENISTĂ LA TIMIȘOARA

Municipiul Timișoara a găzduit în zilele 15—16 decembrie 1990 o întâlnire ecumenică, așezată sub genericul „Împăciuire și colaborare etnico-confesională”. Desfășurată la inițiativa Rev. László Tőkés, episcopul reformat din Oradea, la întâlnire au participat mai mulți invitați reprezentând Biserici din Europa centrală și de răsărit, precum și reprezentanți ai Bisericilor și confesiunilor din Timișoara și alte orașe ale României.

Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului, care, în cadrul dezbaterilor, a expus pe larg poziția irenică existentă în tradiția Bisericii noastre și eforturile ei constante pentru reconciliere și restabilirea unității creștine, în cadrul Mișcării ecumenice, atât pe plan internațional cât și pe plan local.

Participanții au adoptat un apel pentru adâncirea colaborării etnice și confesionale în această parte a Europei.

La sfârșitul lucrărilor simpozionului, în onoarea oaspetilor, I. P. S. Mitropolit Nicolae a oferit o recepție la reședința mitropolitană din Timișoara.

DELEGAȚII AI SOCIETĂȚILOR BIBLICE UNITE LA BUCUREȘTI

La invitația Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, între 12—15 noiembrie 1990, dr. Hans Florin, secretarul european al Societăților Biblice Unite (S.B.U.) și pastorul Manuel Jimbachian, coordonator al Comitetului de traducători pentru Europa al S.B.U., au efectuat o vizită la București.

Oaspeții au vizitat Editura și tipografia Institutului Biblic și au dezbătut cu omologii români probleme privind extinderea colaborării pe anul 1991, afirmându-și sprijinul în vederea retipăririi Bibliei în limba română și pentru dotarea tipografiei cu tehnică modernă de mare randament.

În preajma plecării din țară, oaspeții au fost primiți de P. F. Patriarh Teoctist al Bisericii Ortodoxe Române. Cu acest prilej au fost evocate momentele mai importante ale colaborării dintre Patriarhia Română și S.B.U., ce datează de peste două decenii, cu realizările remarcabile în domeniul tipăririi Sfintei Scripturi în România în acești ani. Oaspeții au elogiât implicarea decisivă a Prea Fericitului Patriarh Teoctist în realizarea epocală privind retipărirea jubiliară a Bibliei de la București din 1688, ca act de cultură biblică și națională.

P. F. Patriarh Teoctist a apreciat după cuviință sprijinul prețios acordat cu generozitate și în permanență de S. B. U., pentru realizarea importantelor teluri ale Institutului Biblic, între care la loc de frunte se numără editarea, tipărirea și difuzarea Sfintei Scripturi în mediul credincioșilor Bisericii noastre dreptmăritoare.

INTRUNIRE INTERNAȚIONALĂ PENTRU PACE

I. P. S. Arhiepiscop Adrian al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală și P. C. Părinte Mihai Drigă, al parohiei ortodoxe române din Bari au reprezentat Biserica Ortodoxă Română la cea de a 4-a întâlnire mondială a organizației „Oameni și Religii”, care s-a desfășurat la Bari între 25—29 septembrie 1990.

Întâlnirea, la care au participat reprezentanți ai marilor religii și confesiuni creștine și necreștine, s-a desfășurat sub genericul „Oameni și religii — o urare de pace”.

Au avut loc o serie de lucrări prin care a fost exprimată dorința tuturor oamenilor de a trăi în pace. În acest sens, la sfârșitul întâlnirii a fost semnat un „Apel pentru pace”.

În timpul șederii la Bari, I. P. S. Arhiepiscop Adrian a vizitat unele spitale din localitate unde se află sub îngrijire medicală unii dintre răniții Revoluției române din decembrie 1989.

INTRUNIRE ECUMENICĂ

La invitația Secretariatului F. M. S. C. la Antwerpen, Belgia, între 12—16 noiembrie s-a desfășurat întrunirea Comitetului de pregătire a viitoarei Conferințe a capelanilor universitari din Europa.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat pr. Vasile Gordon asistent la Institutul teologic universitar București, membru al Comitetului de pregătire.

Au fost discutate probleme organizatorice ale viitoarei întruniri a Conferinței capelanilor universitari din Europa, care se va desfășura în anul 1991.

INTRUNIRE CCEE/CBE — COMITETUL „ISLAMUL ÎN EUROPA”

Între 14—16 iunie 1990, la Leningrad, și-a desfășurat lucrările Comitetul „Islamul în Europa” organizat de Conferințele Episcopale Romano-Catolice din Europa și Conferința Bisericilor Europene.

Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de pr. prof. Alexandru Stan de la Institutul Teologic Universitar din București și pr. Vergil Vilcu de la parohia ortodoxă română din Geneva.

Lucrările Comitetului s-au desfășurat în ședințe plene și în trei grupe de lucru: istorie, morală și misiune. În cadrul lucrărilor s-a constatat că prezența islamului în Europa nu este dublată de o înviorare a credinței creștine printre musulmani. S-a relevat de asemenea, necesitatea promovării contactelor și a formării unor „puncte de legătură” între creștinism și islamism, la care să contribuie în mod efectiv Bisericile Ortodoxe de limbă arabă.

BISERICA ORTODOXĂ : IMPLICAȚII MISIONARE

Potrivit învățăturii ortodoxe, Biserica, în ansamblul manifestărilor și structurii ei, este definită drept comuniunea oamenilor cu Dumnezeu. Această comuniune însă comportă, structural, două dimensiuni: verticalitatea și orizontalitatea — ambele proiectate spațial-cosmic. În contextul acestui ansamblu, al dimensiunilor crucii, părintele Dumitru Stăniloae definește Biserica astfel: extensiunea în timp și spațiu prin credincioși a trupului pnevmatizat (spiritualizat) al lui Iisus Hristos.

Așadar, structura de susținere a Bisericii vizează dimensiuni cosmice. Cosmosul înșus, privind astfel lucrurile, este o Biserică uriașă în care întreaga făptură liturghisește (cf. Nicolae Cabasila, cf. Maxim Mărturisitorul). Această deschidere de vedere și înțelegere a unei realități de ordin spiritual este, într-un sens intim, proprie gândirii ortodoxe. Cel puțin începând cu Sf. Maxim Mărturisitorul, viziunea cosmică din spiritualitatea ortodoxă primește, pas cu pas, mai adânc, noi conotații, nuanțe și semnificații. În acest sens, Teologia ortodoxă este o teologie a esențelor și nu a juridismului sau glacialului rațional (caracteristici ale Teologiei apusene). Nu este însă, în exclusivitate partasă afectului, trăirii sentimentului divin. Ea face apel la simțirea (kardia), dar și la mintea (nous) și puterea de reflexiune (logismós) ale omului. Având în centrul atenției aceste elemente cu destinație „sine qua non” pentru desăvârșirea ființei umane, această teologie urmărește transformarea până la îndumnezeire (theosis) a omului. La rîndul său, omul, capătă semnificațiile spirituale ale unei Biserici în miniatură. Și aici se poate face corelația dintre Biserică și cosmos. Căci cu mult înaintea mecanicii cerești a lui Kepler, care ține să demonstreze că omul este în fapt imaginea reflectată a Marelui cosmos, Sf. Maxim afirmă că omul este un micro-cosmos.

În lumea creștină de azi, aceste dimensiuni ale gândirii ortodoxe se fac tot mai auzite. Teologi apuseni (de pildă, Oliver Clement) se apleacă cu tot mai multă luare aminte asupra adîncimilor de sens și esență pe care le trăiește spiritualitatea ortodoxă.

O altă caracteristică, ce dimensionează fizionomia spirituală a gândirii ortodoxe, este reprezentată prin legătura organică dintre Sfînta Tradiție și cuvîntul revelat de Dumnezeu în Sfînta Scriptură. În autenticul gândirii ortodoxe, cea dintîi nu este confundată cu tradiționalismul opac nici cu pietismul ieftin (care, din nefericire, mai amenință înțelegerea și receptarea autenticului duh creștin), iar cea din urmă nu este singura prismă (Sola Scriptura) prin care adevărul revelat transpare. Tradiția face Biserica. Dar Biserica are ca temelie Cuvîntul. Adevărata spiritualitate ortodoxă n-a apelat niciodată la Tradiție ca la o normă exhaustivă care s-ar impune imperativ. Sfînta Tradiție nu este un imperativ nici sacramental, nici juridic.

Aşa se explică capacitatea de disponibilitate misionară exprimată prin indigenizare — adică acea capacitate de adaptare la diferite contexte sociale, culturale, etnice. Este vorba, altfel spus, despre un real „instinct”, psiho-pedagogic.

În acest sens Biserica Ortodoxă a preluat practica Sfinţilor Apostoli. Sf. Apostol Pavel, bunăoară, s-a adaptat mentalităţii greceşti a Areopagului. Şi toţi ceilalţi apostoli au dat dovadă de tact, răbdare, perseverenţă, putere de introspecţie, dar şi de situare în punctul de vedere al celuilalt — virtuţi indispensabile psihologiei misionare.

Mai nou, avem la îndemână îndrumările mitropolitului Ioan Veniaminovici care a propovăduit cuvîntul Evangheliei în Alaska. Printre altele el spune: misionarul să se arate de la început doritor de bine şi interesat de problemele păstoriţilor săi; să fie modest şi răbdător; să aibe tactul şi răbdarea de a asculta orice om îl solicită; să-şi instruiască serios păstoriţii, dar cu înţelegere şi calm: cei ce refuză Botezul să nu fie trataţi cu ameninţări sau altele asemenea şi să nu li se interzică să participe la slujbele religioase dacă ei, totuşi, doresc aceasta; misionarul trebuie să aibă înţelegere pentru obiceiurile şi tradiţiile care definesc spiritualitatea poporului respectiv. Să nu încerce să le desfiinţeze şi să nu se opună lor, atîta vreme cît ele nu contravin principiilor şi moralităţii creştine.

Tot astfel sînt propuse îndrumările Sfinţilor Părinţi — din Răsărit şi Apus. Fericitul Augustin, de pildă, sfătuieşte a se ţine seama de obiceiurile şi tradiţiile indigenilor. Aşisderea, Sf. Ioan Gură de Aur.

Referitor la Sfintele Taine în general, ele sînt legate organic de rolul şi semnificaţiile cuvîntului. Cuvîntul însuşi este taină. El este „sunet şi sens sau sunet umplut de sens” (cf. D. Stăniloae, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. III, Bucureşti, 1978, p. 10). Prin sonoritate, cuvîntul exprimă semnificaţiile gîndului. Iar în această simbioză indestructibilă rezidă taina.

Referindu-se la Sfînta Împărtăşanie, Cezar de Arles, în *Omilia* 78, paragraful 2, ţine să sublinieze legătura intimă dintre cuvînt şi sacramentul pe care îl manifestă gestul liturgic. Iar Sf. Ioan Gură de Aur remarcă faptul că harul divin se pogoară asupra noastră şi prin cuvîntul cîntat în cîntările liturgice sau citit în lecturile biblice, care se îmbină armonice cu întreaga gestică rituală.

În lumina celor arătate, cea dintîi datorie a preotului misionar (şi într-un fel sau altul, fiecare preot este sau ar trebui să fie un misionar, indiferent de locul unde îşi desfăşoară activitatea pastorală) — spre a se putea păstra în integritatea tradiţiei apostolice, ce se cere permanent reactualizată — implică unele elemente, le-am zice, definitorii.

1. Conştiinţa ortodoxă, integrată în spaţialitatea dimensiunilor cosmice, trebuie să se reflecte viu în conştiinţa individuală a preotului — ca autentic trăitor creştin. La baza acestui fapt stau următoarele elemente: a) pregătirea teoretică solidă, deschisă spre problematica existenţei umane în secolul XX. Aceasta, desigur, nu răspunde unui enciclopedism (sau erudism) pur informaţional. Extinderea spre o arie cît mai vastă de domenii, problematici socio-culturale, studiul intens îmbinat cu rugăciunea simţită, sinceritatea şi cunoaşterea de şine — toate acestea constituie una din pietrele de temelie a misionarismului; b) preotul, în baza unei solide pregătiri teoretice, poate şi trebuie să urmărească noi şi noi sensuri ale cuvîntului Evangheliei. Evanghelia trebuie să trăiască azi, în secolul XX. Căci, Însuşi Hristos ne spune: „Eu cu voi sînt pînă la sfîrşitul veacurilor”.

lar, pe de altă parte, posibilitatea de reactualizare a cuvintului sfânt constă în capacitatea de dăruire, înțelegere și, nu în ultimul rând, în capacitatea de auto-educare a preotului.

Rezumându-ne la aceste concluzii, încheiem prin cuvintele unuia dintre marii psihiatri francezi, Axel Munthe: „Nu dăruiești nimic oamenilor dacă nu te dăruiești pe tine”. Misionarul se poate dărui numai după ce s-a lucrat, s-a autoeducat pe sine. Într-un cuvânt, care ține și azi să respecte un adevăr socratic, numai după ce *s-a cunoscut pe sine*. Altfel necunoscându-se, darul său va fi gol de orice conținut.

CEZAR STERPU

VIAȚA BISERICESCA ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI BANATULUI

ARHIEPISCOPIA TIMIȘOAREI ȘI CARANSEBEȘULUI

CEL DINTII CRACIUN SARBĂTORIT ÎN LIBERTATE

După festivitățile prilejuite de marcarea celui dintii an de la victoria epocalei Revoluții românești din decembrie 1989, a urmat praznicul Crăciunului, sărbătorit pentru prima oară în mod oficial pe meleagurile românești în ultimele peste patru decenii. Creștinii de toate naționalitățile și confesiunile, de toate vârstele și preocupările au întâmpinat această luminoasă sărbătoare cu o bucurie aproape nefirească, unică în felul ei, dar explicabilă prin prisma interdicțiilor, vexațiilor și intoleranței dictaturii ateiste cu care s-au confruntat de la sfârșitul celui de al doilea război mondial, dictatură ce urmărise până și suprimarea sensibilității religioase.

În acest cadru general de libertate și pietate ce anticipase sărbătoarea Crăciunului, credincioșii de pe meleagurile eparhiei și-au putut exprima evlaviază și atașamentul față de Biserica noastră dreptmăritoare prin intensificarea participării lor și pregătirii spirituale nu numai în timpul serviciilor religioase, ci și prin intermediul lecturilor religioase, grație cărților editate în ultimul an, în tiraje îmbunătățite substanțial comparativ cu anii precedenți. Numeroasele coruri parohiale, formații ale elevilor, studenților și ale „Oastei Domnului” și-au adus contribuția, pe măsura apropierii sărbătorii, la adâncirea atmosferei de pietate, prin concertele de colinde pe care le-au prezentat în fața tuturor credincioșilor. Apoi, în zilele Crăciunului, lăcașurile de închinare au devenit cu adevărat necăpătoare pentru mulțimea celor prezenți, doritori să se roage fără teamă și restricție, să sărbătorească și să trăiască atmosfera Nașterii minunate din ieslea Betleemului, să participe la sfintele liturghii oficiate de preoți și să asculte pastorală trimisă de Întistătătorul eparhiei.

La vecernia din duminică din 23 decembrie 1990, în prezența Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae, parohia Timișoara IV i-a găzduit pe copiii tuturor școlilor de pe raza acesteia, însoțiți de cadre didactice și părinți. Elevii au intonat colinde, cîntece de stea, au recitat poezii religioase, impresionîndu-i pe toți cei prezenți. La sfîrșit, după datina străbună, Întistătătorul eparhiei le-a împărțit daruri.

În ajunul Nașterii Domnului, la reședința mitropolitană, I. P. S. Mitropolit Nicolae, înconjurat de colaboratori apropiați, a primit numeroase grupuri de colindători — coruri de elevi și studenți, coruri parohiale din Timișoara și alte localități, corul cadrelor didactice de la Seminarul teologic din Caransebeș cu soțiile lor — cărora le-a adresat calde urări de Crăciun.

Catedrala mitropolitană din Timișoara, îmbrăcată în veșmînt de sărbătoare, a găzduit sfința liturghie arhierescă din cea dintîi zi a praznicului Crăciunului, oficiată de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae, înconjurat de un impunător sobor de preoți și diaconi. Mulțimea credincioșilor a umplut pînă la refuz naosul celui dintîi lăcaș de închinare al eparhiei, urmărind cu profundă pietate desfășurarea serviciului divin, la care și-au adus contribuția prin intonarea omofonă a numeroase imnuri ale Bisericii noastre dreptmăritoare, a numeroase colinde și prin împărtășirea cu Sfintele Taine.

La timpul potrivit, Întîistătătorul eparhiei a rostit un ziditor și emoționant cuvînt de învățătură privind semnificația întrupării lui Dumnezeu-Fiul, pentru creștinii din toate timpurile, cu îndatoririle ce revin celor din zilele noastre.

Sărbătoarea Crăciunului a continuat la reședința mitropolitană, unde I. P. S. Mitropolit Nicolae a oferit tradiționala recepție. Pentru prima oară în istoria acestor decenii, au fost prezenți reprezentanți de frunte ai municipalității și conducerii județului, ofițeri superiori, oameni de cultură și artă, cadre didactice din învățămîntul superior și mediu, ce s-au alăturat slujitorilor celorlalte culte religioase și numeroșilor credincioși. Și tot pentru prima oară, toți cei prezenți au putut audia un minunat concert de colinde prezentat de corul cadrelor militare, în afara celui prezentat de corul catedral. S-au rostit toasturi aducînd mulțumiri lui Dumnezeu pentru binecuvîntarea revărsată asupra tuturor fiilor meleagurilor românești de a trăi aceste clipe minunate și de a putea sărbători primul Crăciun cu adevărat liber, evocîndu-se memoria neștearsă a martirilor Revoluției din decembrie 1989.

ZILE DE COMEMORARE ALE MARTIRILOR TIMIȘOAREI

În zilele de 16—21 decembrie 1990, municipiul martir al Banatului a găzduit ample manifestări comemorative închinare cinstirii eroilor martiri ai Timișoarei, la împlinirea unui an de la izbucnirea epocalei Revoluții românești în acest oraș. Programul comemorărilor, alcătuit cu minuție, a cuprins adunări solemne, pelerinaje și servicii religioase de pomenire la cimitire și în locurile în care eroii martiri au căzut pradă gloanțelor ucigașe.

În dimineața zilei de 17 decembrie, zi de doliu a tuturor timișorenilor, — zi în care, în cursul anului precedent, cădeau primele victime, intrînd în istorie ca primii martiri ai Revoluției — a fost oficiată sfințirea pietrei fundamentale a „Bisericii Martirilor” din Calea Girocului, așezată sub patronajul postum al eroilor Revoluției.

După oficierea serviciului religios, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae, împreună cu preoții și credincioșii parohiei Timișoara III, au pornit pe jos spre centrul orașului, intersectîndu-și drumul cu popasuri ale pioșeniei la locurile unde au căzut jertfă numeroși dintre eroii martiri. Între timp, alte grupuri de locuitori ai municipiului, reprezentanții Prefecturii, Primăriei și Garnizoanei, credincioși ai Bisericii noastre însoțiți de preoții lor, s-au îndreptat și ei spre centrul municipiului, unde, la crucea din fața catedralei mitropolitane, I.P.S. Mitropolit

Nicolae, asistat de preoții catedralei, a oficiat o slujbă de pomenire a martirilor Timișoarei. După ampla cuvîntare rostită de Întîistătătorul eparhiei, în care a evocat sensul jertfei eroice a tuturor celor căzuți în Revoluție, au urmat alocuțiunile reprezentanților celorlalte culte religioase, între care cea rostită de Rev. Lazlo Tökes, episcop reformat din Oradea, de numele căruia este legată scînteia Revoluției de la Timișoara.

Cortegiul imens al locuitorilor municipiului s-a îndreptat apoi în liniște spre cimitirul din Calea Lipovei, unde I.P.S. Mitropolit Nicolae, înconjurat de un impunător sobor de clerici, a oficiat serviciul religios de pomenire și sfințire a capelei și a monumentului ridicat prin grija personală a d-lui prefect Florentin Cirpanu care a dezvelit acest monument închinat Revoluției și a rostit o emoționantă cuvîntare de evocare a jertfei martirilor.

În după amiaza zilei de 18 decembrie, în pridvorul catedralei, I.P.S. Mitropolit Nicolae a oficiat rînduiala de pomenire a tinerilor căzuți în zona acestuia și în municipiul erou, serviciul religios fiind urmat de cuvîntări comemorative, de recitaluri corale prezentate alternativ de corul Seminarului teologic din Caransebeș și respectiv de cel al liceului „Logos” din Timișoara.

Comemorarea eroilor martiri ai Timișoarei, la împlinirea celui dintîi an de la declanșarea și victoria Revoluției din decembrie 1989, a fost un profund omagiu de recunoștință perenă, adus cu sobrietate, într-o durere mută dar și în armonie, de toți locuitorii celui dintîi oraș erou al României. Cu prilejul acestor zile, Asociația cioplitorilor în granit din Vosgieux (Franța) a donat o placă comemorativă, spre a immortaliza eroismul și sacrificiul tinerilor căzuți în preajma catedralei. Așezată pe zidul catedralei, la intrarea principală, ea poartă inscripția: „În memoria copiilor români căzuți pentru libere”.

SESIUNEA NOII ADUNĂRI EPARHIALE

În ziua de 6 decembrie 1990, sala de festivități a Centrului eparhial a găzduit lucrările Adunării Eparhiale, întrunită în prima ei sesiune ordinară de lucru, după cea de constituire, convocată de Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae, în calitate de președinte al Adunării Eparhiale, în conformitate cu Statutul Bisericii Ortodoxe Române. Au fost prezenți majoritatea absolută a membrilor celui mai înalt for deliberativ al eparhiei, cărora s-au adăugat personalul cu atribuții de răspundere la Centrul eparhial, toți protopopii și numeroși invitați.

Lucrările au fost precedate de oficierea serviciului religios al Te-Deumului la paraclisul reședinței mitropolitane, după care I.P.S. Mitropolit Nicolae a deschis cea dintîi ședință plenară, rostind o cuvîntare inaugurală în care a subliniat rolul Adunării Eparhiale de a evalua atît aspectele pozitive cît și cele negative ale activității bisericești desfășurate în ultimul timp. „Revoluția românească din decembrie 1989 este un adevărat moment de răscruce în viața țării și a Bisericii noastre — a accentuat I.P.S. Sa. Răstimpul de după cel de al doilea război mondial a fost de greutăți de toate felurile, materiale și morale. Încercăm să lecuim rănile rămase de pe urma unor ani lungi de nedreptăți, împilări, totalitarism, ateism și comunism. Rănile

sînt și multe și adînci, iar intrarea într-o nouă perioadă de mai multă lumină, dreptate și libertate nu se face ușor. Începutul de viață făcut în decembrie presupune să ne amintim de jertfa eroilor martiri. Să ne îndreptăm cugetul cu pioșenie spre cei ce și-au dăruit viața, pentru ca noi să avem viață" — a spus I.P.S. Sa.

La propunerea înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae, Adunarea Eparhială a păstrat apoi un moment de reculegere în memoria eroilor Revoluției românești, precum și în amintirea clericilor și credincioșilor trecuți la cele veșnice în răstimpul ce a trecut de la precedenta sesiune.

După desemnarea celor trei secretari ai sesiunii și apelul nominal din care a rezultat prezența majorității membrilor, P.On. Părinte Ilie Maier, vicar administrativ, a prezentat raportul general de activitate al Consiliului Arhiepiscopesc, în care au fost expuse și analizate în detaliu toate aspectele activității desfășurate în cele trei compartimente al vieții bisericești. În partea incipientă — după ce a aruncat o privire retrospectivă asupra condițiilor vitrege în care Biserica noastră a reușit să-și desfășoare activitate în deceniile precedente, căutînd să-și salveze identitatea și tezaurul credinței și să mențină flacăra ei în mediul credincioșilor — vorbitorul a arătat că după victoria Revoluției, prin jertfa tinerilor care și-au exprimat credința atît de impresionant, Biserica își poate desfășura nestingherit activitatea, dar se găsește și în fața unor probleme ce reclamă o grabnică rezolvare. Sfințul Sinod a adus importante hotărîri privind exigențele presupuse de înnoirea și fortificarea vieții bisericești, de reintrarea Bisericii în societate, în care pînă acum a fost izolată și ironizată, pentru ca din perspectiva acestor hotărîri să se analizeze și să se stabilească jaloanele activității viitoare.

Raportul analitico-sintetic a evidențiat că pe plan *administrativ-bisericesc* s-au depus strădanii pentru reșezarea întregii activități pe făgașul unei autentice slujiri creștine, pentru o cît mai corespunzătoare activitate liturgică, pastorală și învățătoarească. Momente importante au fost vizitele canonice, sfințirile și binecuvîntările de biserici efectuate de Chiriarhul eparhiei, alegerea noilor organe de conducere colectivă, a protopopilor, fără ingerința forurilor de stat, precum și instalarea la 4 martie a.c., în funcția de Episcop vicar, a Prea Sfințitului dr. Daniel Ciobotea, devenit ulterior Mitropolit al Moldovei și Bucovinei. Majoritatea preoților și-au împlinit conștiințios îndatoririle, arătînd sporit zel pastoral iar reînființarea asociațiilor „Oastea Domnului”, „Ligii tineretului ortodox”, a „Asociației studenților ortodocși” și a „Societății femeilor ortodoxe din România” reflectă o nouă contribuție, deosebit de benefică, a credincioșilor la înviorarea vieții bisericești, la cultivarea sentimentului religios și a spiritualității ortodoxe. Totuși, s-a remarcat cu îngrijorare că în multe părți viața bisericească a fost tulburată, uneori grav, din pricina propagandei prozelitiste neoprotestante, a campaniilor de evanghelizare desfășurate cu insistență vizînd acapărarea de noi adherenți din sînul credincioșilor Bisericii noastre. În ciuda acestor aspecte negative, activitatea misionară a Bisericii a căpătat o importantă pondere, fiind apreciată în diferite medii sociale. În legătură canonică cu Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului se află și parohiile din cadrul Vicariatului ortodox român din Vîrșet — Iugoslavia, grupate în trei protopopiate, I.P.S. Mitropolit Nicolae efectuînd vizite canonice unora dintre acestea și acordîndu-le sprijinul solicitat. Un spor remarcabil au cunoscut în acest an și cele patru așezăminte mănăstirești din cuprinsul eparhiei, prin creșterea numărului personalului monahal și importante realizări gospodărești.

Activitatea desfășurată în cadrul secției culturale a cunoscut un spor calitativ, grație libertății dobândite și strădaniei de a împlini nevoile resimțite după mulți ani de restricții. Revenirea la tradiția Bisericii de a se preda religia în școală a fost marcată, pe planul eparhiei, de editarea unui Catehism și a cărților de religie pentru primele clase, imprimate într-un tiraj de excepție (50.000 exemplare). Există încă numeroase neajunsuri în acest domeniu, ca în orice pionierat, dar această lucrare de mare importanță pentru Biserică nu va întârzia să dea roadele așteptate. O atenție sporită a fost acordată pregătirii viitorilor clerici ai eparhiei, al căror număr a crescut simțitor, în funcție de necesitățile reale ale Bisericii și nu de restricțiile impuse de vechiul regim totalitarist. Începând cu actualul an școlar, seminariile teologice au fost transformate în seminarii liceale de cinci ani și echivalente liceelor din rețeaua învățământului de stat. În acest context, strădaniile depuse la Seminarul teologic din Caransebeș au adus un suflu nou în școală, concretizat și prin remarcabile realizări pe plan administrativ-gospodăresc care au schimbat radical înfățișarea școlii, existând și perspectiva construirii unei noi clădiri cu alte săli de clasă și dormitoare confortabile. Funcționează, de asemenea, pe lângă Seminar și o Școală de cântăreți bisericești de doi ani. Activitatea editorială și tipografică a primit noi valențe, fiind reorientată în direcția satisfacerii nevoilor de carte religioasă, puternic resimțită după îndelungata perioadă de restricții. Au fost tipărite o „Carte de rugăciuni” într-un tiraj total de 60.000 exemplare; „Catehismul” în 20.000 exemplare; „Crezul creștin” în 20.000 exemplare; „Quo Vadis” în 5.000 exemplare; revista Mitropoliei, „Altarul Banatului”, foaia religioasă „Învieră” și alte titluri. Monumentelor istorice li s-a acordat o sporită atenție pentru păstrarea și conservarea lor, iar depozitele ce adăpostesc bunuri de patrimoniu cultural au fost valorificate corespunzător. A fost contractat cu studiul „Alexandru Sahia” realizarea a două filme documentar-artistice de scurt metraj, cel dintâi așezat sub genericul „Biserica bănățeană de-a lungul vremii” iar cel de al doilea privind bunurile de patrimoniu din colecțiile de artă de la Timișoara, Reșița și Lugoj. Implicarea Bisericii în viața socială se reflectă și în colaborarea Centrului eparhial la realizarea emisiunilor religioase de radio și a unor rubrici religioase în cotidiene de mare tiraj ce apar în aria eparhiei. De asemenea, numeroasele ajutoare primite din străinătate, distribuite orfelinatelor, azilelor de bătrâni și credincioșilor aflați în nevoie, vizitele efectuate la spitale și asistența religioasă și materială acordată celor bolnavi prin intermediul filialei asociației „Christiana” și a societății de caritate „Banatul” (Reșița) reflectă prezența vie și reală a Bisericii în viața societății românești.

Sub aspect economic, s-au depus strădanii sporite pentru a păstra și asigura la un nivel corespunzător baza economică a Centrului eparhial și a tuturor unităților subordonate. Au fost finalizate lucrările de zidire ale bisericii din Pișchia și ale capelei din Timișoara-Ronaț; s-au deschis șantiere de lucru la Variaș și Gelu, iar la mănăstirea Timișeni, paraclisul Călugăra, Seminarul teologic din Caransebeș și protopopiatul Făget au fost continuate lucrările de amenajare și construcție. Au fost reparate 33 biserici, alte 11 au fost pictate; au fost reparate 17 case parohiale și alte trei achiziționate recent. S-au făcut demersurile necesare pentru construirea a numeroase noi lăcașuri de închinare în diferite localități ale eparhiei, a căror necesitate a fost mereu resimțită de credincioși, dar care pînă acum n-au putut fi înălțate datorită restricțiilor impuse de vechiul regim comunist ateu. Au fost

acordate numeroase ajutoare unor credincioși avizați la acestea, văduve de preoți și răniți din timpul Revoluției din decembrie 1989, eparhia contribuind cu importante sume la Fondul solidarității creștine și la contul „Libertatea”. Se impune însă o deosebită grijă în administrarea și gestionarea fondurilor bănești din partea tuturor factorilor responsabili, în noile condiții ale trecerii țării la economia de piață și respectiv a liberalizării prețurilor care vor afecta realizarea unor obiective în viitorul apropiat.

În încheiere, raportul general al Consiliului Eparhial a reliefat că rezultatele pozitive obținute în toate sectoarele de activitate se datoresc strădaniilor preoților și credincioșilor eparhiei, exprimând sentimente de devotament și recunoștință către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, precum și calde aprecieri adresate tuturor celor care au contribuit la înfăptuirile din acest an.

Lucrările Adunării Eparhiale au continuat apoi pe cele patru comisii, cărora li s-au repartizat rapoartele de activitate ale secțiilor, spre a le dezbate în detaliu și a elabora proiecte de hotărâri privind activitatea de viitor.

În cea de a doua ședință plenară, Adunarea Eparhială a ascultat proiectele elaborate în cadrul comisiilor, cărora membrii și invitații prezenți le-au adus completări și îmbunătățiri. Rapoartele secțiilor — administrativ-bisericească, culturală, economică și de organizare — validare — au fost prezentate consecutiv de pr. Ioan Pociump, dl. prof. Gheorghe Lupescu, dl. avocat Traian Vinchici și dl. judecător Gheorghe Ciulei. La dezbaterile lor au luat cuvântul: dl. avocat Gheorghe Arjoca, dl. prof. Simion Vornic, pr. Ioan Gașpar, pr. Mihai Pop, dl. ing. Gheorghe Jurcău, pr. prof. dr. Nicolae Neaga, pr. Ion Albu, pr. prof. Nicolae Belean, dl. prof. Petru Clitan, dl. arhitect Sorin Moldovan și pr. Gheorghe Sutac. S-au formulat aprecieri și s-au făcut propuneri privind continuarea primenirii vieții bisericești, îmbunătățirea educației religioase în învățământul elementar și mediu, întărirea dreptei credințe și prevenirea manifestărilor centrifugale, înființarea unor parohii și reclasificarea altora în funcție de exigențele vieții bisericești și mutațiile intervenite în societatea românească.

La sfârșitul dezbaterilor, Adunarea Eparhială a adoptat hotărâri corespunzătoare, devenind acte normative ce vor jalona activitatea eparhiei în cursul anului viitor.

Exprimând profunde mulțumiri membrilor Adunării Eparhiale și tuturor invitaților pentru contribuția adusă la desfășurarea lucrărilor, prin sugestiile, propunerile și hotărârile adoptate, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae a declarat închisă sesiunea Adunării, invocând ajutorul lui Dumnezeu în întreaga lucrare bisericească ce ne stă în față. Dejunul oficial oferit tuturor participanților de înfrățitorul eparhiei a încheiat această frumoasă zi de bilanț și perspective.

VIZITA CANONICĂ LA CARANSEBEȘ

Pentru credincioșii orașului Caransebeș, cea de a doua zi a praznicului Nașterii Domnului constituie în fiecare an un moment de elevată trăire și bucurie duhovnicească, prilejuită de prezența Înfrățitorului eparhiei în mijlocul lor. În acest an — cel dintâi al libertății noastre, grație victoriei Revoluției din decembrie

1989 — bucuria lor a fost cu atât mai vie cu cât își puteau manifesta fără teamă și restricții întregul atașament față de Biserica noastră dreptmăritoare.

În această atmosferă sărbătorească, ce a marcat aceste zile, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae a descins în mijlocul locuitorilor orașului, însoțit de P. On. Arhidiacon Ioan Botău. Un numeros sobor de preoți — din care au făcut parte P. On. Părinte Ioan Nicola, protopopul Caransebeșului și cadre didactice ale Seminarului teologic — au ieșit în întâmpinarea Chiriarhului, la intrarea în catedrala purtând hramul „Sf. Mare Mucenic Gheorghe”.

Inconjurat de acest impunător sobor slujitor, I.P.S. Mitropolit Nicolae a oficiat apoi sfânta liturghie arhierescă, în prezența unei mari mulțimi de credincioși care au contribuit la frumusețea momentului liturgic prin cântarea omofonă ce a intersectat imnurile intonate de corul mixt al catedralei, dirijat de dl. prof. Gheorghe Dobreanu. La timpul potrivit, numeroși dintre ei au fost împărtășiți cu Sfintele Taine de către însuși Întâistătorul eparhiei.

Toți cei prezenți au ascultat cu aceeași atenție cuvîntul de învățătură în care Chiriarhul eparhiei a subliniat relația dintre Nașterea Domnului și renașterea noastră duhovnicească, mai ales acum cînd Dumnezeu a făcut să se prăbușească forțele răului care au încorsetat viața țării noastre.

După împărțirea anaferei de la sfîrșitul sfînteii liturghii, timp în care corul a intonat un mănunchi de colinde, reședința eparhială din Caransebeș a găzduit tradiționala recepție, cu participarea soborului slujitor, a oficialităților orașului, a reprezentanților celorlalte culte și a numeroși credincioși. S-au rostit toasturi, iar corul parohiei și alte formații corale au interpretat un bogat repertoriu de colinde și imnuri ale Bisericii noastre dreptmăritoare.

La sfîrșitul festivității, I. P. S. Mitropolit Nicolae a mulțumit tuturor pentru participare și pentru urările adresate, îndemnînd la păstrarea armoniei existente între toți locuitorii, enoriașii și slujitorii cultelor religioase, spre mai binele tuturor de obște.

DIN ACTIVITATEA SAMARITEANĂ A EPARHIEI

Este îndeobște cunoscut faptul că după peste patru decenii în care Biserica a fost marginalizată și împiedicată în activitatea ei socială, în opera de caritate publică, după înlăturarea dictaturii totalitariste și ateiste ea își poate desfășura în libertate misiunea la care este chemată de divinul Învățător. Începînd cu anul 1990, prezența Bisericii se face mereu mai simțită, de la o zi la alta, în toate compartimentele vieții obștești, eparhia străduindu-se să răspundă tuturor solicitărilor venite din cele mai diferite locuri și medii sociale și profesionale. În acest ansamblu, un loc de seamă îl ocupă misiunea samariteană, de ajutorare a celor lipsiți și nevoiași, care, după o veche tradiție, se reflectă mai ales cu prilejul marilor sărbători ale Bisericii.

Astfel, în ziua de 18 decembrie 1990, I. P. S. Mitropolit Nicolae s-a aflat în mijlocul copiilor de la Spitalul de copii din Timișoara, împărtășindu-le mîngîierea și binecuvîntarea arhierescă și împărțindu-le numeroase daruri, o bună parte

dintre ele oferite de d-na Dorina Novak din Fischerhude — Bremen, care l-a însoțit pe Înaltul Ierarh, alături de colaboratori apropiați de la Centrul eparhial.

În zilele Crăciunului, preoți de la Centrul eparhial, însoțiți de un grup de mame, au distribuit copiilor orfani și abandonati, celor suferinzi și handicapați, din partea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae, numeroase pungi cu daruri, deopotrivă cu creștineasca mângiere atât de așteptată. De aceste daruri s-au bucurat toate spitalele existente în municipiul Timișoara, leagănele de copii, școala ajutoare din Recaş, Azilul de bătrâni și Căminul de nevăzători. Solii Centrului eparhial au fost întâmpinați pretutindeni cu deosebită bucurie, ca un semn al ajutorului lui Dumnezeu în suferința și claustrarea în care se află.

În activitatea samaritană desfășurată în cuprinsul eparhiei și-au făcut simțită prezența deopotrivă și numeroase grupuri aparținând „Oastei Domnului”, filialei din Timișoara a Asociației studenților ortodocși și a Ligii tineretului ortodox, care au vizitat spitale și așezăminte de asistență socială din diferite localități, împărțind daruri și exprimând un gând creștinesc de mângiere celor care îl așteaptă și au atîta nevoie de el.

ANTESFINȚIREA BISERICII DIN PIȘCHIA

Timp de decenii întregi, comunitatea parohială din *Pișchia*, protopopiatul Timișoarei, a fost lipsită de un lăcaș de închinare corespunzător, la care avea dreptul și pentru care s-au făcut numeroase intervenții, rămase multă vreme fără rezultat, din pricina restricțiilor impuse de vechiul regim totalitarist ateu. Credincioșii și-au amenajat o capelă într-un local impropriu, care pe măsura scurgerii timpului se degrada.

După ce în anul 1987 s-au pus temeliele noii biserici, dar lucrările au fost întrerupte din aceleași motive, grație libertății adusă prin Revoluția din decembrie 1989, construcția a putut fi continuată, din cărămidă și beton, ajungîndu-se la stadiul în care astăzi ea poate adăposti oficierea serviciilor religioase. Odată încheiate lucrările exterioare, noua și frumoasa biserică a fost înzestrată cu cele necesare cultului, pentru ca în anii următori lăcașul să primească și veșmîntul iconografic pe potrivă.

În duminica din 16 decembrie 1990 a avut loc inaugurarea noii biserici din *Pișchia*, purtînd hramul „Pogorîrii Sfîntului Duh”, prin oficierea serviciului religios al antesfințirii și al sfîntei liturghii de către un sobor de șase preoți, în frunte cu P. On. Părinte Cornel Pleșu, protopopul Timișoarei. Au fost prezenți toți enoriașii parohiei și numeroși alți credincioși veniți din așezările limitrofe, spre a împărtăși bucuria credincioșilor din *Pișchia* care și-au văzut visul împlinit de a avea lăcașul lor propriu de închinare.

La sfîrșitul serviciului religios, vrednicul preot Vasile Ardeleanu, parohul local, a adus mulțumiri lui Dumnezeu pentru vrednicia de care s-au făcut părtași și a exprimat recunoștință tuturor celor ce au contribuit moral și material la această binecuvîntată realizare.

BINECUVÎNTARE DE LUCRĂRI

Comunitatea parohială din *Botinești*, protopopiatul Făget, a înregistrat pe răbojul vremii un moment deosebit, prilejuit de binecuvîntarea lucrărilor de primenire, de restaurare exterioară și interioară efectuate la lăcașul de închinare purtînd hramul „Pogorîrii Sfîntului Duh”.

Festivitatea bisericească locală a avut loc în duminica din 25 noiembrie 1990, prin oficierea ritualului îndătînat și a sfintei liturghii de către un sobor de cîinci preoți, în frunte cu P. On. Părinte Petru Dorobanțu, consilier eparhial, delegat al Înalț Prea Sfîntîtului Mitropolit Nicolae. Au fost prezenți toți credincioșii parohiei, oficialități locale și numeroși oaspeți care au ținut să se roage împreună, împărtășind bucuria gazdelor. Un grup de tineri aparținînd „Oastei Domnului” a intonat răspunsurile liturgice, contribuind la adîncirea atmosferei de pietate.

La timpul potrivit, P. On. Părinte Doru Milostean, protopopul Făgetului, a rostit cuvîntul de învățătură, iar după încheierea serviciului divin, preotul Iulian Bichiu, parohul local, a prezentat obișnuita dare de seamă. P. On. Părinte Petru Dorobanțu a transmis apoi binecuvîntarea Întîistătătorului eparhiei, invocînd ajutorul lui Dumnezeu asupra strădaniilor tuturor pentru mai binele obștesc.

Sărbătoarea a luat sfîrșit cu sfințirea căminului cultural din *Botinești*, la cererea și în prezența primarului comunei și a întregii comunități parohiale.

SFÎNȚIREA UNOR MONUMENTE ÎNCHINATE EROILOR MARTIRI

În duminica din 11 noiembrie 1990, comunitatea parohială din *Cărpiniș*, protopopiatul Timișoara, a trăit solemnitatea dezvelirii și sfințirii unui monument funerar ridicat în memoria ostașului Nicolae Gheorghe Daniluc, împușcat în zilele Revoluției românești din decembrie 1989.

După oficierea sfintei liturghii de către P. On. Părinte Cornel Pleșu, protopopul Timișoarei, delegat al Înalț Prea Sfîntîtului Mitropolit Nicolae și respectiv de preotul Beniamin Gligor, parohul local, mulțimea credincioșilor a participat deopotrivă la serviciul religios al sfințirii și inaugurării monumentului. Au fost de față primarul comunei, cadre didactice, reprezentanți al altor instituții existente în localitate, elevi și studenți.

În cuvîntările rostite de cei doi clerici și de primarul comunei, au fost reaminate aspecte ale luptei poporului român pentru libertate și demnitate, precum și îndatorirea noastră de a-i cinsti mereu pe cei ce și-au jertfit viața pe altarul acestor idealuri sfinte.

O cruce comemorativă în amintirea eroilor martiri a fost înălțată în comuna *Păru*, din protopopiatul Lugoj, grație osîrziei preotului Caius Capotescu și a enoriașilor săi.

Solemnitatea inaugurării și sfințirii crucii a avut loc după oficierea sfintei liturghii din duminica din 25 noiembrie 1990, în prezența Înalț Prea Sfîntîtului

Mitropolit Nicolae, a oficialităților comunei și a numeroși credincioși și invitați sosiți din comunele limitrofe. După oficierea ritualului religios, I. P. S. Mitropolit Nicolae a rostit un cuvânt de învățătură evocând importanța ridicării crucii pentru păstrarea memoriei eroilor Revoluției din decembrie 1989.

Parohia *Herendești* din protopopiatul Lugoj, păstorită de vrednicul preot Dorin Alușeriu, a procedat de asemenea la ridicarea unei frumoase cruci de marmură albă, spre a aminti prin timp sacrificiul tuturor eroilor și martirilor neamului românesc pentru libertatea și demnitatea poporului nostru.

În duminica din 16 decembrie 1990, după sfânta liturghie s-a procedat la oficierea parastasului comemorativ și sfințirea monumentului, în acordurile imnurilor intonate de corul parohial, ca și al cântării omofone de către mulțimea credincioșilor prezenți. La sfârșitul festivității, P. On. Părinte Ioan Țigriș, protopopul Lugojului și respectiv parohul local au rostit cuvântări punând în valoare importanța evenimentului în ansamblul vieții bisericești și obștești din localitate.

NOI INTRARI IN CLER

În cursul lunii decembrie 1990, numărul clericilor eparhiei a fost întregit cu alți trei tineri absolvenți ai școlilor noastre teologice, care au fost hirotoniți de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae în cadrul sfintelor liturghii arhieresti oficiate, după cum urmează :

— *George Dumitru Dimoiu*, licențiat al Institutului teologic universitar din Sibiu, hirotonit diacon în 10 decembrie, iar preot în 11 decembrie 1990, pe seama parohiei Moșnița Veche din protopopiatul Timișoara ;

— *Dan Strianțu*, absolvent al Seminarului teologic din Caransebeș, hirotonit diacon și apoi preot în zilele de 11 și 12 decembrie 1990, pe seama parohiei Saravale din protopopiatul Timișoara ;

— *Nicolae Ecob*, hirotonit diacon pe seama parohiei Caransebeș, în ziua de 12 decembrie 1990.

Conform procedeeului îndătinat, după efectuarea practicii liturgice și administrative la catedrala mitropolitană și Centrul eparhial, cei doi preoți tineri au primit îndrumările necesare din partea Consiliului Eparhial, fiind instalați în parohiile pe seama cărora au fost numiți și hirotoniți.

DISTINCȚII ACORDATE PREOȚILOR MERITUOȘI

Continuând tradiția noastră bisericească de a acorda distincții preoților merituoși, cu prilejul marilor sărbători, ca o recunoaștere a activității desfășurate în ogorul Domnului, cu ocazia praznicului Nașterii Domnului din acest an, I. P. S. Mitropolit Nicolae a distins cu rangul de „sachelar” și respectiv de „iconom” pe

următorii trei preoți din cuprinsul eparhiei: *Ioan Dan Țirnea*, conducătorul tipografiei arhidiecezane (distins ca sachelar), *Ioan Pociump*, preot la parohia Racovița din protopopiatul Lugoj și respectiv *Ioan Prisăcean*, protopopul Detei (ambii distinși în rangul de iconom).

Hirotesile au fost săvârșite de Întâistătorul eparhiei în ziua de 6 decembrie 1990, cu prilejul sesiunii Adunării Eparhiale.

AMPLE RECITALURI DE COLINDE ȘI IMNURI RELIGIOASE

În duminica din preajma sărbătorilor Nașterii Domnului și în zilele acestora, toate corurile parohiale existente în cuprinsul eparhiei și numeroase alte formații corale de copii și adulți au oferit ascultătorilor concerte de colinde și alte imnuri ale Bisericii noastre, interpretate la sfârșitul sfintelor liturghii și în cursul slujbei vecerniei. Pretutindeni, ele au fost urmărite cu deosebit interes, prefățind pentru prima oară sărbătorirea oficială a Crăciunului, după deceniile dictaturii ateiste. Ca un fapt inedit, în zilele sărbătorii, asemenea concerte au avut loc și pe scene ale căminelor culturale, prezentate în cadrul unor programe mai vaste, cu recitări de versuri.

În ansamblul acestor manifestări religioase, un loc deosebit a revenit catedralei mitropolitane din Timișoara care a găzduit consecutiv prestigioase concerte, eșalonate pe întreaga durată a lunii decembrie. Astfel, la sărbătoarea Sfântului Ierarh Nicolae, din 6 decembrie, a concertat corul „Ion Vidu” din Lugoj; în duminica din 9 decembrie, corul Seminarului teologic din Caransebeș, în cea următoare corala preoților din Timișoara, iar în 23 decembrie a fost rîndul corului Filarmonicii de Stat „Banatul” din Timișoara. Corul mixt al catedralei mitropolitane a încheiat seria acestor concerte în ziua praznicului Nașterii Domnului — toate aceste recitaluri fiind urmărite de un imens număr de ascultători.

VIITOR LĂCAȘ DE ÎNCHINARE

Pentru comunitatea parohială din *Dinias*, protopopiatul Timișoara, duminica din 16 decembrie 1990 — ce coincide cu împlinirea unui an de la declanșarea Revoluției românești — reprezintă și momentul sfințirii unei cruci așezată pe locul în care urmează să se înalțe un nou lăcaș de închinare destinat credincioșilor ortodocși români.

La serviciul religios, oficiat de preoții Mihai Duma de la mănăstirea Timișeni Șag, Vasile Latiș, parohul ortodox român și Mihai Cacic, parohul ortodox srb din localitate, au luat parte numeroși credincioși ortodocși români și srbii din *Dinias*, precum și un grup de maici de la mănăstirea Timișeni-Șag, în frunte cu stareța Elefteria Fiscu.

Cu același prilej, cei trei preoți au săvârșit și un parastas în memoria martirilor Revoluției românești din decembrie 1989.

TRECUȚI LA CELE VEȘNICE

În dimineața zilei de 31 octombrie 1990, s-a stins subit din viață preotul *Ioan Matei* de la parohia Vîrciorova, protopopiatul Caransebeș, în vîrstă de 37 ani.

A văzut lumina zilei la 20 octombrie 1953, într-o familie de agricultori din comuna Bolvașnița, jud. Caraș-Severin, unde a urmat cursurile învățămîntului elementar. Vocația preotească i-a îndrumat pașii spre Seminarul teologic din Caransebeș, ale cărui cursuri le-a absolvit în 1973, cînd a intrat în ogorul Domnului, fiind hirotonit preot pe seama parohiei Măgura din protopopiatul Caransebeș. Între timp și-a continuat studiile la Institutul teologic universitar din Sibiu, devenind licențiat în Teologie în anul 1979. În 1983 s-a transferat la parohia Vîrciorova pe care a păstorit-o pînă în clipa trecerii la cele veșnice, ca un vrednic slujitor al altarului Sfintei noastre Biserici.

Slujba înmormîntării a fost oficiată în biserica parohială din Bolvașnița în duminica din 4 noiembrie a.c., de către un sobor de 28 preoți, în frunte cu P. On. Părinte Ioan Nicola, protopopul Caransebeșului, care a rostit și cuvîntarea funebră. Viața și activitatea defunctului au fost evocate și în cuvîntările rostite de preoții Viorel Rîncu de la Topleț și Lazăr Suciuc din Bolvașnița. Pe lîngă membrii familiei îndoliată, au fost prezenți numeroși credincioși din Vîrciorova și alte așezări limitrofe.

După oficierea serviciului religios, în dangătul clopotelor, cortegiul funebru a depus sicriul cu osemintele regretatului preot în cripta familială din Bolvașnița, spre veșnică odihnă.

În ziua de 7 noiembrie 1990 a trecut la cele veșnice, după o scurtă suferință, preotul *Gruia Ionea* de la parohia Timișoara V — Mehala, în vîrstă de 52 ani.

Născut la 10 octombrie 1938 în comuna Urseni, jud. Timiș, a urmat cursurile învățămîntului elementar în localitatea natală, iar în continuare Seminarul teologic din Caransebeș. Și-a desăvîrsit pregătirea de specialitate la Institutul teologic universitar din Sibiu, al cărui licențiat a devenit în 1962, fiind unul dintre cei mai buni studenți ai acestui înalt așezămînt de cultură teologică și laică.

Începînd cu anul 1963 a intrat în serviciul Centrului eparhial, unde a implinit consecutiv mai multe încredințări. În anul 1975 s-a transferat la parohia Timișoara — Mehala, unde a păstorit pînă la data decesului. Pentru activitatea desfășurată în ogorul Domnului a fost distins cu rangul de „iconom”.

În ziua de 9 noiembrie a.c. după oficierea sfintei liturghii în biserica „Înălțării Domnului” a parohiei Timișoara — Mehala, a avut loc serviciul religios al prohodului, oficiat de 15 preoți și un diacon, în frunte cu P. On. Părinte Cornel Pleșu, protopopul Timișoarei. Necrologul a fost rostit de preotul Ilie Sârbu care a evocat meritele defunctului pe planul vieții bisericești și obștești, răspunsurile liturgice fiind date de corul parohial. O numeroasă asistență, în frunte cu Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae, a ținut să fie prezentă la despărțirea de acest preot iubit și prețuit de credincioșii pe care i-a păstorit.

După oficierea serviciului funebru, sicriul cu rămășițele sale pămîntești a fost înhumat la locul de veci din cimitirul parohial.

S-a strămutat la cele veșnice, în ziua de 29 decembrie 1990, preotul pensionar *Zaharia Drăgan*, în vîrstă de 81 ani.

S-a născut la 12 mai 1909, în comuna Lăpușnicel, jud. Caraș-Severin, unde a urmat și școala elementară. Și-a continuat pregătirea medie și pe cea de specialitate în orașul Caransebeș, unde a urmat succesiv cursurile liceului „Traian Doda” și pe cele ale Academiei teologice pe care a absolvit-o în 1936, după care a fost hirotonit preot pe seama parohiei Socol. În cursul activității sale în ogorul Domnului a mai păstorit și la alte parohii, cea din urmă fiind Lăpușnicel de unde s-a pensionat în primăvara anului 1978, după peste patru decenii de slujire bisericească, stabilindu-și ultimul domiciliu la Iabłanița.

Slujba înmormintării a avut loc în biserica parohială din Iabłanița, în ziua de 31 decembrie a.c., oficiată de un sobor de șase preoți, în frunte cu preotul Avram Albu, parohul local, care a rostit și cuvântarea funebră.

După oficierea serviciului religios, cortegiul îndoliat a așezat rămășițele pămîntești ale regretatului preot în cimitirul parohial, întru așteptarea învierii celei de obște.

EPISCOPIA ARADULUI, IENOPOLEI ȘI HĂLMAGIULUI

PAZNICUL CRACIUNULUI

Potrivit sfintelor noastre tradiții creștinești și românești praznicul Nașterii Domnului a fost întîmpinat în anul acesta prin colinde cîntate de preoți și credincioși, elevi din școli elementare și licee, diferite coruri și formații corale, precum și prin alte manifestări literar-muzicale, închinare Crăciunului.

Șirul acestor manifestări a debutat sîmbătă 8 decembrie 1990 cînd Prea Sfințitul Episcop Timotei a participat în catedrala din Orăștie la festivalul coral de colinde și cîntări de Crăciun, susținut de corul catedral și de alte nouă coruri din parohiile protopopiatului Orăștie. În încheiere P. S. Sa a rostit un cuvînt de învățătură privind imnografia ortodoxă.

Miercuri 19 decembrie a. c. P. S. Episcop Timotei, împreună cu P. S. Arhieru vicar Emilian a participat la spectacolul literar-muzical-coregrafic de Crăciun intitulat „Bună dimineața la Moș Ajun”, organizat la teatrul Național din Arad. Concertul de colinde a fost reluat la Palatul cultural, vineri 21 decembrie de către corul „Filarmonicii” arădene, prezentarea fiind făcută tot de P. S. Episcop Timotei care, în cuvîntul său a scos în evidență legătura dintre această instituție culturală și corul catedral, concretizată și în persoana aceluiași dirijor dl. prof. Doru Șerban. În acest cadru, P. S. Episcop Timotei a prezentat celor prezenți și poemul Vifleemului, de inspirație religioasă-creștină, interpretat de o studentă a Institutului de inginerie din municipiu.

Duminică 23 decembrie 1990, după slujba vecerniei, la care a asistat și P. S. Episcop Timotei, corul catedralei episcopale din Arad dirijat de dl. Doru Șerban. a susținut îndătinatul concert de colinde în fața unui impresionant număr de credincioși.

În seara de ajun, ostenitorii Centrului eparhial, membri ai Consiliului Eparhial, preoți din Arad și din parohiile limitrofe au venit la reședința episcopală pentru a exprima Întîistătătorului eparhiei gîndurile și sentimentele de aleasă prețuire, de dragoste filială, precum și bunele urări. Coruri bisericești din parohiile de pe raza municipiului, cărora s-au adăugat coruri de copii și elevi, au cîntat diferite colinde din bogatul tezaur al folclorului nostru religios creștin.

LUCRARILE ADUNĂRII EPARHIALE

Duminică 25 noiembrie 1990, într-o atmosferă de înaltă simțire creștinească, și românească, la Centrul eparhial au avut loc lucrările sesiunii ordinare anuale ale Adunării Eparhiale. Precedate de slujba Te-Deumului, oficiată în paraclisul „Sfînta Treime” de la reședința episcopală, lucrările Adunării au fost prezidate

de către Prea Sfințitul Episcop Timotei. Au fost de față Prea Sfințitul Arhiepiscop vicar Emilian, membri clerici și mireni ai Adunării Eparhiale personalul Centrului eparhial, precum și alți invitați.

Evocând în cuvinte alese momente importante din istoria Bisericii, a Eparhiei și a neamului, între care un loc de cinste îl vor avea pentru totdeauna Revoluția din decembrie 1989 precum și ziua de 1 Decembrie devenită sărbătoare națională a României, Prea Sfinția Sa a deschis lucrările Adunării salutând pe cei prezenți întruniți pentru prima dată după investirea lor în acest for de conducere al Eparhiei, prin mandatele obținute la alegerile din martie 1990.

P. S. Episcop Timotei, președintele Adunării Eparhiale, a repartizat apoi comisiilor permanente ale Adunării Eparhiale rapoartele de activitate ale celor trei secții ale Centrului eparhial: bisericească, culturală și economică, pentru a le studia și elabora proiecte de hotărâri.

După dezbaterile pe secții în jurul acestor rapoarte, reluându-se ședința în plen, P. C. Părinte Ioan Jorza, raportorul comisiei bisericești, a prezentat munca depusă și realizările obținute, precum și planul de măsuri pentru anul 1991. În continuare, dl. Viorel Cugereanu, raportorul comisiei culturale, a relevat activitatea secției respective și propunerile pentru anul viitor. Dl. jurist Cornel Panțuru a prezentat proiectele de hotărâri ale comisiei economice referitoare la activitatea de resort din eparhie, execuția bugetară și planul financiar pe anul 1991.

În încheiere, dl. Mircea Ardelean a prezentat proiectul de hotărâri al comisiei de organizare și validare. În ceea ce privește bilanțul eparhiei, raportorii au arătat că au prilejul să constate lucrarea împlinită de toți ostenitorii eparhiei în centrul activității cărora stau, alături de cele prezentate, probleme privind înnoirea vieții bisericești, satisfacerea predării religiei în școală, catehizarea tineretului etc.

Pe marginea rapoartelor și proiectelor prezentate au luat cuvântul P. S. Arhiepiscop Vicar Emilian, preoții Traian Gavrilă — Arad, Octavian Pătrașcu — Petroșani, Dorel Pogan — Petroșani, Ioan Jorza — Brad, precum și d-nii Ieremia Marc, Constantin Buzeșan, David Mureșan, Ioan Vidican.

Vorbitorii au exprimat deplina satisfacție pentru realizările obținute, mulțumind Prea Sfințitului Episcop Timotei pentru strădaniile depuse pentru mersul înainte al Eparhiei în anul ce s-a scurs.

Apropiindu-se sfintele sărbători ale Nașterii Domnului și Anului Nou, Prea Sfinția Sa a adresat tuturor bunele urări de sănătate, bucurie și fericire, oferind apoi o agapă oficială, în cinstea membrilor Adunării Eparhiale.

ITINERAR PASTORAL

În ultimele două luni ale anului 1990, cu duminicile și sărbătorile legate de praznicul Nașterii Domnului, la care se adaugă importante evenimente și aniversări din viața Bisericii și a neamului, ierarhii Episcopiei Aradului au desfășurat o bogată activitate misionară și pastorală, concretizată, între altele, în vizitații canonice și pastorale, hirotonii de preoți, sfințiri și binecuvântări de biserici, par-

țiciparea la evenimentele importante care au marcat sărbătoarea națională a României, precum și la împlinirea unui an de la Revoluția din decembrie 1989.

Astfel, sîmbătă 3 noiembrie 1990, în cadrul unei vizite pastorale întreprinsă parohiilor de pe raza municipiului Deva, Prea Sfințitul Episcop Timotei a oficiat slujba sfințirii Spitalului județean Deva (de curînd dat în folosință). Cu acest prilej, P. S. Sa s-a întreținut cu conducerea și medicii spitalului și a vizitat bolnavii internați, rostind în încheiere un cuvînt ocazional.

În duminica din 4 noiembrie a.c., Chiriarhul a oficiat sfînta liturghie în filia Bucium a parohiei Subcetate din protopopiatul Petroșani. Slujirea a fost prilejuită de *tîrnosirea noii biserici* ridicate prin grija și osîrdia credincioșilor, sub conducerea preotului paroh Grațian Bornemisa. La priceasnă, Ierarhul a rostit predica zilei tratînd tema „Raiul și iadul în învățătura creștină”. La sfîrșitul slujbei, adresînd credincioșilor și consiliului parohial cuvînte de apreciere, P. S. Sa a hirotesit pe vrednicul preot paroh în treapta de sachelar.

În după amiaza aceleași zile, Prea Sfinția Sa a oficiat slujba vecerniei în parohia Subcetate, poposind la catehizația copiilor și tineretului, cu care prilej, P. S. Sa a rostit pentru cei prezenți un cuvînt de zidire sufletească.

La catedrala episcopală, prăznuirea duminicii de 4 noiembrie a fost marcată de slujirea sfîntei liturghii de către P. S. Arhiereu vicar Emilian, care a rostit și predica zilei.

În 8 noiembrie a.c., de ziua praznicului Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril, Prea Sfințitul Episcop Timotei a asistat la slujba sfîntei liturghii în parohia *Micălaca Nouă*. La momentul potrivit, P. S. Sa a rostit cuvîntul de învățătură al zilei, dezvoltînd „Cinstirea sfinților îngeri”.

Duminică 18 noiembrie, Prea Sfințitul Episcop Timotei a slujit sfînta liturghie arhierească în parohia *Bîrsău* din protopopiatul Deva, odată cu *tîrnosirea bisericii „Sfîntul Nicolae”*, monument istoric de arhitectură și de artă bisericească, restaurat recent prin grija și osîrdia comunității parohiale. La priceasnă, P. S. Sa a rostit cuvîntul de învățătură al zilei, vorbind celor prezenți despre „Trup și suflet în învățătura ortodoxă”.

În după amiaza aceleași duminici, P. S. Episcop Timotei a oficiat slujba vecerniei în filia *Hărău* a aceleași parohii. La sfîrșitul acesteia, Ierarhul a adresat credincioșilor un bogat cuvînt de zidire sufletească, plecînd de la Apostolul zilei. În continuarea itinerariului său pastoral, Chiriarhul s-a oprit tot în aceeași zi în biserica filiei *Balota*, aparținătoare parohiei Șoimoș din protopopiatul Deva. Și cu acest prilej, Prea Sfinția Sa a rostit un cuvînt de învățătură.

Din încredințarea Prea Sfințitului Episcop Timotei, în cursul aceleași duminici P. S. Arhiereu vicar Emilian a oficiat slujba sfîntei liturghii în parohia *Bocsig* din protopopiatul Ineu, rostind și predica zilei. La momentul potrivit, P. S. Sa a hirotonit întru diacon pe licențiatul în Teologie Lucian Boita.

În ziua praznicului Întrării în Biserică a Maicii Domnului din 22 noiembrie a.c. Prea Sfințitul Episcop Timotei a slujit sfînta liturghie arhierească în biserica parohiei *Mîndruloc* din protopopiatul Arad. În cadrul ei Prea Sfinția Sa a împărtășit diaconului Lucian Boita harul sfîntei preoții, acesta fiind numit pe seama parohiei Șilindia din protopopiatul Ineu. La momentul potrivit, Chiriarhul a rostit cuvîntul de învățătură, vorbind credincioșilor despre „Biserica, lăcaș sfînt

și sfințitor". La sfârșitul sfintei liturghii P. S. Sa împreună cu soborul de preoți, a săvârșit pentru cei prezenți Taina Sfîntului Maslu.

La catedrala episcopală, P.S. Arhiereu vicar Emilian a slujit sfînta liturghie, rostind și predica zilei.

Duminică 25 noiembrie a.c., după oficierea Te-Deumului în paraclisul reședinței episcopale, Prea Sfîntul Episcop Timotei a prezidat lucrările sesiunii anuale ale Adunării Eparhiale. La sfârșitul acestora, P.S. Sa a făcut o călduroasă primire corului parohiei *Buteni*, invitînd pe membrii acestuia la agapa oferită cu prilejul sesiunii Adunării Eparhiale, unde au prezentat un scurt concert de colinde și imnuri religioase.

În ziua de 29 noiembrie a.c., în prezența unui impresionant număr de mineri și membri ai familiilor acestora, Prea Sfîntul Episcop Timotei a oficiat o slujbă religioasă în *incinta minei Livezent*. La sfârșitul acesteia a avut loc sfințirea troiței ridicate în memoria minerilor decedați în accidentul minier din 29 noiembrie 1980, slujbă împreună cu aceea a parastasului și pomenirii celor adormiți în Domnul. P.S. Sa a rostit cu acest prilej un panegiric în memoria celor pomeniți. În continuare, Chiriarhul eparhiei a vizitat biserica din parohia *Cîmpul lui Neag* din protopopiatul Petroșani.

Duminică 2 decembrie, P.S. Episcop Timotei a oficiat sfînta liturghie în catedrala episcopală din Arad. La momentul potrivit P.S. Sa a rostit cuvîntul de învățătură al zilei cu privire la „Binefacerile lui Hristos”.

La praznicul din 6 decembrie, Chiriarhul a slujit sfînta liturghie arhierească în catedrala episcopală, hirotonind întru diacon pe tînărul licențiat în Teologie, Mircea Radu Marcu.

În ziua de sîmbătă 8 decembrie, P.S. Episcop Timotei a slujit sfînta liturghie în biserica Arad-centru, în cadrul căreia a hirotonit preot pe seama parohiei Virfurile din protopopiatul Arad, pe diaconul Mircea Radu Marcu.

Duminică 9 decembrie, P.S. Episcop Timotei a oficiat sfînta liturghie în filia *Strei Săcel* din protopopiatul Orăștie, cu prilejul *tîrnosirii noii biserici*, ridicate în ultimul timp. La priceasnă Prea Sfîntia Sa a tîlcuit în cuvinte alese pericopa evanghelică a zilei, privind „Duminica, adevăratul Sabat”. La momentul potrivit, în semn de apreciere a eforturilor depuse pentru înălțarea noului lăcaș, P.S. Sa a felicitat pe credincioșii prezenți și consiliul parohial, hirotesind întru iconom stavrofor pe preotul paroh.

În după amiaza aceleiași zile, P.S. Sa a asistat la festivalul coral desfășurat în catedrala din *Orăștie*, rostind în încheiere un cuvînt adecvat momentului. Prea Sfîntia Sa a oficiat în continuare slujba vecerniei, adresînd celor prezenți un cuvînt de învățătură privind cîntarea bisericească.

La catedrala episcopală, prăznuirea duminicii de 9 decembrie s-a bucurat de prezența Prea Sfîntului Arhiereu vicar Emilian care a rostit și cuvîntul de învățătură al zilei.

Duminică 16 decembrie, Prea Sfîntul Episcop Timotei a slujit sfînta liturghie în parohia *Șilindia* din protopopiatul Ineu, cu ocazia instalării noului preot paroh, Lucian Boita. La priceasnă, Chiriarhul a tîlcuit credincioșilor prezenți pericopa evanghelică a zilei, integrată în tema „Sfînta Împărtășanie în viața credincioșilor”. La sfârșitul slujbei, P.S. Sa a asistat la parastasul ridicat de o familie de credincioși.

În după amiaza aceleiași zile, P.S. Sa a oficiat slujba aghiazmei celei mici și sfințirea capelei de la *Bocsig Gară*, aparținătoare parohiei Bocsig, urmată de slujirea vecerniei și a unui cuvînt de învățătură.

În ziua de 21 decembrie, în incinta Întreprinderii de mașini unelte Arad, P.S. Episcop Timotei împreună cu P.S. Arhiereu vicar Emilian, au oficiat slujba parastasului în memoria eroilor martiri ai Revoluției, căzuți din rîndurile personalului acestei uzine. Cu acest prilej a avut loc sfințirea plăcii comemorative așezată în cinstea lor, urmată de cuvîntul Chiriarhului adresat familiilor îndoliate și tuturor celor de față.

Sîmbătă 22 decembrie, la împlinirea unui an de la victoria Revoluției românești, din partea Centrului eparhial s-au depus coroane de flori și au fost oficiate slujbe de pomenire ale eroilor căzuți în cursul evenimentelor în locurile fierbinți de pe raza municipiului Arad. Cu acest prilej, Chiriarhul eparhiei a oficiat, în fața prefecturii județului Arad, slujba de pomenire a eroilor căzuți în acel loc, urmată de sfințirea troiței ridicată în memoria lor. Tot în aceeași zi, în incinta unității militare Arad-Cetate, P.S. Episcop Timotei și P.S. Arhiereu vicar Emilian au oficiat slujba parastasului întru pomenirea eroilor ostași căzuți la datorie în acel loc și au sfințit monumentul ridicat la intrarea în unitate, întru pomenirea lor. La sfîrșitul slujbei, P.S. Episcop Timotei a rostit un cuvînt adecvat momentului.

Duminică 23 decembrie a.c., în același context al împlinirii unui an de la Revoluția din 1989, P.S. Episcop Timotei a slujit sfînta liturghie arhierească în parohia *Arad-Bujac*, împreună cu P.C. Părinte Vasile Pop, secretar eparhial, Iacob Bupte și Traian Micoroi consilieri administrativi și cu P.C. Arhidiacon Teodor Babuția — slujitori care la 22 decembrie 1989 la orele 9, înaintea victoriei Revoluției, au săvîrșit în mijlocul mulțimii adunate în fața primăriei din Arad, primul parastas pentru eroii și martirii Timișoarei. P.S. Sa a distins cu acest prilej, în rangul de „iconom stavrofor”, pe P.C. Părinți Traian Micoroi consilier administrativ și Vasile Pop secretar eparhial. În continuare, P.S. Sa a ținut pericopa evanghelică a zilei, dezvoltînd tema: „Pregătirea omenirii pentru venirea Mîntuitorului”. La sfîrșit a fost oficiat un parastas pentru eroii și martirii Revoluției.

În după amiaza aceleiași duminici, P.S. Sa a asistat la slujba vecerniei în catedrala episcopală, urmată de concertul de colinde care a anticipat praznicul Nașterii Domnului.

În cea dintîi zi a praznicului Nașterii Domnului, P.S. Episcop Timotei a slujit sfînta liturghie în catedrala episcopală. La priceasnă P.S. Sa a ținut în cuvinte alese pericopa evanghelică a praznicului.

A doua zi de Crăciun, Chiriarhul a slujit sfînta liturghie în catedrala din municipiul *Deva*. La momentul potrivit, P.S. Sa a rostit predica zilei, avînd ca temă „Maica Domnului și pruncul Iisus”. În după amiaza aceleiași zile, Ierarhul a slujit vecernia împreună cu slujba Litiei la parohiile *Deva II* și *Hunedoara III*. În ambele biserici, P.S. Sa a rostit un cuvînt de învățătură despre semnificația praznicului Nașterii Domnului.

În aceeași zi de 26 decembrie a.c., cu binecuvîntarea Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae, P.S. Arhiereu vicar Emilian a oficiat sfînta liturghie arhierească în biserica mănăstirii „Izvorul Miron” din Românești, jud. Timiș. La momentul potrivit P.S. Sa a ținut celor prezenți pericopa evanghelică a praznicului.

Joi 27 decembrie, în ziua praznicului Sfântului Arhidiacon Ștefan, P.S. Episcop Timotei a slujit sfânta liturghie în parohia *Ciopeia*, din protopopiatul Petroșani, prilejuită de *tirnosirea bisericii* din această localitate. La priceasnă P.S. Sa a rostit un cuvînt de zidire sufletească hirotonind întru „iconom” pe preotul Ioan Iuga și întru „sachelar” pe preotul Ioan Mihăiescu de la parohia Hațeg I. În după amiaza aceleiași duminici P.S. Sa a oficiat slujba vecerniei în parohia *Hațeg II*, în cadrul căreia a hirotesit întru „iconom stavrofor” pe preotul Ioan Buzdugan. La sfîrșitul slujbei, P.S. Sa a rostit un cuvînt de învățătură despre „Datinile creștinești”.

Duminică 30 decembrie, Chiriarhul eparhiei a slujit sfânta liturghie arhierescă în parohia *Arăneag* din protopopiatul Ineu. La sfîrșitul slujbei P.S. Sa a rostit cuvîntul de învățătură al zilei. Apoi, în după amiaza aceleiași duminici, P.S. Sa a oficiat slujba vecerniei în parohia *Agrișu Mare* din același protopopiat, urmată de slujba unui parastas și un cuvînt de învățătură.

NOI SLUJITORI AI ALTARELOR

Spre a veni în întîmpinarea nevoilor duhovnicești ale credincioșilor parohiilor rămase vacante prin pensionarea sau transferarea recentă a unor slujitori ai altarelor, prin purtarea de grijă a Prea Sfințitului Episcop Timotei, în ultimele două luni ale anului 1990, li s-a împărțit Taina Preoției următorilor doi candidați la preoție :

1. Lucian Constantin Boita, licențiat în Teologie, hirotonit diacon la 18 noiembrie, iar preot la 21 noiembrie 1990 pe seama parohiei Șilindia, protopopiatul Ineu.

2. Alexandru Mircea Marcu, licențiat în Teologie, hirotonit diacon la 6 decembrie 1990, pe seama parohiei Virfurile, protopopiatul Sebiș.

După efectuarea practicii liturgice și administrative la catedrala episcopală și luînd aminte la înțeleptele sfaturi și povețe pastorale împărțite de Prea Sfințitul Episcop Timotei, noii slujitori ai altarelor au fost instalați în parohiile stabilite să le păstrească.

SARBĂTORIREA ZILEI NAȚIONALE A ROMÂNIEI

Ziua de 1 Decembrie 1918 cînd, la Alba-Iulia, s-a înfăptuit Unirea Transilvaniei cu patria mamă, rămîne un eveniment la care Aradul și Biserica de pe aceste meleaguri și-au adus o contribuție majoră, ilustrată prin personalități marcante ale vremii ca Vasile Goldiș, Ștefan Cicio Pop, episcopul Ioan Ignatie Papp și alții.

Devenită după Revoluția din 1989 ziua națională a României, ea a adunat în orașul unirii toată simțirea românească venită din întreaga țară să aniverseze împlinirea a 72 de ani de la înfăptuirea acestui măreț act istoric.

În acest cadru sărbătorească se înscrie și participarea Prea Sfințitului Episcop Timotei, alături de înalții membri ai Sfințitului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ziua de sâmbătă 1 Decembrie 1990, la sesiunea solemnă a Parlamentului României desfășurată la Alba Iulia.

În municipiul Arad, sărbătorirea zilei de 1 Decembrie a început în ajun prin participarea Prea Sfințitului Episcop Timotei și a Prea Sfințitului Arhiepiscop vicar Emilian la serbările comemorative de la liceul Pedagogic, Universitatea „Vasile Goldiș” și Palatul cultural, cea din urmă fiind organizată de oficialitățile locale. În însăși ziua sărbătorii, la catedrala episcopală din Arad, s-a oficiat slujba Te-Deumului de către P.S. Arhiepiscop vicar Emilian, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi. În continuare, un sobor de preoți a oficiat în cimitirul „Eternitatea” din Arad, slujba parastasului întru pomenirea celor doi mari luptători pentru Unire Vasile Goldiș și Ștefan Cicio Pop împreună cu depuneri de coroane de flori pe mormintele lor, din partea Episcopiei Aradului ca și a altor organizații și instituții obștești de pe raza municipiului Arad.

La ceremonie au fost de față efective ale garnizoanei din localitate, reprezentanții ai Primăriei și Prefecturii județului, ai celor două instituții de învățământ superior, alte persoane oficiale, elevi și studenți.

DECES

După o scurtă suferință, în zorii zilei de 12 noiembrie 1990, la frumoasa vîrstă de 85 de ani, a trecut la cele veșnice preotul pensionar Ioan Șchiopu.

Născut la 9 decembrie 1905 în comuna Fîscuț, jud. Arad, adormitul în Domnul a urmat școala primară în satul natal, apoi cursurile Școlii normale din Arad, după care s-a înscris la Academia teologică din același oraș. După absolvire, a fost hirotonit preot pe seama parohiei Hunedoara Timișană, unde a păstorit pînă în anul 1973 cînd a trecut la pensie.

Slujba înmormîntării a avut loc în ziua de 14 noiembrie și a fost oficiată de un sobor de preoți. Necrologul a fost rostit de P.C. Părinte Liviu Suciu de la parohia Vința, iar preotul Ilie Ciocan, parohul locului, a evocat aspecte din activitatea misionară și pastorală a celui decedat.

Însoțit de rugăciunile preoților, de lacrimile membrilor familiei și a foștilor enoriași, în dangătul clopotelor trupul neînsuflețit al părintelui Ioan Șchiopu a fost așezat în cimitirul parohiei spre veșnică odihnă și întru nădejdea învierii celei de obște.

Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, *Tilcuri noi la texte vechi și Cuvinte la zile mari*, Sibiu, 1989, 479+365 pp.

Din centrul ortodoxismului ardelean ne vine un nou mesaj de cultură creștină. I. P. S. Mitropolit dr. Antonie Plămădeală, purtând plinar specificul acestui centru de cultură teologică, adăugându-i harismele personale, semnează un nou mănunchi de frumuseți stilistice și ideatice.

O discretă teamă îl face să creadă că rostirile I. P. S. Sale în catedra din Sibiu și în alte biserici, pastoralele și meditațiile, „își vor fi pierdut ceva din virtuțile oralității”, căci „comparate cu textele scrise apar virgule, puncte și alte semne de punctuație care vor modifica ușor muzicalitatea textului înregistrat”. Pot să fie, parțial, întemeiate aceste temeri, dar pentru noi, cititorii, care n-am avut prilejul să le ascultăm direct, predicile nu pierd nimic din valoare, ca și corpurile care emit cantități de energie dar nu pierd nimic din substanță. Ele își păstrează prospețimea, vigoarea și rigoarea inițială.

Deschizând aceste cărți avem insolita senzație că am intrat într-o grădină înmiresmată, cu policromia florilor sub soarele de mai. Lectura meditațiilor din acest florilegiu este o incintă a spiritului și o îmbogățire a gândirii. Și cit de noi ne apar aceste tilcuri la texte vechi! Și ne mai aduc, aceste tilcuri, ca o dulce adiere, informația că ele au fost revăzute, revizuite sau pregătite pentru tipar, la Păltiniș, în apropierea lui Noica. Și pe Noica știm că autorul l-a îndrăgit și l-a apreciat. O știm aceasta chiar din esența meditațiilor, din limpezimea gândului, din viziunea generală a lumii, din perspectivele optimismului filosofic, din mijloacele de a apropia lumina cunoștinței de conștiințele noastre.

Astfel de cărți sînt totdeauna necesare, căci „de explicații și de clarificări s-a simțit nevoia dintotdeauna”.

„Cuvîntul înainte” la întîiul volum ne oferă, pe lîngă unele necesare (întotdeauna) lămuriri, prețioase principii retorice și de învățătură creștină, conferind ambelor volume caracterul unor manuale de Teologie exegetică, morală, apologetică...

Găsindu-le interesante și utile, spicuiam cîteva din ideile exprimate în precuvîntările volumelor.

Volumul întîi, „Tilcuri noi la texte vechi”, înmănunchiază predici, rostite, cele mai multe, în catedrala din Sibiu și înregistrate. Autorul însuși ne spune că unele au trebuit revăzute stilistic dar structura lor a rămas cea inițială, elaborată, uneori improvizată în timpul rostirii. E firesc, căci „vorbirea liberă nu poate întotdeauna urma cancanele retorice, atît sub raportul succesiunii ideilor, cît și sub raportul modului lor de prezentare”. Autorul recomandă, după experiența personală, rostirea „liberă” a predicilor, nu „citite” dar totuși „înainte gîndite”. Predicile vin dintr-o experiență personală de predicator. „N-au fost nici măcar schițate, în adevăratul înțeles al cuvîntului, adică organizate anterior după un plan clasic de predică, așa cum se învață la orele de Omiletică. Sper ca această mărturisire să nu fie un exemplu rău pentru nimeni”. Deși predicile n-au fost trecute prin fazele de meditație asupra temei, fiecare predică a fost totuși „gîndită înainte de a fi rostită”. Am mai remarcat și cu alt prilej acest procedeu. Atragem și de data aceasta atenția predicatorilor de a se pregăti și a rosti liber cuvîntările. Jaloanele predicii, precizează autorul, i-au fost fixate în minte. „Odată avute jaloanele, mi-a fost ușor să și improvizez, pe loc, în funcție de percepția pe care o aveam, privindu-mi ascultătorii, dacă mai aveau sau nu nevoie de explicații suplimentare, de insistență asupra unui detaliu, de un exemplu, de o parabolă etc”. Predicile, afirmă autorul, nu sînt menite să fie modele. Sigur, fiecare predică în felul său, dar procedeul recoman-

dat aici trebuie generalizat. O predică „modernă”, adică potrivită zilelor noastre, așa trebuie alcătuită și rostită. Autorul ne mai spune că, în general, „a improvizat pe loc, după inspirația momentului și a citorva ceasuri de meditație în ajun”.

Reluarea unor idei (repetarea) nu este o insuficiență a predicatorului, fiindcă predicile au fost rostită la intervale și locuri diferite. Și în fața unor ascultători diferiți.

Cărțile tipărite sînt destinate în primul rînd preoților, scrie autorul. Firec, dar ele pot fi citite cu mult cîștig și de credincioșii mireni, știut fiind că articulată sub forma unei predici, învățătura creștină este mai ușor asimilată. Preoții nu trebuie să le citească în fața credincioșilor, sau să le învețe pe de rost pentru a le rosti. Ei însă le pot folosi ca surse de inspirație pentru predicile proprii.

Remarcăm „stilul colocvial” (dialog imaginat). El menține trează atenția și invită ascultătorii la participare retorică.

Reunite în volum, predicile constituie „un tratat teologic” despre adevărurile fundamentale de credință, oferit ca un catehism credincioșilor. Absența „adresei” nu aduce prejudicii cuvîntărilor, fiind vorba de un „tratament teologic”. „Istoriile” folosite împodobesc predica și fixează mai bine învățătura.

Volumul întîi cuprinde 51 de predici. Titlul unora indică ușor conținutul. Autorul folosește și titluri metaforice („Lacrima inimii”, „Lecția de logică într-o școală de orbi la minte”; „Cuvinte de plumb pe o inimă de durere” etc.).

Temele abordate sînt alese din pericolele evanghelice (duminicale), dar ele nu sînt expuse simplu, restrîns. În expunere se amplifică, ating domenii variate, de istorie, literatură, filosofie, medicină ș.a. Se folosesc istorioare, legende, întâmplări, fenomene cosmice și, desigur, texte biblice și din vasta literatură patristică. Astfel tratate, temele depășesc obișnuitele predici, devenind tratate teologice fundamentale, răspunzînd tuturor exigențelor la nivelul culturii contemporane. În fiecare surprindem, într-adevăr, „tilcuri noi la texte vechi”.

Ceea ce este nou în astfel de interpretări s-ar putea defini ca o întoarcere la predica din epoca de aur a elocinței creștine, mereu în contemporaneitate, înfruntînd adversități sau pur și simplu lipsa de informații. Unele interpretări par

temerare, dar cu nimic depășind doctrina creștină. Și aceste interpretări marchează un progres în modul de a predica.

Stilul autorului îl cunoaștem din lucrările anterioare și despre care am scris la apariția lor.

Oricum am privi aceste predici, ele se deosebesc de predicile cu care am fost obișnuiți. Este, fără îndoială, ceva nou în ele.

Volumul al doilea „Cuvinte la zile mari”, tot atît de bogat ca tematică și aprofundare, cuprinde „Scrisorile pastorale” adresate de autor păstoriților, la Crăciun și la Paști, cu precizarea că deși a tratat teme legate de cele două mari sărbători, le-a privit în fiecare an mereu din alte unghiuri. La „Scrisorile pastorale” a mai adăugat și alte predici la „zile mari”, la sărbători ale Maicii Domnului, ale unor sfinți, la Izvorul Tămăduirii, la Anul Nou, la Înălțarea Domnului, la Cincizecime etc.

Și această carte este un manual de Teologie exegetică, dogmatică, morală, apologetică, omiletică, marcînd o etapă spre „predica nouă”. Toate sînt tilcuri noi la texte vechi.

Exceptînd „Scrisorile pastorale”, toate cuvîntările și meditațiile sînt improvizate, ele venind „dintr-o experiență pastorală de predicator” și, sigur, dintr-o temeinică pregătire teologică și dintr-o intensă muncă de însușire a culturii umane. Cu o temeinicie și cu ceea ce ține de alcătuirea sa umană, autorul a putut încerca un nou model de predici noi. „Ele și-au scos substanța din textele biblice, explicate într-o manieră pe care am dorit-o nouă, colocvială. O stare de vorbă. Un schimb de idei. O pătrundere mai adîncă în toate implicațiile textelor. O aducere a înțeleșului lor la înțeleșurile pentru azi, o resacralizare a lor prin descoperirea coerențelor, a rosturilor lor eterne, valabile atunci, dar și azi și întotdeauna. O scoatere a lor de sub bănuiala de demodare, de texte pentru o epocă apusă”. („Cuvinte la zile mari”, p. 7).

Față de aceste lămuriri, comentariile sînt inutile.

Am intenționat să citez un fragment reprezentativ din cele două volume, dar opțiunea n-a fost ușoară. Fiecare rostire este reprezentativă, fiecare exprimă valoarea celorlalte.

După multe ezitări, am optat pentru un fragment dintr-o meditație filosofică: „Taina cea din veac ascunsă” (p. 41):

„Inconjurați de taine din afară, sin-tem tot atât de asaltați de taine și dinăuntru. Universul mare și universul mic — macrocosmosul și microcosmosul — sint alcătuiți la scară diferită din aceeași stofă de mister. Nu știm mai mult despre cele de aproape, decît despre cele de departe. Știm cîte ceva. Uneori mai puțin, alteori mai mult, dar niciodată totul. Ba chiar, cu cît știm mai mult, cu atât se deschid orizonturi mai largi de necunoscut ce trebuie cucerite. Cîțiva savanți au conceput universul mare ca ceva în permanență expansiune. Dacă e așa, el e o expansiune de taine în același timp. Dar, ori că e așa, ori că nu e așa, cum nu-l putem concepe mărginit, frazei care ne vorbește despre el nu-l putem pune punct. Rămîne mereu deschisă.

În universul mic, drumul merge în adîncime. Cînd trece pragul materiei și ajunge pe tărîmul energiei, e ca o trecere pe „tărîmul celălalt” — teritoriul metafizic.

Cercul se descoperă dintr-o dată fără circumferință. Și în om, cînd se trece de ușor identificabilele dimensiuni și activități ale vieții biologice, se ajunge pe tărîmul abstracțiunilor psihologice, la conștiință, la subconștiință, la suflet... Psihologia vine de la psihé—suflet, de la ceva fără contur, fără masă, de o substanță și mai altfel decît, de pildă, cea a luminii sau a sunetului. Și i-am zis, metaforic, substanță, din lipsă de cuvînt mai potrivit. Fîntina se descoperă dintr-o dată fără fund”.

Dar valoarea unor astfel de cărți nu se poate ilustra printr-un text scos după opțiunea prezentatorului. Fiecare cititor poate afla, după gust și interes, frumuseți și lucruri noi.

Prot. dr. MARCU BANESCU

Nicolae Boboc, *Motivul premioritic în lumea colindei*, Editura Facia, Timișoara, 1985, 248 pp.

Motivul mioritic, dezvoltat sub formă de colindă, constituie obiectul acestei cărți. Nu este o tematică inedită, dar multe din aprofundările și concludențele autorului sint interesante și originale.

În Transilvania, Maramureș, Crișane și Banat (aria de investigație a autorului), motivul mioritic ține de ritualitate, concretizat în două aspecte: hotărîrea morții și testamentul ciobanului și astfel se acceptă, pentru colindă, denotația

de „colinda păcurarului”, neconfundînd-o cu „Miorița-colindă”. „Colinda Mioriței” a creat, în literatura noastră, o „adevărată terminologie mioritică”, o „mioritologie” (C. Brăiloiu). Alții o numesc „un miracol artistic” (A. Fochi).

În părțile investigate există, alături de colinda păcurarului, și colinda oilor, fără ca cele două să-și piardă total autonomia.

Pînă acum a fost cercetată, aproape în exclusivitate, balada în diferite variante, prioritate avînd cea a lui V. Alecsandri. Considerînd că mai autentic este fondul arhaic în colindele păcurarului, N. Boboc își îndreaptă atenția spre acestea. Cîtînd pe Ovidiu Birlea, autorul constată că „epicul din colindă apelează în primul rînd la simbol. Balada se hrănește din miezul și din amploarea faptului, colinda din semnificația lui”. N. Boboc, analizînd cu subtilitate structura colindei, remarcă faptul că aceasta apare uneori ca o poezie rudimentară ascunzînd „cîntecul” rebusului și de aceea nu a atras atenția cercetătorilor, care s-au oprit preferențial la frumusețea lirică a baladei. De fapt, tezaurul mioritic este alcătuit din colindă și baladă.

Între creațiile folclorice, afirmă cu temei autorul, colindele oferă mărturie cu cel mai mare grad de autenticitate a vechii noastre spiritualități. Cîntarea în grup și o singură dată pe an, într-o zi fixă, și caracterul ritualic a ferit colindele de modificări, la care sint supuse, de obicei, alte categorii folclorice. Ele sint cîntate în cete de tineri în seara și în noaptea de Crăciun. Riturile primare au dispărut. Amintirea lor a rămas înglobată în colindă, care le-a păstrat și forma arhaică.

Textele colindei cuprind straturi arhaice, care trebuiesc descifrate „nu prin ceea ce ele pot însemna pentru omul de azi, ci prin ceea ce au însemnat pentru contemporanii apariției lor”. Operația este grea pentru că aceste „vestigii” provin dintr-un „întreg” în continuă devenire. Este o remarcă valabilă pentru interpretarea tuturor textelor arhaice.

Manifestînd prudență față de unele aspecte mai dificile, autorul pune doar în discuție problema, pentru ulterioare rezoluții, cum ar fi chiar descifrarea sensului unor simboluri ascunse în textele colindei. Colindele reprezintă un gen sincretic, existînd prin simbioza dintre muzică și poezie, într-un cadru ceremonial.

Remarcăm faptul că, după balada lui Alecsandri („Miorița”), prima colindă „Judecata păcurarilor” o datorăm bunățearăului At. IM. Marienescu.

Colindele n-au fost culese „pe viu”, ci de la cei ce le cunoșteau din auzite. Culegătorii n-au fost și muzicieni, pentru a reliefa, cum s-a spus, simbioza muzică-poezie. N. Boboc face observații corecte la erorile comise de primii culegători de colinde. Motivele care au determinat condamnarea la moarte a unui păstor de către ortacii săi (frați, veri) sînt interpretate diferit și, de multe ori, eronat. Spre deosebire de motivul din baladă (insușirea turmei de oi), în colindă motivul nu apare clar. Condamnatul acceptă hotărîrea resemnat, ca pe o lege care nu lărtă. Motivele pot fi multe. Excluse par însă atitudinile dușmănoase, acordîndu-se condamnatului dreptul de a-și alege felul morții.

Autorul lucrării adoptă opinia că în colinda păcurarului este dominantă descendența matrilineară, caracteristică unui anumit stadiu de dezvoltare al familiei pe teritoriul țării noastre, opinie pe care o confirmă aproape toate textele cunoscute. Personajele (frați, veri, frați de cruce, lotrii, firtați) care apar în colindă, denumesc o categorie tribală sau etnică. Dar problema parentării și a filiației în societățile arhaice nu este deplin lămurită. În orice caz, termenul de „frați” nu avea sensul de azi. Este o problemă mult dezbatută, pe care N. Boboc o abordează, temerar, dar bine informat, analizînd nu numai ipostazele formulate, ci și pe cele posibile. Autorul nostru crede că moartea ciobanului trebuie luată ca moarte ritualică (jertfire reală sau simbolică, inițiativă). Dar prudența îl determină să pună și această interpretare sub semnul întrebării. Termenul de frați s-ar putea explica și prin funcția confrerilor. Rămășițe din vechile confrerii se consideră, la noi, Călușarii, Cetele de feciori (juni). Colindele ar fi putut face parte și din practicile agrare, cu sacrificii umane (M. Eliade) sau din viața oierilor (înnoirea vegetației și urcarea turmelor la munte).

În absența unor texte explicite, sîntem siliți să admitem „motivul morții ritualice”, adus de colinde din timpuri îndepărtate și de neînțeles azi. Colindele mai noi, create pe fond arhaic, au dat naștere „unui hibrid” — scrie autorul — fiindcă

sensul arhaic al omorului ritualic n-a mai fost înțeles în forma lui genuină.

O altă ipoteză, cu mulți aderenți, presupune originea sacerdotală a colindelor, geneza lor dintr-un ritual magico-religios. Cînd a dispărut caracterul sacral, a rămas „datina străbună”. Implicarea unor personaje feminine, ca „Sora Soarelui și a Pămîntului”, „Fata de maior” în colinde, a dus la ipoteza că omorul păcurarului ar avea motive de natură erotică, cuprinzînd și căsătoria cu legile ei, respectate de ciobani.

Unii cercetători vorbesc și de un substrat mithaic.

Nici una din ipoteze nu se bucură de unanimitate. Multe curiozități apar în urma pătrunderii simbolurilor creștine într-un ritual creștin. Mulți cercetători se bazează pe texte care nu implică mentalitatea arhaică și n-o reprezintă. Este o prețioasă remarcă a autorului, care urmărește fondul arhaic.

În ultimul capitol, înainte de „considerațiile finale”, N. Boboc prezintă cîteva modele privind „structura muzicală a colindei păcurarului”. Este un capitol de specialitate, urmărind același țel: originea și vechimea colindelor, derivînd din substratul tracico-eghean și latin și nu descinzînd direct nici din cel grecesc și nici din cel latin, ci dintr-un fond comun, ceea ce presupune că „limba daco-geț (indo-europeană din grupul satem) era o limbă cantitativă, cu silabe (vocale) lungi și scurte, ca și latina și greaca; deci că există la daco-geți o poezie populară orală”.

Apelînd la cit mai multe date, din domeniile riate: istorie, arheologie, istoria religiilor, istoria culturilor, mitologie comparată, etnografie, folclor, muzică, lingvistică etc., autorul ajunge la concluzia că spiritualitatea strămoșilor noștri făcea parte dintr-o zonă mai întinsă, depășind limitele celei sud-est-europene, încadrîndu-se în cuprinsul ei și o parte din Europa centrală și chiar o parte din Orientul apropiat.

Am prezentat succint un studiu de erudiție, în care harismele filosofice și literare se împletesc cu virtuțile etnomuzicologului. Bazat pe o bogată literatură de specialitate, maestrul Nicolae Boboc a rezolvat o seamă de probleme, oferîndu-ne o lectură plăcută și antrenantă.

Prof. dr. MARCU BĂNESCU

Vasile Barbu, *Activitatea corală la Uzdin (1885—1990)*. Monografie, Uzdin, 1990, 87 pp.

Recenta broșură apărută la Uzdin (Banatul iugoslav) ne prezintă în mod concret, excepționala activitate cultural-corală a românilor de pe bogatele meleaguri ale Banatului de cîmpie, unde limba, chitcul, dansul și portul strămoșesc susțin și delimitează elementul românesc în aceste confinii de vest, spre Occidentul Europei.

Cartea nu este de mare întindere, cuprinzînd și 41 reproduceri fotografice, care reprezintă documente ale strădaniilor locale de a menține — alături de Ecica sau Begheții (Torac), sate românești de pe valea Begheului și Timișului, din afara granițelor țării — etnicitatea și cultura românească.

Începutul cîntecului la Uzdin, se spune că se pierde „în negura vremurilor îndepărtate”. Oricum, este sigur că a început la strana bisericii, unde preotul Onorie Conopan și învățătorul Augustin Precup, cu școlarii săi, au dat răspunsurile liturgice prin 1880, activitate ce a continuat pînă prin 1902, cînd în tabloul alegoric al pictorului Simonescu din Lugoj apare același învățător A. Precup cu cei 24 coriști ai corului bărbătesc din Uzdin.

Ca presedinte al primului cor bărbătesc organizat este menționat preotul Onoriu Conopan, în anul 1898, dar din arhiva bisericii rezultă că data înființării corului este 1885, cu dirijorul învățător Augustin Precup. După începuturile acestea urmează învățătorul Augustin Bontilă (1907—1910), dar numai cîțiva ani. Treptat, corul primește un cadru mai larg, intitulîndu-se „Reuniune”, dirijată și instruită de țăranul Costa Manea din Chizătău, care l-a pregătit și pe continuatorul său uzdinean, P. Petruț Birău, care va prelua conducerea. Costa Manea a înființat și formația de călușeri, avîndu-l ca vătaf pe Teodor Gherău.

Odată cu apariția corului bărbătesc s-a înființat și Biblioteca — o adevărată instituție de culturalizare a satului, formată din donațiile intelectuaților coriști. La început, cărțile se distribuiau numai coriștilor, ulterior, întregului sat.

După perioada de stagnare din timpul primului război mondial, preotul Traian Bojin a reorganizat corul cu mult entuziasm, eforturi la care a contribuit și tînărul preot Iulian Onciu. La organizarea

corului și a bibliotecii, au venit deopotrivă Costa Oalge și alți entuziaști, iar prin 1940 Iova Soșdean devenea un adevărat animator cultural al satului. În 1927, învățătorul Eftimie Ardelean, venit de la Ecica, a dirijat și corul bărbătesc timp de doi ani, cu rezultate frumoase. În anul 1930 se înființează corul mixt al elevilor și studenților, dirijat de Ion Spăriosu, care în cursul vacanțelor de vară a fost foarte activ, avînd multe deplasări și un bogat repertoriu de bucăți corale, recitări și piese de teatru.

După mai multe întreruperi ale activității corale, în anul 1932, tînărul Iova Soșdean a urmat la Lugoj un curs de dirijat, devenind ulterior un valoros animator al muzicii pe meleagurile sale natale. A înființat și o fanfară, mult apreciată de săteni, care împreună cu orchestra populară condusă de Ion Spăriosu și-au găsit locul în activitatea culturală a satului.

Cu timpul, corul bărbătesc primește numele „Doina”, revitalizîndu-și activitatea grație învățătorului Petru Mezin (1936—1972), secretarul corului, care îi pregătea pe foștii lui elevi-coriști pentru corul mare bărbătesc, respectiv la dans popular sau la sport. Activitatea învățătorului Mezin, în cei 32 ani de cîntare școlară, a reprezentat o adevărată pepinieră pentru corul cel mare al satului.

În timpul preotului Iuliu Onciu, care ajunge presedintele corului, are loc construcția cîminului cultural, înmulțindu-se deplasările la Ecica (1936), Seleuș, la ziarul „Nădejdea” (1937), la Virșeț (1938), la radio Belgrad și alte locuri.

Echipa de dans popular a fost și ea un mesager al identității noastre naționale. Portul și cîntecul popular au fost factori dinamici, iar echipa de dans, condusă de un Costa Manea, Tudor Gherău, Adam Bura, Iova Soșdean, Inv. Florea Secu, Oprea, Gheorghe Lița, Iova Dalea, Todor Crețu și alții, a adus o contribuție eficientă la menținerea etnicității noastre în aceste locuri.

Teatrul a avut de asemenea un rol determinant în cultivarea sufletului românesc. Începînd cu anul 1922, s-a jucat „În sat la Tînghești”, „Cinel Cinel”, „Piatra din casă” și alte piese. Dintre regizori, sînt amintiți: Valeriu Leli Bălan, Traian Bojin, Iulian Onciu, Iova Soșdean, Ioniță Spăriosu, Eftimie Ardelean și alții. După perioada de stagnări se distinge cu deosebire cea inaugurată în 1973, sub genericul „Zilele

de teatru ale românilor din PSA Voivodina". În acest cadru, până în 1989, s-au jucat 31 piese, care atestă preocuparea pentru acest gen artistic de manifestare formativă a sătenilor.

Orchestra populară a contribuit substanțial la păstrarea obiceiurilor strămoșești, a melodiilor din străbuni. Din vremuri uitate, la hora satului cântau ȧiganii locali. Cu timpul, s-au înjghebat formații instrumentale, unele dintre ele foarte bune. Teodor Ghilezan a început să-l învețe pe orchestranți notele muzicale, imprimând un salt calitativ în acest domeniu. Dintre dirijorii orchestrei și ai corului este amintit „catichetul” Ionită Spăriossu, un excelent organizator al vieții culturale până la plecarea sa din localitate.

După anul 1949, la concursurile organizate pe centre, corul și fanfara din Uzdin s-au aflat mereu printre cele frunțase. Astăzi, fanfara poartă denumirea „Speranța”, iar printre membri se disting Nicolae Cădărean, Iova Soșdean și mai ales Alberto Manzano. La Uzdin au fost perioade cînd a existat și fanfara „Oastei Domnului”, care a avut o frumoasă activitate, cu numeroase deplasări la Sibiu, București și alte localități din România.

În ultimele decenii corul bărbătesc și celelalte formații, au efectuat numeroase deplasări la Virșet, Panciova, Deliblata, Begheții, Doloave, Glogoni, Seleus, Nicolint, ș.a., toate constituind adevărate manifestări de solidaritate românească. O însemnată deosebire au avut aniversările corale, respectiv la 60 ani (1958), la 80 ani (1978) sau cele de la Covacița, Ovcea (1978), Doloave (1979), Begheții (1982), etc.

O dimensiune permanentă a activității aceluiași cor (astăzi mixt) este funcția și apartenența sa bisericească. Dirijat de Iova Soșdean, apoi de Ion Micăea corul își aduce contribuția la toate serviciile religioase din dumnici și sărbători. O participare deosebită se remarcă la sărbătorile Crăciunului, Paștilor, la hramul bisericii, la vizitele canonice efectuate de I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului, la unele nunți și înmormîntări.

S-a constituit și un grup vocal bărbătesc și altul feminin, care în 1969, a luat parte la un concurs folcloric la București, iar mai târziu și la Radio Novi-Sad și respectiv Belgrad. S-au distins grupul „Privighetoarea”, cu conducătorul lui,

Crăciun Crețu junior, precum și mai multe soliste remarcabile. De asemenea, corul școlar dirijat de Ileana Spăriossu, se vădește a fi continuatorul strădaniilor depuse în satul acesta de cîmpie bănățeană.

Cititorul găsește în această monografie sute de nume ale foștilor membri ai formațiilor, care s-au străduit — chiar cu unele sacrificii — să colaboreze la activitatea culturală, avînd satisfacția unor roade binecuvîntate.

Preoții, învățătorii și mai ales dirijorii locali de cor, de fanfară și orchestră populară, vătăfi, bibliotecari sau simpli membri se ambiționau între ei spre a-și aduce aportul la creșterea prestigiului acestei comune. Iată cum acești oameni, în majoritate modești intelectuali și agri-cultori fără multă știință de carte, prin munca și strădania lor, au reușit să mențină elinicitatea noastră, să facă cunoscută națiunea noastră în Iugoslavia, dar și în alte țări. Lor li se cuvine un gînd de prețuire, de stimă și recunoștință din partea noastră, a tuturor.

Prof. VICTOR ANDREI

Nicolae Danciu Petniceanu, *Tango la Pieve*, Editura Militară, București 1990, 317 pp.

Tango la Pieve? Nouă, care citim cartea lui Nicolae Danciu Petniceanu, ce ne poate sugera această metaforă? Un loc, o vale, o apă, un loc de bătaie, dar părinților și bunicii lor nu le aminteste aripa morții filifind peste tranșee...

Tangoul la Pieve pare povestea unui cîntec — vraja cîntecului care a dat putere miticului Orfeu să înfrîngă paznicii Hadesului, vraja cîntecului care pătrunde între fronturi înblinzind dușmăniile și potolind duhul miniei.

Romanul, de inspirație istorică, sondează o lume nu prea depărtată de zilele noastre, totuși apusă. Interpret cu originală percepție filosofică, autorul ne-o prezintă, cu mijloacele artei, în dinamismul ei firesc.

Este vorba de sfîrșitul primului război mondial (1914—1918) și învolburarea în care s-au destrămat imperii multiseculare și au prins a se ridica la viață liberă națiuni vitregite de secole întregi. Nara-reea evenimentelor are un colorit local — un areal determinat, Banatul sudic sau

fosta „graniță bănățeană” —, dar ea se înscrie într-un context mai larg de resurrecție românească și europeană.

Acțiunea se desfășoară pe vremea cînd „Inchisorile gemeau de români, de studenți și dascăli, de popi și țărani”. „Vin cătanele de la regimentul 43 infanterie — Caransebeș. Stau o zi-două, o săptămînă, pînă se răcoresc, apoi se duc voluntari în armata română”. Se fac pregătiri conștiente pentru „ziua cea mare”. Și la această pregătire participă „toată suflarea”, bănățeană, în frunte cu „prota Ghidiu”. În orașul de la poalele Muntelui Mic, orașel „cu trei ape (Potoc, Sebeș și Timiș) și trei inchisori”, dar bine cunoscut pe harta culturii vechi românești se țin adunări și se citește fol interesant, ca: Foia diecezană, Lumina și Renașterea, fol locale, scrise de slujitorii episcopiei ortodoxe române și colaboratorii lor. Sînt rememorate nume cunoscute de preoți, învățători, ofițeri, avocați, meseriași, muncitori, țărani, într-o pilduitoare armonie. O imagine fidelă a Caransebeșului de acum 70—80 de ani și a pămîntului românesc de la Caransebeș pînă la Orșova și de la Orșova pînă în Almăj, pe Timiș, pe Cerna, pe Nera și pe Bistra, pe Sfîrdin și pe „Bolvășnicioara, lacrimă de munte, descîntînd în oglinda ei chipul fecioarelor cu făptură dădică”. În birtul „năstrușnicului” Ghiță Bona, iubitor de cîntec și de glie strămoșească, se adunau „crescătorii de oi din Petnic, Iablanita, și Dalboșet, cei de capre din Pîrvoava, Moceris și Mehădia, fierarii și ciocănarii de sape și tigăi din Birza și Topleț, mierarii și căzănarii din Domașnea, Cornea și Teregovă gulgulanii cu ortacii lor de pe Bistra...”. Fiecare cu necazurile lui, cu grijiile lui, dar ceea ce-i unea, în acele zile, era speranța și încrederea eliberării, a descătușării și a unirii cu Țara. Bătea din toate părțile vînt de bunăvestire, deși foamea, tifosul și pelagra făceau ravagii. Dar oamenii le îndurau pe toate. De altele se plîngeau ei mai amar. Iablanicienii, de pildă, se plîngeau că „satul lor, cîndva fala și mîndria unei lumi întregi, pomenit în cronici, ajunsese de ris în imperiu... Din ordin de sus li s-a rechiziționat singurul clopot al bisericii... Și după acest necaz l-au luat și pe părintele Tătucu din sat...” Și în toate aceste rele, oamenii văd semne bune. Și tocmai aceste

„semne”, pe care le trăiește mulțimea și le tîlmăcește după o înțelepciune bătrînească, alcătuiesc filonul epic pe care-l urmărește Nicolae Danciu Petniceanu, în pofida aparențelor și a titlului metaforic „Tangou la Piave”. Este adevărat că în comunitatea românească, prînsă în volbura marilor seisme din primul sfert al veacului nostru, se conturează discret, ca valoare autonomă, figura legendară a cîntărețului popular Luță Ioviță, cîntăreț de la Piave, care își înfășura mijlocul cu briu în culorile drapelului românesc. Inteligența sa nativă nu este inferioară talentului artistic. Temerar și zeflemist, își îngăduie atitudini de sfidare a superiorilor săi străini de neamul și năzuințele lui, escamotîndu-le într-un soi de rustică naivitate. Se identificase cu lupta poporului său, totuși autorul îl menține într-o ipostază aparte. Luță Ioviță este un om din popor, conștient de starea sa în slujba unui împărat față de care nu avea nici un sentiment de apropiere. Cu mai multă insistență, autorul îl putea ridica deasupra condiției sale umane, conturîndu-i un profil de erou. Prudent, romancierul îl menține „în mulțime”, identificat de ea, deși el apare ca o creație arhetipală, interesantă și simpatcă. În universul său, Luță Ioviță rămîne un rapsod, încercat de nobil lirism militant și vizionar.

Alături de Luță Ioviță, un alt personaj legendar ne reține atenția. Este haiducul Petru Mantu, pe care poporul din părțile Banatului muntos îl amintește și azi în cîntece și balade. Haiduc cu profil istoric, Petru Mantu, reprezintă lupta poporului pentru dreptate socială și libertate națională. Generațiile mai tinere nu pot înțelege taina dăinuirii acestui nume în memoria și folclorul bănățean. O pot afla acum, în cartea scriitorului Nicolae Danciu Petniceanu.

Aceste personaje reprezintă aspectul baladesc al romanului. Puterea lui de rezistență se bazează pe mulțimea personificată. Dinamica vieții, bine așezată în tradițiile ei seculare, o reprezintă lupta conștientă, dusă pe toate planurile. Luță Ioviță, nu este numai un cîntăreț legendar, care a introdus taragotul în Banat și a distrus două fronturi la Piave cu vraja sa. Nici haiducul Petru Mantu nu este doar „stăpînul codrilor”, cel care lua de

la spoliatori și dăruia celor spoliați. Ei sînt luptători, încadrați într-un plan mai mare, condus de Partidul Național Român. Autorul nu încearcă să-i ridice deasupra condiției lor. Ei luptă cu mijloacele lor, într-un areal limitat, dar acțiunile lor sînt reflectate în planul general de luptă. În acest plan sînt cuprinși toți cărturarii vremii, precum și marea masă de muncitori și țărani. Elaborat astfel romanul dobîndește o notă de noutate și originalitate. Găsim, în acest roman, numele celor

care, în această regiune, au păzit limpezimea izvoarelor culturii românești, care au asigurat climatul existențial cu destule particularități, datini și credințe la botez, la nunți, la înmormintări.

Cititorii din partea locului află, în acest roman, scris cu emoție și pietate, cite ceva despre vredniciile părinților, fraților, rudeniilor și cunoșcuților și mulțumesc osîrduitorului autor.

Prot. dr. MARCU BĂNESCU

POȘTA REDACȚIEI

CU PRIVIRE LA LIMBAJUL NOSTRU LITURGIC

Limba cărților noastre de ritual cuprinde numeroase cuvinte împrumutate din greacă și slavonă. La un moment dat s-a disputat mult pe tema lui „slavă” și „mărire”. Bibliografia pe tema aceasta e foarte bogată. Unul din cercetătorii cei mai avizați, răposatul pr. prof. Nicolae M. Popescu bunăoară a optat pentru mărire (*Slavă sau mărire*), în rev. Biserica Ortodoxă Română, nr. 7—10, iulie—octombrie 1937, pp. 492—497; idem, *Diortosind Molitfelnicul*, în rev. Biserica Ortodoxă Română, nr. 11—12, noiembrie-decembrie 1937, pp. 695—712). Un corespondent al revistei noastre, dl. Ion Crișan din Timișoara reia această problemă extinzând-o la mai multe cuvinte și expresii, rugându-ne să-i difuzăm opiniile. O facem cu plăcere reproducându-i scrisoarea. Iată textul acestei scrisori:

„Lucrind la noua mea partitură corală „Liturghia” a patra, am recurs la „Catavasierul”, ediția a unsprezecea (1980) în intenția de a mă pune la curent cu schimbările de lexic din răspunsurile liturgice.

Dar dacă admirabilul aspect grafic al octoihului menționat încântă ochiul, eu nu-mi pot totuși ascunde un sentiment mai puțin plăcut, față de marele număr de slavonisme introduse în textul ce-l cuprinde.

Țin să reamintesc că în decursul timpului — și din cauze obiective — cântul bisericesc a suferit influențe, poate inevitabile dar nu întotdeauna fericite, atât în câmpul prozodiei (care, după cum se știe, este de origine curat latină), cât și în domeniul melodic (acesta, la rîndu-i de origine bizantină).

În domeniul prozodiei, o mulțime de slavonisme au înlocuit cuvinte străvechi românești (slavă—mărire, veac—secol, greșală—eroare, ispită—cercare, jertfă—sacrificiu sau ofrandă, potrivit—contrar, obște—comun și multe altele).

În satele bănățene se mai cântă încă: „Învierea cea de comun”, „Finită e calea”, „Mărire Ție”, „Doamne-ndură-Te spre noi”, „Îndurarea păcii” (vezi Liturghia pentru cor bărbătesc de Ion Vidu și Liturghia Solemnă pentru cor mixt de Sabin Drăgoi).

În domeniul melodic, influența slavonă din cântarea bisericească bănățeană este manifestată în predominanța modurilor major-minor, în toate cele opt ehuri denumite „glasuri” — precum și în lumea melismelor. De aici decurge obligația compozitorilor de a proceda cu multă acribie în prelucrarea și tratarea motivelor melodice bisericești.

Se poate pune întrebarea: au aceste influențe vreo importanță?

Răspunsul este afirmativ. Legătura dintre cuvînt și cîntare este o realitate. Există o interacțiune activă între aceste două elemente. Sonoritatea limbii (implicit frumusețea ei rezultată din această sonoritate) depinde de predominanța vocalelor; ea sugerează structuri melodice de valoare artistică ridicată. Or, slavonismele sînt dominate de prezența consoanelor, iar acestea dau cuvintelor opacitate pregnantă. (În limba slavonă spre exemplu, sînt cuvinte care nu conțin nici o vocală: „crst” (cruce), „crv” (sînge), „smrt” (moarte), și altele).

De aceea, păstrarea purității limbii este o necesitate și o obligație ineluctabilă.

Am produs pînă aici considerațiile d-lui Ion Crișan pe această temă și ne-ar face plăcere să publicăm și opiniile cititorilor noștri în legătură cu aceeași chestiune.

POȘTA REDACȚIEI

„ALTARUL BANATULUI" LA UN AN DE LA REAPARIȚIE

Intr-o scrisoare primită la redacție, P.C. Părinte dr. Gheorghe Drăgulin din București își exprimă satisfacția cu privire la (re)inaugurarea noii noastre reviste mitropolitane, elogiindu-i prezentarea grafică și conținutul.

Referindu-se la cel dintâi număr, P.C. Sa scrie, printre altele: „Acest număr arată, mai întâi, un deosebit veșmînt artistic al revistei. Nici nu se putea cava mai nimerit decît sinteza evenimentelor noastre din ultimul an. Aspectul înnoitor al acestui periodic se dovedește și prin noutatea și varietatea tematică... Mi-ați făcut, așadar, o reală bucurie duhovnicească. Pentru aceasta Vă mulțumesc încă o dată și am cuvinte de deosebită cinstire pentru toți ostenitorii „Altarului Banatului“.

Aprecierile — pentru care mulțumim corespondentului nostru — ne onorează, dar, evident, ne și obligă. De aceea, cu ajutorul lui Dumnezeu, nădăjduim să nu dezmințim așteptările celor ce se vor apleca asupra revistei și în anii ce vin, încercînd să răspundem tuturor exigențelor lor și să ne facem cît mai utili clerului și credincioșilor Bisericii noastre.

THE JOURNAL OF THE

ROYAL SOCIETY OF MEDICINE

Volume 10, Part 1, 1917. Published by the Royal Society of Medicine, 1, Wimpole Street, London, W.1.

The Journal of the Royal Society of Medicine is a quarterly publication which contains original research papers, clinical reports, and reviews of the progress of medicine. It is one of the most important journals in the medical profession, and is read by all medical men and women. The Journal is published by the Royal Society of Medicine, which is a body of medical men and women who are elected by their fellow members. The Society was founded in 1825, and has since that time been the leading body of medical men and women in the United Kingdom. The Journal is published in four parts, each containing three or four papers. The papers are written by leading medical men and women, and are of the highest quality. The Journal is a valuable source of information for all medical men and women, and is essential reading for all who are interested in the progress of medicine.

The Journal is published by the Royal Society of Medicine, which is a body of medical men and women who are elected by their fellow members. The Society was founded in 1825, and has since that time been the leading body of medical men and women in the United Kingdom. The Journal is published in four parts, each containing three or four papers. The papers are written by leading medical men and women, and are of the highest quality. The Journal is a valuable source of information for all medical men and women, and is essential reading for all who are interested in the progress of medicine.

The Journal is published by the Royal Society of Medicine, which is a body of medical men and women who are elected by their fellow members. The Society was founded in 1825, and has since that time been the leading body of medical men and women in the United Kingdom. The Journal is published in four parts, each containing three or four papers. The papers are written by leading medical men and women, and are of the highest quality. The Journal is a valuable source of information for all medical men and women, and is essential reading for all who are interested in the progress of medicine.

The Journal is published by the Royal Society of Medicine, which is a body of medical men and women who are elected by their fellow members. The Society was founded in 1825, and has since that time been the leading body of medical men and women in the United Kingdom. The Journal is published in four parts, each containing three or four papers. The papers are written by leading medical men and women, and are of the highest quality. The Journal is a valuable source of information for all medical men and women, and is essential reading for all who are interested in the progress of medicine.

CRONICA BISERICEASCA

- „Darul libertății ne cheamă la unitate“. Sesiune a Comisiei de dialog ortodox-anglican. Dialog teologic ortodox-reformat. Consultația reprezentanților unor Biserici din România și Ungaria. Manifestare ecumenică la Timișoara. Delegați ai Societăților biblice unite la București. Întrunire internațională pentru pace. Întrunire ecumenică. Întrunire CCEE/CBE — Comitetul „Islamul în Europa“. — — — — — 101

NOTE ȘI COMENTARII

- Biserica Ortodoxă : implicații misionare (Cezar Sterpu) — — — 107

VIAȚA BISERICEASCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI BANATULUI

Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului

- Cel dintii Crăciun sărbătorit în libertate. Zile de comemorare ale martirilor Timișoarei. Sesiunea noii Adunări Eparhiale. Vizită canonică la Caransebeș. Din activitatea samariteană a eparhiei. Antesfințirea bisericii din Pișchia. Binecuvîntare de lucrări. Sfințirea unor monumente închinare eroilor martiri. Noi intrări în cler. Distincții acordate preoților merituosi. Ample recitaluri de colinde și imnuri religioase. Viitor lăcaș de închinare. Trecuți la cele veșnice — — — — — 110

Episcopia Aradului, Ienopolei și Hălmeagului

- Praznicul Crăciunului. Lucrările Adunării Eparhiale. Itinerar pastoral. Noi slujitori ai altarelor. Sărbătorirea zilei naționale a României. Deces. — — — — — 123

PREZENTĂRI BIBLIOGRAFICE

- Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, *Tilcuiri noi la texte vechi și Cuvinte la zile mari*, Sibiu, 1989 (M. Bănescu) ; Nicolae Boboc, *Motivul premioritic în lumea colindelor*, Timișoara 1985 (M. Bănescu) ; Vasile Barbu, *Activitatea corală la Uzdin (1885—1990). Monografie*, Uzdin 1990 (V. Andrei) ; Nicolae Danciu Petniceanu, *Tango la Piave*, București 1990 (M. Bănescu). — — — — — 130

POȘTA REDACȚIEI

- Cu privire la limbajul nostru liturgic. „Altarul Banatului“ la un an de la reparație — — — — — 139

